

Міністерство освіти і науки України
Одеський державний аграрний університет
Вроцлавський економічний університет (Республіка Польща)
Комратський державний університет (Республіка Молдова)
Національний інститут економічних досліджень (Республіка Молдова)
Вища школа бізнесу, медіа та реклами (Республіка Польща)
ННЦ Інститут аграрної економіки
Київський національний економічний університет
Полтавський державний аграрний університет
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Сумський національний аграрний університет

«БРАСЛАВСЬКІ ЧИТАННЯ. ЕКОНОМІКА ХХІ СТОЛІТТЯ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІРИ»

**Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної
конференції**

(1 листопада 2023 року)

Одеса 2023

Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри: Збірник матеріалів I Міжнародної наукової-практичної конференції, 1 листопада 2023 року. Одеса, ОДАУ. 2023. 289 с.

У збірнику розглянуто питання щодо розвитку економіки України, де висвітлені теоретичні, методичні та прикладні аспекти стосовно економічних відносин в аграрній сфері. Визначені пріоритети та наведені конкретні напрями для вирішення актуальних проблем розвитку галузі, з урахуванням досвіду як національного, так і зарубіжного рівнів. Також подані рекомендації з удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту, менеджменту, управління маркетинговою та логістичною діяльністю підприємств, організації виробництва та впровадження сучасних технологій, розвитку персоналу та стимулювання праці.

Розраховано на науковців, економістів, спеціалістів та фахівців економічного профілю, викладачів, аспірантів, здобувачів закладів вищої освіти.

Рекомендовано до друку рішенням науково-методичної ради Одеського державного аграрного університету протокол №6 від «30» листопада 2023 року.

Редакційна колегія:

Мацієвич Т.О. к.е.н., доцент, в.о. декана факультету економіки та управління ОДАУ (голова ред.колегії)

Запша Г.М., д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту ОДАУ

Крюкова І.О., д.е.н., професор, зав. кафедри обліку і оподаткування ОДАУ

Баланюк І.Ф., д.е.н., професор, зав. кафедри обліку і аудиту, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Шабатура Т.С., д.е.н., професор, зав. кафедри економічної теорії та економіки підприємства ОДАУ

Ревуцька А.О., к.е.н., доцент кафедри економіки Уманський національний університет садівництва

Найда А.В., к.е.н., доцент (відповідальний секретар)

Відповідальність за достовірність даних, зміст і якість матеріалів збірника несуть автори.

НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

МАЦІЄВИЧ Т.О.	голова оргкомітету , кандидат економічних наук, доцент, в. о. декана факультету економіки та управління, Одеський державний аграрний університет;
ДОГА В.С.	доктор хабілітат економічних наук, професор, академік НААН України з іноземним статусом, головний науковий співробітник, координатор, Національний інститут економічних досліджень, Республіка Молдова;
ZIELIŃSKA A.	profesor doktor habilitowany, doktor honoris causa, Wrocław University of Economics, Poland;
PACZOSKI P.	Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, dr h.c., radny Rady Miejskiej Jeleniej Góry
ПАРМАКЛІ Д.М.	доктор хабілітат економічних наук, професор Комратського державного університету, Лауреат національної премії Республіки Молдова з економіки (2017), керівник науково-дослідного центру «Прогрес» Комратського державного університету, Республіка Молдова;
БЕЗДУШНА Ю.С.	доктор економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу обліку та оподаткування, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
БАЛАНЮК І.Ф.	доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника;
НАЗАРЕНКО О.В.	доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування, Сумський національний аграрний університет
СУЩЕНКО О.М.	доктор економічних наук, професор, професор кафедри інноваційних бізнес-технологій кафедри фінансів Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Науковий співробітник Центру дослідження довкілля імені Гельмгольца (Німеччина)
ЗОСЬ-КІОР М.В.	доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної, Полтавський державний аграрний університет, Україна;
КРЮКОВА І.О.	доктор економічних наук, професор, зав. кафедри обліку і оподаткування, Одеський державний аграрний університет;
ЗАПША Г.М.	доктор економічних наук, професор, зав. кафедри менеджменту, Одеський державний аграрний університет;
ШАБАТУРА Т.С.	доктор економічних наук, професор, зав. кафедри економічної теорії та економіки підприємства, Одеський державний аграрний університет;
НАЙДА А.В.	заступник голови , кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування, Одеський державний аграрний університет.

Пам'ятна записка

Наша конференція пов'язана з ім'ям видатного вченого-економіста, заслуженого діяча науки УРСР, який і став першим деканом економічного факультету.

Матвій Овсійович Браславець народився 28 грудня 1906 р. в селі Могильово, Царичанського району, Дніпропетровської області. Батьки його були селянами.

Видатний науковець у галузі агроекономічної науки, Матвій Овсійович Браславець першим серед економістів-аграрників країни застосував економіко-математичні методи і електронно-обчислювальну техніку в економічних дослідженнях у сільському господарстві. У монографії «Економіко-математичні методи в організації і плануванні сільськогосподарського виробництва» професор Браславець М. О. запропонував оригінальні економіко-математичні моделі внутрішньогосподарського та галузевого аналізу і планування, актуальність яких для вирішення економічних проблем агропродовольчої сфери України існує донині, особливо зростає в умовах сучасного ведення аграрного бізнесу.

Авторитет М. О. Браславця як ученого значно зріс у зв'язку зі створенням наукової школи в аграрній економічній науці. Під його керівництвом проводилися численні дослідження, було захищено 67 кандидатських і 9 докторських дисертацій. Завдяки завзяттю і наполегливості Матвія Овсійовича у 1966 р. на факультеті розпочато підготовку економістів-математиків, а в 1970 р. відкрито факультет економічної кібернетики (ФЕК), єдиний серед ВНЗ Міністерства сільського господарства СРСР.

Невтомний ентузіаст і вчений-педагог, піонер економіко-математичного напрямку в агрономічній науці, він в 1965 р. створив першу серед сільськогосподарських ВУЗів СРСР кафедру економічної кібернетики, якою завідував і на якій працював до останніх днів свого життя – по 1976 рік.

СЕКЦІЯ 1. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ

Банашикевич Т.П.,

*асистент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ,
Україна*

Рудяк Х.І.,

*здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ,
Україна*

Штімляр М.Н.,

*здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ,
Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ДРОНІВ ТА СУПУТНИКІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ПОСІВІВ ТА ЗБОРУ ДАНИХ

З часом дистанційне зондування стає все більш доступним і захоплює якомога більше сфер. У той же час відзначається зростання попиту в аграрному секторі, на додаток до інших користей, вживання дронів та супутників у сільських видах господарської діяльності, може значно покращити стан врожайності полів.

Супутники можуть виконувати багато завдань моніторингу, включаючи збір метеорологічних даних, прогнозування погоди на місці та аналіз стану посівів. На відміну від супутників, дрони літають на малих висотах і можуть розрізняти певні види шкідників і специфічні ознаки захворювань рослин. Оскільки зображення, створені дроном, багаті деталями, можна легко створювати інтерактивні 3D карти та моделі. Навпаки, супутники можуть знімати великі території і не залежать від дощу чи вітру. Тому, коли надвисока точність не потрібна, зображення, отримані з космосу, будуть хорошим вибором для економії грошей [1].

За даними європейської консалтингової фірми, глобальний ринок бізнес-даних і послуг спостереження за Землею підніме свою вартість майже вдвічі (з 4,6 млрд доларів до 8 млрд доларів США). Безпілотники та супутники є основними інструментами для космічної зйомки, тому надзвичайно важливо визначити, який метод найкраще підходить для ваших потреб [2].

Перевагою дронів у сільських сферах діяльності є те, що їх можна використовувати прямо для обробки посівів у ході їх вирощування. Наприклад,

використовуються ці апарати, щоб розпилювати хімікати на поля, з метою позбутися дикоростучих бур'янів та зменшити шкоду від шкідників. Проте, не всі літальні апарати можуть бути придатні для такої ролі, тільки безпілотники БПЛА із великим корисним навантаженням. Орієнтована вантажопідйомність дрона знаходиться в межах від 0,3 до 2 кілограмів, тому потрібно для більшої площі полів запускати вже знайомий для сільського господарства дрон, або ж експлуатувати вищий за ціною дрон з більш корисним навантаженням. Очевидно, що кожен із запропонованих варіантів вимагає додаткових видатків.

Варіанти використання цих приладів у агробізнесі також відрізняються. Під час вибору між цими джерелами, важливо бути уважним і враховувати аспекти зазначені нижче.

Самостійність: для здійснення операцій з агродроном потрібні спеціалісти – оператори. У той же час, після досягнення орбіти, супутники переходять в автономний режим руху.

Доступ: у складнодоступних місцях, природні об'єкти, такі як ліси чи гори, зйомка за допомогою дрона може призвести до втрати обладнання, або взагалі неможливості зйомки.

Правові обмеження: багато країн запровадили правові обмеження безпілотників у сільському господарстві. Перед тим, як запускати безпілотник, фермер повинен переконатися у дотриманні усіх законів та поправок. Ця заборона в основному стосується польотів безпілотників поблизу стратегічних цілей, особливо військових баз і аеропортів, крім того, у деяких країнах потрібна ліценція для експлуатації дронів [3].

Натомість супутники перебувають у космосі і вони не підпадають під ці обмеження.

Вартість експлуатації: експлуатаційні витрати сільськогосподарських дронів включають вартість обладнання або оренда, плюс до цього платежі оператору обладнання. Натомість для того, щоб отримати візуалізацію з космічних супутників, необхідно здійснити оплату для користування програмним спеціалізованим забезпеченням в сфері сільського господарства [4, с. 104]; [5, с. 66].

Відмінність зображення з дрона та супутника: найчастіше дрони оснащують камерами, які роблять знімки за колірною моделлю RGB. Удосконалені дрони, оснащені термодатчиками, можуть допомогти виявити пошкоджені або мертві культури, які тепліші, ніж інші рослини через меншу випаровуваність [6].

Зображення зроблені із комп'ютерів, мають більш-менш роздільну здатність ніж зображення отримані з безпілотників, але більшості деталей супутникових знімків дозволяють задовільнити вимоги сільського господарства, зокрема, якщо мова йде про значні земельні площі.

Комбінація штучних супутників та дронів допоможе подолати недоліки кожного з технологій і здобути якнайбільше цінної інформації, а інтеграція, яка поєднує дані цих двох джерел, здійснити адекватну оцінку поточного стану посівів у полі.

Література:

1. Дрони і Супутники в Сільському Господарстві: Що Краще? URL: <https://eos.com/uk/blog/drony-ta-suputnyky/>
2. Earth Observation Data & Services Market, 15th edition. Euroconsult Digital Platform. URL: <https://www.euroconsult-ec.com/press-release/global-market-for-commercial-earth-observation-data-and-services-to-reach-7-9-billion-by-2031/>
3. Operation of Small Unmanned Aircraft Systems Over People. Federal Aviation Administration (FAA) and Office of the Secretary of Transportation (OST), Department of Transportation (DOT). https://www.faa.gov/sites/faa.gov/files/2021-08/OOP_Final%20Rule.pdf
4. Шеленко Д., Сас Л., Матковський П. Особливості технології оновлення та модернізації підприємств різних організаційно-правових форм в умовах різноукладності виробництва на селі. *Міжнародний науковий журнал «Економічний дискурс»*. Вип. 4. 2017. С. 99-109.
5. Баланюк І. Ф. Гой Н.В., Шеленко Д.І. Інноваційні підходи до удосконалення механізму управління підприємством з переробки сільськогосподарської продукції. *Економіка та управління АПК. Зб. наук. праць*, № 2 (137), 2017. Біла Церква. С. 64-70.
6. Stutsel, B. et al. (Oktober 27, 2021). Detecting plant stress using thermal and optical imagery from an unoccupied aerial vehicle. *Frontiers in plant science*, 12-2021. URL: <https://doi.org/10.3389/fpls.2021.734944>

Крюкова І.О.,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна*

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ДЛЯ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Активна цифровізація суспільного та економічного життя вже стала сталим трендом сучасного та майбутнього розвитку. Податкове адміністрування – одна з найважливіших сфер інституційного управління, яка покликана сприяти виконанню ключових функцій будь-якої держави. За останні роки роль податкового адміністрування в Україні зазнала істотних змін: від мобілізації стимулюючих інструментів податкового регулювання до стратегії стабілізації фінансів країни, зокрема, за умов дії військового конфлікту. Національні податкові адміністрації країн світу переходять на нові технології управління, які дозволяють підвищити ефективність, точність менеджменту, розширити масштабування діяльності за рахунок постійного збільшення масиву даних та оперативного управління.

Підвищення активності діяльності суб'єктів економічної діяльності, їх масштабування та постійне збільшення потоків інформації про доходи і податки бізнес-суб'єктів вимагає удосконалення технологічних і аналітичних

можливостей державних органів щодо контролю за результатами господарської діяльності суб'єктів національних економік. Вже сьогодні податкові органи використовують цифрові платформенні механізми для збору, обробки та контролю інформації у режимі реального часу або на рівні трансакцій.

Сучасний бізнес все більше відчуває необхідність бути прозорим та відкритим. Відсутність прозорості даних про діяльність компаній формує ризики та загрози втрати іміджевого капіталу та проведення додаткових аудиторських перевірок. Розуміючи це, провідні світові компанії поступово переходять до використання послуг цифрового податкового адміністрування (наприклад, таких як DTAS), що дозволяє підвищити точність, оперативність та прозорість інформації, яка стосується найважливіших аспектів господарської діяльності підприємств. Сервіси цифрового податкового адміністрування діють як на рівні формування і подання податкової звітності компаніями, так і на рівні контрольної діяльності з боку державних інституційних органів. Це включає перехресні посилання на вихідні фінансової та податкові дані, обробку відповідної податкової звітності, аналітику великих масивів даних та їх обмін між профільними агентствами і органами державного контролю.

Зміна інструментарію податкового управління та адміністрування у напрямку подальшої цифровізації є також об'єктом ретельної уваги з боку провідних аудиторських компаній світу. За даними E&Y, до 73% компаній формують вимоги до власного персоналу у частині наявності навиків роботи із великими масивами даних, аналітикою та її відповідною цифровою обробкою [1].

Цифровізація податкового управління за останні роки набула значної актуалізації та популяризації. OECD у 2022 році запустило глобальну ініціативу у сфері сучасних податкових технологій ІТТІ, до якої приєдналися такі світові організації, як Міжнародний валютний фонд, Азійський банк розвитку, Африканський форум податкового адміністрування та інші. Сучасні версія «Податкового адміністрування 3.0», запропонована OECD, включає наступні основні складові: цифрова ідентифікація платників податків, пошук нових точок взаємодії із платниками, управління даними, управління та використання податкових норм і правил, нові стратегії управління та нові навички [2].

Світовий банк виділяє декілька основних проблемних аспектів податкового адміністрування, які потребують негайного вирішення як на рівні міжнародного, так і національного податкового управління. Серед них: адміністрування податків компаній, які ведуть транснаціональну економічну діяльність, подолання обмежень механізмів податкового адміністрування, розширення можливостей реєстрації та адміністрування цифрових компаній, необхідність удосконалення механізмів податкового моніторингу [3].

Податкове адміністрування 3.0 – це нова модель податкового управління, яка ґрунтується на підході обробці великих масивів економічних даних у режимі реального часу. Побудова цієї нової моделі також враховує ключові засади концепції сталого розвитку та формує спільну економіко-екологічну систему, у якій перевірка даних та оцінка ризиків виконуються автоматично для

кожної трансакції, що також сприяє проведенню незалежного професійного аудиту. Система автоматично виявляє невідповідності у фінансовій та податковій звітності компаній та сприяє вирішенню питань із податковими адміністраціями. Використання цифрових податкових платформ у даній моделі формує додаткові можливості покращення міжнародного співробітництва у сфері фінансів.

Цифрова модель податкового адміністрування має низьку переваг, які будуть корисними як на національному рівні податкового менеджменту так і на рівні фінансового управління угруповань країн (рис. 1).

Рис. 1. Якісні ознаки моделі податкового адміністрування 3.0

Джерело: складено автором

Завдяки таким якісним характеристикам нові цифрові моделі податкового управління стають частиною єдиної системи цифрової національної економіки та полегшують сервіси обслуговування як для платників податків, так і для держави. Виключними параметрами цифрових податкових систем є високий рівень прозорості та довіри з боку всіх стейкхолдерів, що формує передумови для підвищення рівня податкової привабливості національної економіки для бізнесу та донорів капіталу.

Використання цифрового податкового інструментарію полегшує питання організації та проведення контролю за процесами трансфертного ціноутворення. За рахунок диджиталізації скорочують витрати часу на обробку операції із трансфертного ціноутворення та дотримання податкових вимог за ними, підвищується ступень податкової визначеності. Податкові платформи дозволяють знижувати рівень ризиків господарських операцій, оскільки

дозволяють уникнути крупних корегувань даних компанії у кінці року. На практиці такий механізм призводить до постійної оперативної готовності компанії до аудиторських перевірок та мінімізує необхідність перевірок з боку державних податкових органів.

Позитивним прикладом є довід Китаю, який, починаючи з 1996 року запровадив у якості пілотного проекту цифрову систему податкового адміністрування СТАIS-3, удосконалені моделі якого впроваджені на рівні національної системи податкового адміністрування [4].

Цифрові інструменти у системі податкового адміністрування вже сьогодні зазнають істотних трансформацій та удосконалення і орієнтовані на збір та обробку інформації, пов'язаної із впровадженням у практичну діяльність компаній засад глобальної концепції сталого розвитку. Так, у зарубіжній практиці процеси податкового менеджменту на рівні держави включають: адаптацію технологій і процедур податкового адміністрування до екологічних засад діяльності, спрямованих на створення єдиного дружнього до навколишнього середовища бізнесу; створення спеціалізованих систем збору та обробки інформації, пов'язаних з соціально-економічними витратами та доходами бізнесу; он-лайн сервіси та підтримка спілкування із платниками податків у режимі реального часу; посилення тісноти та оперативності зав'язків податкових контролюючих органів із іншими інституційними органами управління (судовими інстанціями) тощо.

В Україні цифрові податкові інструменти також отримують поширення та активного використання у практиці діяльності державних контролюючих інституцій. Так, вже опрацьовані механізми електронного адміністрування податків і зборів на основі використання електронних кабінетів платників, використання електронного документообороту, впроваджені мобільні додатки для повідомлення про податкові правопорушення, створені єдині реєстри, працюють он-лайн системи податкової звітності та чат-боти. У найближчій перспективі ключовими напрямками удосконалення цифрових механізмів податкового адміністрування, не думку вітчизняних експертів, мають стати: зниження ризиків податкових правопорушень; поглиблення міжвідомчої взаємодії роботи державних органів для підвищення оперативності та ефективності державного податкового менеджменту; цифровізація системи митного адміністрування та створення єдиного платформеного простору задля підвищення рівня прозорості і довіри до національної податкової системи [5].

Література:

1. Digital tax administration services. URL: <https://www.ey.com/>
2. Forum on tax administration. URL: <https://www.oecd.org/tax/forum>
3. Tax Administration Issues of Taxing the Digital Economy. URL: https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/978-1-4648-1654-3_ch6
4. Yuhua Heo, Yang Yi. Digitalization of tax administration and corporate performance: Evidence from China. *International Review of Financial Analysis*. 2023. Vol. 90, 102859.
5. Касперович Ю.В. Розвиток цифрових інструментів податкового адміністрування та контролю. Національний інститут стратегічних досліджень.

Русин Р.С.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ,
Україна

Голубчак О.М.,
к.ф.-м.н., завідувач економічним відділенням
Івано-Франківський фаховий коледж Львівського національного університету
природокористування,
м. Івано-Франківськ,
Україна

Тотосько Ю.А.,
здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ,
Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГЕТИКИ

Сучасна енергетика має вирішальне значення для економіки, оскільки вона впливає на виробництво, навколишнє середовище та життя людей. Наша енергетична система стикається з рядом важливих проблем, які потребують розгляду, а також негайного вирішення.

Енергетика – галузь економіки господарства, що охоплює виробництво, перетворення і використання різних форм енергії. В енергетиці використовують такі основні п'ять видів установок або систем:

- генерувальні – перетворюють потенційну або хімічну енергію природних енергетичних ресурсів на електричну, теплову, механічну або інший вид енергетичного ресурсу (наприклад, турбоустановки, газогенерувальні установки, котли, компресори);

- перетворювальні – змінюють параметри та інші особливості певного виду енергії (трансформаторні підстанції, електроустановки, трансформатори теплоти та ін.);

- мережі – призначені для передачі і розподілу енергії (електричні, теплові, газові, нафтопроводи, мережі стиснутого повітря та ін.);

- акумулювальні – призначені для часткового регулювання режиму виробництва енергії (електричні і теплові акумулятори, насосно-акумулювальні гідроелектричні тощо);

- споживачі – призначені для перетворення енергії до вигляду, у якому її безпосередньо використовують (електричний привід машин, опалювальні установки, промислові печі, світильники та ін.) [1].

Стає очевидною потреба в модернізації та оновленні енергетичної інфраструктури, а саме за допомогою альтернативної енергетики [2, с. 78] та

«зеленої» економіки [3] [4, с. 450]. Багато енергоблоків в країні вже досягли свого технічного ресурсу і потребують заміни або реконструкції.

До основних організаційно-технічних проблем енергетики можна віднести такі з них, які зазначені нижче.

Недостатня ефективність енерготехнологій. Багато існуючих систем енергопостачання використовують застарілі технології, які не ефективні з точки зору споживання ресурсів і мають великі викиди забруднюючих речовин.

Недостатня диверсифікація джерел енергії. Залежність від одного типу палива або одного постачальника енергії створює значні ризики для стабільності енергетичної системи.

Проблеми зі зберіганням енергії. Децентралізовані та відновлювальні джерела енергії часто потребують ефективних систем зберігання для забезпечення неперервності постачання.

Відсутність достатньої інфраструктури для підключення до мережі відновлювальної енергії. Великі вітрові і сонячні ферми потребують великих інфраструктурних робіт, щоб підключити їх до існуючої мережі.

Недостатня енергоефективність. Велика частина енергії, що виробляється, використовується неефективно через витрати на транспортування, зберігання та використання [5].

Проблеми з енергетичною незалежністю. Залежність від імпорту енергетичних ресурсів може створювати проблеми в енергетичній політиці та зовнішньоекономічному становищі країни.

Отже, вирішення даних організаційно-технічних проблем дозволить підвищити управління та моніторинг енергетичних мереж та сталий розвиток економічного середовища.

Література:

1. Варламов Г.Б., Любчик Г.М., Маляренко В.А. Теплоенергетичні установки та екологічні аспекти виробництва енергії: Підручник. К.: ІВЦ "Видавництво «Політехніка»", 2003. 232 с.
2. Шпикуляк О.Г., Білокінна І.Д. Формування інституційних складових кооперативного розвитку альтернативної енергетики в аграрному секторі економіки. *Економіка АПК*. 2020. № 8. С. 72-81.
3. Шпикуляк О.Г., Білокінна І.Д., Березюк С.В., Ксенофонтова К.Ю. Інституційні аспекти становлення «зеленої» економіки в аграрному секторі України. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2023. №8. URL <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-8-9138>
4. Шпикуляк О., Шеленко Д., Баланюк І. Управління економічним потенціалом у реалізації «зеленого» курсу розвитку сільських територій регіону. *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Економіка». Вип. 12(26). 2023. С. 445-456. DOI [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12\(26\)-445-456](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12(26)-445-456).
5. Humeniuk M., Shelenko D., Nemish D., Balaniuk I. (2021). Improving the efficiency of agricultural entrepreneurship by processing rapeseed to biodiesel. Підвищення ефективності сільськогосподарського підприємництва шляхом переробки ріпаку на біодизель. *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, Vol. 21(3). pp. 431-438.

*Степаненко Л.М.,
здобувач економічного факультету
Українського державного університету залізничного транспорту,
м. Харків, Україна*

*Лисьонкова Н.М.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Українського державного університету залізничного транспорту,
м. Харків, Україна*

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Підприємства зазнають негативного впливу від політичної нестабільності в країні. Їм бракує ресурсів, фінансування, кадрів, які потрібні для їх стабільного розвитку. Це робить їх слабкими та нестійкими. Тому необхідно аналізувати фінансовий потенціал підприємства, виявляти його проблеми та розробляти заходи для їх вирішення.

Одне з головних завдань управління фінансами підприємства - це визначення обсягів, джерел та форм фінансових ресурсів, які необхідні для його господарської діяльності. Це процес складається з використання як власних коштів підприємства, так і позикових та залучених коштів.

Для якісного та ефективного управління фінансами підприємства треба дотримуватися принципів системності та комплексності, які актуальні в умовах економічної та політичної нестабільності у світі та в Україні, а також в умовах глобалізації бізнесу, зростання підприємницьких ризиків та конкуренції. Разом з тим, роль фактору функціонування фінансових ринків є значущою для формування достатнього обсягу фінансових ресурсів підприємствами. Все це потребує розробки ефективної політики управління фінансами.

У сучасних умовах становлення економіки підприємства розвиваються в умовах постійних змін, пов'язаних з наявністю жорсткої конкуренції, як із боку українських, так і зарубіжних підприємств, підвищенням вимог споживачів до товарів та послуг. При цьому підприємства також споживають ресурси різних видів. Тому підприємство має аналізувати чинники, що впливають на його діяльність, планувати та прогнозувати свої дії.

Важлива роль належить управлінню фінансами підприємства з метою фінансового забезпечення його діяльності, оскільки фінансові ресурси є ресурсом, без якого неможливе функціонування та розвиток підприємства. У науковій літературі відсутня єдина думка щодо трактування поняття «фінансові ресурси», але обґрунтовані наукові підходи до різних точок зору дозволили зробити такі узагальнення: фінансові ресурси підприємств це кошти, які належать підприємству або перебувають у його розпорядженні з метою забезпечення процесу простого чи розширеного відтворення [1].

У сучасних умовах, коли фінансова та політична кризи посилюють свій вплив, ключовими факторами для успішного розвитку національних підприємств на довготривалу перспективу стають визначення основних цілей

розвитку та створення системи управління їх фінансами, спрямованої на досягнення цих цілей.

Прогрес у сфері управлінських технологій та впровадження вартісного підходу до управління на підприємствах свідчать про те, що основною метою розвитку підприємства є підвищення його вартості. У контексті ринкових умов, управління фінансовими ресурсами має на меті збільшення ринкової вартості та інвестиційної привабливості підприємства.

Фінансові ресурси підприємства можна розглядати з двох позицій: як набір інструментів, якими користуються для залучення фінансових ресурсів, необхідних для покриття виробничих та інших витрат; і як набір способів фінансового забезпечення діяльності, якими користуються у процесі створення, становлення та розвитку підприємства. Вибір та реалізація оптимальних рішень щодо управління фінансовими ресурсами залежить від їх економічної ефективності. Якщо управління фінансовими ресурсами розглядати з точки зору управління формуванням та з точки зору управління їх використанням, то ефективне формування передбачає залучення оптимальної кількості фінансових ресурсів для досягнення поставленої мети та мінімізацію витрат на їх формування.

Фінансові ресурси підприємства виконують наступні функції: забезпечення процесу створення підприємства; формування стартового капіталу; формування ресурсного потенціалу; забезпечення безперервності виробничого процесу; виконання фінансових зобов'язань; забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності, конкурентоспроможності та ефективності діяльності.

В умовах транзитивної економіки та зростаючої потреби у забезпеченні платоспроможності та фінансової стійкості всіх підприємств виникає негайна потреба в пошуку дієвих механізмів ефективного управління фінансовими ресурсами, прийняття управлінських рішень щодо ефективного їх вкладення у реальні та фінансові.

Система управління фінансовими ресурсами спрямована на досягнення наступних цілей: виживання підприємства в умовах конкурентної боротьби; уникнення банкрутства; лідерство у боротьбі з конкурентами; збільшення ринкової вартості; прийнятних темпів зростання економічного потенціалу фірми; зростання обсягів виробництва та реалізації; збільшення прибутку та зменшення витрат; забезпечення рентабельної діяльності тощо.

У широкому розумінні управління фінансовими ресурсами можна визначити не лише як процеси розподілу та використання фінансових ресурсів, а як й діяльність, пов'язану з впливом на формування фінансових ресурсів, управління грошовими потоками підприємства, тощо. Управління фінансовими ресурсами складний та багатогранний процес, який поділяють на шість етапів: визначення та постановка проблеми; збір та обробка даних згідно з поставленою проблемою; аналіз отриманої інформації; прийняття управлінських рішень з урахуванням проведеного аналізу; реалізація прийнятих рішень; оцінка результатів реалізації рішень. Така послідовність дій дасть змогу отримати найоптимальніший обґрунтований результат. Кожна дія може бути

конкретизована залежно від поставленої проблеми.

У рамках фінансового механізму здійснюється ефективне управління фінансовими ресурсами. Фінансовий механізм складається з п'яти взаємопов'язаних елементів: фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення.

Для забезпечення сталого розвитку підприємству необхідно адаптуватися до зовнішніх обставин та самостійно управляти ними. Мескон М. Х., визначає, що «Управління - це процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідний у тому, щоб сформулювати і досягти цілей організації. Суть управління полягає в оптимальному використанні ресурсів (землі, праці, капіталу) задля досягнення поставленої мети [2].»

Для ефективності управлінських рішень необхідно проводити вимірювання на відповідність наступних показників еталонним значенням, а саме: норма чистого прибутку, коефіцієнт ліквідності (загальна, поточна, абсолютна, швидка), коефіцієнт автономії, коефіцієнт покриття інвестицій, коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів, рентабельність (активів, продаж), коефіцієнт забезпеченості власними оборотними активами.

Для ефективного управління розвитком фінансового потенціалу підприємства необхідно завчасно розробити шляхи вирішення можливих проблем, які можуть призвести до дестабілізації на конкурентному ринку.

Рекомендації щодо підвищення фінансового потенціалу підприємства та сталого його розвитку можна розділити за ознаками впливу, на зовнішній, тобто дії з боку держави та внутрішній, тобто дії з боку підприємства. До зовнішніх заходів впливу відносяться: проблема браку власних коштів у розвиток підприємства, яка вирішується шляхом зниження вартості кредитних ресурсів, підвищення зацікавленості інвесторів у фінансуванні підприємств; проблема низького рівня розвитку інфраструктури, яка вирішується за рахунок підвищення інтересу держави до розвитку спеціалізованих інститутів підтримки бізнесу; високі ризики збуту в умовах нестабільної політичної ситуації зменшуються за рахунок підтримки підприємств державою за рахунок забезпечення контрактами та новими і каналами експорту в умовах нестабільної політичної ситуації.

Серед внутрішніх заходів можна виділити: створення виробництв з експортним потенціалом, у тому числі через кооперацію із середніми та великими підприємствами; підвищення кваліфікації та перекваліфікації працівників з урахуванням нових напрямків інноваційного розвитку, пріоритету екологічної безпеки та сталого регіонального розвитку; адаптація товарів до поточних потреб експорту, пошук зацікавлених експортних партнерів.

Отже, для розвитку фінансового потенціалу необхідні спільні зусилля, як з боку керівництва підприємства, так і з боку держави. Лише в цьому випадку дані вищезазначені рекомендації щодо заходів впливу зможуть привести до сталого стану фінансового потенціалу підприємства, що забезпечить його поступове зростання. А використання методів оцінки та еталонних коефіцієнтів для аналізу потенціалу дозволить обрати ефективну стратегію управління

фінансовими ресурсами підприємства.

Література:

1 Джерелейко С.Д., Лопатовський В.Г., Шпильовий В.А. Дефініція понять «фінансові ресурси» та «грошові кошти». *Innovation and Sustainability*, №2, 2022, С.131-138

2 Майкл Альберт, Майкл Х. Мескон, Франклін Хедоурі Основи менеджменту. Видавництво: Діалектика. 2020. 672с.

Торган Р.І.,

аспірант спеціальності 073 «Менеджмент»

Львівський національний університет природокористування,

м. Львів, Україна

Лютий Я.В.,

аспірант спеціальності 051 «Економіка»

Львівський національний університет природокористування,

м. Львів, Україна

Прокопів М.І.,

здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»

спеціальності «Облік і оподаткування»

Прикарпатський національний університет імені

Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОТЕХНОЛОГІЙ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Електротехнологія включає в себе розробку, виробництво та експлуатацію електричних пристроїв, систем та устаткування. Вони використовуються для створення електричних мереж, а також для розв'язання різних завдань у розділі екології та енергозбереження.

Електротехнології є невід'ємною частиною виробничих процесів, вони забезпечують електричну енергію, зручність у використанні різноманітних електроприладів та сприяють автоматизації процесів. Вивчення та застосування принципів та методів дозволяють розвивати нові технології, які покращують якість життя. Електротехнології є основою для розробки та виробництва електричних пристроїв, систем автоматизації та керування, що забезпечують ефективне функціонування різних галузей економіки. Крім того, вони допомагають нам зберегти енергію та зменшити вплив діяльності на навколишнє середовище. Таким чином, електротехнології відіграють важливу роль у розвитку сучасного виробництва.

Електротехнології в агропромисловому виробництві використовуються для автоматизації та оптимізації різних процесів, що дозволяє підвищити продуктивність та якість виробництва. Одним з основних напрямів застосування електротехнологій в агропромисловому секторі є автоматизація

сільського господарських машин і обладнання. Завдяки електричним системам можна забезпечити точність та швидкість виконання різних операцій, таких як посів, полив, збирання врожаю [1].

Також, електротехнології допомагають у підтримці найкращих умов для росту рослин. З допомогою систем автоматичного контролю та регулювання, можна контролювати температуру, вологість, освітленість та інші параметри вирощування рослин. Це дозволяє забезпечити оптимальне середовище для росту і розвитку рослин, що в свою чергу позитивно впливає на врожайність та якість продукції. Крім того, електротехнології використовуються для ефективного збереження та використання енергії у сільському господарстві. Застосування енергоефективних систем освітлення, опалення та охолодження допомагає зменшити споживання електроенергії та знизити витрати на виробництво. Таким чином, електротехнології в агропромисловому виробництві відіграють важливу роль у підвищенні продуктивності, якості та ефективності виробництва, а також у збереженні енергії та зменшенні негативного впливу на навколишнє середовище.

Проблема новітніх електротехнологій в агропромисловому виробництві полягає в їх обмеженій доступності та високій вартості. Впровадження новітніх електротехнологій, таких як автоматизовані системи поливу, дрони для моніторингу полів, роботи-фермери тощо, може бути дорогим і складним процесом для багатьох сільськогосподарських підприємств, особливо для менших та середніх фермерських господарств. Крім того, існують інші проблеми, пов'язані з використанням новітніх електротехнологій. Наприклад, не всі фермери мають необхідні навички та знання для роботи з цими технологіями. Також можуть виникнути проблеми з обслуговуванням та ремонтом таких складних технологій, особливо у віддалених сільських районах.

Крім того, новітні електротехнології можуть потребувати значних енергетичних ресурсів, що може бути проблемою для сільських господарств, особливо в умовах обмеженого доступу до електротехнології. Також важливо враховувати, що впровадження новітніх електротехнологій може вимагати зміни виробничих процесів та організації роботи на фермах, що може бути складно здійснити без необхідної підготовки та підтримки з боку держави та інших зацікавлених сторін.

Загалом, вирішення проблем новітніх електротехнологій в агропромисловому виробництві потребує комплексного підходу, який включає в себе: освіту та навчання, дослідження та розробка, фінансування, інфраструктура, стандартизація та регулювання, сприяння співпраці та свідоме використання [1].

Вплив електротехнологій на навколишнє середовище може бути як позитивним, так і негативним, залежно від способу їх використання. З одного боку, електротехнології допомагають зменшити вплив агропромислового виробництва на навколишнє середовище. Застосування енергоефективних систем та устаткування дозволяє знизити споживання електроенергії та використання інших ресурсів, таких як паливо. Це зменшує викиди шкідливих речовин у повітря та воду, а також знижує вплив на ґрунтові ресурси. З іншого

боку, неправильне використання електротехнологій може мати негативний вплив на навколишнє середовище. Наприклад, неконтрольоване використання хімічних речовин у системах автоматичного поливу може призводити до забруднення ґрунту та водойми. Також, неправильна утилізація старого електроустаткування може призвести до викиду шкідливих речовин у повітря та ґрунт.

Отже, для мінімізації негативного впливу електротехнологій на навколишнє середовище необхідно правильно планувати та використовувати їх, дотримуючись принципів екологічної сталості. Це включає в себе використання енергоефективних систем, контроль за використанням хімічних речовин та правильну утилізацію старого устаткування.

Література:

1. Електротехнології АПК, Миколаїв, МНАУ, 2022 р., 326 с., електронний ресурс: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13809/1/shebanin-elektrotehniyi-v-apk-navch-posyb-2022.pdf>

*Шкільний О. О.,
д.е.н., професор кафедри менеджменту
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна*

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ АГРОБІЗНЕСУ

Ефективність підприємницької діяльності сільськогосподарських товаровиробників значною мірою визначається їх можливостями постачати товари та послуги за конкурентними цінами та відображати смаки і вподобання споживачів за якісними характеристиками продукції. Сучасні інноваційні технології спроможні розв'язати проблеми ризик-менеджменту та управління логістичними ланцюгами постачання.

Дані про технологію виробництва та траєкторію руху продукції каналами збуту нині є важливою умовою участі в глобальних ринках, що вимагає відповідної інфраструктурної підтримки. Суб'єкт підприємництва буде ідентифікованим у випадку виявлення відхилень від стандартів якості на будь-якій ділянці логістичного ланцюга. Поряд з цим, розбудова системи логістичного простеження руху агропродовольчих товарів вимагає суттєвих видатків та науково-консультативної підтримки.

Посилення уваги до проблем інформаційно-аналітичного забезпечення бізнес-процесів в агропродовольчій сфері зумовлене необхідністю гарантування конкурентоспроможності підприємств. Актуальність цієї проблеми загострюється в умовах погіршення доступу вітчизняних товаровиробників до цільових глобальних маркетингових ніш.

Нині інтелектуальні інформаційні системи залучаються з метою вдосконалення технологічних процесів у рослинництві (посів та обробіток

сільськогосподарських культур, збір врожаю), тваринництві (формування раціонів годівлі худоби, доїння корів, виявлення хвороб), для оптимізації витрат, пов'язаних з рухом продукції логістичними ланцюгами постачання. Л. В. Недільська, Д. О. Оленюк виділяють такі етапи механізму впровадження цифрових технологій в агробізнесі: моніторинг загальних тенденцій діджиталізації на світовому та регіональному ринках, оцінка та аналіз економічного середовища при впровадженні діджитал-інструментів, структурування одержаної інформації та підготовка до впровадження діджитал-технологій у виробництво, пошук джерел фінансування цифрових технологій, впровадження діджитал-технологій у виробництво, моніторинг процесу реалізації стратегії та прийняття коригуючих заходів, оцінка отриманих результатів та їх порівняння з плановими показниками [1].

Процес цифрової трансформації сільськогосподарських підприємств М. В. Руденко пов'язує із застосуванням космічних технологій (космічного зондування, мультиспектральної зйомки, безпілотних літальних апаратів, дронів, геоінформаційних сервісів), сенсорів і датчиків (інтелектуальних біосенсорів, високотехнологічних аграрних датчиків), інформаційно-комунікаційних технологій (цифрових платформ, аграрних мобільних додатків, мобільних месенджерів), штучного інтелекту (машинного навчання, робототехніки, Інтернету речей, технологій обробки великих масивів даних, 3D друку), а також Інтернет-технологій (4G-5G Інтернету, аграрних он-лайн сервісів, блокчейн технології, старт контрактів, агрофорумів) [2, с. 10].

Економічно розвинені країни забезпечують ефективний розвиток аграрної сфери за допомогою численних механізмів, чільне місце серед яких належить цифровим технологіям. Глобальні конкурентні позиції Нідерландів в сфері агропродовольчого експорту підтримуються високим рівнем інфраструктурного забезпечення. Досвід цієї країни свідчить про те, що цифрові технології управління та передачі даних можуть бути використані для підвищення ефективності механізмів колективного управління, орієнтованих на подолання інформаційної асиметрії, зниження транзакційних витрат, а також розвиток екологічно орієнтованого сільського господарства [3]. Зокрема, науковці Вагенінгенського університету працюють над цифровими технологіями в агробізнесі, спрямованими на ефективне використання ресурсів, відображення попиту цільових маркетингових ніш, розробку технологічних рішень, які мінімізують негативний вплив агробізнесу на навколишнє природне середовище. Відділ економічних досліджень університету розробляє технології, орієнтовані на оптимізацію інформаційних систем в агропродовольчій сфері, створення динамічних інноваційних екосистем, вибір та реалізацію бізнес-моделей в контексті залучення технологій точного землеробства та моніторингу вздовж усього ланцюга формування доданої вартості, інформаційного забезпечення розвитку регенеративного сільського господарства, а також забезпечує тренінги, дослідження та інноваційні послуги.

Агропродовольча продукція в Україні займає суттєву частку в експорті. Тому підтримка конкурентних переваг постачальників на світовий ринок

значною мірою визначається вдосконаленням технологій діджиталізації агробізнесу, зокрема в сфері управління ланцюгами постачання.

Отже, інформаційно-аналітична підтримка управління бізнес-процесами в агропродовольчій сфері сприяє технологічній та організаційно-економічній адаптивності аграрних формувань, подоланню інформаційної асиметрії, а також зниженню транзакційних витрат, а діджиталізація агробізнесу є однією з передумов підтримки сталих конкурентних переваг вітчизняних підприємств в умовах впливу чинників динамічної глобальної ринкової кон'юнктури.

Література:

1. Недільська Л. В., Оленюк Д. О. Діджиталізація агробізнесу: тенденції та джерела фінансування. Наукові горизонти. 2020, № 06 (91). С. 26-32. DOI: 10.33249/2663-2144-2020-91-6-26-32
2. Руденко М. В. Технології цифрової трансформації сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2019. № 23. С. 8–18. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.23.8
3. Digital Opportunities for Better Agricultural Policies. Paris: OECD Publishing, 2019. 234 p. DOI: 10.1787/571a0812-en

Шуляк Р.В.,

здобувач економічного факультету

Українського державного університету залізничного транспорту,

м. Харків, Україна

Єрмоленко О.А.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту

Українського державного університету залізничного транспорту,

м. Харків, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Важливу роль у забезпеченні розширеного відтворення та прибутковості підприємства у майбутньому відіграє оцінка фінансової стійкості підприємства. При цьому треба зазначити, що на стійкість підприємства мають вплив такі чинники, як становище підприємства на конкурентному ринку, випуск продукції, яка користується попитом, потенціал підприємства у діловому співробітництві, ступінь залежності підприємства від зовнішніх кредиторів та інвесторів, наявність платоспроможних дебіторів, тощо.

Найвищою формою стійкості підприємства є його здатність розвиватися в умовах нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища. Для цього на підприємстві повинна бути гнучка структура фінансових ресурсів, а при необхідності повинна бути можливість залучати позикові кошти, тобто бути кредитоспроможним. Великий вплив на фінансову стійкість підприємства мають кошти, які додатково мобілізуються з ринку позикового капіталу. Чим більше коштів може залучити підприємство, тим вищі його фінансові

можливості, але це веде до зростання фінансового ризику, тобто здатності підприємства своєчасно розплатитися зі своїми кредиторами.

Головною метою фінансової діяльності підприємства є ефективне управління фінансовими ресурсами та отримання максимального прибутку. Недопущення фінансової нестабільності підприємства на пряму пов'язано з ефективністю управління фінансами, тобто структурою капіталу підприємства за складом та джерелами освіти, тобто часткою власних та позикових коштів, оптимальністю складу та структури активів, правильністю обраної стратегії управління ресурсами підприємства.

Ефективне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства пов'язано необхідністю отримання фінансової інформації, достатньої для обґрунтування стратегічних та поточних рішень, зниження ризиків при розробці стратегій розвитку, обрання надійних партнерів і передбачення фінансових результатів своєї діяльності.

Фінансова стійкість підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансової діяльності. Прибуток, отриманий від різних видів діяльності, позитивно впливає на загальне фінансове становище підприємства, а не рентабельна діяльність веде до погіршення фінансового стану підприємства та його платоспроможності. Стійкий фінансовий стан підприємств є основою його інвестиційної привабливості.

Усю сукупність показників оцінки фінансової стійкості підприємства можна згрупувати наступним чином: рейтингова оцінка фінансової стійкості підприємства; абсолютні та відносні показники [1-5].

При цьому треба зазначити, рейтингова оцінка потребує наявності великого обсягу публічної інформації, і об'єктивність оцінки при цьому сильно залежить від об'єктивності представленої інформації.

Фінансову стійкість підприємства характеризується рядом показників, найважливішим з яких є наявність фінансових ресурсів для розрахунків з постачальниками, фінансовим, кредитними організаціями та персоналом.

Загальна оцінка фінансової стійкості підприємств здійснюється за допомогою спеціальних коефіцієнтів, що характеризуються фінансово-оперативними показниками. Ці коефіцієнти дозволяють встановити масив інформації, важливий для оцінки фінансової стійкості підприємств з метою прийняття обґрунтованих рішень, елімінуючи спотворення впливу інфляції.

Аналітична цінність коефіцієнтів підтверджується також широким їх використанням у світовій практиці і тим, що в зарубіжних країнах є спеціалізовані видання, які публікують статистичні зведення по цих показникам. Цьому сприяє наявність великої кількості спеціалізованих фірм, інформаційних агенцій, метою діяльності є оцінка фінансової стійкості підприємств і продаж цієї інформації. Це особливо актуально для зацікавлених осіб в отриманні аналогічного аналітичного продукту для українських підприємств.

Резерви збільшення прибутку підприємства пов'язані з напрямками діяльності підприємства, а саме з аналізом внутрішніх та зовнішніх факторів ефективності на різних рівнях управління діяльністю.

До зовнішніх факторів відносяться ті фактори, на які підприємство не може впливати або цей вплив є несуттєвим. До цих факторів відносять:

- міжнародні фактори, сформовані під впливом причин загальноекономічного характеру (економічна циклічність розвитку провідних країн; стан світової господарської системи, що характеризується політикою міжнародних банків), стабільність міжнародної торгівлі, яка залежить від укладання міжурядових договорів та угод, тощо;

- національні фактори, які спричиняють відчутний вплив на фінансовий стан кожного суб'єкта, а саме політичні, економіко-демографічні, психологічні, культурні та науково-технічні фактори;

- ринкові фактори, пов'язані з тим, що зовнішні умови діяльності підприємства відображають економічну ситуацію в країні та за кордоном, в окремих регіонах та на галузевих ринках, а саме розмір податкових ставок, рівень відсотка за кредитами, рівень монополізації галузі, рівень розвитку ринкових відносин та ринкових структур, стан ринку зайнятості, інвестиційна активність підприємства, тощо.

До внутрішніх факторів можна віднести ті фактори, які безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на підприємстві.

Таким чином, треба зазначити, що фінансова стійкість підприємства характеризується широким колом показників, які сукупно визначають надійність підприємства як ділового партнера. У найзагальнішому вигляді йдеться про те, наскільки підприємство забезпечене необхідними ресурсами, чи розумно воно розпоряджається своїм майном, як це відбивається на розмірі одержуваного підприємством прибутку і як використовується отриманий прибуток з метою підвищення ефективності виробництва.

Література:

1. Кравченко М. О. Економічна етимологія стійкості. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 1 (57). С. 78-84.

2. Костирко Л. А. Аналіз потенціалу фінансової в системі управління вартістю підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2015. № 4 (221). 122 с.

3. Плиса В. Й., Приймак І. І. Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання в економіці України. Львів : АТБ, 2009. 142 с.

4. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Київ: КНЕУ, 2003. 554 с.

5. Ясіновська І. Ф. Сучасні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств. *Європейські перспективи*. 2016. Вип. 2. С. 169-175.

Davydova O.,
master group 21 m-e
Uman National University of Horticulture
Uman, Ukraine

Revutska A.,
PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Economics,
Uman National University of Horticulture
Uman, Ukraine

LEGAL PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY AND ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

Intellectual property problems in the world have come to the fore and have become more than just a legal or commercial issue. As a result of the comprehensive intellectualization of the modern economy, they become more of a political problem that requires strategic and complex approaches to the solution. [3, p. 86-96]

Legal protection of intellectual property and economic security of Ukraine is an important task for ensuring stable development of the country. Intellectual property includes such objects as copyright, patents, trademarks, industrial designs and inventions. These objects are the result of intellectual work and have significant potential for economic development.

To ensure the legal protection of intellectual property in Ukraine, a number of legislative acts were adopted, in particular, the Law "On Copyright and Related Rights", the Law "On the Protection of Rights to Plant Varieties", the Law "On the Protection of Rights to Marks for Goods and Services", the Law "On protection of rights to industrial designs" and others. These laws provide legal protection to owners of intellectual property, establish the procedure for protecting their rights and liability for their violation.

The body responsible for the protection of intellectual property in Ukraine is the State Intellectual Property Service, which ensures the registration and protection of rights to intellectual property objects. In addition, intellectual property can be protected through legal proceedings in case of violation of the rights of the owners.

The need for such an approach is explained by the following statement: if the ownership of a given intangible right is based only on economic considerations, such factors as, for example, the amount of invested funds, the scale of the risk incurred may be insufficient. [1, p. 689]

A strong intellectual property protection system is important not only for the protection of this innovative solution, but also for the rate of profitability of this project. The creation of innovative solutions, and then their economic use, requires not only technical knowledge, but also knowledge of economic and legal issues, as well as the ability to manage projects. [2, p. 86-89]

There is a perception that obtaining legal protection is an expensive and difficult process, or that there is no threat from competition when it comes to the unauthorized acquisition of certain knowledge. However, intellectual property law is subject to

constant development, and much also changes when it comes to protecting the exclusive rights of copyright holders, for example in court.

In addition to legal protection, an important component of the effective protection of intellectual property is also the strengthening of the country's economic security. Development and implementation of innovative technologies, protection of intellectual property, development of the national scientific and technical base are all components of effective economic development. Work is underway in Ukraine to support and develop innovative activities, attract foreign investments, and create national technological clusters, which contributes to the country's economic security.

In Ukraine, a system of legislation has been established that regulates intellectual property issues, in particular the Laws on copyright and related rights, on the protection of the right to plants, on the protection of the right to inventions and utility models, on the protection of the right to industrial designs, on the protection of the right to trademarks, etc. . These legislative acts establish legal norms regarding the registration, use and protection of intellectual property.

The National Intellectual Property Agency of Ukraine is responsible for registration and protection of rights to intellectual property objects in the country. Violations of intellectual property rights may be the subject of lawsuits, and may also have administrative and criminal liability. Frequent violations of intellectual property rights are counterfeiting of goods, plagiarism, illegal use of patented technologies, and others.

The economy of the 21st century produces products that require more and more expenses of an intellectual nature. This phenomenon is confirmed by statistical data, from which there is a growing trend in the number of patents issued annually to subjects of the most developed economies of the world.

In the knowledge-based economy, the main sources of competitive advantages for a market participant are: [4, p. 21-22]

- a) effective management of the process of finding new ideas — product, technological and technological innovations;
- b) effective transfer of a new idea into a new quality and its market value, which will be accepted by consumers — effective commercialization of the idea;
- c) effective protection and protection of intellectual property objects, with the use of which innovative products are manufactured.

Generally recognized development trends, together with the rapid internationalization of economic activity, indicate that sustainable economic development can be ensured only by using competitive advantages by industrial enterprises that carry out their production and commercial activities using the results of innovative activities.

The protection of intellectual property is directly related to the economic security of the country. Intellectual property is an important factor in the development of the innovative sector of the economy, attracts investments, contributes to the creation of new jobs and increases the economic potential of the country. Protection of intellectual property rights ensures competitiveness of Ukrainian companies on the international market and helps prevent illegal export and theft of intellectual property.

It is important to note that there is no direct obligation for rights holders to acquire formal rights to protect industrial property. In such a case, "the administrator of an unprotected product can exploit it, but must take into account that its protection will not be as strong as the protection arising from a formal exclusive right.

References

1. Compliance program: [tutorial] / P.G. Pererva [et al.]; ed.: P.G. Pererva, G. Kosziszky, M. Veres Somosi. Kharkiv; Miskolc: NTU "KhPI", 2019. 689 p.
2. Kocziszky G., M. Veres Somosi, Pererva P.G. Model of three levels compliance protection // Strategic and innovative development of subjects of the economic system in the conditions of globalization: coll. theses conf. Kremenchuk, 2018. P. 86-89.
3. Nagy S., Pererva P.G. Compliance principles // Universum View 9. Economics and management: conference materials. Vinnytsia: NilanLTD, 2018. P. 89 96.
4. Sikorska M., Nagy S., Pererva P.G. Current evaluation of the patent with regard to the index of its questionnaire // Modern approaches to creative management of economic processes: conference materials. Kyiv: NAU, 2018. P.21-22.
5. Grabchenko A.I., Smolovik R.F., Pererva P.G. Basics of high-tech marketing: Teaching manual, Kharkiv: KhHPU, 1999.-242 p.

СЕКЦІЯ 2. МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Босєв В.В.

*здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Довган В.О.

*здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Дідур Г.І.,

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасним підприємствам, що функціонують у різних сферах господарської діяльності, доводиться приймати управлінські рішення у складних, нестабільних та швидкозмінних умовах соціально-економічного середовища. Ці умови підкреслюють важливість вдосконалення управління підприємствами та створення умов для їх сталого розвитку. Це вимагає розробки ефективних стратегій, спрямованих на збалансований розвиток всіх аспектів господарської діяльності та забезпечення конкурентоздатності підприємств у довгостроковій перспективі.

Про важливість та необхідність стратегічного управління в сучасних підприємствах наголошує Киш Л.М.: «В умовах нестабільної фінансово-економічної ситуації в Україні, яка бере свій початок не тільки зі внутрішніх процесів, які вносять дисбаланс у економічний розвиток країни, а й пов'язана із зовнішніми глобальними проблемами, підприємствам необхідно вжити усіх можливих заходів щодо дотримання основної стратегічної цілі» [1, с. 112].

Стратегічний розвиток підприємства, як процес, має деякі відмінності від поняття стратегічного управління підприємством. Як зазначає Гладкова А.О. стратегічний розвиток підприємства – це «процес управління сукупностями змін в діяльності підприємства, який спирається на людський потенціал як основу організації та призводить до утворення нових кількісних та якісних перетворень, що здатні забезпечити ефективне функціонування підприємства у довгостроковій перспективі в умовах глобальної конкуренції» [2, с. 203].

Ефективна стратегія розвитку господарської діяльності визначає можливості сучасних підприємств щодо економічного зростання та

позиціонування на ринку. Стратегія розвитку повинна бути гнучкою, що надає можливості вносити необхідні корективи, які підвищуватимуть або утримуватимуть ефективність діяльності господарства [3, с. 169].

Дедалі більше значення стратегії розвитку для сучасних організацій викликано необхідністю вирішення накопичених проблем, невизначеністю зовнішнього середовища, формуванням штучного розуму і цифрової економіки, нових запитів від споживача, трансформацією технологій та інноваціями в бізнесі, зміною людського фактору, політичною нестабільністю, недосконалістю виробничої і соціальної інфраструктури, недостатнім інформаційним забезпеченням, циклічними коливаннями економіки.

Ступінь ризику істотно знижується для тих підприємств, які використовують новітні теорії і методи сучасного менеджменту, здатних розробити стратегію розвитку як послідовність дій в умовах невизначеності зовнішнього середовища, що здійснюються вищим менеджментом для реалізації сукупності цілей підприємства. Будь-який вид діяльності існуючої на ринку організації володіє відмітними особливостями властивими тільки йому, відповідними перевагами і недоліками, тому і вимагає розробки власної стратегії його розвитку.

В процесі формування системи управління розвитком підприємства необхідним є створення та обґрунтування банку стратегічних альтернатив, аналіз яких дозволяє вибрати базову стратегію розвитку підприємства. При цьому зауважимо, що базова стратегія розвитку багато в чому залежить від моделі ринкової поведінки підприємства [4, с. 54].

Отже, в менеджменті більшості сучасних підприємств відбуваються істотні зрушення в усвідомленні необхідності стратегічного бачення, визначення напрямків діяльності і стандартів бізнесу на довгострокову перспективу. Найбільш успішні підприємства для досягнення своїх конкурентних переваг в нестабільному, непередбачуваному і часто незрозумілому економічному середовищі мають на меті виживання в довгостроковій перспективі. Значний внесок у досягненні цієї цілі робить ефективне управління стратегічним розвитком господарської діяльності.

Література:

1. Киш Л.М. Стратегічне управління, як основна частина менеджменту підприємства. *Причорноморські економічні студії. Економіка та управління підприємствами*. 2019. Випуск 38-1. С. 107-113.
2. Гладкова А.О. Стратегічний розвиток підприємства в умовах глобальної конкуренції. *Економіка і організація управління*. 2019. № 4 (36). С. 198-209.
3. Кондратенко Н. О., Новікова М. М., Волкова М. В., Швед А. Б. Теоретико-методичні аспекти управління стратегічним розвитком промислових підприємств України. *Проблеми економіки*. 2022. № 4 (54). С. 163 - 170.
4. Кобелева Т., Витвицька О., Перерва П., Ковальчук С. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*, 2022. №1. с. 52–57.

Вікторів І.В.,
здобувач економічного факультету
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна
Ковальова В.І.,
к.е.н., доцент кафедри маркетингу,
менеджменту та підприємництва
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИДІВ СТРАТЕГІЙ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах наявність робочої сили, капіталу та сировини вже практично не забезпечує конкурентоспроможність підприємства саме тому, що вони стали широкодоступними, а отже, отримати переваги за рахунок цих відмінностей вже неможливо. Особливості сучасних економічних відносин змушують керівництво підприємств шукати інструменти активного стимулювання розвитку та забезпечення високої конкурентоспроможності. Одним із таких інструментів є стратегічне управління. Сутність цього процесу полягає в постійному оновленні та вдосконаленні підходів та планів, які допомагають підприємству досягти та підтримувати належний рівень своєї конкурентоспроможності на ринку.

Ряд науковців [1, 2] виокремлюють серед основних причин зниження конкурентоспроможності підприємства наступні: погіршення якості ресурсів (низька кваліфікація персоналу, зростання витрат тощо), використання застарілих технологій, неефективні цілі та завдання підприємства, втрата підприємством здатності швидко адаптуватися до змін, ослаблення внутрішньої конкуренції, відсутність чіткої стратегії.

Стратегії конкурентоспроможності підприємства визначають, як підприємство планує зберігати або підвищувати свою конкурентоспроможність на ринку.

Передумови формування конкурентних стратегій та їх змін пов'язані з періодами розвитку економічних відносин. Кожне підприємство повинно постійно підтримувати на високому рівні свою конкурентоспроможність, щоб мати можливість, систематично аналізуючи макро- і мікроекономічну ситуацію на ринку, розширювати свої конкурентні позиції, що забезпечує тривале економічне зростання підприємства та його високий конкурентний статус.

Аналіз наукових досліджень [3, 4] дозволив визначити такі основні види стратегій конкурентоспроможності підприємства:

1. Вартисна лідерська стратегія (Cost Leadership Strategy).

Підприємство спрямовує усі зусилля на зниження витрат виробництва і постачання, щоб надавати продукцію або послуги за найнижчою ціною на

ринку. Ця стратегія передбачає масове виробництво та ефективне управління витратами.

2. *Диференціаційна стратегія (Differentiation Strategy)*. Підприємство створює унікальну або вище середньої якості продукцію або послуги, яка дозволяє відрізнитися від конкурентів. Ця стратегія може включати в себе інновації, брендинг та високий рівень обслуговування клієнтів.

3. *Фокусна стратегія (Focus Strategy)*. Підприємство спеціалізується на обслуговуванні певної ніші ринку або групи клієнтів. Ця стратегія може бути вартісна фокусною стратегією або диференціаційно фокусною стратегією.

4. *Стратегія інноваційного лідерства (Innovation Leadership Strategy)*. Підприємство ставить на інновації і створення нових продуктів або послуг, які відповідають новим потребам ринку. Ця стратегія передбачає активний пошук новаторських рішень та розвиток нових технологій.

5. *Стратегія адаптації (Adaptation Strategy)*. Підприємство створює гнучку стратегію, яка дозволяє швидко адаптуватися до змін у середовищі. Ця стратегія може включати в себе постійний моніторинг ринку та готовність до реагування на зміни.

6. *Стратегія співпраці (Cooperation Strategy)*. Підприємство співпрацює з іншими організаціями або партнерами з метою забезпечення спільних конкурентних переваг. Ця стратегія може включати в себе альянси, спільні дослідження та спільний розвиток продукції.

7. *Стратегія сталого розвитку (Sustainability Strategy)*. Підприємство приділяє увагу соціальній та екологічній відповідальності та використовує сталість як джерело конкурентних переваг.

Кожна з цих стратегій має свої переваги і обмеження, а вибір конкретної стратегії залежить від цілей підприємства, його ринкового середовища та ресурсів. Зазвичай підприємства використовують комбінацію різних стратегій для досягнення комплексної конкурентоспроможності.

Можна визначити ряд ключових аспектів, які дозволяють правильно обрати комбінацію стратегій конкурентоспроможності підприємства, а саме:

1. Підприємство повинно постійно відслідковувати зміни в ринковому, економічному, політичному та технологічному середовищі. Це включає в себе вивчення конкуренції, аналіз тенденцій ринку та оцінку можливих загроз і можливостей.

2. Після аналізу поточного стану підприємства, його ресурсів і можливостей, потрібно визначити чіткий стратегічний план, який включає в себе цілі, завдання та ініціативи для досягнення конкурентних переваг.

3. Удосконалення стратегії зростання включає в себе стимулювання інновацій. Підприємство повинно бути готовим впроваджувати нові ідеї, технології та процеси для покращення продуктів і послуг, а також оптимізації ефективності виробництва.

4. Важливо розвивати навички і знання персоналу для забезпечення здатності підприємства адаптуватися до змін і впроваджувати нові технології та методи роботи.

5. Підприємство повинно управляти різними видами ризиків, включаючи фінансові, ринкові, оперативні та ризики, пов'язані зі змінами в середовищі.

6. Підприємство повинно розробити ефективну стратегію маркетингу та реклами для просування своїх продуктів та послуг на ринку і залучення клієнтів.

7. Керівництво підприємства повинно звертати увагу на оптимізацію процесів виробництва та ланцюга постачань для підвищення продуктивності та зниження витрат.

8. Після виконання стратегічних ініціатив важливо постійно моніторити та оцінювати їх ефективність, вносячи корективи, якщо необхідно.

Удосконалення стратегії зростання є постійним ітеративним процесом, який дозволяє підприємству адаптуватися до змін у середовищі і залишатися конкурентоспроможним.

Література:

1. Балабанова Л.В. Управління конкурентоспроможністю підприємств. Навчальний посібник: нова ред. / Л.В. Балабанова, Г.В. Кривенко, І.В. Балабанова. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2018. – 256 с.

2. Варналій З.С. Конкуренція і підприємництво: монографія. К.: Знання України, 2015. – 463 с.

3. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти. Монографія. / О.І. Драган. – Київ: ДАКККіМ, 2016. – 160 с.

4. Редченко К.І. Стратегічний аналіз у бізнесі: Навчальний посібник. Видання 2-ге., доп. / К.І. Редченко. – Львів: «Новий Світ-2000», 2017. – 272 с.

Вороніна В. Л.,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна*

Захарова Л. В.,

*ЗВО СВО Магістр, спеціальність 073 Менеджмент
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна*

Вельбой К. А.,

*ЗВО СВО Магістр, спеціальність 073 Менеджмент
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна*

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ КОМАНДОЮ: СТРАТЕГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ УСПІХУ

Для підвищення ефективності стратегічного управління командами необхідним є розвиток наукової теорії стратегічного управління роботою команд. Поєднання різних напрямів досліджень у єдиний науковий підхід, як

того вимагає практика командного менеджменту, поки-що не відбулося. Тому дослідження теоретико-методологічних і прикладних аспектів управління командами є актуальним.

Проблеми та особливості управління командою, в тій чи іншій мірі розглянуті в багатьох працях вітчизняних та закордонних вчених: Друкера П., Девіса Р., Кінас І., Левіс-МакКлеара К, Ньюмена Л., Мінцберга Г., Паркера Г., Пейро Х., Помаза О., Сазонової Т., Шульженко І. та інших. Зазначені науковці розглядали особливості управління малими групами, процесами формування, управління, розвитку та розформування команд; досліджували командні ролі, обмеження та специфічні умови взаємодії, комунікації, співпраці між працівниками. Без сумніву, накопичений теоретичний та практичний досвід з досліджуваної тематики є базою для концептуального аналізу формування та використання ефективних команд у діяльності сучасних організацій.

Вважаємо, що при правильному формованні та ефективному менеджменті, команди можуть стати джерелом синергетичного ефекту у будь-яких галузях національної економіки. В процесі стратегічного менеджменту роботи команд генеруються синергетичні ефекти, що, може прискорити розвиток не лише окремих організацій, корпорацій, кластерів, а й галузей національної економіки та суспільства в цілому [1, с. 138].

Під командною роботою розуміємо створення та функціонування будь-якого виду команд (бізнес-команд, науково-педагогічних шкіл, інноваційних команд тощо) у будь-якій галузі соціальної та економічної діяльності. Виходячи з цього, під терміном «команда (бізнес-команда, наукова, інноваційна школа)» може розумітися група осіб у складі різних категорій співробітників, інженерів, науково-педагогічних працівників, які мають одну спільну наукову або інноваційну мету, бізнес-мету та спільно беруть участь у реалізації бізнес-процесів, інноваціях чи наукових дослідженнях, спрямованих на досягнення цієї мети. Разом з тим, в процесі поглиблення в проблематику стратегії управління командою, можна помітити, що єдина мета виступає необхідною, але не достатньою умовою ефективної команди. Послідовність дій щодо формування стратегії управління роботою команд, за висновками авторів, може включати такі кроки (дії) (рис. 1):

До переліку заходів та факторів, що, на нашу думку, могли б сприяти підвищенню ефективності стратегічного менеджменту, подальшому та швидшому розвитку ініціативно створюваних команд, пропонуємо включити наступне:

- розвиток багатоканальної системи фінансування інновацій, бізнес-проектів та венчурного фінансування наукових досліджень, що включає не тільки гранти, держзамовлення, а також позабюджетне фінансування тривалої співпраці стартапів, фірм та закладів вищої освіти;

- розвиток колективних форм венчурного фінансування з індивідуальним прийняттям рішень про фінансування;

- запровадження нових підходів у фінансуванні інновацій та науки, зокрема, проведення відкритих наукових конкурсів щодо вирішення актуальних та інноваційних проблем з використанням технології блок-чейн, що дозволяє

підвищити рівень відкритості наукової діяльності та наукової конкуренції шляхом використання цієї технології під час проведення відкритих конкурсів з актуальної тематики;

- дозована децентралізація фінансування науково-дослідного та інноваційного процесу з урахуванням можливості формування нових наукових та інноваційних шкіл;

- розвиток наукових платформ та іншої інфраструктури, які полегшували б процес створення та комунікації команд;

- подальший розвиток методології та інфраструктури роботи науково-технологічних платформ та кластерів;

- створення галузевих та об'єктних віртуальних інноваційних шкіл з використанням мережі Інтернет;

- у кадровій політиці державних органів та корпорацій надання більшого значення, «ваги» науковим ступеням та наукометричним показникам кандидатів на вакантні посади [2, с. 160];

- з боку держави, бізнесу та наукової громадськості організація своєчасне здійснення морально-психологічної та матеріальної допомоги лідерам наукових шкіл, інноваційних та бізнес-команд;

- підвищення активності та ефективності роботи громадських об'єднань бізнесу та конкретних організацій у напрямі підвищення обсягів фінансування та збільшення зростання ефективності інтеграції науки, навчання та практики.

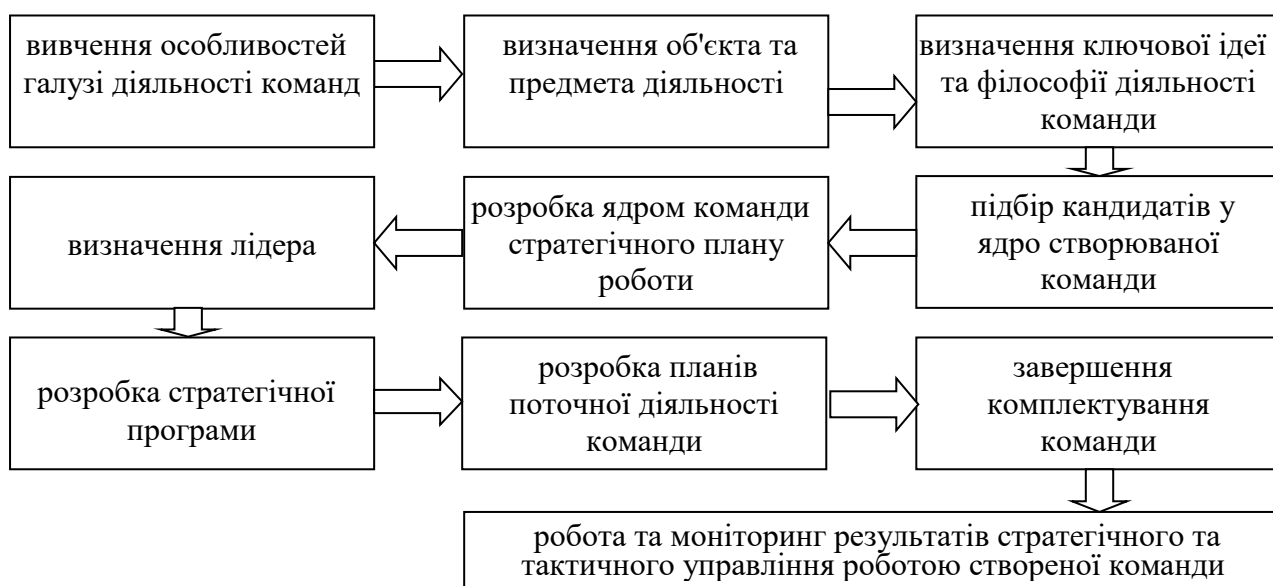

Рис. 1. Формування стратегії управління роботою команд [узагальнено автором на основі 1-3]

Сьогодні, в епоху найсильнішої світової конкуренції та появи новітніх технологій, саме командна робота відіграє провідну роль у досягненні відчутних організаційних результатів, сприяє підтримці конкурентних переваг компаній та їх ефективності. Створення команди – процес тривалий та складний, адже ефективна команда не створюється за кілька днів із випадкових працівників [3, с. 89].

Отже, з урахуванням проведеного в даній статті наукового дослідження, уточнимо поняття «командної роботи». Командною роботою будемо називати спільне функціонування групи працівників, які мають спільну мету; які мають достатню професійну різноманітність і координовано беруть участь у досягненні цілей спільного для них інноваційного, бізнес- або виробничого проекту.

Література:

1. Сазонова Т. О., Кемова Я. М., Яковлєва К. В. Методи управління командою: аспект самоорганізації. *Економічний простір*. 2022. № 181. С. 138-142. URI: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/14227>
2. Шульженко І. В., Сосницький А. В., Дорошенко М. В. Особливості мотивації в процесі командної роботи персоналу організації. *Економічний форум*. 2021. № 4. С. 158-163. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/11952>
3. Маркіна І. А., Вороніна В. Л., Дмитренко І. А. Лідерство як феномен сучасного менеджменту. *Економічний простір*. 2020. № 159. С. 88-91. URI: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/626>

Грекова Т.М.,

асистент кафедри менеджменту

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Бородай І.В.,

здобувач освітнього ступеня «магістр»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ

Сучасний бізнес в усіх галузях економіки постійно стикається з новими викликами та можливостями в контексті цифрового та диджиталізованого світу. Диджиталізація вимагає від підприємств адаптації та інновацій у маркетингових стратегіях для збереження конкурентних переваг та розвитку.

Інноваційний маркетинг визначається як процес впровадження нових ідей та стратегій для досягнення конкурентних переваг. В контексті диджиталізації, інновації у маркетингу стають ключовими, оскільки вони допомагають підприємствам адаптуватися до нових реалій цифрового світу.

Диджиталізація впливає на всі сфери бізнесу, від електронних комунікацій до роботизації виробництва. Цей процес вимагає від підприємств не лише переходу до онлайн-платформ та електронних послуг, але й створення нових стратегій маркетингу для привертання та утримання клієнтів у цифровому середовищі.

Інновації у маркетингу дозволяють підприємствам адаптуватися до нових умов диджиталізації. Вони включають в себе застосування нових інструментів (рис.1):

Рис.1. Інструменти диджиталізації для адаптування інновацій у маркетингу

Джерело: сформовано авторами

Ці інновації дозволяють створювати персоналізовані стратегії маркетингу, які відповідають потребам сучасного споживача.

Інноваційний маркетинг надає підприємствам переваги у диджиталізованому світі. Вони включають в себе здатність реагувати швидко на зміни в ринковому середовищі, створювати більше значущих взаємодій з клієнтами, підвищувати ефективність маркетингової діяльності підприємств та підвищувати зв'язок з цифровим споживачем.

В Україні велика кількість підприємств успішно впроваджують проекти диджиталізації, що значно покращують їх продуктивність і конкурентоспроможність. Окремі приклади успішних проектів диджиталізації в українських підприємствах представлені в таблиці 1.

Ці приклади вказують на різноманітність галузей, підприємства яких вигідно впроваджують диджиталізацію в Україні та демонструють свою готовність до застосування інноваційних технологій. Це свідчить про потужний потенціал цифрового розвитку в українському бізнесі. Розглянуті приклади успішних проектів диджиталізації в системі інноваційного маркетингу підприємств вказує на важливість інновацій у розвитку сучасного бізнесу.

Диджиталізація є неодмінним процесом сучасного бізнесу, а інноваційний маркетинг виступає ключовим фактором трансформації.

Підприємства, які використовують інновації у маркетингових стратегіях, мають можливість адаптуватися до нових реалій та забезпечити стійкість та розвиток у цифровому світі.

Таблиця 1.

Успішні українські підприємства, що впровадили інструменти диджиталізації

№	Підприємство	Інструмент диджиталізації	Функціональні можливості
1.	Державна податкова служба України (ДПС)	Проект «Електронний кабінет платника»	дозволяє платникам податків здійснювати всі необхідні фінансові операції онлайн, включаючи виплату податків та звітність.
2.	АТ КБ «ПриватБанк»	Інтернет-банкінг, мобільний додаток	дозволяє здійснювати банківські операції, переказувати гроші та контролювати свої рахунки у будь-який час та з будь-якого пристрою.
3.	АТ «Укрзалізниця»	Електронне бронювання, онлайн покупка квитків та мобільний додаток «УЗ»	дозволяє пасажиром швидко та зручно придбати квиток без черг та довгих оформлень.
4.	ПрАТ Фармацевтична компанія «Дарниця»	Система електронного документообігу	дозволяє автоматизувати процеси обробки документів, замовлення та контролю за поставками. Це забезпечує швидкість та ефективність внутрішніх операцій компанії.
5.	ТОВ «Rozetka. UA»	Інтернет-магазин, який впровадив повністю автоматизовану систему управління продажами та логістикою	дозволяє компанії швидко обробляти та відправляти замовлення клієнтам та ефективно управляти поставками товарів.
6.	Monobank. Universal bank	Мобільний додаток	використовуються технології розпізнавання обличчя для автентифікації користувачів та інші диджиталізаційні рішення.
7.	ТОВ «Нова пошта»	Мобільний додаток	використовує диджиталізацію для відстеження вантажів, управління логістикою та спілкування з клієнтами
8.	Пласт - Національна скаутська організація України	Соціальні медіа, онлайн-платформи	впроваджує цифрові ініціативи для управління членами організації та організаційними процесами. Вони використовують цифрові інструменти для комунікації, спільної роботи та моніторингу діяльності членів.
9.	Vodafone Україна	Онлайн-платформи та мобільні додатки	впроваджує диджиталізаційні рішення для забезпечення кращого обслуговування клієнтів, включаючи онлайн-платформи та мобільні додатки для керування послугами.
10.	Grammarly	Інноваційна платформа	Здійснює перевірку граматики та стилю тексту в режимі реального часу вдало використовують технології штучного інтелекту для покращення мовного виразу користувачів.

Джерело: сформовано авторами [1-10]

Таким чином, важливим напрямом в системі інноваційного маркетингу підприємств є процеси диджиталізації, що характеризують особливості

сучасних трансформацій в управлінні бізнесом та потребують подальших теоретико-прикладних досліджень як такі, що є впливовим фактором успішного розвитку підприємств у цифровому середовищі.

Література:

1. Grammarly. URL : <https://www.grammarly.com/> (дата звернення 22.10.2023)
2. NEQSOL Holding Vodafone Україна. URL : <https://www.vodafone.ua/> (дата звернення 22.10.2023)
3. АТ «Укрзалізниця». URL : <https://booking.uz.gov.ua/> (дата звернення 22.10.2023)
4. АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» Monobank. URL : <https://www.monobank.ua/> (дата звернення 22.10.2023)
5. АТ КБ «ПриватБанк». URL : <https://privatbank.ua/> (дата звернення 22.10.2023)
6. Державна податкова служба України (ДПС). URL : <https://tax.gov.ua/> (дата звернення 22.10.2023)
7. Пласт — українська скаутська організація. URL : <https://www.plast.org.ua/> (дата звернення 22.10.2023)
8. ПрАТ Фармацевтична компанія «Дарниця». URL : <https://www.darnitsa.ua/> (дата звернення 22.10.2023)
9. ТОВ «Rozetka. UA». URL : <https://rozetka.com.ua/ua/> (дата звернення 22.10.2023)
10. ТОВ «Нова Пошта» URL : <https://novaposhta.ua/> (дата звернення 22.10.2023)

Гуторова О.О.,

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

Немикіна К.В.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Економіка сільської місцевості визначається її розвиненими галузями та видами діяльності як сільськогосподарськими, так і несільськогосподарськими, які дають змогу раціонально використовувати місцеві ресурси, забезпечувати наповнення бюджету, отримувати податкові і неподаткові надходження, збільшувати зайнятість населення, сприяти соціально-економічному розвитку [1].

Спеціалізація і диверсифікація – два протилежних напрямки організації виробництва.

Спеціалізація виробництва є однією з форм суспільного поділу праці та розвитку її організації з урахуванням специфіки аграрного виробництва – природних умов, особливостей використання виробничих потужностей та обладнання, матеріально-трудових ресурсів тощо. Питання спеціалізації сільськогосподарського виробництва в сучасних умовах, оцінки його переваг і різновидів розглядаються в теорії економіки та організації виробництва, наприклад, в сучасному підручнику В.Г. Андрійчука [2]. Спеціалізація організацій на одній із галузей сільського господарства пов'язана з додатковими і суміжними галузями і виробництвами. Забезпечення пропорційності й оптимального поєднання галузей і виробництв дає можливість більш повно використовувати трудові і матеріальні ресурси, організувати безвідходне виробництво.

Диверсифікація виражає процес розширення виробництва, проникнення в нові галузі і сфери, розширення асортименту продукції. І. Ансофф дає наступне визначення: «диверсифікація – це термін, що застосовується до процесу перерозподілу ресурсів, що існують на даному підприємстві, в інші сфери діяльності, які істотно відрізняються від попередніх» [3].

У стратегічному управлінні виділяють наступні методи диверсифікації: адаптація – використання внутрішнього ресурсного потенціалу для досягнення різноманітності продукції і ринків збуту; експансія – процес розширення виробництва і збільшення асортименту продукції за рахунок збільшення кількості обладнання і працівників; поглинання – процес придбання суб'єкта господарювання в певній сфері діяльності, яка відрізняється від діяльності материнської організації; злиття – консолідація в більшу організацію з великим обсягом виробництва і асортименту; афілійованість – участь або контроль однієї організації над іншою при збереженні самостійності структури в управлінні; інвестування – залучення ресурсів для отримання певних переваг і вигод; допомога – надання підтримки постачальнику (або покупцю) у розширенні його діяльності [4].

Концентрація та інтеграція є основними інструментами впровадження диверсифікації в сільському господарстві.

Особливістю диверсифікації в сільському господарстві є необхідність враховувати природні ресурси (землю, воду, ліс) при виборі виду підприємницької діяльності. Наприклад, можливий вибір видів діяльності в залежності від ресурсів у сільській місцевості: земля – виробництво фасованого торфу, сапропелю, виробництво цегли або керамзиту, вирощування лікарських трав; вода – рибальство, рибальський та мисливський туризм, грязелікування, видобуток мінеральних вод; ліс – збір дикорослих рослин, переробка деревини, виробництво ялицевої олії, брикетів дьогтю і деревного вугілля, вичинка шкур тварин і пошиття хутряного одягу, виготовлення сувенірів.

Диверсифікація в сільському господарстві та сільській місцевості можлива за рахунок інших галузей сільського господарства, за рахунок розвитку несільськогосподарського виробництва, за рахунок інтеграції сільськогосподарських товаровиробників з переробниками та сферами послуг, з торговельними посередниками.

Основним напрямком диверсифікації економіки є сільський туризм, який дозволяє значно збільшити доходи місцевого населення, знизити безробіття, створити умови для розвитку сільського господарства, виробництва, дорожньої та транспортної інфраструктури, стимулювати малий бізнес у торгівлі, громадському харчуванні та інших суміжних галузях.

До ознак диверсифікації в сільському господарстві можна віднести: 1) використання основного засобу виробництва – землі, ставлення до якої відрізняється у вузькоспеціалізованих організаціях промислового типу та диверсифікованих багатогалузевих організаціях; 2) розподіл інвестованого капіталу.

Крім розвитку несільськогосподарської діяльності, диверсифікація сільського господарства може здійснюватися за рахунок розвитку різних напрямків в рамках сільського господарства, наприклад, виробництва нетрадиційних видів сільськогосподарської продукції, органічного землеробства.

Таким чином, диверсифікація в сільській економіці пов'язана з розширенням асортименту продукції, розвитком несільськогосподарської діяльності (допоміжне виробництво, ремесла, агротуризм), альтернативною зайнятістю.

На рівні організацій виділяють наступні основні види реалізації стратегії диверсифікації:

- споріднена диверсифікація (пов'язана з основним бізнесом), центрована (використання можливостей основного бізнесу), концентрична (збільшення асортименту продукції, аналогічної основному) – поповнення асортименту новою продукцією, аналогічною існуючим на підприємстві;

- горизонтальна диверсифікація – поповнення асортименту супутніми товарами, які не мають відношення до поточних, але можуть зацікавити покупців. Наприклад, вирощування культур з особливими властивостями (високий вміст білка, підвищена олійність) і розведення нетрадиційних видів тварин і птиці (страусів, цесарок, перепелів і т.д.);

- вертикальна диверсифікація – це розширення і розгалуження господарської діяльності, поглинання постачальників і споживачів з метою виробництва або контролю над виробництвом – від сировини до готової продукції. У сільському господарстві, наприклад, при виробництві молока і молочних продуктів, його переробці і реалізації через власну торговельну мережу організації розрізняють диверсифікацію вперед (до споживача) – переробку сільськогосподарської продукції, розвиток власної торгової мережі і диверсифікацію назад (від споживача) – розвиток власного насінництва, оптову закупівлю добрив;

- диверсифікація конгломерату (латеральна диверсифікація) – поповнення асортименту продукцією, яка не пов'язана ні з застосовуваною технологією, ні з існуючими товарами і ринками. Наприклад, у зв'язку з розвитком несільськогосподарських галузей – ремесел, надання транспортних і побутових послуг, агротуризму або коли спеціалізовані організації (що забезпечують, наприклад, агрохімічне обслуговування або ремонт сільськогосподарської техніки) займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, розвитком

ремесел, наданням транспортних і побутових послуг, будівництвом сільськогосподарських і побутових об'єктів;

- непряма диверсифікація – обмежена фінансовими та управлінськими факторами організації;

- пряма диверсифікація – яка має додаткові фактори – технологічні, маркетингові та ін.

Розглядаючи диверсифікацію як поглиблення окремих функцій діяльності організації, можна виділити: маркетингову диверсифікацію – післяпродажне обслуговування, рекламна діяльність, власна збутова мережа, освоєння нових ринків і сегментів; фінансову диверсифікацію – залучення позикових коштів від різних кредиторів з різними термінами погашення, розміщення тимчасово вільних коштів на депозитних рахунках декількох фінансових установ, вкладення в різні види цінних паперів і т.д.; техніко-технологічну диверсифікацію – впровадження інновацій, нових видів сільськогосподарської техніки, обладнання, дослідно-промислове виробництво.

Критерії віднесення організацій до диверсифікованих різноманітні. Так в стратегічному управлінні диверсифіковані організації поділяються по відношенню до власності і виробничої (контрактної) кооперації.

Економічний ефект диверсифікації полягає в підвищенні ефективності за рахунок синергетичного ефекту різних видів діяльності, зниженні ризиків, зміні економічного і фінансового становища організацій, впливі заходів по просуванню одних товарів на ринку на продаж інших. Диверсифікація спрямована на зниження ринкових ризиків, підвищення стійкості організації та підвищення показників ефективності.

Таким чином, диверсифікація в сільській економіці пов'язана з розширенням асортименту продукції, розвитком несільськогосподарської діяльності, альтернативною зайнятістю, а стратегії диверсифікації сільських територій повинні розроблятися на основі виділення груп сільських територій з урахуванням їх особливостей і особливостей розвитку.

Література:

1. Зінчук Т. О., Ткачук В. І. Теоретично-методологічні засади диверсифікації сільської економіки в контексті європейського досвіду. *Економіка АПК*. 2011. № 1. С. 27-34.
2. Н. Igor Ansoff Strategic Management. Wiley, 1979. 236 p.
3. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. К.: КНЕУ, 2013. 779 с.
4. Таран О. М., Кондратюк Н. В. Стратегічне управління: навч. посібник.. Харків: Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2014. 261 с.

Добрянська Н.А.
*д.е.н., професор, зав. кафедри туристичного бізнесу та рекреації,
Одеського національного технологічного університету
м.Одеса, Україна*

Саленко Л.Р.
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Одеського національного технологічного університету
м.Одеса, Україна*

Осадчук З.С.
*викладач Одеського національного технологічного університету
м.Одеса, Україна*

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАНЬ ТИЖНЕВИХ ТУРІВ ОДЕЩИНОЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми обумовлена відновленням туристичних турів для туристів, які через воєнні дії на території України були призупинені.

Сталий розвиток означає задоволення потреб сьогодення таким чином, щоб не обмежувати можливості майбутніх поколінь. Важливо розглядати три виміри - економічний, соціальний, екологічний на рівній основі. Щоб зберегти глобальні ресурси в довгостроковій перспективі, стійкість повинна бути основою всіх політичних рішень. Ці виміри стосуються таких різноманітних тем, як: боротьба з бідністю та голодом, гідна робота та економічне зростання, а також заходи із захисту клімату.

Питання сталого розвитку стає дедалі актуальнішим – як на національному, так і на міжнародному рівні. Глобалізація, зміна клімату, забруднення навколишнього середовища у вигляді пластикових відходів у світовому океані, скорочення природних ресурсів – усе це зобов'язує міжнародну спільноту діяти разом.

Сталий розвиток є запорукою успішної туристської діяльності. Адже на сьогоднішній день люди дбають про природу та бережуть її. Тому туристичні подорожі в екологічних місцях є цінними.

Туризм необхідно планувати на комплексній основі, брати до уваги всі аспекти законодавства, що стосуються інших секторів, таких як транспорт, зайнятість, охорона здоров'я, сільське господарство, зв'язок та ін.[1].

Туристська політика є системою соціально-економічних, правових, зовнішньополітичних, культурних та інших методів і заходів, що використовуються парламентами, урядами, державними та приватними організаціями, асоціаціями і установами, відповідальними за туристську діяльність, з метою регулювання та координації туристської галузі й створення умов для її розвитку[3].

Люди завжди мали потребу подорожувати, чи то для дослідження та відкриття нових земель, чи для власного задоволення. Туризм охоплює саме останнє.

Ми можемо простежити походження сучасної концепції туризму в 17 столітті, коли молоді дворяни із західних і північних європейських країн здійснювали так званий великий тур: подорож Європою (зазвичай охоплюючи Францію, Німеччину, Італію та Грецію) з головною метою є засвоєння історії, мистецтва та культурної спадщини. Це вважалося ідеальним способом отримання освіти.

Сьогодні туристичний сектор став одним із великих економічних двигунів у багатьох країнах, утворюючи частину міжнародного політичного порядку денного. Останніми роками з недорогими авіарейсами та наявністю альтернативних варіантів розміщення, якими керують онлайн-компанії, туристам стало набагато простіше дозволити собі подорожувати, і вони можуть створювати свій маршрут і враження на свій смак.

Туризм не тільки впливає на місцеву економіку, але також починає впливати на соціальні структури, культуру та спосіб життя відвідуваних місць. Таким чином, завдання зараз полягає в тому, щоб запропонувати рішення шляхом розвитку туристичної обізнаності, яка б поважала навколишнє середовище та місцевий спосіб життя його мешканців.

Діяльність туристичних закладів відбувається в умовах гострої конкуренції та мінливої динаміки туристичного ринку під впливом різних факторів. Феномен туризму полягає в його складності та високій чутливості до змін зовнішнього середовища. Для визначення напрямів розвитку індустрії туризму необхідно розуміти чинники, що впливають на формування туристичних потоків, та прогнозувати їх зміни у визначеній перспективі, що обґрунтовує актуальність застосування статистичних методів дослідження.

Тижневі тури є викликом для досвідчених туристів, так як тури бувають різного типу і провести його на протязі тижня це є міні випробуванням, це стосується саме:

- походів, вони зазвичай відбуваються у лісах, серед водоспадів, коли компанія людей вирушає пішки і може пройти великі дистанції без допоміжного транспорту;

- велосипедних турів, коли туристи мають при собі допоміжний транспорт у вигляді велосипеда та можуть ним користуватися за потреби, також велосипед є своєрідним транспортом для перевезення речей, що є дуже зручним;

- турів на гірських велосипедах, цей тип відноситься до туристів з фізичною підготовкою, адже весь час вони мають пересуватися спортивним велосипедом, зазвичай це проходить у гірській місцевості, серед високих схилів та низин;

- шосейних велосипедних турів, вони завжди проходять по асфальтованій дорозі і довгими відстанями.

Туристи які обирають тижневі тури, мають завжди одну мету: бажання досліджувати нові місця та відвідувати кілька напрямків під час однієї подорожі. Незважаючи на те, що туристичний тур, як правило, більший, ніж самостійна подорож, переваги бронювання туру полягають у тому, що ви зможете подорожувати в групі з досвідченим гідом, зустрітися з однодумцями,

вирушити в прогулянку чарівними краєвидами, проживати, харчуватися та відпочити під час відвідування в одній з найкращих місць призначення.

В Україні існує безліч прекрасних місць, які хочуть відвідати не тільки іноземні туристи, а й самі українці, адже в буденному житті завжди не вистачає часу насолодитися природою, яка нас оточує. Найкращим варіантом пізнати природу є наші українські Карпати та колоритна Бессарабія. В цьому дослідженні розглянемо стратегії формувань тижневих турів саме Одещиною. Адже Одещина це серце України, в якому містяться всі звичаї та традиції.

Одним з головних аспектів у створенні туристичних турів є правильно обраний гід, компанія яка створює подорож має про це подбати. Те, як гід обслуговує групу туристів, взаємодіє з ними та розповідає історії, може сприяти або руйнувати груповий тур. Без нього будь-який груповий тур провалиться і буде нудним. Екскурсивод має бути повністю обізнаний місцевістю, і не тільки. Адже якщо ви раніше були в будь-якій формі туру, ви б знали, що гід щодня відповідають на сотні запитань туристів. Якщо гід терплячий і коректний у відповідях на запитання, туристи глибше оцінять весь досвід, оскільки хтось завжди був готовий поговорити з ними. І це є великою перевагою для компанії, так як туристи залишають хороші відгуки.

Вигляд туру Одещиною можна розробити в декількох варіантах. Один з найвдаліших буде, це провести тур на півдні області із залученням м.Вилкове, с.Приморське (там знаходиться Чорноморське узбережжя), Тузлівські лимани (відомі пеліканами, рідкісними птахами, які занесені до Червоної книги) та Дунайський біосферний заповідник. Представлена місцевість є доступною для відвідувань та відповідає екологічним факторам.

Маршрут з залученням відпочинку біля моря, виглядає дуже привабливо і може залучити велику кількість туристів, які бажають не просто пізнати цікаві факти про природу, а й відпочити морально та фізично. Отже, море є справді візитною карткою Одещиною і завжди знаходиться в пріоритеті при виборі у туристів.

Звичайно, туристична індустрія Одещини має низку проблемних моментів, які потребують вирішення. Для підвищення ефективності використання туристичного потенціалу Одеської області необхідний комплексний і професійний підхід як із боку туристичних підприємств, так і з боку держави у цілому. Ураховуючи величезний потенціал та фінансову підтримку з боку Європейського Союзу, Одеський туристичний регіон має всі шанси зайняти гідне місце на світовому ринку туристичних послуг[2].

Література:

- 1.Абрамов В. В. Історія туризму: підруч./ В. В. Абрамов, М. В. Тонкошкур. – Харків : Видавництво «Форт», 2010. – 286 с.
2. Горун В.В. Територіальна організація рекреаційних умов і ресурсів Одеської області. Вісник соціально-економічних досліджень. Геополітика і екогеодинаміка регіонів. 2014. Т. 10. Вип. 2. С. 473–482.
3. Нормативно-правові акти України з питань туризму: Збірник законодавчих та нормативних актів / Упор. М. І. Камлик. – К.: Атіка, 2004. – 464.

Домаскіна О.О.
здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Мельничук О.І.
к.е.н., доц. кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану можуть створити серйозні виклики для сільськогосподарських підприємств та господарств в будь-якій країні. Сільське господарство є важливою галуззю, яка забезпечує населення продовольством та ресурсами, і воєнний стан може суттєво вплинути на цей процес.

Однією з основних особливостей логістики сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану є необхідність забезпечення безпеки та захисту ресурсів. Сільськогосподарські підприємства мають велику кількість цінних активів, таких як зерно, техніка, насіння та інвентар, і вони стають мішенню для різноманітних загроз під час воєнного стану. Тому важливо розробити стратегії та заходи для запобігання втратам та знищенню сільськогосподарської інфраструктури [2].

Крім того, воєнний стан може вимагати перерозподілу сільськогосподарських ресурсів та техніки для потреб оборони та госпітальної допомоги. Це може вплинути на нормальний робочий процес сільськогосподарських підприємств та ланцюжків поставок, оскільки деякі ресурси можуть бути відправлені для використання в оборонних цілях.

Забезпечення транспорту та логістики є ще однією ключовою особливістю управління сільськогосподарськими підприємствами в умовах воєнного стану. Забезпечення безперебійності транспортних маршрутів та ланцюжків поставок для перевезення сільськогосподарської продукції та ресурсів стає критично важливим завданням. Воєнний стан може суттєво обмежити доступ до доріг та інфраструктури, тому необхідно розробити плани та заходи для забезпечення безпеки та функціонування транспортної системи. З початком повномасштабної війни, яку розпочала РФ на території України у 2022 році, вітчизняний аграрний сектор зіткнувся з низкою проблем, однією з яких є порушення напрацьованих логістичних шляхів експорту виробленої продукції [3].

Повномасштабне вторгнення сильно пошкодило економіку України. Вже на третій місяць повномасштабного вторгнення загальні втрати склали 100 мільярдів доларів, що становить половину валового внутрішнього продукту (ВВП) країни за 2021 рік [1].

Щодо відновлення країни, інтеграція української економіки в європейську економічну систему стає перспективним рішенням. В цьому процесі можуть допомогти різноманітні європейські логістично-інфраструктурні проекти.

Наприклад, це може включати в себе впровадження українських транспортних шляхів (автомобільних, залізничних, повітряних і водних) до європейських логістичних мереж за програмою TEN-T (в липні 2022 року Європейська Комісія внесла українські логістичні шляхи до індикативних карт проекту), реконструкцію і розширення існуючих пунктів пропуску на кордонах з європейськими державами та перехід до стандарту колії європейського формату на залізницях тощо [4].

Важливо відзначити, що у воєнний період тривають перемовини між Україною та країнами Європейського Союзу щодо лібералізації вантажного транзиту з України в Європу, створення "Шляхів солідарності" для експорту зерна та імпорту необхідних товарів, а також підтримки українського експорту через європейські порти і інші заходи.

Література:

1. Військова логістика. URL: <https://gmcenter/posts/voennaya-logistika-problemyukrainskogo-eksporta-ostajutsya-nereshennymi/> (дата звернення 23.10.2023 р.)
2. Кризова ситуація в логістиці. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/56.pdf. (дата звернення 20.10.2023 р.)
3. Мельничук О.І, Левіна-Костюк М.О., Телічко Н.А., Ажаман І.А. Управління якістю як фактор забезпечення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції на зовнішньому ринку. Агросвіт. 2023. №12. С.29-36. <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/1656>. (дата звернення 23.10.2023 р.)
4. Як змінилась логістика в Україні за місяць війни в компанії Zammmer. URL: <https://logist.fm/publications/yak-zminilas-logistika-v-ukrayini-za-misyas-viyni> (дата звернення 23.10.2023 р.)

Запіша Г.М.,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Сахацький М.М.,

*аспірант факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Мартинюк Ю.В.

*здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

**УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО
СТАНУ**

Актуальність дослідження науково-прикладної проблеми розвитку управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств в умовах війни та повоєнного стану спричинюється: по-перше, важливістю адаптації аграрних суб'єктів господарювання до змін, що відбуваються під впливом динамічних ринкових процесів та турбулентності економіко-соціальних трансформацій під час ведення війни з Російською Федерацією; по-друге, впливовістю управлінського фактору на економіко-соціально-екологічну результативність аграрних суб'єктів господарювання, що підтверджується як вітчизняною, так і зарубіжною практикою в різних сферах життєдіяльності громади; по-третє, необхідністю нарощування ресурсного потенціалу аграрних підприємств для посилення їх конкурентоспроможності на внутрішньому й світовому ринках; по-четверте, перспективністю активізації зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств як умови нарощування валютних надходжень до державного й господарського бюджету для соціально-економічного відновлення в післявоєнний період.

Проблеми розвитку управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств висвітлюють Кісіль М.І. [1, с. 78-82.], Майорова Т.В., Крук В.В., Шевчук Я.В. [2, с. 12-16], Однорог М.А. [3, с. 108-115], Харченко Г.А., Миргородська Д.О. [4, с. 663-667], Гадзало Я. М., Саблук П. Т., Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. [5, с. 6-15], Бородіна О. М. [6, с. 20-31] та інші науковці. Їх напрацювання сформували надійну теоретико-методологічну, методичну та прикладну основу щодо удосконалення управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств в умовах сучасної ринкової економіки. Проте військова агресія з боку Російської Федерації призвела до значних змін в традиційному сільськогосподарському виробництві через загрози для життя цивільних та військових від мінування посівних територій, руйнування сільської поселенської мережі, трансформації інфраструктури каналів збуту виробленої продукції, масштабного виведення із господарського обороту земель сільськогосподарського призначення. Звідси втікає нагальність проведення наукового дослідження управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств в умовах війни та повоєнного стану.

Міністерством економіки України наводяться офіційні дані щодо ключових загроз для життя населення через мінування територій країни в результаті повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації. Так, потенційно замінованими через нерозірвані міни, ракети та бомби на сьогодні залишаються 174 000 км² території України. Це складає майже 30% загальної площі держави. Ускладнює розмінування різноманітність вибухових об'єктів, що неможливо виявити за допомогою традиційних пристроїв. Тому у зоні ризику опинилися понад 6 мільйонів осіб різного віку, статі, соціального стану та рівня життя. Згідно даних Світового Банку, повне розмінування території України може коштувати \$37 млрд. [7] Обстеження замінованих земель сільськогосподарського призначення за регіонами країни наведено на рис. 1.

Обстеження сільськогосподарських земель

Рис. 1 Заміновані землі сільськогосподарського призначення

Джерело: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/rozminuvannya-ukrajini-shcho-vplivaye-na-vidnovlennya-pislya-peremogi-ostanni-novini-50358225.html>

На поточний період, попри ведення війни на території нашої країни, вже проведено обстеження біля 200 000 га сільськогосподарських угідь, з яких близько 120 000 га вже повернули у використання [7]. Проте в даному випадку не враховуються території, що знаходяться в тимчасовій окупації. На сьогодні продовжуються військові дії і відбувається подальше мінування й обстріли зайнятих під сільськогосподарським виробництвом територій.

Відтак, розвиток управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств в умовах війни та повоєнного стану повинен враховувати необхідність проведення розмінування земель сільськогосподарського призначення. Важливим при цьому постає очищення сільської місцевості від нерозірваних мін, ракет і бомб таких об'єктів критичної інфраструктури як електромережі, автодороги, залізничні колії, трубопроводи тощо. Для усунення мінної загрози та убезпечення життя сільського населення необхідно перевірити житлові будинки та господарські споруди звільнених від російських загарбників сільських населених пунктів.

Дослідження показують, що удосконалення управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств в умовах війни та повоєнного стану проводиться індивідуально стосовно кожного господарюючого суб'єкта. Адже ведення сільськогосподарського виробництва залежить від конкретних природно-кліматичних умов його територіального місцеположення, наявних ресурсів (матеріально-технічних, земельних, фінансових, кадрових тощо), спеціалізації та інтенсифікації виробництва й інших факторів. Важливими чинниками також постають рівень розвитку ринкової інфраструктури та можливості її використання господарством, відповідність системи управління вимогам ринкової економіки, маркетингова адаптивність до турбулентних змін оточуючого середовища, задіяння наявних ресурсів у воєнних операціях.

Для врахування вище наведених чинників проводиться комплексна науково-аналітична та проєктно-дослідницька робота. Аналітичний блок робіт включає вивчення існуючих макроекономічних та мікроекономічних умов функціонування аграрного підприємства, діагностику наявного в ньому ресурсного потенціалу та оцінку економічної ефективності використання цього потенціалу в контексті результативності управлінської праці. Основними складовими проєктної частини виступають:

- економіко-математичне прогнозування та моделювання інвестиційних процесів щодо подальшої виробничо-господарської діяльності;
- виявлення ринкових передумов з реалізації можливих інвестиційних проєктів;
- раціоналізація управління операційними процесами;
- удосконалення організаційної структури управління;
- збалансування економічних, соціальних та екологічних складових виробничо-господарської діяльності;
- оцінювання економічної і соціальної результативності від впровадження в практику господарювання відповідно збалансованих інвестиційних проєктів та їх маркетингового супроводу.

Література:

1. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства України в стратегічній перспективі. Вісник аграрної науки. 2018. № 1 (778). С. 78—82.
2. Майорова Т.В., Крук В.В., Шевчук Я.В. Капітальні інвестиції: сутність та проблеми реалізації в кризових умовах. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 21. С. 12—16.
3. Однорог М.А. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2015. Вип. 126. Ч. 2. С. 108—115.
4. Харченко Г.А., Миргородська Д.О. Інвестиційна діяльність сучасних сільськогосподарських підприємств: стан, проблеми та напрями поліпшення. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2018. № 17. С. 663—667.
5. Аграрна реформа в Україні, її наукове забезпечення, результативність / Гадзало Я. М., Саблук П. Т., Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Економіка АПК. 2021. № 7. С. 6-15.
6. Бородіна О. М. Убезпечення сільського способу життя: європейська політика, орієнтири для України. Економіка АПК. 2020. № 2. С. 20-31.
7. Гладій М. В., Лузан Ю. Я. Земельна реформа: сучасні проблеми і шляхи вирішення. Економіка АПК. 2020. № 2. С. 6-19.
8. Новаковський Л.Я., Третьак А.М. Основні положення концепції розвитку земельної реформи в Україні. Київ: Ін-т землеустрою НААН, 2020. 53 с.
7. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/rozminuvannya-ukrajini-shcho-vplivaye-na-vidnovlennya-pislya-peremogi-ostanni-novini-50358225.html>

Крамарчук М.В.,
здобувач вищої освіти факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Павлюк С.І.,
к.е.н., доцент кафедри
готельно-ресторанної справи та організації бізнесу
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану суттєво впливають на всі сфери суспільної діяльності, відповідно Україна сьогодні стикається з унікальними викликами, зокрема, і у системі управління трудовими ресурсами. Тож особливістю сучасних досліджень управління персоналом в умовах воєнного стану є вивчення впливу військового конфлікту на соціально-економічний розвиток країни, а також на психологічний стан працівників та їх мотивацію.

Управління, так само як і всі економічні системи, регулює взаємодію між попитом та пропозицією на ринку. У свою чергу, управління персоналом спрямоване на балансування потреб роботодавців, які шукають специфічні знання і навички у потенційних працівників, та пропозиції від індивідів, що шукають роботу та пропонують свої навички на ринку праці для досягнення своїх особистих і матеріальних цілей [0]. Проте внаслідок міграції населення та припинення функціонування певних підприємств ринок праці стикнувся із скороченням, а саме: виникла диспропорція між попитом та пропозицією робочої сили.

Повномасштабне вторгнення у 2022 році створило в Україні складні виклики для управління персоналом та ринком праці. Відчутним для економіки стали: масова міграція робочих ресурсів, закриття підприємств або скорочення їх діяльності у зоні конфлікту (переважно східні та південні області країни), скорочення робочих місць та нерегульовані зміни у робочих графіках. Навіть компанії, які відносно стабільно функціонують, мають певні проблеми з втратою персоналу, зниженням мотивації працівників, змінами у графіках роботи й підвищенням витрат на гарантування безпеки та підтримку працівників, постраждалих від війни або мобілізованих [0].

Крім того, слід відмітити, що суттєво змінилися й пріоритети людей. Перш за все, увага тепер спрямована на безпеку та здоров'я. В умовах смертельної загрози головним завданням стає гарантування безпеки для себе та своєї сім'ї, тобто переїзд в безпечніше місце або, в разі відсутності цієї можливості, забезпечення необхідними ресурсами, такими як вода, їжа та ліки. Робота та інші аспекти життя стають вторинними. Для тих, хто знаходиться в менш небезпечних обставинах, ключовою стала потреба в стабільності. Якщо раніше багато людей акцентували увагу на особистому розвитку та професійному

рості, то зараз вважають, що важливіше мати роботу загалом й фінансову стабільність [0].

Основними причинами, що впливають на ефективність роботи трудових ресурсів, як свідчить практика, є психологічний та емоційний стан. Адже, стрес, тривога, постійна загроза та відсутність підтримки можуть призвести до зниження концентрації і втоми, що, у свою чергу, стає причиною помилок й зниження продуктивності.

Щоб команда була ефективною в умовах війни, слід враховувати кілька ключових факторів:

- загрози – команда повинна бути готовою до різних небезпек, таких як напади ворожих сил чи бомбардування, а також важливо мати плани дій для захисту та безпеки членів команди;

- комунікація – ефективна комунікація грає визначальну роль, впливаючи на результативність та безпеку команди. Необхідно мати надійну систему, що дозволяє швидко та точно передавати інформацію;

- стрес – велика напруга та стрес можуть впливати на продуктивність, тож продуманий план дій для зниження рівня стресу та підтримки членів команди може стати ефективним інструментом для збереження ефективності;

- дисципліна – суворе дотримання правил і процедур є важливим для убезпечення команди в умовах війни;

- лідерство – лідер колективу має визначальну роль, а також повинен мати чітку стратегію та готовність до швидких й рішучих рішень в небезпечних ситуаціях. Окрім того, лідер повинен турбуватися про команду та створювати стабільне робоче середовище [0].

Крім вище викладеного, слід приділити увагу особливостям управління за кожною з функцій менеджменту в умовах воєнного стану:

- планування – важливо переглянути кадрову політику для збереження персоналу та гарантування безпеки. Стратегію управління персоналом слід адаптувати, звертаючи увагу на робоче навантаження, а також необхідно визначити ефективні методи навчання, такі як коучинг, електронне та самонавчання, з урахуванням обмежених фінансових ресурсів багатьох компаній;

- організація – організація персоналу включає створення регламентуючих документів (правила, накази), а також документації щодо безпеки та охорони праці. Ураховуючи особливості трудового законодавства, важливо визначити оптимальну тривалість робочого тижня та належно організувати трудові відносини на підприємствах;

- мотивація – мотивація працівників включає не лише фінансову підтримку, але і моральну. Слід приділити увагу напрацюванню додаткових стимулів, наприклад гнучкий графік, психологічну допомогу, фінансову допомогу та корпоративне житло тощо. Нові методи мотивації включають взаємодопомогу через волонтерські проєкти та збір коштів для мобілізованих працівників і їх сімей. На сьогодні емпатія виявляється новим й ключовим методом мотивації на підприємствах;

- контроль – спрямований на оцінку результатів та використання

робочого часу працівників. Як діагностична функція, контроль передбачає систематичне спостереження за працівниками з метою оцінки їхнього психологічного стану та уникнення можливих помилок, що можуть вплинути на репутацію компанії [0].

Отже, забезпечення фізичної та соціальної безпеки працівників під час війни є пріоритетом багатьох компаній. Програми безпеки, можливість дистанційної роботи, соціальний захист та освітні ініціативи сприяють створенню безпечного й мотивуючого робочого середовища. Комунікація, підтримка та матеріальні стимули є ключовими чинниками у забезпеченні продуктивності і добробуту персоналу під час війни.

Література:

1. Куделя В., Яковенко В. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2023. № 81-82. С. 290-297. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/16907/1/Kudelia.pdf>.
2. Пшик-Ковальська О. О., Ковальський О. І. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2022. № 2 (8). С. 88-93. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/dec/29509/220972maket-92-97.pdf>.
3. Середа Г., Паламарчук К. Особливості застосування методів управління персоналом в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-20>.
4. Череп О., Калюжна Ю., Михайліченко Л. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-24>.

Круть Д.О.,

здобувач навчально-наукового Інституту економіки і менеджменту,

Харківський національний університет міського

господарства імені О. М. Бекетова

м. Харків, Україна

Новікова М.М.

д.е.н., професор

Харківський національний університет міського

господарства імені О. М. Бекетова

м. Харків, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНИМИ ПРОЕКТАМИ НА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КОМПАНІЙ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Високий рівень конкурентоспроможності підприємств будь-якої галузі є необхідною умовою забезпечення прибутку за сучасних нестабільних економічних умов. У зв'язку з цим проблема підвищення рівня

конкурентоспроможності будівельних організацій повного циклу стає все більш важливою, особливо в ситуації, що стрімко змінюється на ринку житла. Рівень доходів населення зменшується, відповідно зменшуються фінансові можливості покупців, і при цьому постійно змінюються їх потреби. У той же час щороку зростає число будівельних компаній на ринку – відповідно збільшується конкуренція.

Конкуренцією вважається суперництво у будь-якій сфері діяльності між окремими юридичними або фізичними особами (конкурентами), зацікавленими у досягненні однієї мети [1], а конкурентоспроможністю є рівень компетентності підприємства у певній галузі, його порівняльна перевага відносно інших конкурентів, які діють у регіоні, країні або за її межами [2, с. 29-30].

Конкуренція є невід'ємним механізмом розвитку ринку, а конкурентоспроможність підприємства є прямим відображенням можливості вести конкурентну боротьбу, та є фактором розвитку компанії. Важливо також розуміти, що конкурентоспроможність є ендегенною змінною, і в цьому сенсі компанія керує екзогенними факторами.

Якісне управління будівельними проектами має на меті прийняття виважених управлінських рішень у нестабільних умовах ринку, забезпечуючи при цьому:

1. відповідність будівельним вимогам та стандартам на всіх стадіях життєвого циклу проекту – від його ініціації до експлуатації;
2. ефективне управління наявними ресурсами проекту: людськими, фінансовими, часовими, матеріальними, технічними тощо;
3. своєчасне виявлення потенційних ризиків та впровадження стратегій для їх ефективного управління з метою запобігання можливих втрат у вигляді фінансових та часових ресурсів;
4. сприянню створенню відкритої та ефективної комунікації між усіма сторонами проекту для забезпечення взаєморозуміння та вирішення можливих конфліктів тощо.

Специфіка будівельної галузі визначає необхідність постійної адаптації проектного управління будівельного виробництва, що і обумовлює необхідність постійного поліпшення якості управління будівельними проектами, оскільки, по-перше, ХХІ століття характеризується постійною розробкою та впровадженням різноманітних інноваційних технологій у будівельній сфері, що з одного боку створює нові можливості, а з іншого – сприяє появі новим технічним та фінансовим ризикам, які потрібно враховувати при управлінні проектом, і при цьому створювати нові механізми для їх протидії.

По-друге, будівельна галузь часто пов'язана з великими обсягами робіт і складними технічними рішеннями, що створює унікальні ризики, які важко передбачити та використовувати механізми впливу: забруднення ґрунту, води та повітря, порушення екологічних стандартів та недостатнє врахування можливих екологічних наслідків тощо.

По-третє, постійні зміни у законодавстві, нормативах та стандартах, що регламентують діяльність будівельного сектору, потребують постійного

оновлення наявної системи управління проєктними ризиками для відповідності новим вимогам.

По-четверте, залучення різноманітних стейкхолдерів у процес проєктної комунікації, таких як замовники, підрядники та місцеві органи влади, створює складність в комунікації та узгодженні інтересів, що може призвести до появи нових ризиків.

Постійне підвищення якості управління будівельними проєктами є важливим процесом задля досягнення ефективності та конкурентоспроможності будівельної компанії, оскільки не лише забезпечує успішне завершення проєкту в рамках визначених термінів та бюджету, але й допомагає зменшити ризики, що можуть виникнути під час будівництва.

Висока якість управління дозволяє ефективно використовувати наявні проєктні ресурси та задовольняти потреби замовників, що в свою чергу сприяє створенню позитивної репутації компанії.

У сучасному конкурентному середовищі, якість управління є ключовим фактором стратегічної переваги, оскільки успішні проєкти забезпечують конкурентну перевагу на ринку будівництва. Крім того, постійне підвищення якості управління вимагає впровадження сучасних технологій та інновацій, що сприяє підвищенню продуктивності та оптимізації процесів. Отже, оптимізація процесів управління будівельними проєктами стає важливим інструментом, спрямованим на досягнення вищого рівня конкурентоспроможності та успішності в даній галузі.

Література

1. Адамик В.А. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2012. № 1. С. 69-78.
2. Грицишин Н. Конкурентоспроможність виробничого підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2005. №1. С. 29-34.

Куредя Н.М.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту та туризму

Комунальний заклад вищої освіти

«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»

Запорізької обласної ради,

м.Запоріжжя, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ТА У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Управлінська структура туристичної сфери діяльності є багаторівневою. Державний рівень, який представляють законодавчі та виконавчі органи влади. Цей рівень менеджменту реалізується через загальноекономічні правові положення Законів України «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про страхування», «Про господарські товариства», «Про Акціонерні товариства», а також через нормативи Господарського й Податкового кодексів; через специфічні Закони України «Про туризм», «Про

курорти», "Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України", «Основи законодавства України про охорону здоров'я», інші правові документи.

Інституційно державний менеджмент туризму та його підвид – лікувально-оздоровчий туризм має свої особливості, а саме: відсутність міністерства туризму (його функції виконує державне агентство розвитку туризму (ДАРТ), який реалізує державну політику в галузі туризму та курортів України); а державний контроль за санаторно-курортною діяльністю, медико-санітарним забезпеченням відпочинку населення та за наданням медичної допомоги в санаторно-курортних закладах здійснює центральний орган виконавчої влади – Міністерство охорони здоров'я України.

Концептуально розвиток туризму та курортів в Україні був окреслений у Стратегії на період з 2017 р. до 2026 р. [5]

Управління виробництвом та реалізацією своїх товарів та послуг здійснюють санаторії, санаторії-профілакторії, пансіонати з лікуванням, пансіонати відпочинку, курортний готель, будинки відпочинку, заклади 1-2 денного перебування, бази відпочинку та інші господарські суб'єкти сфери інфраструктури туризму (зклади розміщення, громадського харчування, транспортних послуг, розваг, туристичні агенства тощо) під впливом ринкових чинників та державних регуляторів господарської діяльності і якості продукції.

Виходячи з наявності перш за все природних та створених лікувальних ресурсів, територіальні органи державної влади здійснюють управління рекреаційно-туристичними ресурсами та на їх основі господарською діяльністю на локальному рівні у рамках Стратегій і Програм розвитку туризму і курортів областей.

У сучасних умовах військового положення, окупації та ведення активних військових дій на території України змінюються пріоритети та завдання менеджменту різних рівнів щодо функціонування вітчизняного лікувально-оздоровчого туризму. Ряд українських курортів захопили окупанти: Скадовськ, Лазурне, Залізний Порт, Генічеськ та Арабатська стрілка, Хорли, Херсонська область; Бердянськ, Кирилівка, Приморськ, Степанівка Перша, Запорізька область; Урзуф, Мелекіне та Білосарайська коса, Донецька область. Тому географічно та за метою змінились пріоритети громадян України щодо оздоровлення і відпочинку – зростає значення піклування про здоров'я та зняття перезавантаження після стресу від війни, лікування захворювань та реабілітації після поранень. За даними туроператора Join UP 48,5% від проданих турів обирають лікувальні курорти й готельний відпочинок, 40,5% відпочинок у Карпатах та Прикарпатті, 6,7% турів – дитячий відпочинок (табори) [6].

Військові дії на території України змінюють формати планування діяльності закладів лікувально-оздоровчого туризму та закладів їх інфраструктури. Акцент діяльності цих суб'єктів зміщується до оперативного та тактичного менеджменту. Ситуативно потрібно впроваджувати такі заходи як, наприклад, особливі правила безпеки під час відпочинку подорожуючих у регіонах України (наявність укриттів по маршруту подорожі та проживання,

нові та змінні у залежності від ситуації графіки роботи туристичних локацій, наявність та тривалість комендантської години в конкретному регіоні, ризики та заборони під час відвідання туристичних об'єктів, їх недоступність під час воєнного стану чи воєнних дій, дозволи та обмеження в регіонах у період воєнного стану, консервація туристичних об'єктів чи їх вивіз у безпечні місця тощо). Під час воєнного стану в Україні у 15 регіонах були введені певні дозволи і обмеження щодо відпочинку та оздоровлення [7].

Уже зараз зростає актуальність у менеджерських заходах щодо організації санаторно-курортного лікування і реабілітації військовослужбовців та цивільного населення через збільшення кількості захворювань та поранень різної ступені складності.

Література:

1. Про туризм : Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Про курорти : Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
5. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
6. Куди їздять відпочивати українці під час війни <https://forbes.ua>
7. Як мандрувати Україною під час воєнного стану. URL: <https://life.pravda.com.ua>

Кучмійова Т.С.,

*к.е.н., доцент кафедри інформаційних систем та технологій
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Григор'єв Д.В.,

*здобувач факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

СТАРТАПОВИЙ МАРКЕТИНГ: КЛЮЧ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Успішний запуск проекту – це завдання, яке передбачає глибокий і аналітичний підхід до планування та виконання. Ініціювання нового бізнесу, особливо у формі стартапу, вимагає не лише великої енергії та відданості з боку засновників, але і стратегічного мислення, систематичного підходу та глибокого розуміння ринкових умов. Однією з найважливіших складових цього процесу є маркетинговий аналіз. Ми поглибимося в цю тему, оглянувши думки авторів та дослідників, які підтверджують важливість цього етапу для успішного стартапу.

Стартапи є важливим фактором економічного розвитку, а їх маркетингові стратегії відіграють визначальну роль у досягненні цієї мети. Один із аспектів стартапового маркетингу, який заслуговує на особливу увагу, це брендинг територій. У дослідженні «Брендинг територій як один із чинників сільського розвитку» підкреслюється важливість створення бренду для розвитку різних регіонів. Стверджується, що «брендинг територій може стати могутнім інструментом залучення інвестицій та розвитку територій» [1, с.315-320].

Дослідження, опубліковане у журналі «Modern Economics» у 2021 році, зосереджується на методичному інструментарії маркетингу територій через розвиток малого та середнього підприємництва. Вони підкреслюють, що «систематичний підхід до маркетингу територій може сприяти розвитку малого та середнього підприємництва та сприяти зміцненню економічної бази регіонів» [2, с.156-162].

Зокрема, брендинг територій і підтримка малого та середнього підприємництва можуть вплинути на соціально-економічні системи, створюючи нові можливості для зростання і розвитку. Спільна робота у цих напрямках може сприяти створенню стійких соціально-економічних систем, які будуть сприяти загальному благополуччю та сталому розвитку регіонів.

Один із ключових аспектів перед запуском проекту є проведення ретельного аналізу цільової аудиторії. Девід Акер вказує на те, що «розуміння вашої аудиторії – це перший крок до успіху. Це допомагає розробити продукт або послугу, які відповідають реальним потребам споживачів» [4, с. 25]. Важливо визначити демографічні та психографічні характеристики цільової аудиторії, їх потреби, проблеми та очікування. Це означає, що перед запуском проекту необхідно провести дослідження майбутньої аудиторії. Це включає в себе аналіз їхніх вікових груп, родових характеристик, демографічних особливостей, інтересів і цінностей. Також важливо вивчити їх покупницькі звички та споживчі патерни. Цей аналіз допоможе для створення продукту або послуги, які дійсно відповідають потребам аудиторії.

Іншим важливим аспектом є вивчення конкурентів. Майкл Портер, відомий стратег, стверджує, що «зрозуміння конкурентного ландшафту допомагає сформулювати унікальні переваги вашого продукту та визначити можливості для розвитку» [5, с. 56]. Аналіз конкурентів допомагає виявити їх сильні та слабкі сторони, що дає можливість розробити стратегію, яка буде вирішувати проблеми та переваги цільової аудиторії. Для успішного аналізу конкурентів, необхідно вивчити їх продукти, цінову політику, маркетингові стратегії і рівень задоволеності клієнтів. Це допоможе сформулювати унікальні пропозиції і виокремитися на ринку.

Питання актуальності і тенденцій ринку є важливим для забезпечення успіху проекту. Філіп Котлер, автор книг про маркетинг, зауважує, що «вивчення ринкових тенденцій і аналіз змін у споживацьких попитах є джерелом інноваційних ідей та стратегій» [6, с. 102]. Важливо знати, які тенденції формують споживацькі уподобання та як це може вплинути на продукт або послугу. Тому перед запуском проекту важливо вивчити ринкові тенденції, оцінити зміни у споживацьких попитах і покупницьких звичках. Це

допоможе адаптувати стратегію до змін на ринку і вигідно використовувати нові можливості.

Крім того, етика комунікації грає важливу роль у маркетингових стратегіях, включаючи стартаповий маркетинг. Дослідження, опубліковане у «European Journal of Educational Research» у 2021 році, наголошує на важливості етичних аспектів комунікації для успішного розвитку бренду. Вони вказують, що «етика комунікації є важливою складовою успішного створення і підтримки бренду, особливо в умовах цифрового середовища» [3].

Дослідження результатів маркетингових заходів важливо для корекції стратегії та вдосконалення продукту. Філіп Котлер, підкреслює, що «маркетинг – це не лише про розробку стратегій, але й про постійний моніторинг і аналіз результатів» [7, с. 108]. Це означає виявлення ефективних та неефективних аспектів маркетингу, щоб у подальшому покращити стратегію. Для цього важливо встановити метрики успіху, які відповідають основним цілям. Постійний моніторинг і аналіз цих метрик допомагають реагувати на зміни на ринку і впроваджувати виправлення в стратегії, коли це необхідно.

Маркетинговий аналіз перед запуском проекту є невід'ємною частиною стратегії стартапу і виступає важливим кроком на шляху до успішного розвитку бізнесу. За словами провідних експертів у галузі маркетингу, це процес, який не тільки допомагає зрозуміти аудиторію, визначити конкурентів, адаптуватися до ринкових тенденцій і ефективно коригувати стратегію, але й має значення для кінцевого успіху та стійкого розвитку бізнесу. Брендінг територій, підтримка малого та середнього підприємництва та етика комунікації відіграють важливу роль у досягненні цієї мети. Спільна робота громад та організацій у цих напрямках може сприяти створенню сталого розвитку та покращенню якості життя в регіонах. Інвестування часу і ресурсів у маркетинговий аналіз перед запуском проекту є запорукою успіху та забезпечує стійкий розвиток бізнесу.

Література:

1. Боднар О. А. Костенко Т. А. Підшивалова О. Є. Брендінг території як один із чинників сільського розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 35. С.315-320.
2. Росохата А. С., Хоменко Л. М., Ясніковський А., Дмитрук К. В. Дослідження методичного інструментарію маркетингу територій через розвиток малого та середнього підприємництва. *Modern Economics*. 2021. № 29(2021). С. 156-162. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-24](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-24).
3. Kateryna H. Trybulkevych, Tatyana L. Shchegoleva, Tamila L. Gruba, Larisa V. Gula, Yaroslav B. Zoriy. Ethics of Communication as an Important Component of Teacher Self-Branding in the Settings of the Digital Environment // *European Journal of Educational Research*. 2021. Volume 10, Issue 2, 641 - 655. doi: 10.12973/eu-jer.10.2.641.
4. Акер Д. Брендінг на практиці: як зробити свій продукт незабутнім. Київ: Видавництво «Нова книга», 2019, 25с.
5. Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. Харків: Видавництво «Вест», 2019, 56с.

6. Котлер Ф. Маркетинг 4.0: від традиційного маркетингу до цифрового. Київ: Видавництво «Бібліотека бізнесу», 2018, 102с.

7. Котлер Ф. Основи маркетингу. Київ: Видавництво Інфра-М, 2021, 108с.

Ларін О.М.

магістр навчально-наукового інституту економіки і менеджменту

Харківський національний університет міського господарства

ім. О.М. Бекетова

м. Харків, Україна

Шевченко В.С.

к.е.н., доцент кафедри Менеджменту і публічного адміністрування

Харківський національний університет міського господарства

ім. О.М. Бекетова

м. Харків, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ПРОСУВАННЯ СПІВРОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Удосконалення системи підвищення професійної кваліфікації та просування співробітників — це важливий аспект управління персоналом, який сприяє підвищенню продуктивності та задоволеності працівників. Ось кілька стратегій для удосконалення цієї системи:

Оцінка потреб: Проведіть аналіз потреб компанії та працівників у професійному розвитку. Розгляньте технічні навички, м'які навички та знання, які необхідні для вдосконалення продуктивності та досягнення стратегічних цілей.

Розробка персоналізованих планів розвитку: Співробітники мають різні цілі та потреби у розвитку. Розробіть індивідуальні плани розвитку для кожного працівника, враховуючи їхні інтереси та амбіції.

Підтримка навчання на робочому місці: Забезпечте можливості навчання прямо на робочому місці. Це може включати в себе менторство, тренінги від досвідчених колег або можливість працювати над проектами, що розширюють їхні знання.

Фінансова підтримка: Надайте фінансову підтримку для участі у зовнішніх навчальних курсах, семінарах та конференціях. Також розгляньте можливість оплати навчання за здобуттям додаткових кваліфікацій чи ступенів.

Внутрішні тренінги та семінари: Організуйте внутрішні тренінги та семінари, де досвідчені працівники можуть передати свої знання та навички іншим колегам.

Кар'єрний розвиток: Створіть систему кар'єрного розвитку, яка допоможе співробітникам зрозуміти можливості просування всередині компанії. Надайте їм ясний шлях розвитку від початкової посади до вищих позицій.

Оцінка результатів: Після завершення навчання оцініть його ефективність.

Слідкуйте за змінами в продуктивності та залученості працівників, щоб визначити, наскільки ефективно було проведено навчання.

Мотивація та визнання: Поєднайте можливості навчання з системою мотивації та визнання. Наприклад, надайте сертифікати або нагороди за успішне завершення курсів.

Постійне вдосконалення: Постійно оновлюйте та адаптуйте систему навчання відповідно до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі компанії.

Сприяння самонавчанню: Підтримуйте ініціативи співробітників у самостійному навчанні, надаючи доступ до ресурсів, літератури та онлайн-курсів [1, с. 54].

Ці стратегії допоможуть покращити систему підвищення професійної кваліфікації та просування співробітників, сприяючи їхньому професійному розвитку та залученості до роботи в компанії.

Керівник відділу кадрів будівельного підприємства повинен забезпечувати організацію професійного навчання працівників і постійно підвищувати кваліфікацію високопоставлених фахівців. Це включає у себе підготовку, перепідготовку та навчання робітників на виробництві, а також участь у впровадженні стажування та виробничої практики студентів і учнів.

Підвищення кваліфікації фахівців має головною метою ознайомлення з останніми досягненнями вітчизняної та світової науки та техніки, вивчення ефективних методів планування та економічного стимулювання, використання сучасних засобів обчислювальної техніки та автоматизації, наукової організації праці та управління виробничими процесами. Швидкість і успішність впровадження наукових і технічних досягнень значною мірою залежать від зацікавленості працівників будівельної компанії у вивченні передового наукового та технічного досвіду.

Для підготовки кадрів на будівельному підприємстві велике значення матиме впровадження системи оцінки знань та навичок учнів.

Підкреслюючи важливість професійної підготовки та перепідготовки співробітників, важливо пам'ятати, що навчання на практиці працюючи на робочому місці є набагато ефективнішим, ніж теоретичні лекції. При формуванні резерву керівництва будівельної компанії важливо враховувати реальні можливості співробітника для призначення його на керівну посаду.

При відборі кандидатів для включення до резерву на керівні посади важливо брати до уваги результати роботи у їхніх попередніх колективах, відгуки безпосередніх керівників, співпрацю з колегами, характеристики попередніх робочих місць та рекомендації атестаційної комісії. У відборі кандидатів для включення до резерву на керівні посади також важливо враховувати наступні аспекти:

- теоретична та практична підготовка: Перевірити наявність необхідних теоретичних знань, а також практичного досвіду на підприємстві.

- професійні якості: Визначити чи має кандидат необхідні економічні та правові знання, кругозір, а також відчуття обов'язку, відповідальності та дисципліни.

– лідерські якості: Перевірити його здатність розуміти людей, впливати на них, правильно розподіляти функції та відповідальність як між колегами, так і підлеглими.

– ініціативність та організованість: Оцінити його інтерес до нового, здатність знаходити резерви у службовій діяльності та виявляти ініціативу в їх використанні, а також вміння організувати роботу, виділяти головне та приділяти час на вирішення перспективних питань.

– сприяння розвитку підлеглих: Переконатися, що кандидат підтримує можливості підлеглих у підвищенні їхніх професійних знань.

– моральні якості та справедливість: Визначити, чи має він необхідні моральні якості, такі як чесність, правдивість, простота і скромність, і чи виявляє справедливість та здатність піклуватися про добробут своїх підлеглих.

Ці аспекти важливі для створення сильного та відданого керівництва в будівельній компанії.

Річні списки резерву кадрів регулярно переглядаються керівниками та актуалізуються, з урахуванням відбулих змін. При необхідності, протягом року можуть вноситися зміни та доповнення до цих списків.

Важливо відзначити, що не доцільно виключати зі списків кандидатів, яким до виходу на пенсію залишилося від 10 до 5 років. Ці працівники, зазвичай, вже пройшли необхідну підготовку і можуть бути розглянуті як потенційні кандидати на заміщення вакантних посад у керівництві компанії.

Останнім етапом у формуванні резерву є складання списку кандидатів. Після цього розпочинається робота з особами, які включені до резерву. З метою забезпечення цілеспрямованої та інтенсивної підготовки дієвого резерву кадрів для керівних посад, важливо організувати планову роботу з цими кандидатами.

Для досягнення необхідних якостей майбутнього керівника, кандидатам, які перебувають у резерві кадрів, складається індивідуальний план навчання і підготовки. Цей план складається у трьох примірниках на термін 1 рік після їх зарахування у резерв. Один екземпляр плану видається особі, включеній до резерву, другий – її безпосередньому керівникові для організації роботи та контролю. Третій екземпляр передається службі кадрів, де відзначаються дані про рівень виконання запланованих заходів.

Для більш ефективної роботи з кандидатами, які включені до резерву, важливо регулярно слухати їх на радах, нарадах та зборах колективів, де обговорюються питання виконання їхніх індивідуальних програм. Це слід робити не рідше, ніж двічі на рік.

Рішення про включення працівника до резерву на висування повинно бути зроблене з урахуванням того, що недолік знань з окремих питань може бути заповнений протягом перебування його в резерві. Важливо надавати можливість кандидатам у резерві покращувати свої знання та навички під час цього періоду.

Навчання кандидатів, які включені до складу резерву кадрів, є ключовим аспектом їхньої підготовки для майбутніх керівницьких посад. Робота з цими кадрами у період їх перебування у резерві повинна бути спрямована на комплексну підготовку працівника для роботи на новій посаді, а також на більш

ретельне та глибоке вивчення та формування їх ділових та морально-психологічних якостей.

З особами, які зараховані до резерву керівних кадрів, здійснюється цілеспрямоване навчання. Це може включати виділення спеціального часу для занять на робочих місцях, перепідготовку за спеціальними навчальними програмами у навчальних закладах системи підвищення кваліфікації. Такий підхід допомагає підготувати кадри до ефективного виконання обов'язків на високих посадах та сприяє їхньому розвитку як професіоналів і лідерів.

На заключному етапі ухвалення остаточного рішення щодо висування кандидата, який перебуває в резерві, на керівну посаду, керівник структурного підрозділу повинен незаперечно запросити його на індивідуальну бесіду. Під час цієї бесіди оцінюється виконання працівником заходів, передбачених його індивідуальним планом підготовки. Висновки відповідних керівників щодо ступеня підготовленості спеціаліста до більш відповідальної роботи стають основою для прийняття рішення щодо його просування по службі та призначення на важливу посаду.

Література

1. Захарова О. В. Управління інвестуванням у людський капітал: методологія, оцінка, планування: монографія / О. В. Захарова. – Донецьк : «ДВНЗ ДонНТУ», 2010. – 378 с.
2. Introducing the Investors in People Standard. URL: <http://www.investorsinpeople.co.uk>

Мартус Н.Д.,

здобувач факультету економіки та управління

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Мацієвич Т.О.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Порушення стабільності та раптова криза в Україні у зв'язку з непередбачуваністю середовища змушують не тільки державу, але й аграрних виробників та інвесторів шукати нові стратегії та диверсифікувати як регіональні, так і товарні ринки збуту. Аграрний сектор економіки України характеризується наявністю відповідних земельних, трудових та матеріальних ресурсів, а також потужним експортним потенціалом. При цьому, незважаючи на воєнну агресію з боку Російської Федерації, аграрний сектор найлегше відреагував на дестабілізаційні процеси, що відбулися у зв'язку з нею в країні і проявив себе як найбільш стійкий. У 2022 р., порівняно з 2021 р. спад експорту

в секторі відбувся лише на 15 %, що є найменшим показником у порівнянні з іншими секторами економіки.

Для стратегічного дослідження з метою ідентифікації чинників, які значно впливають або можуть вплинути на діяльність аграрного підприємства на глобальному ринку пропонується застосовувати синтетичний PESTLE-аналіз, причому (- 5) є найнижчою оцінкою, а +5 – найвищою (таблиця 1).

Таблиця 1

**PESTLE-аналіз зовнішнього середовища аграрного підприємства
станом на жовтень 2023 р. в умовах глобалізації економіки**

Фактори	Значення	Оцінка	Вага	Зважена оцінка
1	2	3	4	5
<i>Політичні (P)</i>				
Військова інтервенція	військова інтервенція з боку Російської Федерації	-5	0,3	-1,5
Зернова угода	підписання між Україною, Туреччиною та ООН Ініціативи щодо безпечного транспортування зерна та продуктів харчування з українських портів	-3	0,2	-0,6
Взаємодія з ЄС	підписання угоди про Асоціацію з ЄС та меморандум про взаєморозуміння	+3	0,2	0,6
Торговельні преференції ЄС	запровадження ЄС тимчасових торговельних преференцій та призупинення застосування митних платежів для України в умовах війни	+4	0,1	0,4
Гармонізація законодавства	Створення адекватного нормам ЄС законодавства щодо походження та якості продуктів	-2	0,1	-0,2
Міжнародна кооперація	співпраця з міжнародними інституціями (ФАО, ІФОАМ тощо)	+3	0,1	0,3
Σ P			1	-1,0
<i>Економічні (E)</i>				
Логістика	зростання числа аптек на ринку	-5	0,3	-1,5
Ціни на енергоресурси	зростання цін на пально-мастильні матеріали	-4	0,2	-0,8
Кредитування	зниження доступності кредитів для аграріїв	-3	0,1	-0,3
Курс валюти	девальвація курсу гривні	-2	0,1	-0,2
Бюджетні асигнування	скорочення дотацій регіонам на увазі дефіциту бюджету країни	-2	0,1	-0,2
Аграрні розписки	введення системи аграрних розписок	+3	0,1	0,3
Податки	наявність фіксованого сільськогосподарського податку	+4	0,1	0,4
Σ E			1	-2,3
<i>Соціальні (S)</i>				
Кваліфікація кадрів	широкий ринок досвідчених та висококваліфікованих робітників	+5	0,2	1,0
Зайнятість	розвиток великих агрохолдингів створює ризик збільшення безробіття на селі	-1	0,2	-0,2
Заробітна плата	одна з найнижчих середніх заробітних плат серед галузей економіки	-1	0,2	-0,2

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
Престижність	зростання престижності роботи аграріїв	+3	0,2	0,6
Соціальна інфраструктура	низький рівень побутових, медичних та культурних закладів в аграрному секторі	-2	0,2	-0,4
Σ S			1	0,8
<i>Технологічні (Т)</i>				
Система комунікацій	розгалужена система комунікацій	+4	0,3	1,2
Імпорт техніки та технологій	Відсутність виробництва української інноваційної техніки та технологій, що збільшує собівартість	-2	0,3	-0,6
Рівень автоматизації	часткова автоматизація технологічних процесів	+3	0,2	0,6
Наукові дослідження	Низький рівень співпраці аграрних виробників з ВУЗами	-3	0,2	-0,6
Σ Т			1	0,6
<i>Законодавчі (L)</i>				
Захист прав інвесторів	низький рівень правового та судового захисту прав інвесторів	-2	0,3	-0,6
Земельна реформа	незавершеність земельної реформи	-2	0,3	-0,6
Контроль якості	недостатній розвиток національних систем сертифікації і контролю якості продукції	-2	0,2	-0,4
Охорона земель	недостатній розвиток національних систем правової охорони земель	-3	0,2	-0,6
Σ L			1	-2,2
<i>Екологічні (Е)</i>				
Стан земель	деградація земель внаслідок ерозії	-3	0,2	-0,6
Удобрення	внесення недостатньої кількості органічних добрив	-4	0,2	-0,8
Сівозміни	повсюдне недотримання сівозмін	-3	0,2	-0,6
Контроль вод	неконтрольоване зниження рівня ґрунтових вод	-2	0,2	-0,4
Забрудненість земель	значна територія радіаційно забруднена чи забруднена вибухонебезпечними предметами	-2	0,2	-0,4
Σ Е			1	-2,8
Political Σ PESTLE				-6,9

Джерело: розроблено автором

Аграрний сектор зазнав суттєвих втрат унаслідок повномасштабної війни РФ проти України. Згідно оцінок Міністерства аграрної політики загальна сума втрат, що були завдані аграрній галузі внаслідок широкомасштабного російського вторгнення в Україну, станом на 15.09.2022 р., досягала 6,6 млрд. дол. США [1]. При цьому у сільському господарстві України існують також непрямі втрати через зменшення обсягів виробництва агропродукції, блокаду логістичних каналів, збільшення виробничих витрат, які можуть бути оцінені в 34,25 млрд. дол. США (зокрема, у рослинництві в 11,2 млрд. дол. США; у тваринництві – в 348,7 млн. дол. США; втрати внаслідок порушення логістики становлять 18,5 млрд. дол. США) [2].

Загальна кількість бізнес-формувань агропромислового комплексу, які зазнали збитків внаслідок збройної агресії, становить 2,6 тис. од. При цьому

скоротилось землекористування: площа ріллі зменшилися на 1,9 млн. га, а садів, виноградників та ягідників – на 9 тис. га). Крім того, значна територія (приблизно 1 млн. га) [2] має потребу дослідження та обстеження на наявність вибухонебезпечних речовин і предметів, що, в свою чергу, погіршує фактори екологічного середовища. Також підрив Каховської ГЕС має наслідком негативний вплив на акваторії, прибережні території та землекористування багатьох аграрних підприємств і Півдня України в цілому.

Значних збитків зазнала галузь рослинництва, втрата обсягів виробництва продукції рослинництва в натуральних величинах 2022 р., порівняно з попереднім роком, становить 35-40 %, що зумовлено скороченням посівних площ (через тимчасову окупацію територій України) і нижчою врожайністю культур, порівняно з 2021 роком [3]. Окупантами було викрадено з тимчасово окупованих територій понад 500 тис. т зерна, незаконно вивезено тисячі тонн соняшникової олії та овочів [4].

Суттєво також постраждала галузь тваринництва. Внаслідок військових дій було втрачено близько п'ятої частини поголів'я великої рогатої худоби, свиней і птиці. Найбільше постраждали господарства Сумської, Харківської, Чернігівської, Київської, Донецької, Луганської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької областей, де на початку 2022 р. була сконцентрована найбільша частка поголів'я: ВРХ – 25 %, свиней – 32 %, овець та кіз – 28 %, птиці – 25 %. Виробництво продукції тваринництва у зазначених областях становило: м'яса – 20 %, молока – 29 %, яєць – 45 % [5].

PESTLE-аналіз зовнішнього середовища аграрного підприємства свідчить, що фактор військової інтервенції є найбільш вагомим, оскільки чинить негативний вплив на всі інші фактори. Аграрні підприємства мають проблеми з реалізацією зерна, тому що виникли проблеми із зерновим коридором та з логістикою; проблеми з розрахунками за енергоносії (ціна на які значно зросла), тому що кредитування не таке доступне як в звичайний мирний час. З'явилися проблеми з кадрами, оскільки частина працівників знаходяться на війні, частина виїхала. Також в аграрних підприємств наявні і всі інші проблем, які мають як громадяни України, так і бізнес, наприклад з електроенергією, з безпекою та обстрілами.

Формування впорядкованої системи факторів зовнішнього середовища та чітке детермінування ризиків і потенціалу загроз є невід'ємним елементом при формуванні загальної корпоративної стратегії розвитку аграрної організації і коригування окремих тактичних напрямків її розвитку.

В цілому ми можемо зробити висновок, що зовнішнє середовище аграрного підприємства в Україні є досить несприятливим для формування довгострокової зваженої стратегії. При цьому перевага надається короткостроковим тактичним рішенням, уповільнюючи розвиток аграрного виробництва.

Література:

1. Нейтер Р., Богонос М., Нів'євський О., Макаренко О. Литвинов В. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. Непряма оцінка

пошкоджень. Випуск 2 від 10.11.2022. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/damagesreport...>

2. Огляд непрямих втрат від війни в сільському господарстві України. В 2, 10 листопада 2022. Випуск 2 від 10.11.2022. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/lossesreporti...>

3. Громов О. Наповнюють бюджет і годують. *Урядовий кур'єр* від 20.12.2022. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/napovnyuyut-byudzheth-i-goduyut/>

4. Висоцький Т. Окупанти крадуть в українських аграріїв зернові, олію, овочі та сільгосптехніку. Опубліковано 13.05.2022. URL: <https://minagro.gov.ua/news/visockij-okupanti-kradut-v-ukrayinskih-agra>

5. Дадус О. Збитки від загибелі тварин та пошкодження тваринницьких ферм становлять приблизно 2 млрд. гривень. Опубліковано 11.11.2022. URL: <https://minagro.gov.ua/news/zbitki-vid-zagibeli-tvarin-ta-poshkodzhenny>

Мохненко А.С.,

*д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та підприємництва
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна*

Антонов Р.А.,

*аспірант кафедри економіки, менеджменту та адміністрування
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна*

Чмут О.О.,

*аспірант кафедри економіки, менеджменту та адміністрування
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна*

МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні підприємства все більше акцентують увагу на створенні програм для сталого розвитку. Це важливо через те, що орієнтація діяльності підприємств на принципах економічної, соціальної та екологічної стійкості дозволяє підприємству отримувати значні конкурентні переваги на ринку і сприяти заходам щодо покращення та збереження ресурсів для наступних поколінь [5, С. 16].

Сталий розвиток підприємства (Sustainable Development) – це стратегічний підхід до управління підприємством, який поєднує економічну прибутковість, соціальну відповідальність та дбайливе ставлення до навколишнього середовища. Цей підхід спрямований на створення ефективних бізнес-моделей, які не тільки генерують прибуток, але і сприяють довгостроковому благополуччю суспільства і збереженню природних ресурсів.

Маркетинг відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку

підприємства. Стале розвиток передбачає здатність підприємства функціонувати на тривалий термін, забезпечуючи економічний успіх, сприяючи соціальній відповідальності та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище [2, С. 136].

Маркетинг впливає на сталий розвиток підприємства наступними способами:

1. Сприяння інноваціям: Маркетинг допомагає ідентифікувати нові можливості на ринку та потреби споживачів. Це важливо для розвитку інноваційних продуктів та послуг, які можуть забезпечити конкурентні переваги та сталий розвиток підприємства [1, С. 281].

2. Залучення клієнтів та збільшення відданості: Маркетинг допомагає залучати нових клієнтів та підтримувати відданість існуючих. Це забезпечує стабільний потік прибутку та підвищує лояльність споживачів [3, С. 20].

3. Ринкова адаптація: Маркетинг дозволяє підприємству адаптуватися до змін на ринку, таких як зміни в попиті, технології, конкуренція тощо. Це дозволяє підприємству залишатися життєздатним у змінному середовищі.

4. Споживча освіта: Маркетинг може грати роль у підвищенні свідомості споживачів щодо сталої споживчої поведінки та виробництва. Інформування споживачів про вплив продуктів на навколишнє середовище може сприяти зміні їхніх виборів.

5. Спільнота та соціальна відповідальність: Сприяючи соціальній відповідальності і взаємодії зі спільнотами, маркетинг допомагає підприємству будувати позитивний імідж і сприяти сталому розвитку на місцевому та глобальному рівнях.

6. Зменшення відходів та ресурсозбереження: Маркетинг може спонукати підприємство до оптимізації процесів виробництва та зменшення відходів, що сприяє сталому використанню ресурсів [4, С. 13].

7. Визначення цілей сталості: Маркетинг допомагає підприємству визначити цілі сталого розвитку та створити стратегії для досягнення цих цілей.

Сталий розвиток підприємства відіграє ключову роль у сучасному бізнесі, оскільки сприяє підтримці довгострокової конкурентоспроможності та сприяє більш стійкому та відповідальному бізнес-підходу в умовах зростаючих вимог щодо соціальної та екологічної відповідальності.

Маркетинг важливий для того, щоб підприємство було успішним на довгостроковій основі, забезпечуючи при цьому економічний, соціальний та екологічний розвиток.

Література:

1. Мохненко А.С. Organizational and economic mechanism for the development of an enterprise in the IT-sphere. Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів: збірник тез та доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 03-04 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 281-282.

2. Мохненко А.С. Маркетинг як інструмент ефективного функціонування логістичної системи підприємства. Маркетинг у підприємстві, біржовий

діяльності та торгівлі в smart-суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри: колективна монографія. Львів, 2023. С. 136–160.

3. Мохненко А.С. Модель організаційно-економічного механізму логістичної системи підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Херсон, 2023. №48. С. 19–24.

4. Мохненко А.С. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Херсон, 2023. №49. С. 11–17.

5. Мохненко А.С. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможного розвитку підприємств регіону: звіт про науково-дослідну роботу. Херсон. ХДУ, 2023. 229 с.

Новицька А.Є

*здобувач факультету економіки та управління
Київського університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Васечко Л.І

*к.е.н, доцент
Київського університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

РОЛЬ МАРКЕТИНГУ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Важливість будь-якого бізнесу полягає в отриманні прибутку або одержанні соціального ефекту. За словами Левенталє, ринкова стратегія дозволяє компанії отримати більше знань і розуміння свого цільового ринку. Цей метод значно підвищує ефективність усіх видів діяльності, які можуть вплинути на цінність споживача, впливає як на повернення інвестицій, так і на прибутковість. Успіх організації ґрунтується на чистій репутації, яка потім відображає та створює впізнаваність бренду її продуктів і послуг.

Серія досліджень показала, що споживачі будуть вирішувати, який продукт купити, залежачи більше від іміджу бренду, ніж від якості продукту [1]. Позитивний імідж бренду продукту дозволить організації бути більш конкурентоспроможною. Крім того, маркетинг відіграє важливу роль для організації, маркетинг буде «містком» між організацією та клієнтами. Більше того, він може будувати «мости» між їхніми постачальниками, створюючи ефективні відносини з постачальниками. Маркетологи мають переконатися, що вони можуть допомогти компанії отримати дохід і створити імідж, у той же час маркетологи мають переконатися, що клієнти завжди задоволені продукцією чи послугами, навіть за певних обставин, і вносити покращення, коли є будь-яке незадоволення, щоб утримати лояльних клієнтів.

За даними Dun & Bradstreet, 48 відсотків усіх невдач бізнесу можна пояснити уповільненням або неефективністю в сфері маркетингу та продажів. Маркетинг є основною функцією кожної організації, незалежно від того, в якому бізнесі вони працюють. Маркетинг бере на себе провідну роль у перетворенні ресурсів на отримання прибутку.

Маркетинг є джерелом життя будь-якого бізнесу. Організація може мати величезний досвід у певній галузі, багато технічних знань і навичок надійного фінансового менеджменту. Але для того, щоб розвинути бізнес до рівня, який може підтримуватися в конкурентному середовищі, потрібен хороший маркетинговий план. Не тільки хороший маркетинговий план може забезпечити стратегічну позицію на ринку, він може вивести бізнес на більші висоти.

Крім того, концепція маркетингу є динамічною концепцією, де вона змінювалася протягом часу. Ці зміни впливають на виробництво та розповсюдження, де відбуваються швидкі зміни у смаках і перевагах людей. Відділ маркетингу повинен зрозуміти нову модель попиту та відповідним чином задовольнити потреби [2]. Окрім цього, можливість розробити ефективні інтегровані багатоканальні маркетингові стратегії, де клієнти охоплюються в різний час різними способами, можна розглядати як результат синергічних зусиль. Дослідження вважають, що поєднання медіа для цільової аудиторії є найуспішнішим методом маркетингової комунікації.

Щодня понад мільйони інформації передаються кожному споживачеві. Ця інформація намагається вплинути, заохотити, справити враження на споживачів щодо продуктів або послуг. І все ж людський мозок залишається обмеженим органом, який може обробляти дуже багато інформації. Це постійне перевантаження інформацією призводить до підвищення рівня стресу у споживачів, що, у свою чергу, змушує споживачів блокувати багато повідомлень, спрямованих на них. У відповідь на підвищений стрес споживачі змінили свій спосіб життя та запровадили технології для фільтрації інформації. Це зростання фільтрації створює виклик для індустрії маркетингу, оскільки маркетингологам стає все важче та дорожче охопити бажану аудиторію. Тому маркетингологи більше наголошують на кількості, а не на якості [3].

Підтримка клієнтів є важливим елементом успішного маркетингу багатьох продуктів — від побутової техніки до високотехнологічних комп'ютерних мереж. Багато аспектів підтримки постійно заохочуються на основі комерційного аспекту таких нових ідей. Дослідження показує, що залучення клієнтів до етапів створення ідей та їх запуску, покращує фінансові показники нового продукту безпосередньо та опосередковано через прискорення часу виходу на ринок, тоді як участь клієнтів у фазі розробки сповільнює час виходу на ринок, погіршуючи фінансове становище нового продукту.

Практика внутрішнього маркетингу, як і зовнішній маркетинг для клієнтів, зосереджена на потребах і бажаннях працівників і виконує їх таким чином, щоб працівники могли бути задоволені. Задоволеність працівників своєю роботою, внутрішні маркетингові зусилля їхнього керівництва

сприятимуть кращій продуктивності та демонстрації лояльності до організації у формі організаційної громадянської поведінки [4].

У сучасну епоху цифрових технологій способи взаємодії споживача з іншими споживачами, а також організація різко змінилися. Скориставшись розвитком соціальних медіа, онлайн-спільнота брендів визнала себе потужними альтернативними медіа, які можуть сприяти загальному успіху бренду. Серед іншого, онлайн-спільнота брендів може суттєво вплинути на проповідання бренду або на поведінку брендів, які перенаправляються.

Отже, маркетинг є ключовим інструментом глобального економічного розвитку. В сучасному світі, де компанії конкурують на глобальному ринку, маркетинг відіграє важливу роль у створенні конкурентних переваг, залученні і утриманні клієнтів, розвитку нових ринків і стимулюванні інновацій в економіку країн. Ефективний маркетинг сприяє зростанню бізнесу, залученню інвестицій, створенню робочих місць і загалом сприяє сталому економічному розвитку. В умовах глобалізації, маркетинг є важливим інструментом для підтримання і підвищення конкурентоспроможності країн і компаній на світовому ринку.

Література:

1. Vertriebszeitung» спеціалізований сайт по темі маркетингу. URL: <https://vertriebszeitung.de/ethischer-vertrieb-wie-moral-und-verkaufsquoten-hand-in-hand-gehen/>.
2. Сайт польської компанії з просування сайтів за стратегією SXO. URL: <https://semcore.pl/etyczny-marketing-jak-wyglada/>.
3. Скибінський С. В., Штуль В. П.. Маркетинг: навч. посібник у схемах і таблицях. Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. К. КНЕУ. 2007. 224 с.
4. Семенюк С.В. Маркетингове планування діяльності підприємств. Галицький економічний вісник. 2010. 84-92 с.

Павлій О.В.

аспірант кафедри менеджменту

Полтавський університет економіки і торгівлі

м. Полтава, Україна

ВПЛИВ ОПОРУ ЗМІНАМ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

З часу створення підприємства та на всіх етапах його життєвого циклу, воно зазнає впливу зовнішнього та внутрішнього середовищ. Зміни є необхідною умовою успішного функціонування та розвитку підприємства в умовах сучасної динамічної економіки. Однак, зміни часто супроводжуються опором з боку співробітників, які не хочуть втрачати свої звичні ролі, привілеї

та статус або просто боятись чогось нового, оскільки не відомо як це на них вплине.

Опір змінам може мати негативний вплив на ефективність їх реалізації на підприємстві, оскільки він може призводити до зниження продуктивності праці, мотивації, лояльності та задоволеності працею персоналу, а також зростання конфліктів. Тому, для успішного впровадження змін необхідно враховувати фактори, які сприяють або перешкоджають їх прийняттю та адаптації співробітниками.

До таких факторів належать:

- характер, обсяг та швидкість змін – все це безпосередньо впливає на рівень опору змінам, оскільки від того наскільки суттєвими, масштабними та раптовими є зміни, залежить реакція працівників на них. Чим більше зміни впливають на цінності, правила, бізнес-процеси організаційну культуру та структуру компанії, тим більший опір вони можуть спровокувати. Також важливо, наскільки швидко зміни впроваджуються та чи є у працівників достатньо часу для адаптації до них [1];

- стиль управління та лідерства – означає, яким чином керівники підприємства планують, організовують, мотивують та контролюють процес реалізації змін [2]. Менеджери повинні мати високий рівень довіри, авторитету, позитивний імідж та відмінні лідерські якості серед працівників, а також володіти навичками комунікації, переговорів, уникнення або вирішення конфліктних ситуацій, а також управління в умовах стресу та невизначеності. Вони мають бути, як і співробітники включені у процес змін та своїми діями показувати приклад і підтримку працівників;

- організаційна культура та морально-психологічний клімат – означає, цінності, норми, установки, стереотипи та очікування, якими керуються працівники у своїй роботі. Організаційна культура визначає ступінь лояльності, згуртованості, інноваційності та готовності до змін у колективі [3]. Морально-психологічний клімат відображає статус та роль кожного працівника у системі управління, атмосферу довіри і співпраці між ними. Якщо організаційна культура та морально-психологічний клімат спряють стабільності, то зміни можуть бути сприйняті співробітниками як загроза та порушення сталих, звичних умов праці;

- комунікація та інформування – означає, яким чином працівникам передаються мета, цілі, причини, процес реалізації та результати змін. Комунікація повинна бути двосторонньою, вчасною, достовірною та прозорою [4]. Працівникам необхідно надавати повну, зрозумілу інформацію про зміни, а також постійно мати від них зворотній зв'язок, для врахування та їх побажань, зауважень і пропозицій. Це, на нашу думку, допоможе знизити рівень невизначеності, страху і недовіри, які можуть викликати значний опір змінам;

- участь та залучення персоналу – означає, яким чином працівники включаються у процес планування, реалізації та оцінки змін. Участь та залучення персоналу можуть підвищувати їх відчуття керованості, відповідальності та впливу на зміну, а також дати їм можливість висловити свої

креативні ідеї, потреби та інтереси. Це допоможе створити атмосферу довіри, співпраці та підтримки, яка сприяє прийняттю та адаптації до змін;

- навчання та розвиток – означає, яким чином працівникам надаються необхідні знання, навички та компетенції для успішного виконання своїх функцій в умовах невизначеності зовнішнього середовища. Навчання та розвиток повинні бути систематичними, цілеспрямованими та індивідуально адаптованими [5]. Співробітникам необхідно надавати можливості для саморозвитку, кар'єрного зростання та професійної мобільності. Це допоможе підвищити їх кваліфікацію, мотивацію та рівень задоволення своєю роботою.

Застосування ефективних стратегій управління опором змінам дозволяє покращити результати та якість процесу зміни, а також позитивно впливає на ставлення та поведінку співробітників.

Звісно, що для подолання опору змінам кожна компанія використовує свій набір стратегій та тактик. Та в умовах війни, і як наслідок, майже повної невизначеності зовнішнього середовища, підприємства потребують нових дієвих інструментів подолання опору змінам. Також, слід відмітити, що в таких, надзвичайно стресових умовах, ні компанії, ні працівники не мають достатньо часу для застосування стратегій, які були дієвими в довоєнний період. Тому, на нашу думку, на сьогоднішній день, лише поєднання декількох стратегій та повне залучення працівників до процесу реалізації змін може знизити критичний опір змінам.

Отже, основними стратегіями опору змінам, які варто застосовувати під час війни, на нашу думку є такі, як едубакація та комунікація (надання працівникам повної та зрозумілої інформації про весь процес реалізації змін); участь та залученність (включення працівників у процес планування, реалізації та оцінки змін, а також можливості самостійно приймати рішення, або впливати на рішення менеджерів); посилення та підтримка (надання співробітникам матеріальних та моральних стимулів для прийняття змін, а також допомога у долатті труднощів і проблем, які виникнуть, через реалізовані зміни); переговори та угода (досягнення компромісів між керівництвом та працівниками щодо умов та форм проведення змін, а також надання їм певних вигід або компенсацій за їх погодження на зміни); маніпуляція та кооптація (залучення лідерів опору до процесу зміни ставлення працівників до змін); змушення та інтервенція (застосування штрафів та покарань для нейтралізації найбільш радикально налаштованих працівників, які прагнуть зберегти свій статус та перешкоджають змінам).

Література:

1. Приймак Н. С. Класифікація опору змінам та його оцінювання в рамках системи управління змінами підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7150> (дата звернення: 15.10.2023).

2. Assessment of the Effectiveness of the Strategic Management System of Investment Activities of Companies / O. Potyshniak, L. Dobuliak, V. Filippov, Y. Malakhovskyi, O. Lozova // *Academy of Strategic Management Journal*. - Articles in issue: 4. Volume: 18. Month: August. Year: 2019. p. 1-5 URL:

<https://www.abacademies.org/articles/Assessment-of-the-Effectiveness-of-the-Strategic-Management-System-of-Investment-Activities-of-Companies-1939-6104-18-4-408.pdf> (дата звернення: 15.10.2023).

3. Шимановська-Діанич Л.М., Лозова О.В., Барібіна Я.О., Шимановська В.Л. Типи та механізми розробки і впровадження організаційних культур: досвід мультинаціональних та українських компаній і сучасні тренди управління персоналом в умовах війни // *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Економіка, 2023, Вип. 25, с. 67-76 URL: <http://visnyk-ekonomics.mdu.in.ua/ARHIV-uk/25/9.pdf> (дата звернення: 15.10.2023).

4. Шимановська-Діанич Л.М., Лозова О.В. Управління знаннями на підприємстві: моделі, етапи та технології // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2023. № 4 (68). С. 76-82. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No4/76.pdf>. (дата звернення: 15.10.2023).

5. Лозова О.В., Тимошенко І.С. Проактивна поведінка вітчизняних підприємств у поствоєнний період // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2023. № 1 (65). С. 41-48. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/41.pdf> (дата звернення: 15.10.2023).

Проценко Д. Є.,
здобувач факультету управління
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна
Олексієнко Р. Ю.,
к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

ЩОДО ВАЖЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

З огляду на високий темп розвитку сучасного світу та постійні адаптаційні зміни в діловій сфері, потреба в ефективному управлінні ризиками зараз стає все більш важливою. Від організацій, які діють у бізнес-середовищі, очікується здатність передбачати потенційні ризики та керувати ними, щоб вигравати конкурентну боротьбу, залишатися стабільними та прибутковими.

До того ж, ціла низка факторів, зокрема, таких як: технологічний прогрес, глобалізація ринку, політична невизначеність, стихійні лиха та інші, – створюють нові ризики та підсилюють існуючі.

Яскравим прикладом, що підкреслює актуальність ефективного управління ризиками для підприємств у всьому світі, є нещодавня глобальна криза, спричинена пандемією COVID-19. Так, бізнес-суб'єкти, які на момент появи

вищезазначеної проблеми вже мали належні системи управління ризиками, зуміли швидко реагувати на зміни та вплив кризи на свою діяльність [1, с. 131]. Такі компанії мали можливість доволі швидко адаптуватися до нових умов, запроваджуючи зміни в стратегії та бізнес-процесах. Водночас, підприємства, які ігнорували управління ризиками, стали найбільш вразливими до негативних наслідків кризи, і деякі з них навіть припинили свою діяльність.

З цього прикладу можна зрозуміти, що в залежності від кожних нових обставин у зовнішньому середовищі бізнес може стикатися зі значними викликами та можливостями. Причому, підприємства повинні бути готові до різних видів ризиків, зважаючи на високий рівень невизначеності сфери економічної діяльності. Звичайно, саме у цьому контексті управління ризиками стає ключовою стратегічною функцією та важливим інструментом для забезпечення стійкості та довгострокового успіху підприємств у вимогливому бізнес-середовищі.

Звичайно, на практиці система ефективного управління ризиками має відповідати специфіці діяльності конкретної організації та формуватися за чітко визначеною послідовністю.

Першим та найважливішим етапом управління ризиками вважається ідентифікація потенційних загроз і можливостей [2, с. 42]. Це означає визначення всіх факторів, які можуть вплинути на бізнес-активність компанії. На цій стадії слід ретельно розглянути, зокрема, фінансові ризики, зміни в законодавстві, конкуренція, катастрофи та багато інших аспектів. Аналіз ризиків у вказаних напрямках допомагає організації ідентифікувати власні фактичні слабкі місця та потенційні загрози.

Слід розуміти, що після ідентифікації ризиків, необхідно оцінити їхню ймовірність та можливий вплив на бізнес. Оцінка ризиків у даному випадку повинна допомогти визначити, які проблеми та неприємності є найсуттєвішими та потребують найбільшої уваги. Важливо визначити, які з них можуть призвести до серйозних втрат у результатах діяльності та репутації фірми.

Після цього, компанії повинні розробити відповідні стратегії для кожного ідентифікованого ризику. Це може включати в себе, наприклад, створення планів дій для уникнення ризику, зменшення його впливу, або перехоплення можливостей, що виникають унаслідок ризику [2, с. 46]. Важливо також враховувати фінансовий аспект управління ризиками, визначаючи бюджети для ризикових ситуацій та запаси на випадок непередбачуваних подій. Ключовою метою на даному етапі має бути розробка конкретних дій та планів, щоб уникнути або пом'якшити ймовірні негативні наслідки.

Управління ризиками в організації, по суті, є процесом, який вимагає постійного моніторингу та оновлення [2, с. 63]. Ризики можуть змінюватися відповідно до змін внутрішніх і зовнішніх факторів, тому важливо бути готовими реагувати на нові обставини. При цьому, періодичні аудити та огляди ризиків допоможуть підприємству підтримувати стратегію управління ризиками актуальною.

Крім того, систему управління ризиками не слід обмежувати лише внутрішніми процесами підприємства. Зокрема, співпраця зі стейкхолдерами та

зовнішніми експертами відіграє важливу роль у виявленні проблем та реакції на них [2, С. 111]. Інтеграція зовнішніх джерел інформації та експертної думки дозволяє підприємству більш точно оцінити ризики та розробити належні стратегії для їх управління. Стейкхолдери можуть надати цінні інсайти та перспективи, які допоможуть в ідентифікації та оцінці ризиків більш точно. Крім того, вони можуть бути ключовими учасниками у впровадженні стратегій управління ризиками та сприяти загальній успішності підприємства в непередбачуваних умовах.

Слід зауважити, що на питання організації ефективної системи ризик-менеджменту, у першу чергу, повинні звертати увагу суб'єкти економічної діяльності, які мають на меті вивести свій продукт на міжнародний ринок [3, с. 15]. Вихід на зовнішній ринок може бути перспективним, проте, цей крок, як правило, супроводжується більш значними ризиками, які підприємство має ретельно розглянути та врахувати в своїй стратегії.

При цьому, ризики виходу на міжнародний ринок можуть стосуватися різних аспектів, включаючи фінансові, управлінські, культурні та конкурентні фактори. Окремо зазначимо, що на закордонних ринках підприємство стикається з політичними та правовими ризиками, які також можуть суттєво вплинути на його діяльність [3, с. 61]. Зміни в урядовій політиці, введення торгових обмежень чи санкцій, а також політичні конфлікти можуть вплинути на ділові операції та репутацію підприємства. Відповідно, для ефективного управління цими ризиками, підприємство повинно, наприклад, бути в курсі геополітичних подій, розробляти альтернативні стратегії та дотримуватися всіх законів та правил в кожній країні, де воно діє.

Отже, слід мати на увазі, що управління ризиками у процесі виходу на міжнародний ринок є ключовою складовою стратегічного управління, оскільки воно допомагає ідентифікувати, аналізувати та керувати потенційними загрозами та можливостями, що супроводжують міжнародну експансію активності підприємства, тим самим забезпечуючи його стабільність, конкурентоспроможність та тривалий успіх у глобальному економічному просторі.

Враховуючи вищенаведену інформацію, можна констатувати, що ризик-менеджмент є невід'ємною частиною успішного бізнесу в сучасному світі не тільки на внутрішньому ринку країни, а й при розповсюдженні бізнес-діяльності за кордон. При цьому, ретельна ідентифікація, ефективна оцінка й відповідне управління ризиками може суттєво допомогти підприємствам запобігти серйозних фінансових і репутаційних втрат.

Тому важливо бути готовими до змін у середовищі діяльності організації та швидко адаптуватися до нових умов, щоб забезпечити сталість та успіх власного бізнесу в непередбачуваних й невизначених умовах. Це має бути одним з ключових завдань у межах співпраці всіх рівнів управління та працівників підприємства. Адже компанії, які вдало інтегрують ефективне управління ризиками в свою стратегію, мають реальну можливість досягти більшої стійкості та покращити свою прибутковість, навіть в умовах нестабільності сучасного економічного світу.

Література:

1. Орлова О. М. Ризики промислових підприємств в умовах пандемії COVID-19. *Бізнес Інформ*. 2021. №2. С. 131–137. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-2-131-137>
2. Мороз В. М. Ризик-менеджмент : навч. посібник для студ. спец. 281 «Публічне управління та адміністрування» В.М. Мороз, С.А. Мороз. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. 140 с.
3. Стрельбицька Н. Є. Конспект лекцій до вивчення дисципліни «Управління ризиками в ЗЕД» для студентів галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» денної форми навчання, освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Тернопіль : ТНЕУ, 2010. 81 с.

Рибалко-Рак Л.А.,

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна*

Морозов М.В.,

*магістрант інституту денної освіти
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна*

Гордівський М.В.,

*магістрант інституту денної освіти
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВНУТРІШНІХ АУДИТОРІВ ДЛЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Після впровадження системи управління якістю на підприємстві необхідний постійний моніторинг і контроль її функціонування, це можливо забезпечити через процеси внутрішнього аудиту за результатами яких впроваджуються коригуючі та попереджуючі дії для усунення причин виявленої чи потенційної невідповідності. Проблеми розвитку та вдосконалення систем управління якістю відображено в дослідженнях Е. Демінга, Д. Джурана, К. Ісікави, Ф. Кросбі, Г. Тагуті, А. Фейгенбаума, В. Шухарта, Р. Бичківського, О. Виноградової, О. Вовченко, Ю. Кабакова, Л. Калиновської, П. Калити, М. Шаповала, Л. Шимановської-Діанич та інших. Проте, динамічні процеси трансформації суспільства в цілому та соціально-економічних систем, зокрема, вимагають подальшого розвитку цієї сфери знань.

Внутрішній аудит можливо розглядати як систематичний, незалежний, задокументований процес перевірки та оцінки функціонування системи управління якістю підприємства з метою отримання об'єктивної неупередженої інформації про її результати діяльності з метою встановлення рівня

відповідності визначеним вимогам, виконання вимог стандарту ISO. Для того, щоб процеси внутрішнього аудиту були успішно реалізовані на підприємстві, необхідно визначитись із їх персоналіями, враховуючи освіту, досвід роботи, участь у навчанні при реалізації проекту впровадження системи управління якістю, знання вимог стандарту ISO, здобуті практичні навички для проведення аудиту та досвід проведення аудитів.

Для залучення до підготовки аудиторів потрібно орієнтуватися на персонал, який має відповідні особисті якості та компетентність, що визначені у стандарті ISO Настанови щодо проведення аудитів систем управління. Для аудитора важливо вміти ефективно планувати та організовувати процес проведення аудиту, координувати і спрямовувати процес аудиту з метою досягнення ним визначених цілей і одержання очікуваних результатів, забезпечувати документування процесів аудиту [3, с. 20]. Аудитор повинен бути етичним – справедливим, правдивим, щирим, чесним і ввічливим; відкритим – здатним розглядати альтернативні ідеї або різні точки зору; дипломатичним – тактовним у стосунках з людьми; спостережливим – активно вивчати навколишнє оточення і діяльність; сприйнятливим – здатним передчувати і правильно розуміти ситуації; гнучким – легко адаптуватися в різних ситуаціях; завзятим – вміти зосередитися на досягненні цілей; рішучим – вчасно приймати рішення, засновані на логічних міркуваннях і аналізі; впевненим – діяти незалежно і в той же час ефективно співпрацювати з іншими [1, с. 11].

Для підготовки та підвищення компетентності аудиторів періодично має проводитися їх навчання на практичних семінарах і тренінгах щодо аналізу та складання звітності про ефективність функціонування впровадженої системи управління якістю, концепцій процесно-орієнтованих систем управління якістю, завдань внутрішніх аудитів щодо забезпечення функціонування та вдосконалення систем управління якістю, процесу планування та проведення аудитів, складання звітності, планування та моніторингу заходів та дій за результатами аудитів [2, с. 326]. При складанні навчальних програм необхідно особливу увагу надавати методам навчання. На сьогодні свою результативність довели методи активного й інтерактивного навчання, зокрема, робота в малих групах, навчальний тренінг, коучинг, дидактичні ігри, метод проектів тощо. Ці методи дозволяють моделювати умови здійснення аудиторської діяльності і розвивають навички роботи у групі, взаємодії із колегами та персоналом, що підлягає аудиту, обговорення та обміну інформацією в аудиторських групах, прийняття узгоджених рішень відповідно до принципів внутрішнього аудиту, формують уявлення про відповідальність за діяльність групи, вміння ефективно управляти своєю діяльністю, часом тощо.

Підходи до складання програм навчання та способів їх реалізації, умов застосування засобів діагностики знань і умінь, визначення й оцінювання необхідних особистих якостей аудиторів, а також їх мотивації потребує подальшого наукового обґрунтування і може бути напрямом подальшої наукової розвідки.

Література:

1. Настанови щодо проведення аудитів систем управління (ISO 19011:2018, IDT): ДСТУ ISO 19011:2019. К. : ДП «УкрНДНЦ», 2020. 40 с.
2. Рибалко-Рак Л.А., Гордієнко В.Ю. Аудит розвитку підприємства на засадах філософії якості: управління невідповідностями. Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / відп. ред. О. М. Полінкевич, Л. В. Шостак. Луцьк, 2018. С. 325-328.
3. Роголь Г. Дистанційний аудит систем менеджменту. Управління якістю. 2022. № 1-2 (49- 50). С.16–23.

Рудов І.І.,

*здобувач Навчально-наукового інституту фінансів,
економіки, управління та права*

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава, Україна

Дзеверіна К.С.,

к.е.н., старший викладач кафедри менеджменту і логістики

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава, Україна

ЕТИЧНЕ ІНВЕСТИВАННЯ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Українська економіка переживає дуже складний період, на який впливають: суперечливість соціально-політичних відносин, наслідки пандемії, а головне - військові дії на території країни. При цьому, соціально-психологічний стан суспільства змінюється, йде трансформація преференцій у всьому спектрі взаємовідносин в середині системи. Тим часом, необхідно підтримувати дієвість економічних процесів, і не зупинятися на шляху до інтеграції України у світову економіку, де інвестування виступає одним з головних чинників розвитку. Етична складова інвестиційних процесів має опосередкований характер, але її вагомість від цього не стає меншою, так як є підґрунтям для поєднання та тісного переплетення юридичних, економічних, духовних, соціальних, екологічних, політичних та інших відносин соціально-економічної системи.

Саме ця взаємозалежність відносин впливає на прийняття рішень і визначення преференцій як для суб'єктів господарювання, так і для представників органів державної влади, визначення соціальної, економічної та інноваційно-інвестиційної політики держави, реалізацію людського потенціалу та досягнення компромісу інтересів роботодавців, працівників та держави у забезпеченні зайнятості.

Етичне інвестування – це процес відповідального здійснення капіталовкладень, який інтегрує соціальні, екологічні та етичні принципи в процесі прийняття інвестиційного рішення. Етичним визнається інвестування в: енергозберігаючі та ресурсозберігаючі технології; виробництво інструментів для моніторингу та аналізу навколишнього середовища тощо [1, с. 138]. Разом з тим, доволі часто інвестиції використовуються окремими суб'єктами господарювання задля власного збагачення, і сьогодні обсяги тіньової економіки не стають меншими ніж в довоєнний період.

Менеджери мають багато засобів нечесного отримання грошей. Найбільш часто застосовують шахрайські операції зі статтями видатків або завищенням рахунку з наступним поділом різниці між збільшеною та реальною сумою розрахунку з постачальником [1, с. 139]. Разом з тим прослідковуються процеси інституційних змін, переоцінки цінностей, зміни преференцій, що особливо помітні у соціальній сфері. В силу цього стан суспільства, будучи насиченим багатьма проблемами і викликами морально-психологічного характеру, позитивно впливає на тенденції соціально-економічної взаємодії суб'єктів господарювання. І саме етична складова капіталовкладень постає одним з чинників поліпшення сучасного стану економіки.

Дослідження свідчать, що досить несприятливим інвестиційний клімат України у 2021 р. вважали 53% респондентів, а в 2022 р. лише 34%; поряд з цим скоріше сприятливим його у 2021 р. визнавали 7%, а в 2022 р. – 2% респондентів [2]. Тобто, на даному етапі, враховуючи незначну різницю в показниках, інвестиційний клімат країни є більш привабливим, ніж в довоєнний період. Етичність відповідних процесів, може суттєво сприяти поліпшенню інвестиційного клімату країни.

При цьому етичність інвестування виступає як інструмент, що сприяє стратегічному розвитку, збільшенню прибутковості компаній та підприємств, зміцненню ділових зв'язків, формуванню взаємодовіри, і як результат – успіху. Сьогодні компанії в усьому світі розуміють, що їх дії мають значний соціальний і екологічний вплив на суспільство, і етичність інвестування стає необхідною умовою для досягнення макроекономічної стабільності й сталого розвитку соціально-економічної системи загалом.

Література:

1. Балджи М. Д. Етика бізнесу: навч. посіб. / Київ : ФОП Гуляєва В. М., 2021. 332 с.
2. Чернега В.В., Полозун А.Л., Касьян А.В. Сучасні тенденції інвестування в Україні. Економіка і суспільство. 2022. Вип. 44. (електронний журнал).

Сахацький М.П.,
д.е.н., професор кафедри менеджменту і маркетингу
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса, Україна

Чернов М.Г.,
аспірант факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Старчиков А.С.
аспірант факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК РИНКУ ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Актуальність дослідження проблеми розвитку ринку землі сільськогосподарського призначення в умовах війни та повоєнний період зумовлюється належністю цього основного засобу виробництва в сільському господарстві до невід’ємної складової базису Української нації, що її ідентифікує, забезпечує територіально-просторове розселення та матеріально-ресурсне існування, виступає природним захисником у війні проти загарбників своїми масштабами та різноманітними особливостями сільської місцевості. Саме тому першочерговим пріоритетом нації постає захист своєї землі, без якої народ стає вигнанцем, втрачає місію, людський капітал, патріотизм, мотивацію до саморозвитку. Досвід економічно розвинених країн світу засвідчує значну залежність економіко-соціально-екологічної результативності аграрного сектора й господарського комплексу в цілому від рівня розвитку земельного ринку, що слугує вагомим стимулом щодо захисту територіальної цілісності країни для збереження нації в місцях її традиційного розселення.

Проблематику впровадження та ствердження ринку землі сільськогосподарського призначення досліджують і висвітлюють в своїх публікаціях такі вчені аграрної економіки як: Гадзало Я. М., Саблук П. Т., Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. [1, с. 6-15], Бородіна [2, с. 20-31], Юрчишин В.В. [3], Гладій М. В., Лузан Ю. Я. [4, с. 6-19], Новаковський Л. Я., Третяк А. М. [5], Ходаківська О. В., Патика Н.І., Гаргасас А. [6, с. 66-78] та інші науковці, а також практики, політики, юристи й представники інших видів економічної діяльності. Ними створена досить солідна науково-методологічна й методична основа щодо купівлі-продажу сільськогосподарської землі в Україні. Проте російське широкомасштабне вторгнення в Україну вносить суттєві корективи в практику функціонування загальнонаціонального ринку, в тому числі купівлі-продажу землі сільськогосподарського призначення, що актуалізує проведення відповідного науково-економічного дослідження.

При цьому варто виходити з того, що внаслідок ведення війни з ринкового обороту об'єктивно виводяться землі, які знаходяться під тимчасовою окупацією російського агресора, а також ті, на яких відбуваються бойові зіткнення, дислокуються військові частини, розташовуються мінні поля й де постійно вибухають ракети, бомби, снаряди. Проблемними для купівлі-продажу є земельні ділянки, розмінування яких потребує значних матеріально-технічних та людських ресурсів й часу. Певні торговельні обмеження апріорно будуть мати сільські території зі зруйнованою екологічною системою, відновлення якої довготривале і вимагає дорого вартісних інвестицій.

На підставі наведених й інших воєнних, економічних, соціальних та політичних чинників набуває поширення точка зору щодо необхідності загальмувати розвиток в Україні ринку земель сільськогосподарського призначення. Так, український політик Томенко М. В. вказує, що з 1 січня 2024 року стартує другий етап земельної реформи, коли максимальний розмір земельної ділянки, який зможе придбати одна особа збільшується з 100 до 10000 гектарів. Тому від Президента України та Верховної Ради України вимагається зберегти на час війни та щонайменше на 2 роки після війни нинішній максимальний ліміт на купівлю у 100 гектарів землі для однієї фізичної чи юридичної особи [7]. Подібні до цього заклики містяться в соціальних мережах, зверненнях до Президента України та широкого загалу.

Поділяючи точку зору Томенка М.В. щодо того, що Кабінет Міністрів України та відповідні органи державної та місцевої влади не в достатній мірі забезпечили належну підготовку для проведення надскладного поточного етапу земельної реформи, вважаємо спірною позицію політика, що «під час війни проведення процедури купівлі-продажу землі об'єктивно відбуватиметься в непублічний, тіньовий спосіб» [7]. Такий аргумент в даному разі передбачає повернення повного мораторію на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення. Бо продаж землі в непублічний і тіньовий спосіб завжди буде незаконним, незалежно від того, чи це 10 тисяч гектарів, чи 100 гектарів, чи навіть менше 1 гектару.

Не зрозуміла логіка відміни через війну купівлі-продажу у значних масштабах лише землі. Тоді як в тих же значних (і навіть у відносно більших) масштабах всі інші товарні ресурси (електроенергія, вода, газ, метал тощо) залишаються в полі ринкових відносин. Бездоказовим постає і авторське твердження щодо того, що купівля-продаж землі під час війни і дворічний повоєнний період буде «об'єктивно» проводитися в непублічний, тіньовий спосіб.

Вимога зберегти на час війни та щонайменше на 2 роки після війни нинішній максимальний ліміт на купівлю у 100 гектарів землі для однієї фізичної чи юридичної особи через те, що ціни на землю, в силу зрозумілих обставин воєнного стану, будуть вкрай низькими [7], містить внутрішнє протиріччя. Бо в умовах ринкової економіки ціна на землю визначається попитом на нею і її пропозицією. Обмеження на обсяги купівлі землі апріорно обмежує попит на неї, а відтак знижує її ціну.

Нібито захист політиком економічних інтересів власників землі, щоб ті не продавали її за низькою ціною, буде по суті гальмувати зростання доходів таких продавців через стримування попиту. Низька ціна на землю не заохочує її продаж. Вітчизняний селянин достатньо мудрий, й практика його господарювання на землі демонструє досить високий рівень ринкового раціоналізму, а тому дещо наївно вважати, що якийсь хитрун за безцінь поскуповує в селян його основний засіб сільськогосподарського виробництва.

Низька ціна на землю також має свій позитив. Це заохочує ефективних господарників її купувати й нарощувати обсяги сільськогосподарського виробництва. Від цього виграє як власник землі, так і аграрний сектор й національна економіка в цілому.

Під час війни з Російською Федерацією ринок землі сільськогосподарського призначення постає важливим джерелом грошових надходжень для розбудови необхідних для перемоги складових національного військово-промислового комплексу. Такий ринок посилює мотивацію воїнів на фронті, кожний з яких свідомий того, що захищає від загарбників свою власну, а не якусь абстрактну чи казенну землю. Розвиток ринку землі сільськогосподарського призначення в повоєнний період стимулює повернення із закордонну населення, яке розраховує на перспективність ведення масштабного сільськогосподарського виробництва, можливість передати спадкоємцям свій земельний актив зі зростаючою вартістю, що за необхідності легко капіталізується.

Література:

1. Аграрна реформа в Україні, її наукове забезпечення, результативність / Гадзало Я. М., Саблук П. Т., Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Економіка АПК. 2021. № 7. С. 6-15.

2. Бородіна О. М. Убезпечення сільського способу життя: європейська політика, орієнтири для України. Економіка АПК. 2020. № 2. С. 20-31.

3. Відносини власності на землю. Власність у сільському господарстві / [В. В. Юрчишин, П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров та ін.] ; за ред. В. В. Юрчишина, П. Т. Саблука. Київ : Урожай, 1993. 349 с.

4. Гладій М. В., Лузан Ю. Я. Земельна реформа: сучасні проблеми і шляхи вирішення. Економіка АПК. 2020. № 2. С. 6-19.

5. Новаковський Л.Я., Третяк А.М. Основні положення концепції розвитку земельної реформи в Україні. Київ: Ін-т землеустрою НААН, 2020. 53 с.

6. Ходаківська О. В., Патики Н.І., Гаргасас А. Методологічні основи оцінювання конкурентоспроможності сільського господарства. Механізм регулювання економіки. 2019. № 2. С. 66-78.

7. Кому війна, а кому українська земля: чи буде з 1 січня 2024 року відкрито земельний фронт в Україні? URL: https://www.obozrevatel.com/politics-news/komu-vojna-a-komu-ukrainskaya-zemlya-budet-li-s-1-yanvary-2024-otkryit-zemelnyiy-front-v-ukraine.htm?_gl=1*1mtfwla*_ga*MzQwNDgxMTUzLjE1OTUxNTc0MjA.*_ga_JBX3X27G7H*MTY5OTA4OTkzNi4xMTY5LjEuMTY5OTA5MDM3OS4xNy4wLjA

Семенюк А.В.,
*здобувач освітнього ступеня «магістр»
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Забунов Ю.П.,
*здобувач освітнього ступеня «магістр»
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Запша Г.М.,
*д.е.н., професор кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Мотивація персоналу в сучасних умовах є одним з визначальних факторів соціально-економічного розвитку підприємств, бо активізує трудову діяльність працівників, сприяє підвищенню їх продуктивності праці, спонукає працівників до підвищення кваліфікації та особистісного самовдосконалення. Розуміння сутності теоретичних засад мотивації персоналу дозволяє в практиці менеджменту підприємств формувати сучасний арсенал методів та інструментів мотивації з метою забезпечення ефективного та конкурентоспроможного розвитку в ринковому середовищі.

Одним із основоположників теорії мотивації, як відомо, є Абрахам Маслоу, який розробив ієрархію потреб, що тиснуть на людину та слугують мотиваційними чинниками. Згідно його вчення, потреби людини поділяються на п'ять рівнів, розташованих в ієрархічному порядку [1]. На найнижчому рівні знаходяться фізіологічні потреби, такі як їжа, вода, сон. Якщо ці потреби не задовільнені, то вони стають основними мотивуючими факторами, що спонукають людину діяти в напрямі пошуку варіантів їх задоволення. Наступний рівень – потреби в безпеці, що включає фізичну безпеку, а також безпеку робочого місця і здоров'я. Далі представлені соціальні потреби, що включають в себе бажання налагодження стосунків з іншими людьми, дружбу, приналежність до групи. Важливо враховувати соціальний аспект мотивації, оскільки задоволення цих потреб може покращити командну роботу та співпрацю на робочому місці. На четвертому рівні знаходяться потреби в повазі і визнанні, включаючи в себе визнання від колег, почуття гідності та поваги. Це може бути виражено через професійні досягнення, статус у колективі, або винагородження. На найвищому рівні знаходяться потреби в самореалізації, що передбачає розвиток особистості та вираження свого потенціалу. Ця сукупність факторів мотивації спонукає працівників до самовдосконалення, творчості та пошуку нових викликів.

З погляду менеджменту підприємства, розуміння цих рівнів потреб дозволяє впливати на мотивацію персоналу. Наприклад, для одних працівників може бути ефективним стимулом фінансова винагорода, тоді як інші можуть цінувати можливості професійного росту чи участь у проектах, які розвивають їхні здібності. Розуміння і врахування цих потреб може стати основою для розробки програм мотивації, спрямованих на задоволення індивідуальних потреб працівників та забезпечення їх продуктивності та задоволеності на роботі.

Лідерство грає важливу роль у формуванні соціально-економічної мотивації персоналу підприємства. Це може бути визначено різними стилями керівництва, які використовують керівники, та їхнім впливом на співробітників.

Один з ключових теоретичних підходів до лідерства є теорія X та Y Дугласа МакГрегора. Згідно з теорією X, керівники вважають, що працівникам не подобається працювати і тому вони повинні бути суворо контролювані та спонукані до праці через страх покарання або заохочення. Такий стиль керівництва може викликати в працівників негативні емоції та зниження мотивації [2].

На відміну від теорії X, концепція Y виходить з ідеї, що працівники можуть бути самореалізованими та самомотивованими, якщо їм створити відповідні умови та наділити довірою. Лідери, які застосовують підходи згідно з теорією Y, стимулюють працівників до творчості, самостійності та саморозвитку. Такий позитивний підхід може значно покращити мотивацію працівників, створюючи атмосферу взаємодії та розвитку всередині колективу.

Трансформаційне лідерство, запропоноване Джеймсом МакГрегором Берном, – інший важливий аспект впливу лідерства на мотивацію. Трансформаційні лідери спроможні надихати та мотивувати своїх підлеглих, заохочуючи їх до досягнення великих цілей та високих стандартів. Вони демонструють власний приклад, надаючи відчуття спільної мети та важливості кожної ролі в колективі. Це може сприяти формуванню сильного внутрішнього мотиваційного стимулу у працівників.

Автентичне лідерство – ще один підхід, який базується на відвертості, спрямованості на цілі та емпатії. Лідери, які прагнуть бути автентичними, показують свою справжню природу, взаємодіючи з підлеглими на особистому рівні. Це сприяє взаєморозумінню та побудові довіри, що може бути потужним мотиваційним фактором для персоналу.

Усі ці підходи вказують на важливість ролі лідерства у формуванні мотивації персоналу. Вибір вірного стилю лідерства та його узгодження зі специфікою організації може мати значущий вплив на ставлення працівників до своєї роботи, їхню продуктивність та загальну робочу атмосферу.

Наукові дослідження Фредеріка Герцберга уточнюють поняття «факторів гігієни» та «мотиваційних факторів», які впливають на задоволеність працівників. Розуміння цих аспектів дозволяє підприємствам зосередитися на ключових аспектах мотивації та задоволеності працівників [4].

Грунтуючись на теоретичних засадах, здійснення соціально-економічної мотивації праці в практиці управління персоналом підприємств передбачає

врахування низки аспектів, дотримання яких забезпечить результативність методів соціально-економічної мотивації персоналу.

По-перше, розробка індивідуалізованих програм мотивації. Кожний співробітник є унікальним з позицій реагування на мотиваційні чинники. Розробка індивідуалізованих програм мотивації, які враховують особисті потреби та цілі кожного працівника, може стати ключем до їхньої задоволеності та відданості підприємству.

По-друге, визначення конкретних метрик та цілей. Ключовою частиною ефективної мотиваційної програми є визначення конкретних метрик успішності та цілей. Це може включати в себе покращення продуктивності, зниження кількості помилок, підвищення рівня клієнтського задоволення тощо. Ці метрики повинні бути конкретними, вимірюваними та досяжними, щоб надихати персонал до досягнення результатів.

По-третє, розвиток системи винагород та заохочень. Система винагород та заохочень повинна бути справедливою та прозорою. Її важливими складовими можуть бути бонуси, премії за досягнення цілей, програми корпоративних пільг та можливості професійного росту. Важливо надати працівникам стимули для досягнення високих результатів та відзначення їхніх досягнень.

По-четверте, підтримка балансу між роботою та особистим життям. Забезпечення можливості балансу між роботою та особистим життям може підвищити задоволеність та відданість працівників. Гнучкі графіки роботи, можливість віддаленої роботи, лікарняні та відпустки – усі ці аспекти можуть стати важливими компонентами мотиваційної стратегії.

По-п'яте, навчання та розвиток. Забезпечення можливостей навчання та розвитку може вигідно вплинути на мотивацію працівників. Курси навчання, тренінги, менторство та можливості кар'єрного зростання можуть надати працівникам перспективи та стимулювати їх до особистого розвитку.

Розробка комплексної мотиваційної програми, яка об'єднує усі ці аспекти, може значно підвищити продуктивність, забезпечити відданість персоналу та сприяти створенню позитивної корпоративної культури.

Наукові дослідження у сфері соціально-економічної мотивації персоналу слугують теоретико-методологічним підґрунтям розробки прикладних рекомендацій щодо формування та реалізації ефективних стратегій мотивації праці персоналу на підприємствах.

Література:

1. Maslow A.A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*. 1943. № 50. pp.370-396.
2. McGregor D. The Human Side of Enterprise. N.Y.: McGraw-Hill, 1960. 256 p.
3. Ryan R. M., Vansteenkiste M. Self-Determination Theory. The Oxford Handbook of Self-Determination Theory. 2023. P. 3–C1P190.
4. Herzberg F. „Hygienefaktoren“ und „Motivationsfaktoren“. Management Gurus. Wiesbaden, 1998. P. 95–97.

Скобла Т.С.,
здобувач кафедри менеджменту,
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна
Рак І.С.,
здобувач кафедри менеджменту,
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна
Телічко Н. А.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНІ УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРОЕКТНИЙ ПІДХІД В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні економічні умови ефективного функціонування та розвитку аграрних підприємств в Україні потребують використання сучасних проектних підходів, інновацій та технологій управління, які будуть відповідати реаліям ведення бізнесу в умовах війни. Сьогодні актуальними стають питання підвищення ефективності управління завдяки певних управлінських дій як стратегічного планування діяльністю так і оперативного управління аграрних підприємств що вимагають певної уваги та дослідження з боку науковців і мають значний попит в аграрному секторі щодо їх подальшого практичного впровадження.

Інноваційний розвиток в управлінських технологіях для сільськогосподарських підприємств за своїм змістом, як об'єктом у дослідженнях розкривається через розробку та впровадження новітніх методів щодо управління господарською діяльністю, в основі яких полягають ефективне виробництво продукції, використання сучасного покоління техніки, смарт-технології, нова кадрова політика з застосуванням науково-інноваційного потенціалу [1, с. 73].

Останнім часом, інноваційний тип розвитку аграрного підприємства займає особливе місце як найпрогресивніший тип його ефективного функціонування та розвитку, особливо у поєднанні з проектним підходом.

Інноваційний тип розвитку підприємств є доволі складним процесом, для реалізації якого необхідно як елементи планування, так і управління ресурсами задля можливості забезпечення розробки інноваційної стратегії аграрного підприємства з урахуванням специфічних можливостей такого підприємства.

Так, на думку Іллященко С.М. інноваційний розвиток повинен базуватися на безупинному пошуку і використанні нових способів та сфери реалізаційного потенціалу аграрних підприємств враховуючи умови постійних змін у зовнішньому середовищі, в межах визначеної на ньому місії за умов прив'язки до модифікації існуючого ринку збуту та формуванню нових [2, с. 23]. Рудь

В.О. вважає, що інноваційний розвиток підприємств необхідно спрямовувати на всі сфери діяльності підприємства, з використанням систематичного і комплексного використання інноваційних технологій задля забезпечення його постійного економічного росту в довгостроковому періоді [3, с. 306]. А в працях, Л.В. Дейнеко та І.О. Іртищева зазначено, що інноваційний розвиток є багатовекторним економічним процесом, як би то рух по спіралі, де з кожним наступним обертом виробництво піднімається на вищий ступінь [4, с. 147].

Деякі економісти вважають, що в аграрному секторі економіки під інноваційним розвитком слід розуміти нагромадження новітніх знань, які мають бути матеріалізовані у високоефективні, ощадливі технології та технологічні елементи, наприклад нові сорти та гібриди рослин, породи та породні групи тварин, кроси птиць, машини, обладнання, устаткування, робочі органи (запчастини) машин і знарядь, нові види добрива, хімічні засоби захисту рослин й тварин, матеріали, нові прогресивні форми організації виробництва та праці, нові види послуг тощо, які будуть створені науково-дослідними установами, визнаними доцільними задля їх впровадження у практичну діяльність, задля забезпечення підвищення економічної й соціальної ефективності аграрних підприємств та підвищення рівня галузі в цілому.

Можна зазначити, що інновації повинні привносити через себе щось нове, що принесе якісні зміни в економічні процеси на підприємстві та спрямують його діяльність до динамічного шляху зростання. Однак слід також пам'ятати, що будь-яке нове науково-технічне досягнення перестане бути новацією одразу після того, коли воно знайде масового застосування [5].

Тому тут стає дуже важливим використання проектного підходу щодо управління інноваційними технологіями задля забезпечення ефективного розвитку аграрних підприємств.

Не зважаючи на складності щодо організації проектної діяльності та значну відповідальність керівників підприємств та забезпечення такої діяльності відповідними кваліфікованими кадрами, щодо створення суб'єктивних (ментальних) та об'єктивних (відсутності відповідних фахівців, що володіють навичками та досвідом з проектного управління) умов та перешкод, які впливають на перехід підприємств до новітніх методів управління.

Таким чином, на нашу думку, інноваційний розвиток управління аграрним підприємством має свій прояв через позитивні зміни діяльності такого підприємства у разі систематичного і комплексного використання ним інноваційних технологій, які призводять до підвищення конкурентоспроможності та розширенню ринків збуту і є прогресивним кроком для всіх його видів економічної та виробничої діяльності.

Отже, за умови успішного впровадження інноваційних технологій в управлінні аграрних підприємств із узгодженням усіх економічних інтересів учасників інноваційних процесів можна досягти ефективних результатів їх діяльності. А для оцінки таких інноваційних процесів необхідним є використання певної системи критеріїв й показників які передбачають оцінку таких аспектів ефективності, як: економічна, екологічна, соціальна,

організаційно-управлінська та маркетингова. Що допоможе провести оцінку результатів впровадження таких інноваційних розробок за кожним видом ефекту.

Тому можна зазначити, що однією із перспективних тенденцій в забезпеченні ефективного розвитку аграрних підприємств має бути використання інноваційних управлінських технологій з використанням проектного підходу, як інструменту, який буде орієнтований на впровадження новітніх технологій виробництва та організації діяльності таких підприємств задля забезпечення їх ефективного розвитку. Що в свою чергу вплине на технології управління аграрними підприємствами в цілому по галузі завдяки часткового переходу систем управління підприємствами від традиційних стандартів до проектно-технологічних підходів управління. Однак такі підходи в управлінні аграрними підприємствами є новими і потребують подальшого дослідження та розвитку.

Література:

1. Олійник О.В. Інноваційна діяльність: особливості розвитку і активізації в аграрному виробництві. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. Серія: «Економіка». 2017. Вип. 17. С.73-82.
2. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: Навчальний посібник. Суми : ВДТ «Університетська книга», 2005. 324 с.
3. Рудь Н. Економіка та організація інноваційної діяльності : підручник / Н. Рудь, А. Гордійчук. 2-е вид., перероб. і доп. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. 446 с.
4. Дейнеко Л.В. Формування моделі інноваційного розвитку агропродовольчої сфери: національні інтереси і регіональні особливості. *Збірник наукових праць. Економічні науки. Чернівці : Книги XII*, 2010. Вип. 6. С. 141-148
5. Білозор Л. В. Інноваційний аспект у підприємництві. *Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. О.: «Астроприни»*, 2003. Вип. 22. С. 66–67

Слободянюк Н.О.,
д.е.н., професор, професор
кафедри фінансів суб'єктів господарювання
та інноваційного розвитку,
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна

ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ

Гірничо-металургійний комплекс (ГМК) займає стратегічно важливе місце в національній безпеці України, вектор розвитку якого визначається не тільки

фінансовими результатами діяльності підприємств металургії, але й суміжних галузей зокрема через існуючі виробничі та господарські зв'язки, логістичні канали та ін. складові технологічної системи.

Питанням розвитку ГМК присвячено безліч теоретико-методологічних й практичних праць таких науковців: Ю. Макогон, І. Майорова, О. Амоша, С. Аптекар, А. Сухоруков, В. Матюха, М. Мовчан, А. Турило, О. Гончарук та ін., котрі переважно висвітлювали розвиток чорної металургії, її сировинної бази, стан, проблеми та пропозиції щодо забезпечення сталого розвитку ГМК, державні інструменти впливу та підтримки металургійної галузі тощо. Проте наразі актуальним постає діагностика стану та оцінка впливу воєнних дій на управління фінансовими результатами підприємств ГМК задля обґрунтування шляхів подолання кризи розвитку ГМК в цілому.

За даними Держстату України протягом 2018-2022 рр. спостерігалися наступні зміни фінансових результатів до оподаткування підприємств металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування (рис.1).

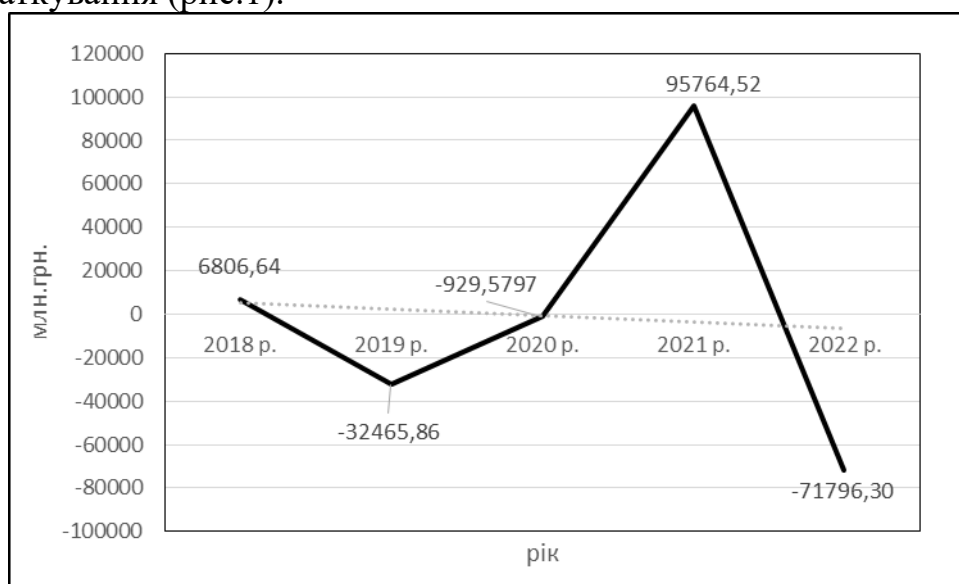

Рис. 1 Динаміка змін фінансових результатів до оподаткування підприємств металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування за 2018-2022 рр., млн. грн.,

Джерело: побудовано за [1]

Отже, в 2019 р., 2020 р. та 2022 р. показники фінансових результатів до оподаткування досліджуваних підприємств мали від'ємне значення, що є негативним явищем та характеризує кризовий стан розвитку металургійної галузі таких періодів. Так, в 2019 році спостерігалось скорочення отриманих фінансових результатів до оподаткування підприємств майже в 5 разів відносно 2018 року, що пояснюється різким скороченням обсягів виробництва та реалізації металопродукції, зниженням цін на металопродукцію на світовому ринку, проблемами з логістикою, проведенням жорсткої монетарної політики та ревальвація гривні, що вплинуло на потенційні прибутки від експорту, а також пандемією COVID-19. 2021 р. для металургійної галузі був прибутковим та

характеризувався суттєвим приростом отриманих позитивних фінансових результатів до оподаткування, що є наслідком зростання попиту на сталь та прокат, зростання цін на залізорудну руду, збільшення експорту чорних металів майже на 6%. Проте вже на кінець 2022 р. показник фінансових результатів до оподаткування підприємств металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування, зазнав суттєвих скорочень майже в 1,3 рази та мав від'ємне значення, що є прямим наслідком воєнного вторгнення РФ на територію України. Так, «протягом 2022 року металургійні підприємства України виробили 6,26 млн. т сталі, що на 70,7% менше показника 2021 року» [2].

Відповідно до даних Міністерства економіки України щодо інфографіки загальних підсумків експорту товарів і послуг України за 2022 рік: протягом звітного року спостерігалось скорочення експорту: руди та концентратів залізних на 3 987,0 млн. дол.; напівфабрикатів з вуглецевої сталі на 2 901,8 млн. дол.; прокату плоского зі сталі завширшки 600 мм або більше, гарячекатаного на 2 727,0 млн. дол.; плоского прокату зі сталі, завширшки 600 мм або більше, холоднокатаного на 474,0 млн. дол.; чавуну на 1 003,9 млн. дол. [3].

Через воєнні дії зі сторони росії ГМК України зазнав суттєвих втрат активів ще в 2014-2015 рр. внаслідок окупації територій Донецької та Луганської обл. Так, було втрачено такі потужності підприємств: Алчевський металургійний комбінат, Єнакіївський метзавод, Донецьксталь, Харцизький трубний завод [4]. В 2022 році ГМК втратив два маріупольських металургійних підприємства групи «Метінвест», що виробляли майже 40% сталі в країні, що значно вплинуло на зниження ВВП країни в цілому та скорочення податкових платежів до бюджету. «Порівняно з довоєнним періодом завантаженість металургійних заводів у 2022 році в середньому впала на 85%, гірничорудних підприємств — на 75-80%» [4].

Воєнні дії призвели до перегляду логістичних ланцюгів експорту металопродукції – перехід від морського сполучення до залізничного транспорту. Проте, це призвело до зміни географії експорту, навантаження на пункти прикордонного контролю, підвищення тарифів на вантажоперевезення, зростання логістичних витрат в собівартості продукції, відтак, мало негативний вплив на отримані фінансові результати.

«Блокування морських портів призводить до значних втрат експорту в металургійній промисловості України. За оцінками GМК Center, щомісячна сума таких збитків сягає \$420 млн. Кожного місяця у середньому Україна не могла виробити та експортувати 1,3 млн т залізної руди, 151 тис. т чавуну, 192 тис. т напівфабрикатів і 218 тис. т готової сталевих продукції» [5].

Ще одним вагомим чинником, що впливає на стабільність роботи підприємств ГМК та на його фінансові результати є електроенергія. Через постійні ракетні обстріли та енергетичний колапс 2022 р. металургійні підприємства змушені були частково зупинити виробництво («Каметсталь») або критично обмежити споживання електроенергії (ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»). Крім того, через воєнні дії значно погіршилася платіжна дисципліна підприємств ГМК. Так, призупинення в 2022 році відшкодування ПДВ

експортерам через припинення роботи системи адміністрування ПДВ і Єдиного реєстру податкових накладних призвело до нестачі обігових коштів та сприяло фінансуванню діяльності металургійних підприємств за рахунок коштів міжнародних кредитних установ.

Негативні наслідки на фінансові результати металургійних підприємств мало підвищення фіскального тиску внаслідок прийняття законопроекту №5600, «який передбачає зміну методики розрахунку рентної плати за користування надрами для видобутку залізної руди, а також підвищення ставки податку за викиди CO₂. Посилення фіскального тиску, за оцінками GМК Center, коштуватиме вітчизняному ГМК приблизно \$650 млн.» [6].

Окреслені проблеми негативно впливають не тільки на фінансові результати діяльності підприємств ГМК, але й сприяють загостренню соціально-економічних проблем, що призводить до зростання безробіття та дефіциту висококваліфікованих кадрів. Зрозумілим є те, що комплексної розбудови та модернізації підприємств ГМК в умовах воєнних дій не можливо досягти. Проте, окремі заходи вже було реалізовано: релокація виробництва, зміна методів виробництва та перекваліфікація діяльності, пошук додаткових логістичних шляхів збуту продукції, альтернативні джерела енергії тощо [7]. Крім того, металургійним підприємствам необхідно підлаштовуватися під існуючі мінливі умови та орієнтуватися на європейський ринок збуту, збільшив виробництво плоского та трубного металопрокату, а також впровадити відповідний протекційний механізм захисту інтересів вітчизняних виробників металопродукції при визначенні пріоритетності закупівлі на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 27.10.2023).
2. Українські підприємства гірничо-металургійного сектору завантажені на 15-20%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3651226-ukrainski-pidpriemstva-girnicometalurgijnogo-sektoru-zavantazeni-na-1520.html> (дата звернення: 27.10.2023).
3. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 27.10.2023).
4. Не лише «Азовсталь». Скільки металургійних заводів втратила Україна під час війни. URL: <https://focus.ua/uk/economics/547509-ne-tolko-azovstal-skolko-metallurgicheskikh-zavodov-poteryala-ukraina-vo-vremya-voyny> (дата звернення: 27.10.2023).
5. Стан діяльності гірничо-металургійного комплексу України за підсумками 11 місяців 2022 року. <https://dia.dp.gov.ua/stan-diyalnosti-girniccho-metalurgijnogo-kompleksu-ukra%D1%97ni-za-pidsumkami-11-misyaciv-2022-roku/> (дата звернення: 27.10.2023).
6. Смолінська Н., Равок С. Аналіз стану металургійної галузі України в умовах війни. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. №2. С. 235-240.

7. Ляховська О.В. Особливості функціонування найбільших підприємств металургійної промисловості України під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2180/2106> (дата звернення: 27.10.2023).

Смоленніков Д.О.,
к.е.н., доцент кафедри управління імені Олега Балацького
Сумський державний університет
м. Суми, Україна
Нєшева А.Д.,
асистент кафедри управління імені Олега Балацького
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ СТАЛОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ МІСТА

Для сучасного міста, в якому кількість не тільки мешканців, але й приватного автотранспорту, а разом з цим і обсяг шкідливих викидів в атмосферу суттєво збільшується з кожним роком, питання стратегічного управління інфраструктурою є одним з нагальних. Реальні кроки для досягнення Цілей сталого розвитку ООН цілком можливо здійснити шляхом розбудови сталої інфраструктури міст.

Стала інфраструктура може бути створена лише тоді, коли всі три складові сталого розвитку – економічна, екологічна і соціальна – розглядаються разом. При цьому сталі інфраструктурні рішення стануть в допомозі для подолання кліматичних і стихійних лих, зменшення викидів парникових газів та іншого забруднення міст, і найголовніше, сприятимуть підвищенню ефективності використання ресурсів [1].

До основних компонентів сталої міської інфраструктури можуть бути віднесені п'ять основних елементів, які перелічені нижче [2].

1. Будівлі. Стійка міська інфраструктура надає пріоритет енергоефективним та екологічним конструкціям будівель, що передбачає використання екологічно чистих будівельних матеріалів, оптимізацію ізоляції, впровадження пасивних методів опалення та охолодження, відновлюваних джерел енергії, інтелектуального освітлення та вентиляції, а також зелених дахів і вертикальних садів для покращення якості повітря.

2. Транспорт. Сталий транспорт є важливою складовою міської інфраструктури, основна роль відводиться громадському транспорту, велосипедам та електротранспорту. Передбачається розвиток ефективних і доступних систем громадського транспорту, інтеграція електричних і гібридних транспортних засобів, створення велосипедних доріжок і зручної для пішоходів інфраструктури, а також впровадження інтелектуальних систем управління транспортом.

3. Енергія. Максимальна роль відводиться використанню відновлюваних і чистих джерел енергії, а також наголошується на енергоефективності шляхом впровадження розумних електромереж, технологій управління енергією та ефективних конструкцій будівель, які зменшують споживання енергоресурсів та викиди вуглецю.

4. Управління відходами. Ефективне управління відходами є важливим аспектом сталої міської інфраструктури, воно передбачає реалізацію комплексних програм переробки відходів, зменшення та повторне використання відходів.

5. Управління водними ресурсами. Передбачається впровадження ефективних системи водопостачання, заходів зі збереження води, використання збору дощової води для поливу тощо.

Розбудова сталої інфраструктури міста має відбуватись із дотриманням шести ключових принципів [3]:

- 1) збереження екосистем;
- 2) забезпечення благополуччя мешканців;
- 3) дотримання принципів рівності різних верств населення;
- 4) збереження ресурсів та забезпечення економічної ефективності;
- 5) управління містом на демократичних засадах;
- 6) адаптивність системи управління до постійних змін.

Таким чином, стратегічне управління сталою інфраструктурою міста має орієнтуватись не тільки на передові технологічні рішення та підвищення ефективності господарювання, але і враховувати будь-які екологічні та соціальні наслідки, що можуть мати негативний вплив на громаду та довкілля.

Література:

1. Economist. The critical role of infrastructure for the Sustainable Development Goals. 2019. URL: https://content.unops.org/publications/The-critical-role-of-infrastructure-for-the-SDGs_EN.pdf (дата звернення: 21.10.2023).
2. Sustainable urban infrastructure: London edition-a view to 2025; a research project sponsored by Siemens / edited by Watson J. Siemens AG. 2008. URL: <https://sallan.org/pdf-docs/SiemensSustainableUrbanInfrastructure-StudyLondon.pdf> (дата звернення: 21.10.2023).
3. Luederitz C., John B. Principles for sustainable urban places: the why, what and how. *Dialogues of sustainable urbanisation: Social science research and transitions to urban contexts*. 2015. URL: <https://pressbooks.pub/isscbookofblogs/chapter/principles-for-sustainable-urban-places-the-why-what-and-how/> (дата звернення: 21.10.2023).

Смотровая Д.В.,
аспірант кафедри маркетингу
Харківський національний економічний
університет ім.Семена Кузнеця
м. Харків, Україна

Гриневич Л.В.,
д. е. н., професор кафедри маркетингу
Харківський національний економічний
університет ім.Семена Кузнеця
м. Харків, Україна

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ В УПРАВЛІННІ РОЗДРІБНОЮ ТОРГІВЛЕЮ В УКРАЇНІ

Для економіки країни дуже важливим є розвиток роздрібною торгівлі, тому що, вона показує економічне життя держави, якість життя населення, рівень охорони здоров'я.

Роздрібна торгівля є показником розвитку економіки регіонів, а також підтримує якісний зв'язок між виробником і споживачем, забезпечуючи потреби населення. Всі проблеми, що виникають в сфері торгівлі, торкаються різних сфер, таких як фінансова, економічна або соціальна, а тому потребують негайного вирішення. [4, с. 60].

Останнім часом в Україні проходять складні процеси економічного розвитку, в першу чергу це стосується торгівлі. Можна це пояснити тим, що зараз спостерігаються зміни соціально-економічних умов для розвитку торгівлі.

Роздрібна торгівля зараз є головною галуззю, що може задовольнити потреби споживачів у досить різних послугах і товарах, тому управління нею це важливий аспект сучасної економіки. Основна тенденція показує, що фізичні особи-підприємці в основному при реєстрації обирають роздрібну торгівлю як свій основний вид діяльності, в той час як юридичні особи схильються до оптової торгівлі. На початок 2022 року в Україні було зареєстровано 457 тис. фізичних осіб роздрібною торгівлі та підприємств [7].

Роздрібну торгівлю характеризують як діяльність з продажу товарів споживачам для їх особистого використання (некомерційного), незалежно від форми розрахунків, також продаж на розлив у барах, кафе, ресторанах тощо. Таким чином мова йде про продаж будь-яких товарів, починаючи від машин закінчуючи їжею у кафе [1].

У період з січня по вересень 2022 року оборот роздрібною торгівлі складав 992,3 млрд грн. Оборот за аналогічний період 2021 року склав більше 1 трлн грн, отже у 2022 році оборот був менше на 20,1% (дані з Державної служби статистики, які отримав Forbes). Якщо проаналізувати, що ж призвело до такого зменшення товарообігу, то можна прийти до висновку, що виною всьому втрата торгових точок, здебільшого йдеться про ті, які залишилися на окупованих територіях, та які пограбували російські окупанти. Але незважаючи ні на що, компанії відновлюють роботу магазинів. Наприклад ще в квітні 2022 року було

закрито 24% продуктових магазинів, а вже у вересні закритими залишилися 7,4% магазинів [5].

Зараз управління сектором ритейлу постійно стикається із безліччю питань і проблем, що впливають на конкурентоспроможність і ефективність. Такими проблемами є:

1. Збільшення вартості оренди. Наприклад у великих містах ціни на оренду мають тенденцію збільшуватися постійно, а це призводить до зменшення рентабельності та збільшенню витрат на бізнес.

2. Сезонність. Здебільшого в багатьох країнах прослідковується велика сезонність у ритейлі, це призводить до проблем із персоналом і запасами, а також обсяги продажів розподіляються не рівномірно.

3. Велика конкуренція. Роздрібна торгівля це дуже висококонкурентна галузь, особливо в Україні. Наприклад, за даними Державної статистичної служби України кількість ритейлерів збільшилася з 186,6 тис. у 2020 році, до 191,3 тис. у 2021 році.

4. Швидкий розвиток технологій. Через це треба постійно підвищувати ефективність процесів, оновлювати технічне обладнання, отже інвестувати, але далеко не всі ритейлери мають таку змогу, особливо дрібні.

5. Розвиток електронної комерції. Через збільшення конкуренції від інтернет-магазинів можуть значно зменшитися продажі у традиційних точках роздрібної торгівлі.

6. Ефективність управління ритейлом також сильно залежить від аналітики. Опираючись на статистику, ритейл становить велику частину ВВП в більшості країн, але її дуже легко похитнути, бо здебільшого вона формується на основі технологічних змін і споживацьких звичок, тому так важливо використовувати новітні технології і підходи управління у ритейлі [6].

7. Можливості споживачів, їх вподобання і купівельна спроможність.

8. Проблеми і стан товарозабезпечення [3, с. 129].

На даний час можна виділити декілька перспектив управління в ритейлі:

1. Персоналізований підхід. Аналіз попереднього досвіду покупок клієнтів, їх потреб, на якому базується індивідуальний підхід до кожного, чим збільшується лояльність до бренду та продажі.

2. Мобільна та електронна комерція. Світ не стоїть на місці, всі технології стрімко розвиваються, тому більшість покупців бажають здійснювати покупки найбільш зручним способом. Наприклад, через мобільні додатки, інтернет-сайти тощо.

3. Зростання соціальної відповідальності. Споживачі зараз все пильніше слідкують за соціальною відповідальністю підприємств із якими доводиться співпрацювати, тому ритейлери зацікавлені в створенні соціально відповідального та екологічно стійкого бізнесу для того щоб бути конкурентоспроможними та зацікавити якомога більше клієнтів.

4. Аналізування даних. Це допомагає ритейлерам розуміти краще потреби споживачів, надавати індивідуальні пропозиції, оптимізувати свої поставки і організовувати управління запасами.

5. Онлайн-платформи. Якщо надавати їм розвиток, то таким чином ритейлери можуть розширювати можливості продажу через нових клієнтів і нові ринки.

6. Розвиток маркетингових стратегій. При використанні реклами, промоакції чи спонсорства, ритейлери залучають нових клієнтів і збільшують продажі.

Постійна адаптація і оновлення у нових технологіях, пристосування до змін на ринку це доволі динамічний і складний процес, але саме це і являє собою управління у ритейлі. Якщо ритейлер здатен запропонувати якийсь перспективний підхід цим самим зацікавивши всіх клієнтів, то він отримує усі “вершки”, збільшує свою конкурентоспроможність і забезпечує розвиток для свого бізнесу [2].

Отже, для стабільного розвитку ринку ритейлерів в країні необхідно забезпечити стабільний стан економіки, а отже рівень зарплати і курс національної валюти теж повинен стабілізуватися і відповідати реальним умовам. Для того аби успішно розвиватися у ритейлі і забезпечувати гарне управління, треба використовувати сучасні технології та інструменти для більш ефективного управління, а також швидко реагувати на зміни на ринку і у попиті, постійно вдосконалювати бізнес і адаптувати його під нові реалії.

Література:

1. Державна податкова служба України. Офіційний портал. URL: <https://tax.gov.ua/arhiv/tijden-tematichnih-konsultatsiy/tijden-tematichnihkonsultatsiy-dlya-p/informatsiyno-roztyasnyvalni-materia/pitannya-vidpovidy/-/print68238.html>

2. Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/%20418-2016-%D1%80>

3. Тараненко О. О. Тенденції та чинники розвитку роздрібної торгівлі України. Економічний простір. 2012. № 64. С. 126–131. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/1898/1/Тараненко%20О.О..pdf>

4. Филипенко О. М., Колеснік Т. С. Аналіз стану та перспективи розвитку торгівлі Харківської області. Економічний простір. 2019. № 148. С. 59–71. DOI: <https://doi.org/10.30838/P.ES.2224.290819.59.571>

5. Forbes Ukraine. Роздрібний товарообіг упав на 20% у 2022 році. URL: <https://forbes.ua/company/rozdribniy-tovaroobig-upav-na-20-u-2022-rotsi-riteylerivtratili-torgovi-tochki-ukraintsi-viizdzhali-za-kordon-22022023-11907>

6. Interfax-Україна. Роздрібний товарообіг України у 2022 році. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/900559.html>

7. Pro Consalting. Аналітика ринків, фінансовий консалтинг. Аналіз ринків трейдерів в Україні. 2023 рік. URL: <https://pro-consalting.ua/ua/issledovanierynka/analiz-rynka-trejderov-v-ukraine-2023-god>

*Сторожук Д.І.,
здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Андрейченко А. В.
д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ МІНЛИВОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасний стан української економіки характеризується певними коливаннями, що спричинені геополітичною ситуацією, курсовими змінами, погіршенням інвестиційного клімату, спадом внутрішнього виробництва.

Комерційна діяльність кожного підприємства України наразі підпадає під вплив подій останніх декількох років, пов'язаних із запровадженням світового карантину через поширення коронавірусної інфекції COVID-19, а також із урахуванням повномасштабної війни в Україні. Ці події спонукають здійснити аналіз діючої системи комерційного управління, оцінити її ефективність, адаптувати комерційну діяльність під сучасні умови.

Усі ці чинники вплинули на стан комерційної діяльності підприємств, що здійснюють діяльність на зовнішньому ринку – іноземні постачальники з насторогою відносяться до партнерів з країни з нестабільною економікою, курсові різниці, що виникають через знецінення гривні, зменшують прибутки імпортерів, бойові дії на території України змушують здійснювати переформатування діяльності підприємств – від релокації бізнесу до зміни виробничих процесів. Для утримання своїх позицій на внутрішньому ринку суб'єкти підприємництва, що здійснюють комерційну діяльність на зовнішньому ринку повинні здійснювати зміни в системі управління комерційною діяльністю, пристосовуватися до зовнішніх факторів, постійно здійснювати аналіз оточуючого середовища для адекватного реагування.

З огляду на це, велика кількість вітчизняних та зарубіжних вчених, аналітиків, топових менеджерів фокусують свої дослідження на означеній тематиці. Зокрема, вагомий вклад у розкриття проблематики дослідження був здійснений Смерічевським С., Захаровим В.[1], Демиденко В. [2], Тур О., Матусевич А. [3], Павловою В., Паршиною О., [4], Мурованою Т., Антонюком Я. [5], Ольшанським О. [6] та багатьма іншими.

Метою дослідження є розгляд особливостей комерційної діяльності підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища та визначення інструментів для подолання його впливу.

Вплив, що здійснюють зовнішні чинники на комерційну діяльність мають макроекономічний характер. Саме зовнішні чинники впливають на умови і режим комерційної діяльності в умовах внутрішнього ринку.

В результаті хиткого зовнішнього середовища кожному підприємству необхідно здійснити переорієнтацію цілей, завдань і функцій. Разом з тим, необхідно використовувати системний підхід до вирішення ринкових проблем, який націлений на активізацію комерційної діяльності, гнучкості в прийнятті стратегічних рішень, можливості швидко змінювати та використовувати більш досконалі методи комерційної роботи.

Вже значний час зарубіжні дослідники-науковці враховують значення зовнішнього оточення для управлінських цілей, що стало значною частиною системного підходу в науку управління. Відтепер для управлінця необхідно було здійснювати системний підхід до розгляду своєї організації, яка повинна була розглядатися як система, що має частини, які тісно пов'язані між собою і в той же час пов'язані із зовнішнім світом. Наразі ситуативний підхід вимагає від керівника не просто усвідомлювати та виділяти ці зв'язки з навколишнім середовищем, але і в кожній конкретній ситуації враховувати, як впливають зовнішні чинники: глибоко або поверхово, прямо або побічно, позитивно або негативно.

В умовах нестабільного зовнішнього середовища інструментом, що забезпечує врахування впливу чинників на діяльність підприємства, є саме адаптація. Разом з тим, адаптація вимагає побудову її механізму, як і будь-якого іншого складного соціально-економічного процесу.

Роль адаптації підприємства полягає в тому, що вона дозволяє підприємству:

- зберегти стабільність функціонування;
- створити конкурентні переваги;
- вийти на нові ринки збуту;
- ефективно використовувати нововведення та інновації без вагомих втрат;
- використовувати власний потенціал за нових умов функціонування.

На сьогодні існують такі механізми адаптації підприємств до змін в зовнішньому середовищі.

Наприклад, учений Р. Акофф [7] розділяв дії по адаптації на активні та пасивні. Пасивна адаптація передбачає більш активну діяльність щодо забезпечення потенційних якісних характеристик на підприємстві у мінливому середовищі. Пасивна адаптація направлена на збір інформації про зміни зовнішнього середовища у минулому та розроблення прогнозів розвитку зовнішнього середовища у майбутньому. Пасивна адаптація спрямована на формування виробничих резервів, які можуть бути швидко використані в мінливих умовах зовнішнього середовища. Реакція підприємств на зміни зовнішнього середовища, що вже відбулись «постфактум», це теж пасивна адаптація.

Активна адаптація - це діяльність, що направлена на зміну зовнішнього середовища з метою покращення умов функціонування підприємства чи на пошук іншого більш сприятливого середовища [7, с.24].

Отже, динамічність чинників зовнішнього середовища здійснює негативний вплив та стійкість функціонування суб'єкта підприємницької діяльності, що обумовлено невідповідністю стану внутрішнього середовища

підприємства умовам зовнішнього. За умов високого рівня нестабільності та складності зовнішнього середовища функціонування суб'єктів підприємницької діяльності адаптація виступає тим засобом, який здатен нівелювати дію негативних чинників впливу середовища на комерційну діяльність підприємства.

Нині ефективність та стратегічна стійкість підприємств суттєво залежать від таких характеристик, як мобільність, гнучкість, адаптивність, здатність швидко, своєчасно та належним чином реагувати на зміни ринкової ситуації. Здійснення адаптації, що полягає в впровадженні зміни в режим функціонування виробничо-господарського суб'єкта, його структурі та ресурсному потенціалі, виходу на нові ринки збуту дозволять йому ефективно пристосовуватись до змін кон'юнктури ринку та нестабільності зовнішнього середовища.

Література:

1. Смерічевський С. Захаров В. Управління бізнеспроцесами: навчальний посібник. Донецьк: ДонДУУ, 2007. 200 с.
2. Демиденко В. Управління бізнес-процесами як складова процесного підходу до управління підприємством. Ефективна економіка. 2015. №11.
3. Тур О., Матусевич А. Управління бізнес-процесами на підприємстві. Ефективна економіка. 2018. № 6.
4. Павлова В., Паршина О. Управління бізнес-процесами підприємства з використанням сучасних аналітичних технологій. Економіка підприємства. 2017. №1(46). С. 54—59.
5. Мурована Т., Антонюк Я. Управління бізнес-процесами в контексті стратегічного розвитку підприємства. Економічна наука. 2020. №3. С. 100—103.
6. Ольшанський О. Особливості управління бізнес процесами підприємств торгівлі та методи їх вдосконалення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. № 22 (3). С. 22—26.
7. Крисько Ж. Л. Адаптація підприємства до зовнішнього середовища через механізм реструктуризації. Галицький економічний вісник. 2009. № 2. С. 38-42.

Таркіли Р.І.,
*магістр Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна*
Панасенко Н.Л.,
*к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна*

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ ВЗАЄМОДІЇ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

В умовах сучасного розвитку суспільства комунікація є невід’ємною частиною механізму взаємодії державної влади та органами місцевого самоврядування з громадськістю, а отже, дослідження комунікативних процесів в управлінні місцевої влади є актуальним. Успішна партнерська взаємодія між органами місцевої влади та громадянськістю обумовлена створенням максимально сприятливих умов для використання соціальних мереж. Для встановлення постійної взаємодії та її підтримки між громадянином і державою, а також створення позитивного іміджу та підвищення рівня довіри до органів влади необхідно використовувати в стратегічних комунікаціях соціальні мережі та мобільні додатки [1].

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування є відповідальними перед мешканцями територіальної громади, і це примушує їх шукати нових інноваційних форм зв’язків із громадськістю. Соціальні мережі можуть використовуватися як інструмент для політичних впливів на суспільство, так і для можливості окремої людини приймати участь в державному та регіональному управлінні. Використання Instagram та Facebook органами публічної влади допомагає співпрацювати із громадянами, які повідомляють про проблеми в їхньому районі. Данні програми дозволяють завантажувати фотографії, зроблених за допомогою мобільного телефону, із коротким поясненням про такі проблеми, як вибоїни на дорогах та пошкодження покриття на тротуарах, з освітленням вулиць, проблеми зі вивозом сміття або інші незручності. Органи місцевого самоврядування та комунальні підприємства по можливості вирішують дані проблеми і надають звіт про виконання робіт цим громадянам за допомогою зворотного зв’язку. Соціальні мережі є унікальною платформою із можливістю попереджати місцеві органи влади про проблеми, які необхідно першочергово вирішити в громаді. Якраз такий спосіб прояву громадянської активності являється більш оперативним і масовим. Ключовою особливістю соціальних мереж в інтернеті є керування обміном інформації між суб’єктами соціальних відносин об’єднаними спільними інтересами. Електронні засоби масової інформації цілодобово доступні, вони мають лише залежність від електроживлення та

наявного доступу до мережі Інтернет на електронному обладнанні, такому як мобільні телефони, планшети, ноутбуки чи комп'ютери.

Під час резонансних подій соціальна активність громадян підвищується разом з тим різко зростає популярність використання соціальних мереж, які стають платформою для комплексної координації зусиль [2]. Після 24 лютого 2022 року ситуація у сфері інформування зазнала суттєвих змін на локальному рівні причиною цьому стали воєнні дії. Місцеві органи влади створили або вдосконалили свої офіційні сторінки в Facebook, канали та групи у Viber, Telegram для отримання актуальної інформації жителями громад. Соціальні мережі стали основними каналами комунікації для поширення інформації про потенційні загрози та безпеку, порядок надання місцевими органами влади таких послуг, як адміністративних, комунальних та інших, волонтерську діяльність тощо. Отже, успішна взаємодія місцевої влади із застосуванням соціальних мереж з громадськістю є важливим кроком до євроінтеграції.

Література:

1. Новікова Н. Л., Притула К. В. Соціальні мережі як інструмент для органів державної влади для налагодження зв'язків з громадськістю. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5-6. С. 123–127. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.5-6.123](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.5-6.123)

2. Руденко А.Ф. Соціальні мережі як ефективний засіб громадської самоорганізації в сучасній Україні. *Відділ розвитку політичної системи Національний інститут стратегічних досліджень*. 2018. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-05/Rudenko-52ea7.pdf>

Шевченко В.С.

*к.е.н., доцент кафедри Менеджменту і публічного адміністрування
Харківський національний університет міського господарства
ім. О.М. Бекетова
м. Харків, Україна*

Васильєв А.В.

*магістр навчально-наукового інституту економіки і менеджменту
Харківський національний університет міського господарства
ім. О.М. Бекетова
м. Харків, Україна*

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ПОКРАЩЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ НА БУДІВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Мотивація персоналу є ключовим фактором у досягненні успіху та стабільності компанії. Щоб побудувати успішну систему стимулювання, компанії можуть враховувати наступні аспекти:

1. Чітка визначеність цілей:

– системні цілі: Визначення загальних стратегічних цілей компанії, які мотивують співробітників долучити свої зусилля до досягнення успіху

компанії.

- індивідуальні цілі: Створення конкретних, досяжних та вимірюваних цілей для кожного працівника, що відповідають загальній стратегії компанії.

2. Матеріальна та нематеріальна мотивація:

- фінансові стимули: Зарплатні підвищення, бонуси, акції, опції на акції тощо.

- нематеріальні стимули: Вдячність, публічні визнання, можливості кар'єрного зростання, професійний розвиток, цікаві проекти.

3. Допомога та розвиток:

- навчання та розвиток: Підтримка навчання та розвитку навичок, які можуть бути корисними для компанії та особистого росту співробітника.

- кар'єрні можливості: Перспективи кар'єрного зростання та можливості змінити напрям кар'єри в межах компанії.

4. Ефективний моніторинг та звітність:

- оцінка продуктивності: Встановлення метрик та інструментів для вимірювання продуктивності співробітників та надання регулярних звітів.

- зворотний зв'язок: Збір фідбеку від працівників щодо ефективності та відповідності заходів мотивації їхнім очікуванням.

5. Командний дух та корпоративна культура:

- командна робота: Стимулювання співпраці та командної роботи.

- корпоративна культура: Створення позитивної та відкритої корпоративної культури, де інновації та творчість високо цінуються.

Мотивація персоналу не тільки стимулює продуктивність, але і покращує задоволення від роботи, що може мати довгостроковий вплив на успіх компанії та задоволення її клієнтів.

Мотивація працівників є критично важливою для досягнення стратегічних цілей підприємства чи організації. Це важливо для забезпечення продуктивності та задоволеності працівників, а також для відповідності їхніх дій інтересам та цілям організації. Ефективна мотиваційна система повинна бути добре збалансованою, враховуючи як потреби підприємства, так і індивідуальні потреби та амбіції працівників.

Тут ключовою є взаємодія між стратегічними цілями підприємства та індивідуальними цілями працівників. Забезпечення можливості професійного зростання, надання заохочень за досягнення цілей, визнання та навіть участь у прийнятті важливих управлінських рішень може бути мотивуючим для працівників. Правильно спланована мотиваційна система може створити атмосферу взаєморозуміння, сприяти ефективному комунікаційному процесу та сприяти досягненню взаємних користей для працівників та організації.

В соціологічній літературі концепція «стимулюючої праці» включає в себе різні методи та засоби мотивації працівників, які застосовуються в управлінні, щоб підвищити їхню продуктивність та відданість роботі.

Адміністративні методи стимулювання праці включають в себе використання різних адміністративних інструментів, таких як накази, заохочення та покарання, які впливають на трудову поведінку працівників. Ці методи можуть включати в себе видачу похвальних листів, заохочувальні

премії, просування по службі, або, навпаки, накладення дисциплінарних санкцій за порушення трудової дисципліни.

Економічні (матеріальні) методи стимулювання праці включають в себе фінансові заохочення, такі як заробітна плата, бонуси, премії, акції тощо. Ці заохочення можуть бути спрямовані на підвищення продуктивності, досягнення конкретних цілей чи стимулювання творчості працівників.

Соціальні методи включають в себе створення комфортних умов праці, підтримку соціальних відносин в колективі, надання можливості для розвитку та навчання, а також підтримку балансу між роботою та особистим життям працівників.

Регуляторні методи стимулювання праці передбачають встановлення правил та норм, які регулюють трудові відносини та заохочують до досягнення бажаних результатів. Це може включати в себе встановлення чітких цілей та стандартів, а також використання систем оцінювання та контролю за результатами працівників.

Успішне поєднання цих методів може сприяти створенню ефективної системи стимулювання працівників, яка сприяє досягненню стратегічних цілей підприємства чи організації.

Економічне стимулювання полягає в використанні різних економічних інструментів для впливу на мотивацію працівників, забезпечуючи їхню власну і колективну зацікавленість у матеріальних заохоченнях.

Прямі методи економічного стимулювання включають в себе виплати заробітної плати, премії, бонуси, додаткові вигоди та інші фінансові заохочення, які спрямовані на підвищення продуктивності працівників та досягнення стратегічних цілей підприємства.

Опосередковані методи включають в себе вплив на економічне середовище працівників, такі як ціни на товари та послуги, податки, можливості отримання кредитів та інші фінансові умови, які можуть впливати на їхній фінансовий стан та мотивацію до праці.

Ці методи сприяють створенню стимулів для працівників, що виражаються у фінансових вигодах, і можуть бути використані для підтримання високого рівня продуктивності та досягнення стратегічних цілей підприємства чи організації.

Мотивація праці є ключовою складовою успішного управління персоналом. Сучасні підприємства все частіше переходять від традиційних методів оплати праці до більш комплексних та гнучких систем мотивації, які враховують індивідуальні потреби та досягнення працівників. Важливо враховувати, що однієї універсальної системи мотивації не існує, оскільки різні люди мають різні мотиви та стимули.

Сучасні системи мотивації можуть включати в себе різноманітні елементи, такі як:

- фінансові заохочення: Зарплати, премії, бонуси, акції та опції на акції можуть бути використані для стимулювання фінансової мотивації працівників.
- нефінансові заохочення: Похвали, визнання, подяки, можливості професійного розвитку, можливість участі в проектах, які стимулюють

індивідуальні досягнення.

- гнучка робоча атмосфера: Змінний графік роботи, можливість віддаленої роботи, дозвіл на додаткові перерви та відпустки.

- кар'єрні можливості: Проекти з розвитку, навчання та тренінги, можливості росту в кар'єрі, переведення на інші посади.

- участь у прийнятті рішень: Залучення працівників до процесів прийняття рішень на підприємстві, дозволяючи їм відчувати відповідальність за результати.

- корпоративна культура: Розбудова позитивної та підтримуючої корпоративної культури, де працівники відчують себе частиною команди та цінують свою роботу.

Ці різноманітні елементи можуть бути комбіновані та адаптовані для відповідності конкретним потребам підприємства та його працівників. Враховуючи індивідуальні мотиваційні фактори, підприємства можуть підтримувати та збільшувати продуктивність свого персоналу.

Література

1. Коваленко М. Менеджмент трудової активності працівників підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей / М. Коваленко, І. Грузнов, Л. Сухомлин. – Херсон: Олди-плюс, 2006. – 287 с.

Цибульська Н.А.,

здобувач факультету економіки та управління

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Андрейченко А.В.,

д.е.н., професор кафедри менеджменту

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

СТРАТЕГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Визначення стратегічних проблем розвитку є важливим базовим етапом стратегічного управління розвитком громади, оскільки за результатами даного етапу можуть бути сформовані стратегічні, тактичні та оперативні цілі стратегії розвитку території. Всі проблеми громади, виявлені нами в ході дослідження, можна поділити на три групи – базові проблеми, їх причини та їх наслідки.

Згідно словника іншомовних слів, «...проблема (задача, утруднення): складне теоретичне або практичне питання, що потребує розв'язання, вивчення, дослідження» [1]. В нашому випадку, проблемами є перешкоди, які заважають досягненню стратегічних цілей громади, підвищенню рівня життя її членів. Базових проблем, як правило, не існує велика кількість, проте їх виявлення і конкретизація не завжди є простими. Причинами проблем є чинники, які їх викликають і є їх корінням. Наслідками проблем є їх кінцеві результати,

підсумки існування, стан функціонування громади під впливом тих чи інших проблем.

На основі дослідження сучасного стану Знам'янської територіальної громади та існуючої стратегії її розвитку [2], можна зробити висновок, що існують дві базові проблеми даної громади (як і багатьох інших сільських територіальних громад), на вирішення яких повинне бути спрямоване стратегічне управління: низький рівень доходів населення та низький рівень доходів бюджету громади.

З метою аналізу стратегічних проблем доцільним є визначення причин і наслідків базових проблем громади, а також виявлення причинно-наслідкових зв'язків між ними. Найбільш простим і наочним методом для даного аналізу, на нашу думку, є побудова дерева проблем (рисунок). Дерево проблем є одним із методів проектного менеджменту, який дозволяє унаочнювати (візуалізувати) проблеми та здійснювати пошук шляхів їх рішення шляхом аналізу причин та наслідків [3].

Далі розглянемо причини існування базових стратегічних проблем громади. Проблема «Низький рівень доходів населення» викликана, в першу чергу, тим, що підприємницькою діяльністю займається обмежена кількість членів громади. Основними джерелами доходів членів Знам'янської територіальної громади є заробітна плата, доходи від підприємницької діяльності та від ведення особистого підсобного господарства. Оскільки на території громади проживає значна кількість пенсіонерів і малозабезпечених осіб, джерелом доходів також є пенсії, державна допомога та субсидії. Продукція особистих підсобних господарств переважно використовується для особистого споживання, оскільки у громаді відсутній фермерський ринок. Отже, основним джерелом доходів членів громади є заробітна плата, рівень якої є досить низьким в порівнянні з іншими галузями.

Головною причиною низьких доходів населення є високий рівень безробіття, викликаний постійним скороченням робочих місць в територіальній громаді без створення нових. Однією з основних причин стійкого безробіття та скорочення чисельності працівників, а також низької заробітної плати в аграрному секторі є домінування сировинного типу сільського господарства.

Згідно статистичним даним [4], у 2003 р. на 100 га с.-г. угідь припадало 2 працівники сільського господарства, в 2021 р. – 1 працівник. З подальшим використанням в сільському господарстві сучасних техніки і технологій тенденція скорочення чисельності с.-г. працівників і далі буде скорочуватися. Тому без розвитку не сільськогосподарських, альтернативних сфер економіки, без переорієнтації сільського господарства на виробництво продукції із зростаючою доданою вартістю рівень безробіття в територіальній громаді зростатиме.

Причиною відсутності необхідної кількості робочих місць також є відсутність як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій, оскільки для створення робочого місця в сфері торгівлі або послуг необхідно кілька сотень тисяч гривень, а в промисловості – від сотень до мільйонів сотні тисяч гривень.

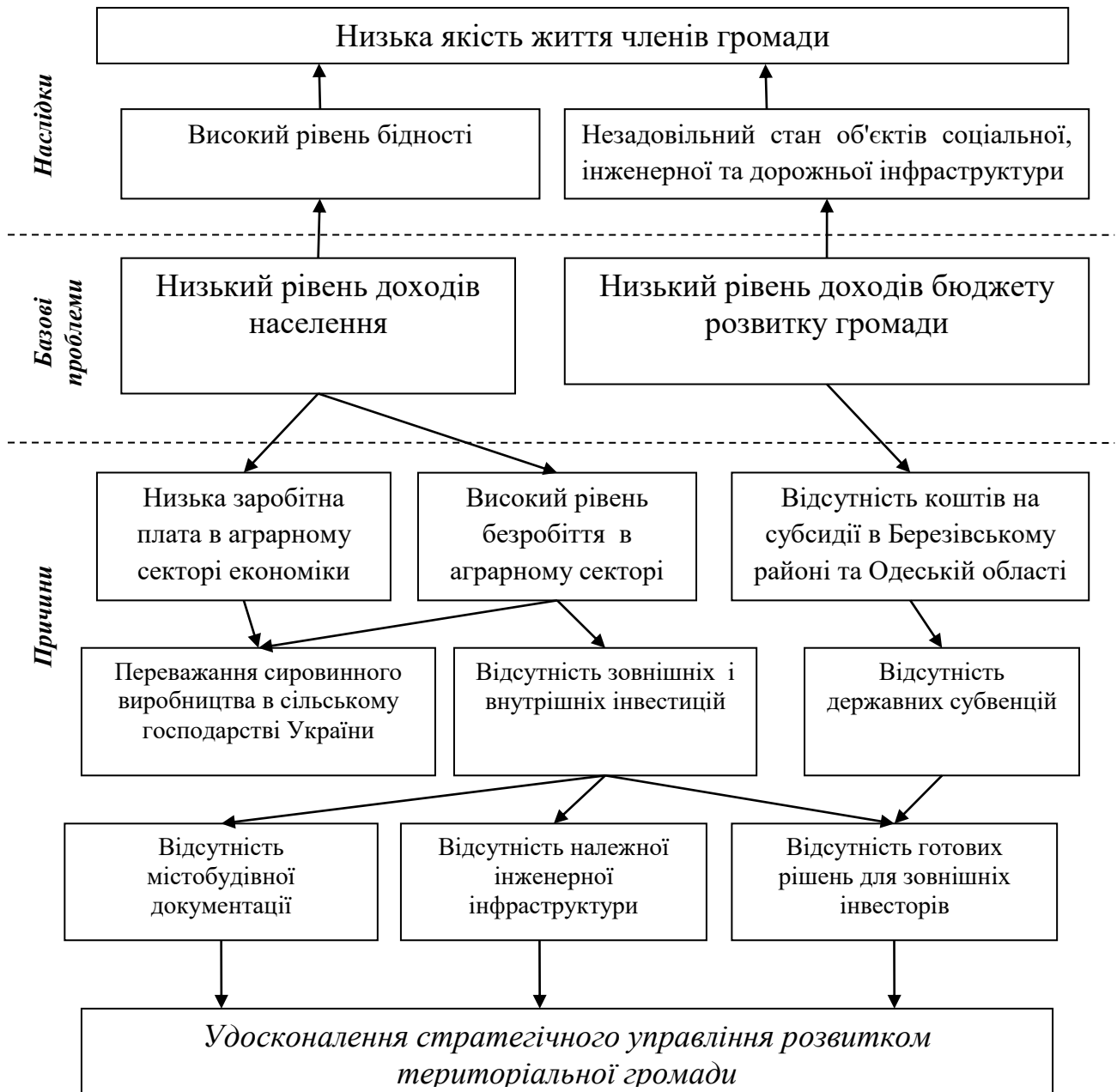

Рис. 1 Дерево стратегічних проблем Знам'янської територіальної громади Березівського району Одеської області

Джерело: сформовано автором з використанням [2]

Однією з причин відсутності інвестицій також є відсутність готових рішень для інвесторів. Для органів місцевого самоврядування особливим видом інвестиційного продукту є інвестиційний майданчик – земельна ділянка промислового призначення з відповідною інженерною інфраструктурою (дороги, водо-, електро-, газозабезпечення), оскільки земельна ділянка без доріг, електроенергії та води інвестору не потрібна. В свою чергу, для того, щоб підготувати інвесторам під продаж інвестиційні майданчики з підведеною до них інженерною інфраструктурою, необхідна містобудівна документація.

Проблема низького рівня доходів бюджету розвитку. Бюджет Знам'янської

територіальної громади складається із загального та спеціального фонду. Бюджет розвитку є частиною спеціального фонду і є основним джерелом фінансування розвитку громади. До витрат бюджету розвитку належать всі капітальні витрати: від розвитку дорожнього господарства, будівництва, капітального ремонту та реконструкції об'єктів соціально-культурної сфери і житлово-комунального господарства до придбання шкільних автобусів та автомобілів швидкої медичної допомоги. Проте в територіальній громаді із десяти джерел доходів бюджету розвитку, що передбачені Бюджетним кодексом України, на даний час громада має надходження тільки з двох із них: капітальні трансферти (субвенції) з інших бюджетів і кошти, що передаються з інших частин місцевого бюджету.

Найбільшим потенційно перспективним джерелом доходів бюджету розвитку громади є кошти від відчуження майна, що перебуває у комунальній власності. Також одним з джерел доходу місцевих бюджетів є орендна плата за землю, але її не можна використовувати для фінансування розвитку громади.

Наявність даних проблем свідчить про необхідність удосконалення стратегічного управління розвитком територіальної громади. Керівництво громади має невеликий досвід управління розвитком власної території, оскільки більшість керівників не має ні повноважень, ні фінансових ресурсів, ні відповідного штату спеціалістів для професійного вирішення проблем розвитку. На даний час в сільських громадах відсутня система стратегічного планування і проектного менеджменту. Відсутні фахівці, що вміють готувати заявки на отримання інвестицій, державних субсидій, грантів.

Наслідком низьких доходів населення є значний рівень бідності, низька якість життя членів громади. Наслідками відсутності коштів у бюджеті розвитку громади є незадовільний стан доріг і тротуарів, забруднення водойм, проблеми із утилізацією сміття і, особливо, пластику, відсутність зон відпочинку для жителів громади. Тобто, вирішення базової проблеми наповнення бюджету розвитку громади вирішить всі проблеми-наслідки.

Література:

1. Дубічинський В. В. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків: Школа. 2011. 708 с.
2. Стратегія розвитку Знам'янської сільської об'єднаної територіальної громади до 2027 року. Знам'янка: Знам'янська сільська рада, ТОВ «Центр стратегічного розвитку території», 2019. 84 с
3. Розробка Концептуальної ноти проекту Практичний посібник. *Проект Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні»*. Київ: GIZ International Services. 33 с. URL: https://regionet.org.ua/files/06.PCM_Ososinska_Materials_Part2.1_Project_Concept_Development_Manual_UA.pdf
4. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2021 рік. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm

Чернявська І.М.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту організацій і адміністрування
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Україна

Голишева Ю.Р.,
студентка факультету менеджменту, економіки, соціології та філології
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Україна

АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ

Інноваційний портфель є ключовим елементом інноваційного процесу, оскільки поєднує в собі управління проектами, оцінені вигоди та ризиковані інвестиції. Цей метод готує компанію до майбутнього зростання та допомагає їй отримати нові можливості для організаційного розвитку. Кожна програма та проєкт зрештою допомагають компанії досягти її довгострокових цілей та фінансового успіху.

Якщо компанія планує реалізувати в майбутньому для досягнення своїх стратегічних цілей низку інноваційних проєктів, то говорять про формування стратегічного інноваційного портфеля. Він може містити проєкти на різних стадіях розробки – від ідеї до комерціалізації та охоплювати різні сфери діяльності компанії. Формування стратегічного інноваційного портфеля дозволяє компанії визначити свої інноваційні пріоритети, зосередитися на найбільш перспективних проєктах і забезпечити ефективне використання ресурсів. Портфель інновацій також допомагає збалансувати ризики та можливості, пов'язані з реалізацією проєкту [1, с. 27-30].

Основними критеріями відбору проєктів у стратегічний інноваційний портфель є відповідність стратегії компанії, потенційний ринок збуту, технологічні можливості, конкурентоспроможність та внутрішня здатність до реалізації проєкту. Портфель стратегічних інновацій необхідно постійно оновлювати та коригувати відповідно до змін у стратегії компанії та ринкових умов. Механізм впровадження портфеля стратегічних інновацій у вітчизняних компаніях зазвичай включає наступні фази [2, с. 228-230]:

фаза підготовки: аналіз поточного стану компанії, аналіз ринку, визначення потреб споживачів і оцінка можливості розробки нових продуктів і технологій щодо задоволення цих потреб, аналіз сильних та слабких сторін компанії. В результаті: визначення тих інноваційних проєктів, які мають найбільшу можливість реалізації; вибір найперспективніших напрямів розвитку, підготовка переліку можливих інноваційних проєктів;

фаза планування: оцінювання кожного проєкту за критеріями відповідності стратегії компанії, ринкового потенціалу, технологічної здійсненності, витрат і ризиків, вибір оптимального складу проєктів, які найбільше відповідають стратегії та мають найбільший потенціал для досягнення стратегічних цілей, розробка детальних планів реалізації проєкту, включаючи визначення бюджету,

термінів виконання та ресурсів. В результаті: вибір проєктів, які найкраще відповідають стратегії розвитку та мають найбільший потенціал для успішної реалізації з урахуванням специфіки галузі, в якій працює компанія; розподіл ресурсів між проєктами, відповідно до їх важливості та пріоритетності;

фаза управління: управління проєктами, що входять до стратегічного портфеля, для забезпечення їх ефективної реалізації та відповідності стратегії компанії. В результаті: команда проєкту починає роботу за планом і управляє реалізацією проєкту на кожному етапі;

фаза моніторингу: оцінювання ефектів кожного проєкту та його внеску в досягнення стратегічних цілей і, за необхідності, коригування портфелю, постійне оновлення та аналізування портфелю для виявлення нових можливостей та змін у ринкових умовах.

Перевагами використання методу інноваційного портфелю є:

- можливість більш ефективного використання ресурсів – максимізація результатів проєктів та ініціатив, економія ресурсів, які можна розподілити на інші важливі бізнес-процеси;

- визначені концепції успіху – портфель є високоорганізованою консолідацією інновацій, які можна оцінити для визначення їх ефективності. Це дозволяє чітко визначити показники успіху та ключові показники ефективності, з метою прийняття більш обґрунтованих рішень щодо досягнення результатів;

- ефективне усунення проєктів: використовуючи інноваційний портфель, можна більш ефективно ідентифікувати проєкти, які не відповідають очікуванням. Це означає, що портфель дозволяє відкладати кошти на інші проєкти, відкидаючи проєкти, в які не варто інвестувати;

- послідовний процес відбору проєктів: усі проєкти та інновації зібрані в одному зручному місці, що полегшує послідовний відбір проєктів, які забезпечують найкращий ефект і повернення інвестицій;

- максимізація прибутку: добре організований портфель інновацій допомагає визначити проєкти, які, ймовірно, принесуть найбільш прибуткові результати. Вищі прибутки сприяють успішнішим ідеям та ініціативам.

На нашу думку, механізм впровадження портфеля стратегічних інновацій у вітчизняних компаніях буде ефективно працювати за умови дотримання наступних принципів:

1. Розширення соціальних можливостей: система освіти та навчання повинна забезпечувати людям основу для навчання та розвитку широкого спектру навичок, необхідних для інновацій у всіх формах, а також гнучкість у вдосконаленні навичок, адаптації до мінливих ринкових умов, сприяння інноваційному робочому середовищу, яке є основою для ефективних організаційних змін, підвищення рівня підприємницької культури шляхом розвитку навичок, необхідних для управління новітніми, креативними, інноваційними компаніями.

2. Створення та використання нових професійних знань: забезпечення зв'язку багаторівневих джерел фінансування досліджень і розробок, забезпечення наявності сучасної та надійної інфраструктури знань, яка підтримує інновації, забезпечення ефективного потоку знань і розвитку мереж і

ринків, які уможливлюють створення, обіг і розповсюдження знань разом з ефективною системою прав інтелектуальної власності.

3. Використання інновацій для вирішення глобальних і соціальних викликів: удосконалення міжнародного науково-технічного співробітництва та трансферу технологій, включаючи розвиток міжнародних механізмів фінансування інновацій та розподілу витрат, заохочення підприємництва в усіх секторах економіки та надання можливості підприємцям експериментувати, інвестувати та розвивати творчий бізнес, просування інновацій як інструменту розвитку країн з низьким рівнем доходу, шляхом доступу до сучасних технологій.

4. Удосконалення інноваційної політики: забезпечення узгодженості політики шляхом розгляду інновацій як центрального елемента державної політики з сильним керівництвом на найвищому політичному рівні, стимулювання регіональних і місцевих зацікавлених сторін щодо розвитку інновацій, одночасно забезпечуючи координацію між регіональними та національними програмами.

Література:

1. Маматова Т.В., Молоканова В.М., Чикаренко І.А., Чикаренко О.О. Управління проектами: навч. посіб. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 128 с.

2. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: зб. матеріалів доп. учасників II Міжнар. наук.-практ. конф., 22 квіт. 2021 р. / Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського. Київ: Політехніка, 2021. 288 с.

Шквиря Н.О.,

к.е.н., доцент кафедри маркетингу

Таврійський державний агротехнологічний

університет ім. Дмитра Моторного

м. Запоріжжя, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ

Ключовим етапом формування конкурентоспроможного підприємства є прийняття стратегічного управлінського рішення щодо вибору нової продукції, виробництво якої буде ефективним. Для цього використовуються не тільки кількісні методи, але і знання багатьох фахівців, системно-аналітичні дослідження, методи моделювання. Вибір альтернативних варіантів видів продукції доцільно здійснювати за допомогою аналітико-ієрархічного процесу. Універсальним математичним інструментом для цього є метод аналізу ієрархій. Метод аналізу ієрархій – це систематична процедура, що ґрунтується на ієрархічному поданні елементів, які визначають суть проблеми [2].

В умовах загострення конкуренції маркетологи підприємств не можуть успішно вирішувати всі проблеми, використовуючи лише традиційні, давно випробувані методи. Тільки система стратегічного управління може

забезпечити підприємству довгостроковий ринковий успіх в обстановці зростаючого динамізму зовнішнього середовища, скорочення життєвого циклу продукції й пов'язаної із цим гострою необхідністю розвитку інноваційної діяльності [4].

Метою дослідження є обґрунтування стратегічного управлінського рішення щодо вибору нової продукції для виробництва за допомогою методу аналізу ієрархій. Об'єктом дослідження є маркетингова діяльність ТОВ «Борисфен Трейдинг №20», яке спеціалізується на виробництві та продажу снекової продукції.

Порядок застосування методу аналізу ієрархій для вибору снекової продукції ТОВ «Борисфен Трейдинг №20», яка буде ефективною полягає в наступному: створення множини альтернатив; створення множини критеріїв; формування матриці переваг (матриця парних порівнянь); перевірка узгодженості; побудова інтегральної оцінки; вибір оптимальної альтернативи.

Виходячи з мети дослідження, а саме вибір оптимальних видів нової продукції для виробництва, альтернативами визначено – чіпси із лаваша, фруктові та овочеві чіпси, фруктово-злакові батончики, фруктова пастила. Критеріями оцінки видів продукції для виробництва є найважливіші критерії вибору снекової продукції, які отримані в результаті проведеного маркетингового дослідження - смак, ціна, якість, умови та строк зберігання, харчова цінність (таблиця 1).

Таблиця 1

Критерії та альтернативи для використання методу аналізу ієрархії

Вхідні дані			
Критерії		Альтернативи	
K ₁	Смак	A ₁	Чіпси із лаваша
K ₂	Ціна	A ₂	Фруктові та овочеві чіпси
K ₃	Якість	A ₃	Фруктово-злакові батончики
K ₄	Умови та строк зберігання	A ₄	Фруктова пастила
K ₅	Харчова цінність		

Джерело: дослідження автора

Матриця оцінок попарного порівняння альтернатив використовується для побудови ієрархії цілей шляхом відповіді на питання: яка з кожних двох порівнюваних підцілей важливіша для досягнення мети більш високого рівня. В результаті виникає горизонтальний ряд. Шляхом порядкової оцінки визначається, яка з кожних двох порівнюваних альтернатив краще для найкращого досягнення поставленої мети. Для розрахунків скористаємося відповідним програмним забезпеченням «MPRIORITY 1,0».

Для проведення дослідження методом аналізу ієрархій було залучено 59 споживачів снекової продукції. Дані, отримані від респондентів занесено в матрицю попарних порівнянь критеріїв оцінювання видів снекової продукції, які представлені в таблиці 2.

Розрахунки, наведені в таблиці 2 свідчать, що найбільшу питому вагу у структурі критеріїв вибору виду снекової продукції має якість та ціна - відповідно 0,392 та 0,291. Найменш значущими критеріями є харчова цінність

та умови і строк зберігання. Рівень узгодженості склав 0,09, це вказує на однорідність і логічність думок експертів, які приймали участь у анкетуванні.

Таблиця 2

Матриця парних порівнянь для критеріїв першого рівня

Критерії	Смак (K ₁)	Харчова цінність (K ₂)	Ціна (K ₃)	Якість (K ₄)	Умови та строк зберігання (K ₅)	Оцінка компонентів вектору пріоритетів
Смак (K ₁)	1,000	3,000	1,000	0,333	5,000	0,206
Харчова цінність (K ₂)	0,333	1,000	0,200	0,143	3,000	0,073
Ціна (K ₃)	1,000	4,000	1,000	1,000	7,000	0,291
Якість (K ₄)	2,000	7,000	1,000	1,000	9,000	0,392
Умови та строк зберігання (K ₅)	0,200	0,333	0,143	0,111	1,000	0,038

Джерело: розрахунки автора

Далі порівнюємо види продукції ТОВ «Борисфен Трейдинг №20» (альтернативи) по критеріям. Попарні порівняння це процес, згідно з яким порівнюються всі пари об'єктів з деякого списку за певним критерієм.

Таблиця 3

Пріоритети вибору виду снекової продукції

Продукція	K1	K2	K3	K4	K5	Вектор глобального пріоритету
Чіпси із лаваша	0,02	0,01	0,05	0,02	0,00	0,10
Фруктові та овочеві чіпси	0,07	0,04	0,11	0,16	0,02	0,40
Фруктово-злакові батончики	0,04	0,01	0,02	0,06	0,01	0,14
Фруктова пастила	0,08	0,02	0,11	0,15	0,01	0,37

Джерело: розрахунки автора

На підставі розрахункових значень компонентів вектору узагальнених пріоритетів, обраний варіант, що має максимальну величину (таблиця 3). В результаті результатів проведення розрахунків за методом аналізу ієрархій встановили, що найбільш оптимальним та перспективним видом снекової для виробництва у ТОВ «Борисфен Трейдинг №20» є фруктові та овочеві чіпси.

На основі представлено розрахунку можна зробити висновок про те, що використання методу ієрархічного моделювання дає можливість задіяти в ієрархію всі основні фрагменти щодо досліджуваної проблеми, застосовуючи при цьому для аналізу завдання досить простий та гнучкий математичний апарат, здійснювати даний аналіз з урахуванням складних, різноманітних структурних та функціональних зв'язків. Метод аналізу ієрархій є основним та обов'язковим процесом під час планування та впровадження на підприємстві нових товарів чи послуг.

Література:

1. Шквиря Н.О. Інформаційне забезпечення інноваційних рішень на засадах маркетингу. Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки). Мелітополь, 2013. № 2(22). С. 288-294.

2. Шквиря Н.О. Розробка товарної стратегії підприємства. *Економічна аналітика: сучасні реалії та прогностичні можливості*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 19 квіт. 2019р. Київ: КНЕУ, 2019. С. 67-71.
3. Шквиря Н.О. Сутність та особливості маркетингового планування конкурентоспроможності продукції. *Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки)*. 2016. № 3(32). С.164–170
4. Шквиря Н.О. Теоретичні основи стратегічного маркетингу підприємства. *Інфраструктура ринку*, 2020. №40. URL: http://www.market.infr.od.ua/journals/2020/40_2020_ukr/59.pdf
5. Шквиря Н.О., Сокіл Я.С. Маркетингові дослідження як інструмент визначення стратегічних напрямків розвитку підприємства *Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки)*. Мелітополь: Люкс, 2020. № 2 (42). С. 207-212.

Wang Yongqiang

Student of the Faculty of Economics and Management

Sumy National Agrarian University

(Sumy, Ukraine)

Research supervisor

Nazarenko O.

Professor of the Department of Accounting and Taxation

Doctor of Economic Sciences

Sumy National Agrarian University

(Sumy, Ukraine)

RESEARCH ON THE PROBLEMS AND COUNTERMEASURES OF PERFORMANCE APPRAISAL OF ADMINISTRATIVE PERSONNEL IN PRIVATE UNDERGRADUATE UNIVERSITIES

The Outline of the National Medium and Long Term Education Reform and Development Plan (2010-2020) states that "private education is an important growth point for the development of education and an important force for promoting education reform". According to the 2022 National List of Higher Education Institutions released by the Ministry of Education, there are 412 private undergraduate universities, accounting for 32% of the total number of undergraduate universities. Data shows that private undergraduate universities play an important role in China's undergraduate education and play an important role in higher education. However, in the process of exploring the development of private universities, each university focuses on how to build a strong teaching staff, and pays less attention to the growth and motivation of administrative personnel. Most private undergraduate universities have incomplete performance evaluation mechanisms, making it difficult to comprehensively, objectively, and fairly evaluate the work and performance of administrative personnel, leading to a shortage of administrative management talents in reform and innovation, and hindering the further development and improvement of the overall education cause of private undergraduate universities.

Currently, private undergraduate universities generally face problems such as "emphasizing teaching, emphasizing performance, and neglecting administration", and "the performance evaluation system is not scientifically sound enough". In fact, in private undergraduate universities, the main body of school management is administrative personnel, whose quality and work ability are important factors that restrict the improvement of school management level. In order to further improve administrative personnel, private undergraduate universities have introduced performance evaluations for the appointment and transfer of cadres. Providing strong support for job promotion and promotion. Implementing performance management can stimulate the growth of administrative personnel in private undergraduate universities and is an important measure to effectively achieve the strategic goals of private undergraduate universities.

In the research related to private universities, many scholars have mainly focused on the performance evaluation of private university teachers, research performance of private universities, and the construction of teaching staff in private universities. However, there are relatively few people who have proposed reasonable countermeasures for the performance problems of administrative personnel in private undergraduate universities. The old management theory is no longer suitable for the continuous development of society and the increasing market competition. Therefore, studying the problems and countermeasures in the performance evaluation of administrative personnel in private undergraduate universities can only be explored, summarized, and sublimated from practice, promoting theoretical innovation, improving their performance evaluation strategies, and further enriching their internal management theories.

Domestic and international research on the performance of university administrative personnel has gained a lot of practical experience, forming various distinctive performance evaluation systems (systems) with high evaluation levels. However, these studies did not specifically address issues related to performance evaluation of administrative personnel in private undergraduate universities. Despite the vigorous development of private higher education in China and the continuous deepening of education system reform, the main position and role of administrative personnel in the management of private undergraduate colleges and universities have not received corresponding attention, and to some extent, their performance management has been ignored. Therefore, in the context of the rapid development of private undergraduate universities in China, conducting research on the performance evaluation of administrative personnel in private undergraduate universities and promoting the construction of the administrative personnel team in universities is an important task.

Using the theories of goal management, performance management, and dual factor motivation as the theoretical basis, this paper explores the current situation, problems, and reasons for the performance evaluation of university administrative personnel, and draws corresponding research conclusions. Universities should propose performance goals for administrative personnel that are compatible with the school's strategic goals. Administrative management personnel have cultural backgrounds and differences in professional skills, and they need scientific and

effective performance goals to help them understand their own characteristics, improve their work enthusiasm, and achieve efficient integration in job setting and personnel allocation. The performance goals of administrative personnel in universities cannot be fixed, but should be in line with the development of the times and the school. To comprehensively evaluate the performance of administrative personnel in universities, it is necessary to provide a multi-level performance evaluation index system. The design and selection of performance evaluation indicators should follow the principles of fairness and impartiality, SMART principles, and operability.

Administrative management is the prerequisite and foundation for private undergraduate universities to achieve the two major social functions of teaching and research. Therefore, implementing performance management can stimulate the growth of administrative personnel in private undergraduate universities and is an important measure to effectively achieve the strategic goals of private undergraduate universities. The current national policies of private undergraduate universities are different from those of public undergraduate universities. To achieve their own educational goals and promote high-quality development, private undergraduate universities need to improve their internal performance evaluation strategies and conduct comprehensive evaluations of administrative personnel. It is urgent to establish a scientific and effective assessment mechanism for administrative personnel, and to conduct scientific and effective performance evaluations for administrative personnel.

References:

1. Wang Yun-fung. Research on the performance evaluation and promotion strategy of administrative personnel in colleges and universities [J] . Journal of Hefei University of Technology: Social Sciences, 26 May 2012.
2. Fan qun. An analysis of the present situation and innovation of the performance appraisal of administrative personnel in our country's colleges and universities [J] . Modern Education Science: Advanced Studies, 2009(4) .
3. Xie Qiang. The improvement of the performance appraisal system for administrative personnel in colleges and universities under the background of the implementation of performance salary [J] . Human Resources, resource development, 2020(10) .
4. Yao Chuanyu, Li Qin, Wang Jing. Constructing an innovative mechanism of performance management in private colleges and universities [J] . Human Resources, 2020(10) : 76-78.
5. Wang Lujie. Study on the evaluation system of work performance in colleges and universities [J] . Journal of Nanjing University of Science and Technology, 2001(4) .

RESEARCH ON INNOVATION OF ENTERPRISE HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN THE DIGITAL ECONOMY ERA

In the process of rapid development of the market economy, the formation of the digital economy era has triggered new changes in global economic development. Under the influence of this environment, enterprises need to transform and develop to improve production management efficiency and quality. Human resource management is an important component of enterprise management, an effective way to improve management efficiency and level, and can ensure the stable development of enterprises. However, the current human resource management model implemented by enterprises does not meet the development requirements of the digital economy era, which can easily bring many problems to the enterprise management process. This requires enterprises to innovate their human resource management models to better ensure the sustainable development of the enterprise. In the era of digital economy, enterprises are facing increasingly fierce market competition. In order to enhance their competitive advantage, enterprises need to strengthen innovation management and fully enhance market competitiveness. In this situation, more enterprises are paying attention to human resource management, increasing resource investment in human resource construction, and formulating management systems that meet the needs of enterprise operation and development. But companies in human resource management. There are still problems that hinder the smooth operation of various business activities of the enterprise, and even result in a large number of employee turnover. Therefore, enterprises should comprehensively analyze the characteristics of the digital economy era, attach great importance to the importance of human resource management, accelerate innovation in human resource management models and methods, and better ensure the sustainable operation of enterprises. Figure 1 shows the problems in enterprise human resource management [1, 2, 3].

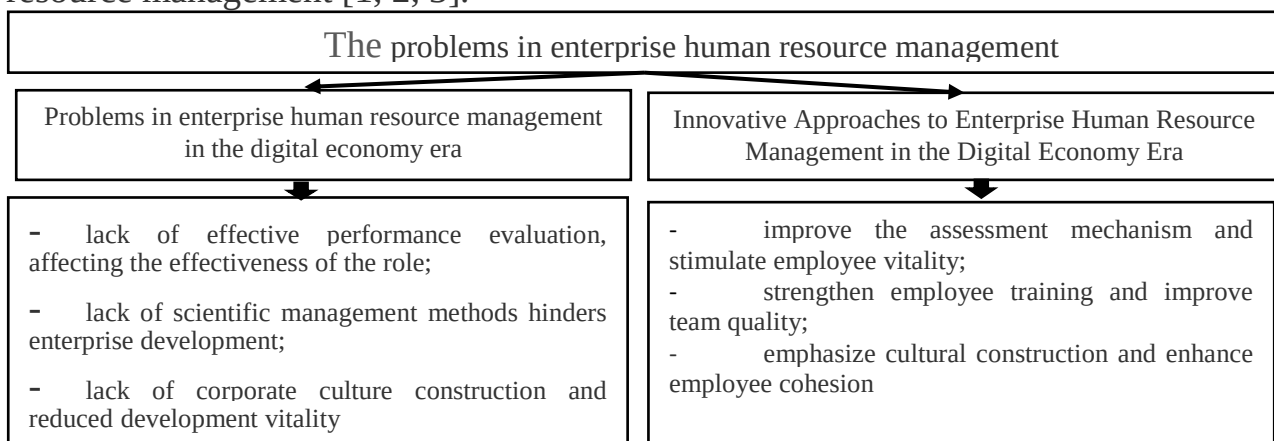

Figure 1. The problems in enterprise human resource management

In the era of digital economy, traditional human resource management models can no longer meet the needs of enterprises to achieve sustainable development, and will even bring many problems to the business development of enterprises. To ensure better development of enterprises, efforts should be made to innovate human resource management models, fully improve the efficiency and quality of human resource management, and effectively ensure stable development of enterprises.

References

1. Lairan Analysis on the construction of long-term mechanism of enterprise human resources management under the background of «Internet plus management». *Chinese and Foreign Enterprise Culture*, 2022 (11): 214-216.
2. Zhang Xing, Wu Jun, Zhou Jun Research on Enterprise Human Resource Management Strategies in the Big Data Environment - Review of «Enterprise Human Resource Management». *Leadership Science*, 2022 (11): 157.
3. Lao Xiaohong A New Approach to Human Resource Management in Enterprises Based on Big Data - Taking National High tech Enterprise H Company as an Example. *Talent Resource Development*, 2022 (21): 91-92.

СЕКЦІЯ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Абгаши Т.І.,

здобувач факультету економіки та управління

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Замлинська О.В.,

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

КОНЦЕПЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СОЦІАЛЬНО ТА ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Аграрний сектор є важливим елементом будь-якої економіки. Його стан і розвиток мають вирішальне значення для соціального добробуту та екологічної стійкості. Останні роки свідчать про необхідність перегляду підходів до сільськогосподарського виробництва, адже традиційні методи можуть вже бути неефективними в умовах зростаючих потреб населення та загроз екології.

Концепція інноваційної соціально та екологічно орієнтованої моделі економічного розвитку аграрного сектору полягає у використанні новаторських рішень, які сприяють розвитку сільськогосподарської галузі, поліпшенню життя сільського населення та збереженню навколишнього середовища. Ця модель ставить перед собою завдання досягнення балансу між економічними, соціальними та екологічними аспектами. Вона базується на ідеї, що розвиток сільського господарства може і повинен бути спрямованим на досягнення більшої продуктивності та прибутковості, одночасно забезпечуючи соціальну відповідальність та дбайливе ставлення до навколишнього середовища.

Розглянемо основні аспекти цієї концепції на рис. 1.

Збільшення продуктивності: Використання сучасних технологій, генетично модифікованих культур та високоефективних методів виробництва дозволяють підвищити врожайність та забезпечити стабільне постачання продуктів харчування.

Соціальна відповідальність: Забезпечення справедливих умов праці для сільського населення, розвиток інфраструктури сільських територій та доступ до освіти і охорони здоров'я.

Рис. 1 Основні аспекти концепції інноваційної соціально та екологічно орієнтованої моделі економічного розвитку аграрного сектору

Джерело: побудовано авторами

Збереження довкілля: Мінімізація негативного впливу сільськогосподарської галузі на навколишнє середовище шляхом раціонального використання ресурсів, викорінення шкідливих практик та впровадження програми відновлення природних ресурсів. Ми повністю погоджуємося зі ствердженнями О.О. Бендасюк, Н.В. Зіновчук та Л.І. Сахарнацької: «Перш за все, це роль і значення інновацій для формування стратегії сталого сільського розвитку, у регулюванні процесу екологізації на основі удосконалення механізму впровадження екологічних інновацій. Це сприятиме підвищенню економічної ефективності аграрного сектору як ключового фактору позитивних змін у соціально-економічному розвитку села.» [2, с.17].

Для реалізації цієї концепції, необхідно створити сприятливі умови для інновацій та впровадження нових технологій у сільському господарстві. Одним із рішень є створення спеціальних програм та фондів, які б фінансували інноваційні проекти сільських господарств. Практична реалізація цієї концепції вимагає комплексного підходу та співпраці між урядом, сільськими господарствами, науковими установами та громадськістю. Ось деякі способи реалізації концепції на рис. 2.

Ця концепція допомагає забезпечити розвиток аграрного сектору, зберігаючи при цьому екологічну рівновагу та покращуючи умови життя сільського населення. Також важливим є розвиток сільськогосподарського підприємництва на основі формування прозорих ринків продукції та засобів виробництва, сприяння діяльності малих форм господарювання в аграрному секторі та розвитку аграрної логістики, орієнтованої на дрібнотоварних виробників [2, с.10]. Удосконалення управління виробничими, маркетинговими, логістичними бізнес-процесами за рахунок впровадження

інноваційних інформаційних технологій до стратегії підприємства сприятиме підвищенню активізації його внутрішніх можливостей та більш ефективному функціонуванню інформаційного простору. Під час впровадження цифрових технологій до стратегії діяльності необхідно оцінювати економічний розвиток країни в цілому, аналізувати нормативно-правове супроводження, наявність трудових ресурсів відповідної кваліфікації та ступінь цифровізації інформаційно-комунікаційних технологій [3, с.78].

Рис. 2 Способи реалізації концепції

Джерело: побудовано авторами

Інноваційна соціально та екологічно орієнтована модель економічного розвитку аграрного сектору відкриває нові можливості для сталого росту, поліпшення умов життя сільського населення та збереження природи. Її впровадження вимагає спільних зусиль уряду, бізнесу та суспільства, але перспективи наслідків варто всі ці зусилля.

Література:

1. Бендасюк О., Зіновчук Н., Сахарнацька Л. Екологічні інновації як фактор сталого соціально-економічного сільського розвитку. *Збалансоване природокористування*. 2022. Т. 4. С. 17.

2. Україна – 2030. Стратегія зміни майбутнього. *Національний Інститут Стратегічних Досліджень*. С. 10. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/ukraine-2030-1.pdf> (дата звернення: 23.10.2023).

3. Шабатура Т. С., Замлинська О. В., Осик С. В., Селезньова Г. О. Цифрові аспекти стратегічного управління як інструменту підвищення економічної ефективності діяльності компанії. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2023. № 3. С. 71-79. http://apie.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/apie_2023_r02_a11.pdf

Беженар М.І.,
здобувач спеціальності 071 Облік і оподаткування
ВСП «Могилів-Подільський технологіко-економічний
фаховий коледж ВНАУ»
м. Могилів-Подільський, Україна
Омелько М.А.,
викладач обліково-економічних дисциплін
ВСП «Могилів-Подільський технологіко-економічний
фаховий коледж ВНАУ»
м. Могилів-Подільський, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ, ЇХ ПОЗИЦІЇ У РЕГУЛЮВАННІ ЕКОНОМІКИ

Фінансову політику і фінансовий механізм вважають важливими інструментами державного регулювання економіки. Вони спрямовані на ефективне розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів, забезпечують економічне зростання і задоволення потреб населення.

Фінансова політика являє собою комплекс заходів, які спрямовані на мобілізацію, розподіл та використання фінансових ресурсів для досягнення соціально-економічних цілей. Фінансова політика може бути макроекономічною і мікроекономічною.

Макроекономічна фінансова політика спрямована на регулювання економіки в цілому [1]. Вона включає в себе такі напрями, як:

1) бюджетна політика, тобто діяльність держави щодо формування, виконання та регулювання державного бюджету. Бюджетна політика спрямована на забезпечення потреб держави в фінансових ресурсах та їх використання для фінансування соціально-економічних програм;

2) податкова політика, якою вважають діяльність держави щодо встановлення, правового регулювання та організації нарахування і сплати податків і обов'язкових платежів. Податкова політика спрямована на мобілізацію фінансових ресурсів держави та їх використання для фінансування соціально-економічних програм;

3) грошово-кредитна політика утворює комплекс заходів держави щодо регулювання грошового обігу та кредитування. Грошово-кредитна політика спрямована на забезпечення стабільності національної валюти, підтримку економічного зростання та зайнятості;

4) митна політика спрямована діяльність держави на врегулювання зовнішньоекономічної торгівлі;

5) боргова політика зосереджена діяльність держави на операції з управління державним боргом. Боргова політика спрямована на забезпечення платоспроможності держави та відновлення її кредитоспроможності;

6) інвестиційна політика дозволяє створити вдалі умови для інвестиційної діяльності. Інвестиційна політика спрямована на стимулювання економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Мікроекономічна фінансова політика спрямована на регулювання діяльності окремих суб'єктів господарювання. Вона включає в себе такі напрями, як:

- фінансове забезпечення здійснюють завдяки формуванню цільових грошових фондів господарюючих суб'єктів у належному розмірі та їх ефективне використання;

- фінансове планування і прогнозування спрямоване на формування планів, розподілу і використання фінансових ресурсів;

- фінансовий контроль здійснюють з метою перевірки правильності вартісного розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту та цільового витрачання коштів [5].

Фінансовий механізм утворює сукупність методів, важелів і інструментів, які використовуються для реалізації фінансової політики. Фінансовий механізм включає в себе такі елементи:

1) фінансові методи, тобто способи впливу фінансових відносин на господарський процес. Вони спрямовані на досягнення таких цілей, як: мобілізація фінансових ресурсів, розподіл фінансових ресурсів, перерозподіл фінансових ресурсів, контроль за використанням фінансових ресурсів;

2) фінансові важелі - це конкретні форми розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту. Вони поділяються на: фінансові норми і нормативи, фінансові ліміти і резерви, фінансові стимули та фінансові санкції;

3) нормативно-правове забезпечення фінансового механізму – це сукупність правових актів, які регулюють фінансові відносини;

4) інформаційне забезпечення фінансового механізму – це сукупність інформації, яка використовується для прийняття фінансових рішень.

Взаємозв'язок фінансової політики і фінансового механізму полягає в тому, що фінансова політика є основою для формування фінансового механізму, а фінансовий механізм реалізує фінансову політику шляхом використання фінансових методів, важелів і інструментів. Фінансова політика визначає цілі, завдання і пріоритети фінансового механізму. Фінансовий механізм забезпечує виконання цих цілей, завдань і пріоритетів.

Слід відмітити, що у країнах з розвиненою ринковою економікою велика частина фінансових відносин знаходиться поза прямим управлінням з боку

держави, оскільки частина фінансових ресурсів формується і використовується тут їх власниками відповідно до їх же інтересів.

Держава здійснює вплив на цю сферу суспільних відносин лише через податкову політику, регулювання фінансового ринку, амортизаційну політику, систему підтримки приватного бізнесу тощо. Тобто насправді здійснюється не управління з боку держави, а вплив через фінанси на реалізацію фінансової політики [3,].

Хочу звернути увагу на те, що зведеними методами й способами фінансового механізму в цілому є фінансове забезпечення і фінансове регулювання. Саме вони охоплюють окремі методи фінансового впливу на соціально-економічний розвиток. Ці два методи тісно взаємозв'язані між собою і взаємодоповнюють один одного. Зокрема, встановлення системи фінансового забезпечення вимагає відповідного фінансового регулювання.

Література:

1. Арбузов С.Г. Фінансовий механізм. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. — Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. — 504 с.
2. Безгуба М.А. Фінансовий механізм державного регулювання економіки. Економічний вісник університету. 2016. № 28/1. С. 158–165.
3. Глущенко А. С. Фінанси: Навч. посіб., Львів «Магнолія 2006», 2014, — 440с.
4. Дедушек Г. І. Фінансовий механізм як складова державного регулювання національної економіки. Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. 2012.
5. Фінансова політика як складова економічного розвитку [Електронний ресурс]: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 11–12 квіт. 2023 р.).

Беспятык М.В.,

*Здобувачка вищої освіти 1 курсу факультету управління та економіки,
спеціальність 073 «Менеджмент»
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

Піхняк Т.А.,

*к. е. н., доцент кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

ВИРОБНИЦТВО, ЙОГО СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

У сучасному світі не можливо уявити наше життя без води, їжі, одягу та житла. Саме виробництво включає процес взаємодії природи, людини та сукупність економічних відносин, які виникають. Виробництво — процес

впливів людини на предмети і сили природи і пристосування їх для задоволення певних потреб людей [1]. Виготовлення продуктів для існування і розвитку людського суспільства можна поділити на три групи:

- суспільне виробництво, яке передбачає процес створення усіх благ та послуг, необхідних для існування та розвитку суспільства;
- матеріальне виробництво, воно зумовлене сферою діяльності людей, результатом якої є матеріальні послуги та блага. Воно об'єднує транспорт, будівництво, сільськогосподарську промисловість, важку промисловість та інші.

Нематеріальне виробництво, характеризується сферою людської діяльності, результатом якої є певні нематеріальні блага, послуги та духовні цінності. Воно охоплює: мистецтво та культуру, освіту і науку, оборону та управління, спорт й охорону здоров'я.

Виробництво завжди було й буде суспільним процесом, оскільки навіть індивідуальний товаровиробник взаємодіє з іншими людьми і використовує ресурси та знання, накопичені іншими попередниками. Глибокий розподіл праці та спеціалізація сприяють обміну товарами і послугами, роблячи виробництво колективним процесом, в якому багато людей беруть участь [2].

Найважливішими факторами процесу виробництва є:

1. Людська праця- здатність людини виконувати певну роботу, сукупність фізичних та духовних здібностей, які людина використовує у своїй діяльності.

2. Капітал - це як фінансові інструменти - власні гроші, цінні папери, позика - так і обладнання, технології, сировина, товарні знаки, а також ідеї та концепції.

3. Природні ресурси - наприклад, земельна ділянка, ліси, мінерали, вода, ґрунт. Ці природні ресурси грають важливу роль у виробництві і є основною частиною процесу створення товарів і послуг.

4. Підприємництво - відіграє важливу роль в організації та координації виробництва, прийнятті важливих рішень.

Таким чином, усі перелічені вище фактори в сукупності визначають ефективність виробництва та взаємодіють один з одним. Все це необхідно для успіху в бізнесі.

Матеріальне виробництво створює фізичну та технічну основу, необхідну як для своєї власної діяльності, так і для підтримки сфери нематеріального виробництва. Сфера нематеріального виробництва задовольняє різноманітні соціальні та культурні потреби суспільства, такі як освіта, охорона здоров'я, спорт, туризм, культура, естетичний і моральний розвиток. Ці галузі створюють сприятливі умови для ефективної роботи всіх працівників, включаючи тих, які займаються матеріальним виробництвом. Підвищення рівня освіти, кваліфікації та культури сприяє покращенню якості та продуктивності їхньої праці. Спеціалісти провели розрахунки, на основі даних різних країн, які підтвердили, що співвідношення обсягу витрат на освіту й економічного ефекту від цього становить 1: 4, а щодо витрат на науку - 1 : 10 [3].

Сучасні розвинені країни мають більше половини працездатного населення, які зайняті у сфері нематеріального виробництва, й виготовляють від 60 до 70 % ВВП. Ці показники вказують на високий рівень життя в країні [3].

Проблематика виробництва є досить актуальним питанням сьогодення. У 2020 році світ охопила пандемія COVID-19. Вона стала серйозним викликом не тільки для України, а й для всього світу. Обмеження та локдауни призвели до спаду світової економіки. Зупинення або ж закриття деяких видів виробництва, скорочення робочого персоналу та зниження попиту на багато товарів і послуг.

У 2022 році, після повномасштабного вторгнення росії на територію України посилилася загроза відставання української економіки. Збройний конфлікт може призвести до зниження або взагалі зупинення виробництва в окремих регіонах через бойові дії. Також це перешкода постачанню сировини, що призводить до інфляції, зменшення зовнішньої торгівлі, тобто обмеження експорту та імпорту.

Вирішення виробничих проблем під час воєнного стану вимагає ретельного підходу та дотримання основних принципів економіки і управління в умовах кризи. Розглянемо основні кроки у вирішенні цієї проблеми:

По-перше, потрібно визначити основні пріоритети-оцінки важливості продуктів і послуг для воєнних потреб та цивільного населення і відповідне їх виділення ресурсів. Підприємство повинно заздалегідь потурбуватися про доступ до ключових ресурсів. Адже через воєнний стан може бути обмежений доступ до сировини, енергії та транспорту, що може вплинути на виробництво.

По-друге, керівник підприємства повинен розуміти індивідуальні потреби та мотивацію кожного працівника і намагатися їх враховувати. Також, виробництво під час воєнного стану вимагає додаткових заходів безпеки під час повітряної тривоги для захисту життя кожного з працівників.

Отже, виробництво є важливим у наш час, воно відіграє значну роль у формуванні економічної, соціальної та політичної динаміки суспільства і є ключовою складовою сучасного світового господарства. Процес виготовлення сприяє створенню робочих місць та збільшенню ВВП країни, а це, в свою чергу, допомагає підвищити життєвий рівень населення та забезпечити економічний розвиток.

Література:

1. Є. М. Воробйов, А. А. Гриценко, М. Н. Кім. Економічна теорія. Навчальний посібник. Харків: Прес-Фортуна, 1997. с. 8.
2. Основи економічної теорії. Підручник. За загальною редакцією доктора економічних наук, професора Л. С. Шевченко. 2008 рік. Видавництво «Право» Академії правових наук України. 33 с.
3. Міністерство юстиції України, академія державної пенітенціарної служби/ матеріали лекцій з дисципліни «Економічна теорія» для підготовки фахівців на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за напрямом підготовки «Правоохоронна діяльність»/Тема 2. «Суспільне виробництво». с. 15-16. URL:https://academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/Materiali-lektsij_Ekonomichna-teoriya.pdf/

Бобир І.М
здобувач факультету фінансів та цифрових технологій
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна
Буряк А.В
к.е.н, доцент кафедри публічних фінансів, професор
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Україна потребує пропорційного регулювання економіки та економічних процесів. Враховуючи, що необґрунтована фінансова політика та відсутність фінансової політики спричинили структурні дисбаланси в економічній системі. Економічний розвиток, заснований на сталому розвитку, має велике значення.

Організаційні механізми використання інноваційного та інвестиційного потенціалу тощо. В даний час економічні зміни характеризуються зменшенням обсягів виробництва промислового сектору, значне ресурсо- та енергоспоживання, розвиток суміжних галузей економіки нескоординований і низький.

Це стосується життя більшості людей. Існує багато факторів, що спричиняють нестабільність розвитку та глобальні економічні проблеми. Специфіка регулювання національної економіки на засадах сталого розвитку як процесу зумовлена такими фактами: Місія – зменшити невизначеність щодо майбутнього.

Сталий розвиток національної економіки є основою прогресу розвитку, але теорія сталого розвитку все ще знаходиться в зародковому стані. все ще зберігається багато суперечливих і невирішених питань. Наукові проблеми, які хвилюють усі верстви суспільства, це, насамперед, щодо того, чи можна говорити про стійкість динамічної системи, якщо у філософському розумінні стабільність виражається як навпаки, «бути в стані змін без створення сильної методології» [1, с. 25].

Кожна країна має своє поняття сталого розвитку: передбачає відповідне поєднання економічної та соціальної ефективності, прогрес і екологічна безпека.

Щоб ефективно виконувати ці завдання з одного боку, ми повинні досягти внутрішньої стабільності та закріпити лідерство політичні сили та інститути влади, які забезпечуватимуть суспільну легітимність зовнішньополітичних підходів.

З іншого боку, необхідно формувати оптимально і збалансовано чіткі та злагоджені механізми реалізації економіки.

Державне управління та регулювання економіки має на меті активізувати та реалізувати використання різноманітних наявних ресурсів та відкрити нові ринки, створювати можливості шляхом створення стимулюючих умов, підтримувати сприятливе середовище підвищення ефективності управління та поліпшити якість життя людей.

Виявляє деяку залежність між повнотою реалізувати накопичений потенціал і якість державного регулювання.

Впровадження принципів сталого розвитку в Україні базується на такі нормативно-правові акти: Щодо Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», Закон України "Про стимулювання регіонального розвитку", концепція національної екологічної політики України.

Напрямки та пріоритети розвитку України визначені в Стратегії сталого розвитку «Україна-2020»[2,с.154].

В основному з точки зору умов реалізації Стратегія - це суспільний договір між владою, бізнесу та громадянського суспільства, в тому числі кожна сторона має свої зони відповідальності.

Стратегія чітко окреслює чотири напрямки розвитку:

- Напрямки розвитку, що передбачають відновлення макроекономічної стабільності.

- Вектори безпеки включають безпеку країни, бізнесу та громадян.

- Відповідальність перевізника буде реалізована шляхом надання гарантій.

- Носіями гордості є забезпечення взаємоповаги і толерантності в суспільстві, гордість за свою країну її історію, культуру, науку, спорт.

Отже взаємодія соціальної та економічної складової потребує справедливості у розподілі матеріальних благ. Надання адресної допомоги бідним верствам суспільства.

Нарешті, зв'язок між екологічними та економічними компонентами потребує оцінки вартості ,впливу людини на навколишнє середовище.

Реформування економічної системи та структурна перебудова повинна містити матеріали комплексної оцінки і його впливу довкілля та здоров'я люди. Розрахунок нових показників, Наприклад, індекс стійкості або індекс середовище розробки, на основі наших досліджень це стане можливим рушійним двигуном розвитку національних економік[3,с.235].

Література

1. Місцевий економічний розвиток: моделі для успіху / під ред. М.Б. Дацишина. – К.: «Інститут Реформ», 2018. – 41 с.

2. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком України: [монографія] / О.Б. Коротич. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2016. – 220 с.

3. Матвіїшин В.Є. Сталий розвиток енергетичної галузі: нові виклики сьогодення. Сучасні проблеми економіки і менеджменту : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 10–12 листопада 2011 р.,

присвяченої 45-річчю Інституту економіки і менеджменту та 20-річчю Інституту післядипломної освіти Національного університету «Львівська політехніка» / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 234–235

Бурлай Т.В.,
д.е.н., доцент, пров. наук. співробітник
Інститут економіки та прогнозування НАН України
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-МОНІТОРИНГОВІ ПАНЕЛІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ЄС І ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасний історичний етап позначений посиленням глобальних ризиків і гібридних загроз, безпрецедентним загостренням геополітичного протистояння та поступовим перетворенням світу на глобальну гібридну систему «мир–війна». За таких умов пріоритетом державної політики стає забезпечення резильєнтності (стресостійкості) національної соціально-економічної системи як здатності зберігати функціональність і відновлюватися після шоквої дії різних чинників. У системі урядування Євросоюзу концепція резильєнтності є ключовою з 2020 року, коли у щорічному Звіті про стратегічне передбачення Єврокомісія визначила резильєнтність як «новий компас для політики ЄС» і здатність не лише протистояти викликам і справлятися з ними, а й проходити трансформації стабільним, справедливим і демократичним способом [1, с. 5–7].

У рамках реалізації моніторингових завдань системи стратегічного передбачення ЄС, 2021 року діючим при Єврокомісії Об'єднаним дослідницьким центром впроваджено інформаційно-моніторингові панелі резильєнтності (*Resilience Dashboards*), що розроблені з урахуванням специфіки розвитку країн-учасниць і структурно містять чотири взаємопов'язані блоки [2, с. 3]:

(1) *соціально-економічний* (дисбаланси та соціальні наслідки «зеленого» та цифрового переходів; охорона здоров'я, освіта і зайнятість; економічна та фінансова стабільність і стійкість);

(2) *«зелений» (екологічний)* (пом'якшення кліматичних змін і адаптація до них; стале використання природних ресурсів; екосистеми, біорозмаїття та стало функціонуюче сільське господарство);

(3) *цифровий* (цифровізація особистого простору; цифровізація промисловості; цифровізація суспільного простору; кібербезпека);

(4) *геополітичний* (постачання сировини та енергоресурсів; глобальні ланцюги виробництва та торгівлі; фінансова глобалізація; безпека та демографія; цінності та стандарти; міжнародна кооперація; глобальна роль).

На основі широкого набору кількісних показників панелей резильєнтності допомагають оцінити відносно сильні та слабкі сторони стресостійкості країн Євросоюзу, а згодом, з метою її посилення, відповідно скоординувати їхню

державну політику. Всі індикатори вказаних інформаційно-моніторингових панелей ЄС представлені у двох вимірах [3]:

- «спроможність» (*Capacity*), що передбачає наявність засобів і/або можливостей для протистояння майбутнім шоківим впливам під час «зеленого» та цифрового переходів;

- «вразливість» (*Vulnerability*), що характеризує наявність перешкод або чинників, які можуть посилити негативні впливи, пов'язані з переходом до «зеленої», цифрової і більш справедливої Європи.

Згідно з методологією, розробленою Об'єднаним дослідницьким центром при Єврокомісії, за кожним з блоків і умовних сфер резильєнтності, на основі первинних статистичних показників формуються композиційні індекси зі значеннями в діапазоні від 0 до 1. Зокрема, для соціально-економічного блоку при розрахунку таких індексів застосовується 34 первинні індикатори (табл. 1).

Частина показників, наведених у табл., може відслідковуватися за даними Соціального табло (*Social Scoreboard*) [4] – спеціального моніторингового інструменту для оцінювання прогресу країн ЄС щодо впровадження Плану з реалізації Європейської опори соціальних прав (*European Pillar of Social Rights*), ухваленої 2017 р., що містить двадцять базових принципів і прав щодо рівних можливостей і доступу до ринків праці, справедливої зайнятості, а також соціального захисту та соціальної інклюзії.

Питання забезпечення соціально-економічної стресостійкості України надзвичайно загострилося з початком 24 лютого 2022 р. повномасштабного російського воєнного вторгнення. Одним з елементів такого забезпечення має стати ефективна інформаційно-моніторингова система національної резильєнтності, розроблена на основі сучасних європейських підходів. Беручи до уваги завдання післявоєнної реконструктивної відбудови нашої держави, а також цілі Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і її зобов'язання як країни-кандидата на членство в ЄС, доцільним видається:

1) упровадження в систему державного управління України сучасного інструменту урядування Євросоюзу – стратегічного передбачення (форсайту), базованого на концепції резильєнтності, шляхом:

- унесення змін до:

- Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р. № 1602 у частині структурного коригування діючої системи прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку України, а також уточнення процедур з розробки прогнозів розвитку галузей національної економіки в частині її стресостійкості;

- проекту Закону України «Про державне стратегічне планування», що розроблений і представлений Мінекономіки наприкінці 2017 року [5] і яким передбачено скасування Закону України від 23.03.2000 р. № 1602, – щодо складових цілісної системи державного стратегічного планування розвитку України та змісту таких процедур цієї системи як державне прогнозування, розроблення, моніторинг та оцінка ефективності виконання документів державного стратегічного планування;

Таблиця 1

**Характеристики інформаційно-моніторингових панелей
резильєнтності ЄС: соціально-економічний блок**

№	Сфера	Композиційний індекс
вимір: «Вразливість»		
1	Диспропорції та соціальні наслідки «зеленого» та цифрового переходів	Рівень ризику бідності та соціальної ізоляції населення (AROPE)
2		Квінтільний коефіцієнт диференціації доходів населення (80/20)
3		Зайнятість в енергоємних галузях економіки
4		Зайнятість на виробництвах з високим ризиком автоматизації
5		Регіональна дисперсія доходів домогосподарств
6	Охорона здоров'я, освіта і зайнятість	Резистентність до ліків (стійкість до антимікробних засобів, що проявляється у певного виду мікроорганізмів)
7		Частка населення, що має незадоволену потребу в медичній допомозі
8		Роки життя, втрачені через забруднення повітря дрібнодисперсними частинками PM2,5
9		Різниця в продуктивності, що пояснюється соціально-економічним статусом студентів
10		Макроекономічний показник невідповідності навичок
11		Гендерний розрив у зайнятості
12		Частка молоді поза зайнятістю, освітою чи навчанням (NEET)
13		Рівень довгострокового безробіття
14	Економічна та фінансова стабільність і стійкість	Державний борг
15		Прогнозний коефіцієнт демоекономічного навантаження
16		Ступінь галузевої спеціалізації економіки
17		Відношення боргу нефінансових корпорацій до ВВП
вимір: «Спроможність»		
1	Диспропорції та соціальні наслідки «зеленого» та цифрового переходів	Вплив соціальних трансфертів (окрім пенсійних) на скорочення бідності
2		Норма заощаджень домогосподарств
3		Державні витрати на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист
4		Активна громадянська позиція
5	Охорона здоров'я, освіта і зайнятість	Стандартизована смертність через хвороби, яких можна запобігти та вилікувати (низький рівень)
6		Роки здорового життя при народженні, абсолютне значення
7		Діти молодше 3-х років, охоплені офіційними послугами догляду
8		Середня оцінка за тестом PISA (міжнародного дослідження якості освіти)
9		Участь дорослих у програмах навчання протягом останніх 12 місяців
10		Рівень зайнятості
11	Економічна та фінансова стабільність і стійкість	Витрати на активну політику на ринку праці для осіб, які бажають працювати
12		Коефіцієнт стабілізації доходів (вимірює пом'якшувальний ефект систем оподаткування та соціального страхування)
13		Коефіцієнт загального капіталу банківського сектору
14		Коефіцієнт платоспроможності страхового сектору
15		Частка інноваційних підприємств
16		Нематеріальні інвестиції
17		Відношення державних інвестицій до ВВП

Джерело: [2, с. 9].

–розробки проекту розпорядження Кабінету Міністрів України щодо впровадження Інформаційних панелей для моніторингу соціальної та економічної стресостійкості розвитку України, з визначенням повноважень Міністерства економіки, Міністерства соціальної політики, Державної служби статистики та Національної академії наук України щодо розробки методології формування зазначених Інформаційних панелей, а також переліку центральних органів виконавчої влади, відповідальних за формування певних індикаторів моніторингу, та законодавчо-правових підстав, строків і періодичності подання ними необхідних даних;

2) розроблення, з урахуванням відповідного досвіду ЄС і специфіки українських реалій у період воєнного стану та післявоєнний час, інформаційно-моніторингової системи для оцінювання соціально-економічної стресостійкості України. При цьому пропонується представити соціальний блок цієї системи у трикомпонентному розрізі: (I) зайнятість і трудовий потенціал; (II) платоспроможний споживчий попит; (III) соціальний захист і забезпечення.

Література:

1. 2020 Strategic Foresight Report – Charting the course towards a more resilient Europe. European Commission, September 2020. 41 p. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2021-04/strategic_foresight_report_2020_1_0.pdf

2. Resilience Dashboards. Update Spring 2023. European Commission, 2023. 53 p. URL: https://jeodpp.jrc.ec.europa.eu/ftp/jrc-opendata/RESILIENCE-DASHBOARDS/Spring2023Update/Dashboard_SpringUpdate_2023.pdf

3. EU Science Hub: Resilience. European Commission, 2023. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/scientific-activities-z/resilience_en

4. European Pillar of Social Rights. Scoreboard. Eurostat, 2023. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/european-pillar-of-social-rights/scoreboard>

5. Проект Закону України “Про державне стратегічне планування”. Департамент економічної стратегії та макроекономічного прогнозування, Міністерство економіки України, 05.12.2017. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e7b8af7a-7c03-4d5b-aaa5-e1c0d7e84388&title=ProektZakonuUkrainiproDerzhavneStrategichnePlanuvannia>

Головко А.
здобувач факультету економіки та підприємництва
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна
Ревуцька А.О.
к.е.н., доцент кафедри економіки
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

ФОРМУВАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В сучасних умовах розвитку економіки держави однією з головних складових успішності є ефективне використання трудових ресурсів. У зв'язку з цим актуальною є проблема формування та відтворення трудового потенціалу регіонів, зокрема Кіровоградської області.

Однією з основних проблем Кіровоградської області є зниження населення та зростання рівня безробіття. Це зумовлено переважно еміграцією молодих та кваліфікованих працівників у більш розвинуті регіони країни або за її межі. Відтак, проблема формування та відтворення трудового потенціалу Кіровоградської області має вирішуватись на рівні залучення молодих людей до навчання та професійної підготовки, а також створення умов для їх працевлаштування в регіоні.

З метою підвищення трудового потенціалу Кіровоградської області необхідно звернути увагу на декілька аспектів. По-перше, важливо забезпечити належний рівень освіти та підвищення кваліфікації працівників. Для цього можна створити програми навчання та перепідготовки працівників з різних сфер економіки, спрямовані на розвиток практичних навичок та знань.

По-друге, важливим аспектом є створення умов для збільшення зайнятості населення. Для цього можна розвивати малі та середні підприємства, які можуть створювати нові робочі місця та забезпечувати зайнятість місцевого населення. Також важливим аспектом є залучення іноземних інвестицій, які можуть сприяти розвитку економіки та створенню нових робочих місць.

По-третє, важливо звернути увагу на розвиток соціальної інфраструктури, зокрема охорони здоров'я та освіти, що є ключовими чинниками забезпечення трудового потенціалу регіону. Необхідно створювати нові медичні заклади та модернізувати наявні, а також забезпечувати доступ до якісної освіти та науково-дослідницької роботи.

Важливо також звернути увагу на проблеми соціального захисту населення, зокрема розвиток системи соціального страхування та забезпечення допомоги малозабезпеченим верствам населення. Це дозволить забезпечити відповідний рівень життя та соціальну стабільність, що є важливими факторами для формування трудового потенціалу регіону.

Отже, формування та відтворення трудового потенціалу Кіровоградської області є складним процесом, що потребує комплексного підходу та залучення

різних ресурсів. Залучення інвестицій, розвиток соціальної інфраструктури та забезпечення якісної освіти та здоров'я мають стати пріоритетними напрямками розвитку регіону для досягнення успішного формування та відтворення трудового потенціалу.

Надалі, для забезпечення стійкого розвитку трудового потенціалу Кіровоградської області, необхідно звернути увагу на підвищення кваліфікації робочої сили та підтримку інноваційних технологій у виробництві. Розвиток сучасних технологій та автоматизації виробництва дозволить збільшити продуктивність праці та зменшити залежність від низькокваліфікованої робочої сили.

Важливим аспектом є також забезпечення рівних можливостей на ринку праці для всіх груп населення. Необхідно здійснювати заходи для підтримки жінок, молоді, інвалідів та інших вразливих категорій населення, зокрема забезпечення доступу до якісної освіти та професійної підготовки, створення умов для поєднання роботи та сімейного життя, зменшення дискримінації на робочому місці.

Загалом, формування та відтворення трудового потенціалу області є складним та багатогранним процесом, який потребує спільних зусиль всіх сторін - держави, бізнесу та суспільства.

Невід'ємною частиною формування та відтворення трудового потенціалу є також забезпечення працівникам достойних умов праці та соціального захисту. До цього відносяться гідна заробітна плата, дотримання норм праці, створення безпечних умов праці, підтримка робочих місць, соціальні гарантії тощо.

Важливим елементом відтворення трудового потенціалу є також збереження та розвиток виробничого потенціалу області. Для цього необхідно підтримувати та розвивати виробництво традиційних товарів, а також стимулювати розвиток нових галузей економіки. Для цього потрібно створювати інфраструктуру для промислових парків, сприяти створенню інноваційних підприємств, підтримувати наукові дослідження та розвиток високих технологій.

Крім того, важливим аспектом є залучення інвестицій у відтворення трудового потенціалу. Для цього потрібно сприяти розвитку бізнесу та створювати сприятливі умови для інвесторів. Наприклад, надавати пільги та дотації для підприємств, які створюють нові робочі місця, підтримувати малий та середній бізнес. Важливо звернути увагу на розвиток освіти та науки. Забезпечення якісної освіти та створення умов для розвитку наукових досліджень дозволить підвищити кваліфікацію робочої сили та залучити висококваліфіковані кадри в область.

Також, зазначити про необхідність збереження екологічної стійкості та здоров'я населення. Дотримання екологічних стандартів та здійснення контролю за впливом промисловості на навколишнє середовище є важливим аспектом збереження трудового потенціалу та здоров'я населення. Для досягнення мети необхідно також забезпечити доступ до інфраструктури, зокрема до транспортної мережі, електроенергії, водопостачання та інтернету.

Розвиток інфраструктури дозволить забезпечити зручний доступ до ресурсів та сприятиме розвитку бізнесу та нових галузей економіки.

Одним з найважливіших завдань є підтримка малих та середніх підприємств. МСП є джерелом зайнятості для більшості населення та забезпечують економічний розвиток області. Для підтримки МСП необхідно створити сприятливу бізнес-середу та забезпечити доступ до кредитів та фінансової підтримки.

У підсумку, формування та відтворення трудового потенціалу Кіровоградської області є складним завданням, яке потребує комплексного та системного підходу. Для досягнення успіху необхідно підтримувати традиційні галузі економіки, стимулювати розвиток нових галузей, залучати інвестиції, розвивати науку та освіту, забезпечувати екологічну стійкість та здоров'я населення. Важливо також забезпечити доступ до інфраструктури, підтримувати МСП та забезпечувати соціальний захист населення. Тільки таким шляхом можна забезпечити стабільний розвиток економіки та підвищення життєвого рівня населення Кіровоградської області.

Проте, розвиток трудового потенціалу не може бути реалізований без участі різних сторін. Уряд, бізнес-структури, вищі навчальні заклади, науково-дослідні установи та громадські організації повинні працювати разом для досягнення спільної мети. Національна доктрина розвитку ресурсного потенціалу України та регіональні програми розвитку можуть стати важливими інструментами для досягнення цієї мети.

Крім того, важливо не забувати про розвиток людського капіталу. Це означає, що необхідно забезпечити належний рівень освіти та навчання, яке відповідатиме потребам ринку праці. Кіровоградська область має потужний потенціал у галузі аграрної та харчової промисловості, тому важливо забезпечити не тільки загальноосвітню підготовку, а й професійну підготовку фахівців для цих галузей.

Підвищення ефективності використання робочого часу та працездатності працівників є ще однією важливою складовою розвитку трудового потенціалу. Зокрема, це може бути досягнуто за допомогою впровадження новітніх технологій та процесів у виробництво, а також шляхом підвищення рівня охорони праці та забезпечення належних умов праці.

У світлі останніх подій, пов'язаних з пандемією COVID-19, особливо важливо розвивати та вдосконалювати систему дистанційної роботи та навчання, що дозволить не тільки зменшити ризик поширення захворювання, а й сприятиме більш гнучкому підходу до організації праці та навчання.

Особисто, можна виділити такі напрямки, як забезпечення належного рівня зайнятості населення, розвиток малих та середніх підприємств, підвищення рівня міграційної привабливості області та залучення іноземних інвестицій. Крім того, важливо розвивати інфраструктуру, зокрема транспортну та енергетичну, що сприятиме забезпеченню зручних та ефективних умов для роботи та життя населення.

Важливо також звернути увагу на розвиток соціально-економічної інфраструктури, зокрема, належної освіти, охорони здоров'я та соціального

захисту населення. Забезпечення доступності та якості цих послуг дозволить підвищити рівень життя та забезпечити належну якість життя для всіх мешканців області.

Отже, формування та відтворення трудового потенціалу Кіровоградської області є складним та багатограним процесом, який потребує уваги та участі різних сторін. Інтеграція різних напрямків розвитку дозволить створити належні умови для підвищення рівня життя та економічного розвитку області, а також сприятиме формуванню стійкої та конкурентоздатної економіки на місцевому та регіональному рівнях.

Література:

1. Головне управління статистики у Кіровоградській області
<https://www.kr.ukrstat.gov.ua/>

Гольцова І. Б.,

*асистент кафедри менеджменту підприємств
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Воржасова Ю. П.,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту підприємств
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Надскладні умови сьогодення України вимагають рішучих кроків у напрямку інноваційного розвитку підприємств, зокрема і оборонного сектору. Наявна ситуація демонструє нам, що шлях виживання української держави загалом та суспільства зокрема, можливий лише через технологічний ривок та інноваційний розвиток, оскільки умови війни накладають серйозні виклики на різні сфери життя, включаючи економіку та бізнес. Україна, опинившись у складній геополітичній ситуації, стикається з нестабільністю, загрозами для безпеки та обмеженими ресурсами. В таких умовах, важливість інноваційного розвитку для підприємств набуває особливого значення. Інновації стають не лише ключовим фактором в умовах війни, але й потужним інструментом адаптації та виживання для підприємств. Створення та впровадження новаторських підходів, технологій та стратегій може стати опорою, яка дозволить підприємствам побороти виклики, що ставлять перед ними воєнні обставини.

Забезпечення інноваційного розвитку підприємств в умовах воєнного стану вимагає гнучкості, швидкого реагування та пошуку нестандартних

рішень з боку державної влади та реалізації державної політики у сфері органічного розвитку підприємств як державного так і приватного секторів. Важливим аспектом є те, що інновації в умовах війни потребують особливої уваги до визначення пріоритетів, зокрема у сфері управління ризиками та стратегічному мисленню. Тому, здатність підприємств адаптуватися та реалізовувати інновації в умовах невизначеності війни стає вирішальним фактором, що визначає їхню стійкість та успішність та загальні перспективи «виживання» та подальшого стійкого розвитку.

Навіть в умовах воєнного стану, невизначеності та обмежень в країні, інновації допомагають підприємствам знаходити творчі та ефективні способи розвитку. Відповідно до цього, інноваційний розвиток підприємства в умовах обмежень слід визначити як процес впровадження нововведень, ідей, технологій або підходів, спрямованих на покращення продуктів, послуг, процесів підприємства з метою забезпечення конкурентних переваг, залучення нових клієнтів, підвищення продуктивності підприємства, з врахуванням гнучкості та швидкого реагування на умови обмежень та невизначеності війни.

З огляду на зазначене, інноваційний розвиток підприємств можливий за умови формування державної стратегії їх інноваційного розвитку, що матиме на меті підтримку підприємств та технології сприяння їх розвитку.

Оскільки в умовах війни державна політика повинна сформувати та застосовувати інші механізми та інструменти своєї діяльності, що сприятимуть залученню інновацій та розвитку підприємств, зокрема і оборонної галузі. Тому, стратегія інноваційного розвитку підприємства повинна містити ряд складових, що забезпечить розвиток наукоємних інновацій.

Основні складові стратегії інноваційного розвитку підприємства подані на рисунку 1.

Рис. 1 Складові стратегії інноваційного розвитку підприємства.

Джерело: сформовано авторами

Аналіз. Оцінка потреб ринку, внутрішніх процесів, конкурентів та технологічних можливостей для виявлення потенційних областей для інновацій.

Визначення цілей. Встановлення конкретних цілей інноваційного розвитку, які повинні бути конкретними, вимірюваними, досяжними, релевантними та часовими (модель SMART).

Розробка і впровадження інновацій. Створення нових продуктів, послуг, процесів або стратегій шляхом дослідження, розробки, тестування та впровадження нововведень.

Управління ризиками. Оцінка і керування ризиками, пов'язаними з інноваційними проектами, для забезпечення їх успішності та мінімізації можливих втрат.

Залучення персоналу. Залучення та мотивація персоналу до активної участі у процесі інновацій, створення сприятливого середовища для винайдення та реалізації нових ідей.

Оцінка результатів. Систематична оцінка результатів інноваційних проектів для визначення їх ефективності, коригування стратегії та вдосконалення майбутніх інноваційних ініціатив.

Постійне вдосконалення. Підтримка постійного циклу інновацій та адаптація до змін внутрішнього та зовнішнього середовища для забезпечення сталого розвитку підприємства.

Зазначені складові стратегії інноваційного розвитку підприємств в умовах війни дозволить підприємствам бути гнучким по відношенню до невизначених ситуацій воєнного стану, конкурентоспроможним та відкритим до нововведень, що в свою чергу сприятиме забезпеченню його успішності та зростання на ринку.

Умови воєнного стану можуть створити складні обставини для інноваційного розвитку підприємства через загальну нестабільність, обмеження доступу до ресурсів, загрози безпеці та економічну неспокійність. Однак, навіть в умовах воєнного конфлікту, інновації можуть бути ключовим чинником, що допомагає підприємствам пристосуватися та навіть процвітати. Основні напрями інноваційного розвитку в умовах воєнного стану подані у таблиці 1.

Таблиця 1

Напрями інноваційного розвитку підприємств в умовах воєнного стану

№	Напрямок	Характеристика напрямку
1	<i>Розробка нових технологій для оборони</i>	В умовах військових загроз, підприємства можуть розвивати нові технології для забезпечення безпеки, такі як кіберзахист, військові технології, системи раннього попередження, радіоелектронна боротьба тощо
2	<i>Адаптація виробництва</i>	Підприємства можуть швидко переключати свою виробничу лінію на виробництво та постачання товарів і послуг, необхідних для військових потреб
3	<i>Ресурсна ефективність</i>	Інновації можуть допомогти підприємствам в ефективному використанні ресурсів, таких як енергія, матеріали, людські ресурси тощо, щоб забезпечити оптимальне функціонування навіть у складних умовах
4	<i>Створення нових ринків</i>	Підприємства можуть знайти нові ринки та сфери, які відкриваються внаслідок змін в геополітичних умовах, які можуть вимагати нових продуктів або послуг
5	<i>Системи гнучкості та стресостійкості</i>	Інновації також можуть допомогти підприємствам стати більш гнучкими та стресостійкими, здатними швидко адаптуватися до змін у ситуації воєнного конфлікту

Джерело: сформовано авторами

У той час, коли воєнний стан може призвести до обмежень і викликів для бізнесу, інновації можуть допомогти підприємствам пережити цей період, знайти нові можливості та навіть сприяти вирішенню деяких проблем, пов'язаних зі станом війни. Здатність адаптуватися, швидко реагувати на зміни та шукати нові шляхи розвитку стає критичною в умовах воєнного конфлікту. Інновації дозволяють підприємствам пережити кризу, пристосовуватися до нових умов і виявляти нові можливості.

Створення нових технологій для захисту, адаптація виробництва, ресурсна ефективність, відкриття нових ринків та підвищення гнучкості підприємств - це лише частина переваг, які надає інноваційний розвиток в умовах війни. Підприємства, які активно використовують інновації, мають можливість не лише вижити в умовах війни, а й створити платформу для свого подальшого розвитку та успіху. Важливо надати пріоритет інноваціям, залучати талановитих фахівців та створювати сприятливе середовище для творчості та новаторства. Таким чином, умовах війни інноваційний розвиток підприємств стає ключовим елементом, який допомагає підтримувати їхню конкурентоспроможність та стійкість, відкриваючи нові можливості в складних умовах.

Література:

1. The commander-in-chief of Ukraine's armed forces on how to win the war. The Economist. Nov1st 2023. URL: <https://www.economist.com/zaluzhny-transcript> (дата звернення 04.11.2023).

2. How to cite this report: Vértesy, D., Del Sorbo, M., Damioli, G., High-growth, innovative enterprises in Europe, EUR 28606 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2017. URL: <https://chat.openai.com/c/7b00fd0c-6726-41a8-aadf-9f9f0a47be4a> (дата звернення 04.11.2023).

Гринькевич П.П.,

директор

Ілиняк І.І.,

викладач економічних дисциплін

Калуський політехнічний фаховий коледж,

м. Калуш, Україна

Іванова М.С.,

здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»

спеціальності «Облік і оподаткування»

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ, Україна

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасні події, спричинені повномасштабним вторгненням, негативно вплинули на розвиток та економічне зростання аграрної галузі у нашій країні.

Факторами вразливості для аграрного сектора стали: нестача кваліфікованих фахівців для відновлення аграрно-економічного розвитку України, відсутність польових робіт на окупованих територіях та зоні конфлікту, проблеми з експортом та небезпечні умови зберігання сільськогосподарської продукції, руйнування інфраструктури аграрних підприємств, складнощі із забезпеченості матеріально-технічними засобами аграрних підприємств.

Одним із основних напрямів забезпечення стійкості економіки аграрного сектору є не тільки аграрні реформи, а й надання професійної освіти майбутнім фахівцям у галузі аграрного виробництва, переробки сільськогосподарської продукції та харчових технологій. Вектор розвитку професійної освіти за останні роки суттєво зазнав змін. Гнучкість структури сучасної професійної освіти, її загальна доступність наразі забезпечує соціальні гарантії самореалізації особистості, а також можливість розвитку таланту майбутніх фахівців в аграрному секторі та їх індивідуальних здібностей.

Схема розподілу праці в сільському господарстві і система підготовки вузькоспеціалізованих працівників себе вичерпала, тому що в умовах сьогодення відбувається певна переоцінка змісту професійної освіти, її призначення та функцій. План освіти спеціальної підготовки наступних землевласників стає одноцілою сукупністю побудови складової одиниці, що забезпечує підготовку спеціалістів сучасного рівня, які не тільки володіють методами впровадження передових технологій, а й постійно поглиблюють знання з економіки, права, менеджменту, маркетингу, вміють організовувати юридичні відносини з господарствами.

Професійна освіта постає перед суспільством не просто як засіб відтворення робітничих професій, а як показник росту та відродження суспільних активних груп населення, які можуть працювати у всіх напрямках аграрного виробництва [1]. Саме у такому контексті має формуватися науковий та педагогічний потенціал професійної освіти та її особливостей.

С. Гончаренко визначає поняття «професійна освіта як процес професійного становлення і зростання особистості, який супроводжується завоюванням знаннями, навичками і вміннями з певних професій і спеціальностей» [2], що за визначенням інших дослідників становить основу формування кадрового потенціалу підприємств, наприклад в аграрній сфері [3; 4; 5; 6; 7].

П.Г. Лузан узагальнив теоретичні та методологічні основи активізації навчання у вищій аграрній школі, а також сформував рекомендації щодо поетапного формування активності студентів у навчанні, що позитивно впливає на процес теоретичної і практичної підготовки спеціалістів для сільського господарства [8].

Враховуючи новітні тенденції розвитку аграрного виробництва, можна визначити актуальні особливості професійної освіти, а саме: впровадження дуальної форми освіти; формування шкільних селянських виробництв; застосування видів навчання; заохочування талановитого підростаючого покоління; відносини освіти із теперішніми господарствами та компаніями; супроводжуючи порядок посади фахової підготовки спеціалістів.

Використання сучасних підходів з надання професійної освіти майбутнім фахівцям аграрного виробництва, переробної сільськогосподарської продукції та харчових технологій, дає змогу сформувати відповідні компетентності для молоді. Це майбутні працівники з універсальною професійною підготовкою, які майстерно, досконало та талановито виконуватимуть не тільки доручені завдання, а навіть і самі зараховують рішення з різних питань, сполучаючи в собі функції виконувача завдань, організатора і управління.

Література:

1. Батечко Н.Г. Підготовка викладачів вищої школи в умовах магістратури: теоретикометодологічні засади: Монографія. За ред. Я.В. Цехмістера. Національний університет біоресурсів і природокористування України. К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. 708 с. С. 136-141.
2. Гончаренко С. Фундаменталізація професійної освіти. *Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia*. 2006. № 7. С. 165-175.
3. Шеленко Д.І., Баланюк І.Ф., Баланюк В.С. Соціальний капітал у розвитку соціального підприємництва. *Економіка АПК*. 2021. № 11. С. 44-53.
4. Шпикуляк О., Алексеева О., Мазур К., Ксенофонтова К., Суховій А. Концептуалізація інституційної ролі підприємництва у формуванні механізму зайнятості населення для сталого розвитку сільських територій. *Аграрна економіка*, 2022 Т. 15. № 3-4. С. 75-84.
5. Шпикуляк О.Г. Ефективність управління аграрним підприємством. *Економіка АПК*. 2005. № 3. С. 22-25.
6. Шеленко Д. І. Організаційно-правові форми сільськогосподарських підприємств в економічному вимірі. Івано-Франківськ : Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2019. 476 с.
7. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. Кадровий потенціал аграрних підприємств: управлінський аспект. *Монографія*. К.: ННЦ «ІАЕ», 2005. 370 с.
8. Лузан П.Г. Активізація навчання у сільськогосподарському вузі. К. : ІАЕ УААН, 1996. 186 с.

*Домаскіна О. О.,
здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

*Чеботар Н.О.
здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

*Галицький О. М.,
д.е.н., професор кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ПЛАНУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Планування в сучасному бізнесі є незаперечною ключовою складовою ефективного управління підприємством. В умовах постійних змін на ринку, технологічного прогресу та зростання конкуренції, планування стає важливішим, ніж будь-коли раніше. Загалом, планування - це інструмент, який допомагає підприємствам досягати стійкості, росту та конкурентоспроможності в сучасних умовах бізнесу. Воно є своєрідною картою шляху до досягнення цілей та успіху.

Розглянемо основні цілі планування:

- Визначення мети та спрямованість. Планування допомагає визначити основні цілі та завдання підприємства, створюючи чіткий маршрут до їх досягнення. Це надає фокус і спрямованість всій діяльності.

- Підвищення ефективності. Планування дозволяє розподілити ресурси (фінанси, людські ресурси, час) найбільш ефективним чином. Це допомагає досягати кращих результатів при мінімізації витрат.

- Адаптація до змін. Планування також враховує можливі зміни внутрішніх і зовнішніх умов, дозволяючи підприємству адаптуватися до них і навіть використовувати їх на свою користь.

- Покращення прийняття рішень. Планування надає керівництву інформацію для обґрунтування рішень, раціонального розподілу ресурсів та визначення пріоритетів.

У сучасному бізнесі поняття планування охоплює низку різновидів та аспектів. Це може бути стратегічне планування, тактичне планування, операційне планування, і багато інших. Кожен із цих різновидів має свої особливості та важливу роль у досягненні успіху підприємства. Давайте розглянемо, які саме різновиди планування існують і чому вони так важливі для бізнесу.

1. Стратегічне планування. Стратегічне планування – це процес проектування ймовірного майбутнього, узагальненого сценарію, та ідеалізованих бажаних майбутніх станів [2]. Це вид планування визначає

довгострокову стратегію підприємства. Він відповідає на запитання, куди ми йдемо і як туди дістатися. Стратегічне планування допомагає підприємству зберегти конкурентну перевагу відповідно до свого специфічного середовища.

2. Тактичне планування. Ця форма планування визначає конкретні кроки для досягнення стратегічних цілей. Воно охоплює середньострокові плани і деталізує дії, які потрібно виконати.

3. Операційне планування. Це планування на короткострокову перспективу і охоплює щоденну, щотижневу або щомісячну діяльність. Воно визначає конкретні завдання та графіки виконання.

4. Фінансове планування. Фінансове планування пов'язане з ресурсним чинником, тобто формуванням, розміщенням і використанням фінансових ресурсів та отриманням певної вигоди, частіше всього – отриманням прибутку, оскільки це основна мета будь-якої підприємницької діяльності. Метою фінансового планування є забезпечити підприємству фінансову стійкість і можливість самофінансування [1].

Планування залишається фундаментальним інструментом для підприємств у сучасних умовах. Від стратегічного до операційного, воно допомагає підприємствам досягати цілей, ефективно використовувати ресурси і залишатися конкурентоздатними в надзвичайно динамічному бізнес-середовищі.

Література:

1. Нікольчук Ю. М., Лопатовська О. О. Роль та значення фінансового планування на підприємстві. *«Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи»*: Матеріали VIII Міжнар. науково-практ. конф., м. Одеса, 23 верес. 2022 р. Хмельницький, 2022. С. 472–475.

2. Костецька Н. Стратегічне планування діяльності підприємств: теоретичні аспекти. *Інноваційна економіка*. 2020. Т. 7-8, № 85. С. 65–71.

Домаскіна О.О.,
здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Замлинська О.В.,
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АПК

Наразі, інновації є ключовим фактором розвитку сільськогосподарського сектору (АПК). Інноваційний розвиток АПК вимагає поглибленого розуміння та впровадження теоретичних засад. У нашій доповіді ми розглянемо основні теоретичні аспекти інноваційного розвитку АПК з допомогою ілюстративних таблиць та малюнків. Для конкурентоздатного стану економіки України і утвердження її як суб'єкта світового співтовариства особливо актуальними є проблеми забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку, формування механізму протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам, підвищення рівня життя населення, розвитку системи міжнародної економічної взаємної корисності [1].

Інновації в АПК включають в себе впровадження нових ідей, технологій, методів та підходів у сільське господарство з метою покращення продуктивності, якості та стійкості сільськогосподарського виробництва. Всього інновації поділяються на 3 основних види: технологічні інновації (наприклад, впровадження сучасних практик у сільське господарство), продуктові інновації (наприклад, створення нових сортів рослин) і маркетингові інновації (наприклад, розширення ринків збуту продукції).

Розвиток сільськогосподарського сектору (АПК) вимагає впровадження інноваційних підходів для підвищення продуктивності, якості та стійкості сільськогосподарського виробництва. Основні теоретичні підходи до інноваційного розвитку АПК допомагають розуміти процеси та фактори, що впливають на успішну інноваційну діяльність. Розглянемо основні теоретичні підходи:

1. Теорія дифузії інновацій - один із ключових теоретичних підходів. Ця теорія визначає процес поширення інновацій серед фермерів та інших учасників АПК. Один із найвідоміших фахівців у галузі дифузії інновацій - С. Роджерс - створив модель, що поділяє новаторів на різні категорії в залежності від їх готовності приймати інновації рис.1.

Новатори - перші, хто приймає інновації. Ранні користувачі - особи, які приєднуються до інноваційної ідеї невдовзі після новаторів. Рання більшість - ті, хто приймають інновації досягаючи певного критичного масштабу. Пізня більшість - люди, які приєднуються до інноваційної ідеї на пізніших етапах. Антиноватори (консерватори) - ті, хто приймає інновації досить пізно або після більшої частини.

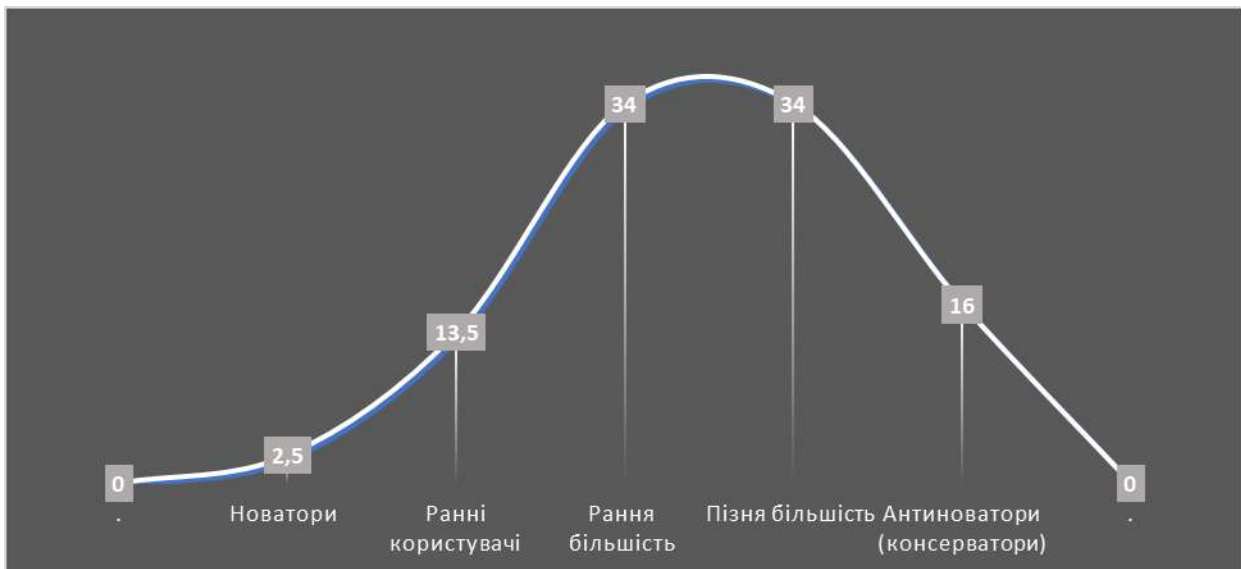

Рис.1 Модель Роджерса

Джерело: побудовано авторами

2. Теорія структурної зміни - цей підхід розглядає вплив структурних змін на інноваційний процес в АПК. Він аналізує, як організаційні та соціальні чинники впливають на прийняття інновацій. Деякі з ключових питань цієї теорії включають:

Структура галузі: Яка структура галузі впливає на інновації? Наявність монополій, конкуренція і державний регулювальник можуть визначати, наскільки легко впроваджувати інновації.

Соціальні чинники: Як соціальні та культурні аспекти впливають на прийняття інновацій? Споживчі уподобання та психологічні бар'єри можуть бути важливими факторами.

Організаційна структура: Як організаційна структура впливає на здатність до інновацій? Великі та бюрократичні організації можуть мати обмежену гнучкість для змін.

3. Теорія ресурсів та здатностей - цей підхід стверджує, що інновації в АПК можуть бути обумовлені наявністю специфічних ресурсів та здатностей. Іншими словами, успішні інновації вимагають наявності необхідних фінансових, технічних та людських ресурсів.

Теорія інноваційних систем - цей підхід розглядає інновації як складну систему, що включає в себе багато різних учасників, таких як уряд, підприємства, науковці та споживачі. Взаємодія цих груп грає важливу роль в інноваційному процесі в АПК. Держава грає важливу роль у підтримці інновацій в АПК через фінансування досліджень, створення сприятливого законодавства та розвиток інфраструктури для інновацій.

Ми виокремили основні, на нашу думку, заходи з боку держави для підтримки інновацій: фінансування досліджень (надання грантів, субсидій, вигідних умов кредитування для дослідницьких робіт), розробка інноваційних законів (створення і розвиток законодавчої бази щодо інновацій та інноваційних

технологій) та інфраструктурні проекти (розвиток та підтримка наукових центрів, дослідницьких баз, тощо). Все це сприятиме інноваційному розвитку АПК, покращенню його ефективності та конкурентоспроможності [2, с.74].

Теоретичні засади інноваційного розвитку АПК є ключовими для забезпечення стійкого росту та покращення якості сільськогосподарської продукції. Управління інноваційним розвитком не повинно обмежуватися вибором лише інноваційної стратегії, воно має включати в себе процес побудови стратегічної інноваційної моделі розвитку підприємства, яка б адекватно оцінила та врахувала всі можливості фірми [3, с.93]. Останнім часом набуває все більшої популярності проєктний підхід, який ґрунтується на системному, а основною базовою одиницею дослідження розглядає процес. Відображення взаємозв'язків та впорядкованості процесів у ході реалізації проєктів становить загальну методологію проєктного управління, яка на разі набула світового рівня визначеності як прийнятного та доцільного стандарту управління [4, с. 319]. Розуміння різних теоретичних підходів та ролі держави в інноваціях може сприяти розвитку сільського господарства та забезпеченню продовольчої безпеки.

Література:

1. Замлинська О. В., Власенко Т. А., Степаненко С. В., Трунов І. Д. Перспективи та недоліки формування конкурентоспроможності України в умовах сталого розвитку. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Том 7. № 2. С. 25-37. URL: <http://ujae.org.ua/perspektyvy-ta-nedoliky-formuvannya-onkurentospromozhnosti-ukrayiny-v-umovah-stalogo-rozvytku/>
2. Давлетбаєва Н. Теоретичні засади інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Т. 2, № 10. С. 77–80.
3. Рогоза М., Вергал К. Теоретичні аспекти формування моделі стратегічного інноваційного розвитку підприємства. *The economic messenger of the NMU*. 2008. № 3. С. 91–96.
4. Макєєв О. О., Руденко С. В., та інші. Концептуальні засади проєктного підходу до впровадження інновацій на аграрних підприємствах. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2021. Том 6. № 3. С. 317-329. URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/ujae_2021_r03.pdf#page=317

Іванюк Н.С.,
здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Шевченко А.А.
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
і економіки підприємств
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення національної безпеки кожної держави напряду залежить від рівня її продовольчої безпеки. На думку Гойчук О.І. термін «продовольча безпека» означає задоволення потреб людей в якісних та безпечних продуктах харчування, в достатній кількості, незважаючи на внутрішні чи зовнішні загрози[1]. На продовольчу безпеку має вплив велика кількість контрольованих та неконтрольованих чинників, таких як: природні та техногенні катастрофи, соціально-політична ситуація в країні, війна тощо. Безперечно найбільш руйнівним фактором є війна, яка негативно впливає на добробут країни та її населення. Військові дії, що ведуться на території нашої держави забирають життя багатьох людей, завдають величезних збитків соціальному, промислового та продовольчого сектору економіки, що має безпосередній вплив не тільки для нашої держави, а й для багатьох країн світу [2].

На нашу думку, після початку повномасштабного вторгнення в продовольчій безпеці України виникла низка проблем, основні з яких:

- **Порушення системи виробництва, переробки та доставки постачання продовольств, за рахунок того, що значна частина виробничої та складської інфраструктури була зруйнована.** Вирішення даної проблеми можливе за рахунок переміщення виробництв на території, що зазнають менших обстрілів та нарощування виробничих потенціалів тих виробництв, що уціліли.

- **Забезпечення повноцінної посівної та збору врожаю.** Проблема виникає за рахунок того, що частина територій де велися, або продовжують йти бойові дії небезпечно придатна до сільськогосподарської обробки. Також значна частина дрібних та середніх аграрних підприємств понесли втрати через руйнування їх інфраструктури та техніки. Для вирішення даної проблеми необхідно пришвидшити темпи розмінування територій, що мають важливе сільськогосподарське значення та забезпечити фінансовою підтримкою виробництва та підприємства, що вирощують та переробляють сільськогосподарську продукцію;

- **Задоволення потреб населення, що знаходиться в зоні активних бойових дій, або вимушено покинули своє місце проживання, необхідними продовольствами.** Дану проблему можна вирішити за рахунок періодичного

надання державою продовольчих наборів тривалого зберігання відповідно з урахуванням кількості населення, що їх потребує.

Продовольча безпека – це в першу чергу доступність населення до якісних продуктів та послуг в достатній кількості. Нажаль через активні військові дії на території України, не всі місцеві жителі мають можливість задовольняти власні продовольчі потреби [3]. Саме тому на деокупованих територіях та на територіях, що постійно знаходяться під обстрілами місцеві жителі періодично отримують гуманітарну допомогу у вигляді продуктових наборів, засобів гігієни, інструменти та матеріали для відновлення пошкоджених будинків тощо. Лише в серпні 2023 року прифронтові населені пункти Миколаївської області отримали близько 40 тонн гуманітарної допомоги. Оперативна діяльність місцевих гуманітарних штабів дозволила забезпечити продовольчу безпеку та відновити життєдіяльність на більшості прифронтових та деокупованих територіях, а допомога аграрному сектору змогла відродити виробничі процеси та відновити діяльність сільського господарства та агропромислових комплексів під час воєнного стану[4].

З початком повномасштабного вторгнення Південь України зазнав великих втрат, як в економічному так і в продовольчому аспекті. Мінування територій, зрив посівної та збору врожаю, блокування портів, підлив дамби Каховської ГЕС, це лише частина військових злочинів, що торкнулись України, але мали наслідки для продовольчої безпеки всього світу[5]. Тому для врегулювання продовольчої безпеки на території України необхідно: по-перше, якнайшвидше почати розмінування територій, щоб на повну використовувати землі сільськогосподарського призначення та місцеве населення змогло повернутись до своїх домів, по-друге - відновлення підприємств, що займаються виробництвом продовольчих товарів, це необхідно для того, що створити умови для самозабезпечення продуктами першої необхідності. Дані умови є першоосновою для відновлення продовольчої безпеки на території України.

Література:

1. Гойчук О. І. Продовольча безпека: монографія / Гойчук О. І. – Житомир: Полісся, 2004. С. 20 URL: <http://www.disslib.org/prodovolcha-bezpeka-teoria-metodolohia-problemy>.
2. Шевченко О. Екологічна та продовольча безпека як складові забезпечення економічної безпеки України у стратегічному форматі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2021. № 68. С. 110–117. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/253935/251195>
3. Ніконенко О. А. Теоретичні засади формування продовольчої безпеки країни. Економіка та держава. 2022. № 5. С. 121-125 URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5189&i=18>
4. Підтримка громад та агровиробників: як реалізували спільний проєкт ВАР та USAID. Всеукраїнська аграрна рада. URL: <https://uacouncil.org/uk/post/pidtrimka-gromad-ta-agrovirobnikiv-ak-realizovali-spilnij-proekt-var-ta-usaid>

5. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. Економіка та суспільство. 2022. №41. С. 27-34. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>

*Коломієць Є.С.,
здобувач PhD за спеціальністю 073 Менеджмент
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Дідур Г.І.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасна ринкова економіка та воєнний стан в Україні зумовлює бізнес швидше реагувати на зовнішні і внутрішні виклики у житті підприємства. Просто працювати добре вже для нормального довгострокового функціонування бізнесу не достатньо. Наш бізнес приймає виклики щодо зменшення національного ринку збуту, гостру конкуренцію за клієнтів, потреби у виході на міжнародний ринок для подальшого розвитку бізнесу. Всі ці фактори зумовлюють необхідність впроваджувати інновації в практику роботи і використовувати нові технології управління. Один із методів прискорення роботи бізнесу це швидкість прийняття рішень за рахунок оперативного отримання інформації щодо функціонування внутрішніх процесів та вплив на підприємство зовнішніх факторів.

Питання інноваційного та інформаційно-аналітичного забезпечення управління бізнес-процесами досліджувалися у роботах як вітчизняних так і зарубіжних науковців таких як: О. Балан [1], О.Ф. Андросова[2], Шацька З.Я.[3], Miillera E. [4], Норфа Н. [4], О. Гудзинський [5].

Метою дослідження є визначення сутності, значення та змісту інновацій та ролі інновацій в інформаційно-аналітичному забезпеченні управління бізнес-процесами підприємств в сучасних умовах з використанням інформаційних технологій.

Головним завданням інновацій у інформаційно-аналітичному забезпеченні управління бізнес-процесами підприємства - прискорити обмін інформацією між процесами та наблизити підприємство до клієнта.

Дослідження сутності та змісту інноваційних технологій в інформаційно-аналітичному забезпеченні полягає в розгляді та аналізі основних елементів понятійного апарату та описі технологій які можливо використовувати малому та середньому бізнесу.

До складу таких категорій відносять: «інновації», «інноваційні технології», «інформаційно-аналітична діяльність», «управління», «інформація», «бізнес-процеси підприємства», «інформаційно-аналітичне забезпечення».

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність»: «Інновації це процес удосконалення існуючих процесів, товарів та послуг, або використання нових технологій виробництва. Інновація бізнес-процесів є процес покращення або створення нових робочих зв'язків між працівниками для отримання кінцевого результату» [6].

Інформаційно-аналітична діяльність – це всеохоплюючий процес послідовних дій з пошуку, накопичення, зберігання, обробки, аналізу первинної інформації задля прогнозування та прийняття управлінських рішень. В сучасних умовах основна мета інформаційно-аналітичної роботи це забезпечити людей які приймають рішення необхідною своєчасною аналітичною інформацією в повному обсязі для прийняття рішення в умовах ринкової економіки.

В роботі малого та середнього бізнесу ефективність управління бізнес-процесами зростає відповідно до рівня забезпечення якісною інформацією, що дозволяє аналізувати і приймати по кожному процесу обґрунтовані управлінські рішення. Тому виникає необхідність у створенні інформаційно-аналітичної системи, основне призначення якої є: збір, аналіз та обробка інформації по кожному бізнес-процесу окремо.

Виділимо основні бізнес-процеси які потрібні підприємствам для нормального функціонування:

- Процес загального керівництва
- Процес закупівлі ресурсів
- Процес виробництва продукції або надання послуг
- Процес складування та відправки до споживача готової продукції
- Процес реалізації продукції або надання послуг
- Процес впровадження інновацій
- Процес фінансування діяльності

Для ефективного протікання цих процесів в часі потрібно мати актуальну, своєчасну і достовірну оперативну інформацію щодо функціонування та результатів роботи. Отримати таку інформацію без ведення обліку неможливо, тому що на ці процеси впливає багато чинників, як внутрішніх так і зовнішніх. Усю отриману інформацію необхідно обробляти, аналізувати і готувати аналітичні записки для прийняття рішень.

Інноваційні інструменти, що пропонуються для управління інформаційно-аналітичною діяльністю за бізнес-процесами представлено в таблиці 1.

Найбільшого розповсюдження отримали такі сучасні технології як CRM, чат-бот, web-сайт, Trello та штучний інтелект.

CRM (Customer Relationship Management) - означає «управління взаємовідносинами з клієнтами» та має набір усіх стратегій, методів та способів роботи з клієнтом для його утримання та розвитку взаємодії з ним.

Основні завдання, які має виконувати кожна CRM-система:

- Консолідація даних клієнтів.

- Відстеження взаємодій та активності клієнтів.
- Вимірювання продуктивності роботи продавців з клієнтами.
- Автоматизація рутинних процесів роботи продавців з системою.

Таблиці 1

Інноваційні інструменти, що пропонуються для управління інформаційно-аналітичною діяльністю

Назва процесу	Управлінські технології
Процес загального управління	CRM , trello, BAS, google – таблиці, dash-board, web-сайт, DAM – system, чат-бот.
Процес закупівлі ресурсів	BAS, google – таблиці, excel, штучний інтелект
Процес виробництва продукції або надання послуг	Trello, BAS, google – таблиці, excel, штучний інтелект
Процес складування та відправки до споживача готової продукції	BAS, google – таблиці, excel
Процес реалізації продукції або надання послуг	CRM, чат-бот, web-сайт, ай-пі телефонія.
Процес впровадження інновацій	Trello, google – таблиці, excel, штучний інтелект
Процес фінансування діяльності	BAS, google – таблиці, excel

Джерело складено авторами

Найбільшого розповсюдження отримали такі сучасні технології як CRM, чат-бот, web-сайт, Trello та штучний інтелект.

Чат-бот — це програма, яка імітує діяльність людини на основі складених алгоритмів.

Чат – боти для роботи з клієнтами використовують заздалегідь складений алгоритм відповідей та сценаріїв розвитку взаємодії між клієнтом та машиною. На даний час чат-боти мають можливість вчитися за рахунок використання штучного інтелекту і самостійно покращувати сервіс.

Web-сайт - сукупність веб-сторінок які згруповані під одним доменом і за однією тематикою. Web-сайт - це вітрина підприємства для клієнту. За рахунок цього інструменту бізнес має змогу продавати свої товари або надавати послуги кінцевому споживачу на пряму.

Trello — це програмний продукт який дає змогу візуально відображати задачі та проекти, що дає змогу команді керувати проектами. За рахунок цього інструменту ми можемо контролювати всі проекти компанії, будувати плани, аналізувати розвиток та впроваджувати нові інструменти чи інновацій у бізнес.

Штучний інтелект (artificial intelligence, AI) — це спосіб машинного аналізу, мислення та прийняття рішення. Він працює як людський мозок.

Головний напрямок розвитку штучного інтелекту в управлінні це створення алгоритмів які дозволяють приймати рішення ним самостійно на основі отриманих даних. Штучний інтелект дає змогу оптимізувати роботу відділу маркетингу за рахунок підготовки статей та опису товару, а також він дає можливість полегшити розробку сайтів та написання кодів для програмування.

Висновки. Отже, вже існує дуже багато доступного інноваційного інструментарію для впровадження в інформаційно-аналітичну систему управління підприємств малого та середнього бізнесу. Використання інноваційних технологій в інформаційно-аналітичному забезпеченні управління дозволить значно удосконалити процес і підвищить якість прийняття оперативних управлінських рішень.

Література:

1. Балан О.С. Науково-методичний підхід до формування інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 6, (68). С. 48-57.
2. Андропова О. Ф. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності: монографія / за ред. О.Ф. Андросова, А.В. Череп. Київ: Кондор, 2007. 356 с
3. Шацька З.Я. Трансформація системи управління підприємством в період глобальних змін. *Ефективна економіка*. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6029> (Дата звернення 24.10.2023).
4. Miillera E., Hopfa H. Competence Center for the Digital Transformation in Small and Medium-Sized Enterprises. Flexible Automation and Intelligent Manufacturing: In: 27th International Conference. Procedia Manufacturing. 11.2017. p. 1495-1500.
5. Гудзинський О.Д. Теоретичні аспекти формування обліково-аналітичного механізму менеджменту. *Облік і фінанси АПК*. 2008. № 3. С. 89-93.
6. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 266. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>. (Дата звернення 24.10.2023).

Костюк Б.А.,
директор
Вихованець В.Я.,
завідувач технологічним відділенням
*Івано-Франківський фаховий коледж Львівського національного
університету природокористування,
м. Івано-Франківськ, Україна*
Музика Л.А.,
здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ТА САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Вплив зміни клімату на лісове господарство і його перспективи розвитку є дуже великими. Зміна клімату може мати значний вплив на лісове господарство, зокрема на розподіл деревних видів, ризики виникнення хвороб та шкідників.

Щоб забезпечити стійкий розвиток лісового господарства, необхідно розробити стратегії адаптації до зміни клімату, використання швидкорослих та стійких до стресу видів дерев, введення прогнозування змін клімату до розробки лісогосподарських планів.

Перспективи розвитку садово-паркового господарства повинні розвиватись з урахуванням змін клімату, зокрема на вибір рослин, їх розподіл та здатність до перенесення стресів.

Для забезпечення сталого розвитку сільських територій [1], зокрема садово-паркового господарства необхідно враховувати зміни клімату при плануванні та дизайні садів та парків, використовувати більш стійкі та пристосовані до місцевих умов рослини, надавати пріоритет водовитривалим та зневодненим культурам, впроваджувати системи збереження води та зрошення.

Стале використання земельних [2], лісових та садово-паркових ресурсів є важливим аспектом сталого розвитку. Це означає забезпечення вирощування та використання дерев та рослин з урахуванням їхньої відновлюваності, використання екологічно чистих методів лісового та садово-паркового господарства, збереження біорізноманіття та охорону природних екосистем.

Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства повинні відбуватися на засадах системності, яка науковцями розглядається як категорія, в якій, всі елементи включаються у процес одночасно або в технологічно чи організаційно заданому порядку, або в чітко визначений час; всі вони виконують певні цільові функції, єдність і співвідносність яких визначає характер і повноту [3].

Для досягнення цих цілей необхідно враховувати принципи сталого лісового та садово-паркового господарства, впроваджувати екологічні

стандарти [4] та сертифікацію, збільшувати усвідомлення та освіту про стале використання ресурсів.

Стале використання лісів є важливим для збереження та відновлення лісових ресурсів для забезпечення довгострокового використання деревини, біорізноманіття та регулювання клімату. Лісова охорона відповідає за розробку стратегій та заходів для захисту лісів від пожеж, шкідників і незаконної рубки.

Посилення садово-паркових зон є важливим для регіону. Розвиток і догляд за міськими парками та садами необхідне для покращення якості життя населення та збереження зелених зон.

Лісове господарство – є важливим для розвитку економіки, оскільки лісоматеріали використовується в меблевій промисловості, будівництві, виробництві біопалива та інших галузях. В лісовому господарстві впроваджуються нові технології і методи для покращення управління лісовими та садовими ресурсами.

Узагальнюючи перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства з урахуванням змін клімату та сталого розвитку полягають у розробці адаптаційних стратегій, використанні стійких та пристосованих до зміни клімату видів рослин, сталому використанні ресурсів та збереженні екосистем. Це лише загальні напрямки, а конкретні заходи можуть варіювати в залежності від регіону та поточних екологічних, економічних та соціальних викликів.

Література:

1. Шпикуляк О.Г., Шеленко Д.І., Алексєєва О.В., Ксенофонтowa К.Ю., Суховій А.І. Роль ринку і підприємництва у забезпеченні сталого розвитку сільських територій. *Агросвіт*. 2022. № 20. С. 3-12.

2. Баланюк І.Ф., Ткач О.В., Шеленко Д.І., Баланюк С.І. Земельно-орендні відносини в сільському господарстві. *Інноваційна економіка* № 3 [58]. 2015. С. 5-8.

3. Balaniuk I., Shelenko D., Shpykuliak O., Sas L., Cherneviy Y., Diuk A. Determinants of performance indicators of agricultural enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2023. Vol. 45. No. 1: 29-41. URL: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/index>

4. Kozak I., Balaniuk I., Balaniuk S., Szelenko D., Kozak H. Traditional village system – case study from the Krempna Commune (Poland). *Ekológia (Bratislava)*. 2019. Vol. 38, No. 1, p. 87–100. URL: <https://sciendo.com/article/10.2478/eko-2019-0007>

Красіловська Л.О.
здобувач кафедри менеджменту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна
Гутарева Ю.В.
к.е.н., доцент
Кафедра міжнародного менеджменту та інновацій
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва органічно пов'язане з ефективністю використання окремих видів ресурсів, що беруть участь у процесі виробництва, і, в першу чергу, трудових, оскільки саме люди сприяють руху інших факторів виробництва.

В умовах функціонування адміністративно-командної системи відносини стосовно наймання працівників мали переважно формальний характер. Політика управління трудовими ресурсами у сільській місцевості була спрямована на забезпечення повної зайнятості населення та пошук нових джерел поповнення кадрового резерву, з метою укомплектування постійно зростаючої кількості робочих місць. Це призвело до вкрай нераціонального використання трудових ресурсів у сільській місцевості.

Зі здобуттям Україною незалежності та реформуванням національної економіки, орієнтованої на соціально-ринкову модель господарювання, виник цілий спектр проблем трудових відносин, особливо в селах, які раніше не досліджувалися. Тому існує необхідність наукового обґрунтування та нових методологічних та методичних підходів до їх розробки, і навіть, визначення концептуальних основ розв'язання прикладних проблем. У тому числі можна виділити дослідження механізму формування трудової активності різних соціально-демографічних груп населення, визначення масштабів пропозиції робочої сили на територіальних ринках праці та можливих шляхів їх збалансування з реальним та потенційним попитом на працю.

Для ефективного державного регулювання зайнятості у сільській місцевості пропонується триетапна модель діяльності держави щодо забезпечення сільського господарства трудовими ресурсами.

Перший етап даної моделі полягає у прогнозі наявності трудових ресурсів у сільській місцевості. Для цього рекомендується здійснювати такі види розрахунків:

- прогноз чисельності населення, що проживає у сільській місцевості, для чого пропонується використати кореляційно-регресійний аналіз. Використання останнього для цих цілей можливе через те, що існують досить стійкі тенденції зміни чисельності населення, що проживає в сільській місцевості;
- прогноз чисельності працездатного населення на перспективний період;

– коригування чисельності працездатного населення, що реально бере участь у суспільному виробництві, оскільки частина трудових ресурсів з різних причин не буде враховуватись.

Другим етапом діяльності держави щодо забезпечення галузі сільського господарства трудовими ресурсами є визначення потреби в трудових ресурсах, відповідно до стратегії розвитку сільськогосподарського виробництва.

В даний час Кабінет Міністрів України розробляє прогноз потреби сільського господарства України у фахівцях з вищою та середньою спеціальною освітою на період до 2030 р. [2]. В основу даного прогнозу покладено нормативний метод [1, с.134-137], а як вихідні дані, використовувалися дані, викладені в рекомендаціях [2, с.151-158].

Однак, на сучасному етапі розвитку сільськогосподарського виробництва України доцільно використати менш трудомістку методику визначення потреби в керівниках та спеціалістах, в основу якої покладено три підходи: штатно-нормативний метод; метод, що базується на розвитку наявного кадрового потенціалу; метод, що включає комплексний розгляд розвитку кадрового потенціалу агропромислового комплексу. При використанні штатно-нормативного методу та методу, що базується на розвитку кадрового потенціалу, за основу беруться тенденції зміни штатної потреби у фахівцях за попередні роки. Потім, на цій підставі, здійснюється прогноз потреби у фахівцях. При використанні методу, що базується на тенденціях у зміні штатної потреби та розвитку наявного кадрового потенціалу, беруться усереднені дані прогнозу, отримані за допомогою двох вищевикладених методів.

На третьому етапі аналізованої моделі, залежно від співвідношення прогнозованих значень трудових ресурсів та потреби соціально-економічного розвитку сільського господарства, пропонується механізм усунення дисбалансу між прогнозованою та необхідною кількістю трудових ресурсів. Основними елементами даного механізму, що дозволяють ефективно здійснювати діяльність з ліквідації такого дисбалансу, є: удосконалення програми підготовки та перепідготовки кадрів, а також створення аграрних інформаційно-консультаційних служб.

Отже, в даній роботі було розглянуто модель діяльності держави щодо забезпечення сільського господарства трудовими ресурсами, що буде особливо актуальним після завершення війни.

Література:

1. Запоточний І.В., Захарченко В.І. Державне регулювання регіональної економіки. *За ред. В.І. Захарченка*. Харків: Одиссей, 2003. 592с.
2. Національна економічна стратегія – 2030. *Урядовий кур'єр*, 2021, №47. с. 137-158.

*Кубіна А.П.,
здобувач факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

*Бригінець О. О.,
д.ю.н., професор кафедри конституційного, адміністративного та
фінансового права Хмельницького університету управління та права імені
Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ

Зважаючи на складну соціально-економічну та військово-політичну проблему, пов'язану з військовим вторгненням на територію України, боргові проблеми у вітчизняній економіці значно загострилися, що потребує їх не відкладного рішення. Проблема керування державним боргом особливо стосується реорієнтації від залежності щодо зовнішніх джерел фінансування до залучення внутрішніх ресурсів, що стає одним із ключових напрямків боргової політики України. Необхідність розв'язання цієї проблеми ще підсилюється гостротою ситуації щодо обслуговування державного боргу, яка виникла внаслідок не завжди обґрунтованих рішень у сфері боргової політики на попередніх етапах розвитку українського суспільства.

Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України, державний борг - загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [1].

Економічна сутність державного боргу виявляється через дві головні його функції. Фіскальна функція полягає в залученні державою необхідних коштів для фінансування бюджетних видатків. Це найбільш важлива функція державного боргу, яка дозволяє державі покривати дефіцит бюджету, що виникає внаслідок перевищення видатків над доходами. Регулююча функція полягає в впливі державного боргу на макроекономічні процеси, такі як економічне зростання, інфляція та зайнятість. За допомогою державного боргу держава може стимулювати економічне зростання, залучаючи іноземні інвестиції, або ж, навпаки, стримувати інфляцію, збільшуючи процентні ставки за державними облігаціями [2, с. 19].

Державний борг визначається як загальна сума боргових зобов'язань держави, які виникають у результаті запозичення коштів у кредиторів, як всередині країни, так і за її межами. Внутрішній державний борг - це фінансова зобов'язаність, яку держава повинна повернути своїм власним громадянам та юридичним особам, які проживають в Україні або є її резидентами. Цей вид боргу може виникнути, коли держава видає облігації або інші фінансові інструменти для залучення коштів на внутрішньому фінансовому ринку. Щодо, зовнішнього державного боргу, то це борг, який держава має перед іноземними кредиторами, такими як іноземні уряди, міжнародні організації чи іноземні

інвестори. Цей борг виникає, коли держава бере кредити або емітує облігації на міжнародному ринку капіталу, а зобов'язання повернути кошти та виплати відсотків, такого боргу, регулюються угодами та умовами, визначеними іноземними кредиторами. Важливо, що уряд і центральний банк керують і врегульовують ці два види боргу різними способами і зазвичай мають різні стратегії щодо їх управління [4, с. 116].

Аналізуючи табл.1, зауважимо, що Державний борг України за період 2019-2023 рр. зріс на 290,4 %, внаслідок впливу низки факторів, включаючи війну в Україні, економічну кризу та необхідність фінансування державних витрат. Найбільше державний борг зріс у 2022 році, на 52,4%. Це було пов'язано з початком повномасштабної війни в Україні, яка призвела до значного зростання державних витрат на оборону, соціальні виплати та відновлення пошкоджених об'єктів інфраструктури. Зростання державного боргу є серйозною проблемою для України, адже, як наслідок, він призводить до підвищення процентних ставок, що, в свою чергу, може призвести до збільшення державних витрат на обслуговування боргу, окрім того, зростання державного боргу робить Україну більш вразливою до зовнішніх шоків.

Таблиця 1

Державний та гарантований державою борг України в період 2019-2023 рр.

Рік	Загальний борг, млн. грн.	Зовнішній борг, млн. грн.	Внутрішній борг, млн. грн.	Відсоток приросту/спаду, %
2019	1998275,4	1159221,6	839053,8	-7,9
2020	2551935,6	1518934,8	1033000,8	27,7
2021	2671827,6	1560230	1111597,6	4,7
2022	4071683,1	2610945,6	1460737,5	52,4
2023	4897555,8	3353477,8	1544078,1	20,3

Джерело: [3]

Управління державним боргом України покладено на Міністерство фінансів, яке має відповідні повноваження відповідно до законодавства. З метою ефективного контролю над державним боргом і ліквідністю можуть виконуватись різні операції, такі як обмін, випуск, придбання, викуп і продаж державних боргових зобов'язань. Однак ці операції можуть проводитися лише в рамках встановленого максимального обсягу державного боргу на кінець фінансового періоду, згідно з вимогами бюджетного законодавства. Управління державним боргом України регулюється певними законами, а саме, Бюджетним кодексом України, Законом України "Про державний внутрішній борг України", Законом України "Про особливості здійснення правочинів з державним, гарантованим державою боргом та місцевим боргом". Крім того, управління державним боргом України регулюється також нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України та інших органів державної влади [4, с. 118].

Отже, війна в Україні призвела до значного зростання державного боргу країни. Цей показник є рекордним і ставить перед Україною низку викликів. Важливо враховувати, що зменшення державного боргу є складним завданням, яке вимагатиме значних зусиль і часу. Однак, якщо Україна застосує вчасно необхідні заходи, вона зможе зменшити свій борговий тягар і забезпечити більш стійке економічне зростання.

Література:

1. Бюджетний кодекс України : Закон від 11.01.2019 № 2456-VI, зі змінами та доповненнями. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2456-17>
2. Лисяк Л.В. Роль і значення державного боргу в грошово-кредитній та податковій політиці України. *Світ фінансів*. 2016. №3. С. 16-26.
3. Державний борг України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov>
4. Замкова Н., Гнидюк, І. Державний борг України за масштабної кризи. *·SCIENTIA·FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету)*, 144(4), 2022. С. 110–121.

Кусков М.А.

*аспірант Харківського державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна*

Кускова С.В.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Харківського державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна*

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Сучасна щабель у суспільному розвитку є складною і суперечливою через загострених проблем у економічному та політичному плані, що передбачає перехід до якісно нового шляху у суспільному розвитку. Багато вчених і політиків у ролі нового шляху розвитку бачать концепцію сталого розвитку.

Концепція сталого розвитку не є новою, її розвиток та активне вивчення відбувається в останні п'ятдесят років. За ці роки модель сталого розвитку зазнавала значних змін, у центрі ставилися різні проблеми.

Сучасна література не передбачає періодизації етапів розвитку концепції сталого розвитку, її основних положень, ідей та представників. Проте, з погляду, доцільно виділити чотири етапи розвитку моделі сталого розвитку.

Ще в 1848 році вчений-економіст Г. Дейлі [1] у своїй праці «Принципи політичної економіки», ґрунтуючись на ідеї про взаємозв'язок економіки з межами нашої планети, запровадив поняття «стаціонарний стан» капіталу та населення, що, на думку автора, не обмежить людські можливості у плані духовного вдосконалення. [1, с. 408]

Г. Дейлі виділив три умови, за яких має відбуватися споживання сировини та природних ресурсів у сталому суспільстві:

а) темпи споживання невідновлюваних ресурсів що неспроможні перевищувати темпів розробки їх поновлюваних аналогів;

б) темпи споживання відновлюваних ресурсів що неспроможні перевищувати темпів відновлення даних ресурсів;

в) масштаби викидів забруднюючих речовин не можуть перевищувати можливостей довкілля їх поглинати та нейтралізувати. [2, с. 304]

Перший період належить до 1960-1970 років. Серед представників можна назвати таких, як Р. Карсон, М. Стронг, Д.Х. та Д.Л.Медоузи, М.Месарович, Я. Тінберген, Е.Ласло, М. Герньє, Е.Пестель, Е.Ловінс, Е.Вайцзеккер, А.Кінг, Б.Шнейдер та ін.

Саме в цей час екологічні проблеми починають найчіткіше виявлятися, вони стають однією з пріоритетних тем обговорення світовою спільнотою. Водночас світло бачать велику кількість наукових праць, присвячених темі необхідності збереження природних ресурсів, довкілля, біосфери. В даний період модель сталого розвитку має явний екологічний характер, до певної міри він виступає в ролі синоніму поняття «Екорозвиток». Основними напрямками вивчення, ключовими поняттями виступають:

- Вичерпність ресурсів

- зростання населення

- охорона навколишнього середовища

- продовольча забезпеченість.

У 1962 році Рейчел Карсон публікує книгу «Безмовна весна», де

об'єднуються дослідження щодо екології, токсикології та епідеміології.

Висновок був невтішним: масштаб застосування сільськогосподарських пестицидів мало катастрофічні наслідки. Автор обґрунтував думку про те, що забруднення навколишнього середовища повинно мати кордон, перехід якого спричинить величезні втрати для біосфери.

На початку 1960-х років все більша частина людства починає усвідомлювати взаємозв'язок соціально-економічного розвитку та природи. 1963 поклав початок Міжнародній біологічній програмі, який був аналізом механізмів, під дією яких відбувається руйнування навколишнього середовища. Дослідження, яке тривало десять років, сформувало базу даних, яка стала основою для розробки обґрунтованої в науковому плані охорони навколишнього середовища.

Взагалі, 1960-ті роки стали часом появи незалежних один від одного значних наукових досліджень з вивчення сталого розвитку, проведення конференцій та активних обговорень з питань моделювання та аналізу взаємозв'язку між промисловим виробництвом, станом довкілля та демографічною ситуацією. Значним підсумком цього десятиліття став виданий у Сполучених Штатах Америки Закон «Про національну екологічну політику», розроблений першим національним агентством захисту навколишнього середовища в 1969 році.

1970-ті роки характеризуються початком формування різноманітних програм, організацій та рухів, які були б пов'язані із захистом природних ресурсів. У 1970 році починає свою роботу Рада із захисту природних ресурсів, яка має на меті досягнення повноти екологічної політики США. У цей же час проводиться перший День Землі, який розпочався з національного семінару із захисту довкілля. Однією з головних подій цих років стало заснування в 1971 році в Англії Міжнародного інституту з навколишнього середовища та розвитку, який мав на меті пошук шляхів для економічного розвитку без руйнівного впливу на навколишнє середовище.

У цей же час з'являються ще кілька організацій у різних точках світу, які мали на меті розробку заходів щодо захисту довкілля, у тому числі й Міжнародний екологічний контактний центр. У 1974 році побачили світ важливі дослідження, які були присвячені аналізу впливу використання газів на озоновий шар у роботі Роуленді Моліна, взаємозалежності низького рівня розвитку держав та екологічних проблем у роботі Фонду Барилочі «Межі злиднів».

Другий період можна зарахувати до 1980-1990 років. Серед основних представників можна виділити таких як Н.Марфенін [1] та ін.

Цей період характеризується прийняттям документів, що мають глобальний масштаб, які закріплюють необхідність переходу до сталого розвитку всіх держав, водночас обґрунтовуються основні принципи та цілі сталого розвитку. Модель сталого розвитку набуває не тільки екологічну, а й соціально- економічну спрямованість. У цей час перехід до сталого розвитку очікується як від окремих країн, а й від окремих муніципалітетів. Муніципалітети визнаються як лідируючі суб'єкти, їм віддається одна з головних ролей в економічній діяльності. [3, с. 126-176]

1980-ті роки є періодом глибокого розуміння необхідності переходу до сталого розвитку. У 1980 році публікується доповідь «Global 2000», де біорізноманіття вперше визнається як критична характеристика, властива для функціонування екосистеми Землі. У 1982 році публікується Всесвітня Хартія природи ООН, яка закликає до розуміння залежності людського суспільства від природних ресурсів та обов'язкового контролю за їх видобуванням. У 1983 році була започаткована Всесвітня комісія з навколишнього середовища та розвитку, очолювана Грю Харлем Брунтланд. Три роки комісія займалася вивченням взаємозалежності економічних, соціальних та екологічних аспектів.

Д.Х. та Д.Л. Медоуз дотримується думки про те, що основою сталого зростання має бути якісний розвиток, а не фізичне зростання. Автори ділять поняття «зростання» і «розвиток» в такий спосіб. (Доповідь всесвітньої комісії ООН з довкілля та розвитку *Електронний ресурс+. – Режим доступу: www.un.org/) Перше поняття означає збільшення розмірів з допомогою поглинання чи приросту матеріалу, а друге поняття – розширення чи реалізація потенційних можливостей, поліпшення свого становища. При зростанні чогось воно стає більш кількісним, при розвитку ж краще якісно. Якісне поліпшення та кількісне зростання ґрунтуються на різних принципах, тому господарська діяльність людини має адаптуватися до моделі нашої планети, яка не росте.

Таке суспільство має розрізняти види зростання та з'ясовувати причини, що породжують його. Перед тим, як суспільство визначить доцільність зростання, воно має порушити питання про ціну даного зростання, його користь тривалості. Стійке суспільство має бути застиглим, з постійною чисельністю, обсягами виробництва, із суворим централізованим державним контролем. Також, вважають автори, буде грубою помилкою вважати, що стійке суспільство перестане споживати невідновлювані ресурси: воно ними користуватиметься, але у більш раціональній та ефективній формі. Воно точніше оцінюватиме їх вартість, при цьому перебуватиме в пошуку відновлюваних аналогів, що сприяє їх збереженню для майбутніх поколінь.

Отже, сутність концепції сталого розвитку пов'язані з рівнем застосування, у разі вона сприймається як поліпшення якості життя суспільства без заподіяння шкоди довкілля. Це розвиток, що задовольняє потребам сучасного суспільства і не ставить під загрозу здатність задовольняти потреби майбутніх поколінь. Завжди мається на увазі невизначено тривалий розвиток, яке б не вступало в конфлікт із природою і не діяло згубно на біосферу.

Література

1. Міль Дж. С. Основи політичної економії: у 3-х т.-м. : Прогрес, 1980. Т.2. 480 с.
2. Медоуз Д.Х., Медоуз Д.П., Рондерс Й. За межами посту. М: Наука, 1994. С.304.
3. Марфенін Н.М. Концепція «стійкого розвитку» у розвитку/Н.М. Марфенін / 2002. Аналітичний щорічник. М.: Вид в МНЕПУ, 2013. С. 126 - 176.)
- 4.Green Growth Strategy. The OECD 50th Anniversary Ministerial Council Meeting, May 2011 URL: <http://www.oecd.org/newsroom/oecdforumsministerialandhigh-levelmeetings.htm>
5. Доповідь всесвітньої комісії ООН з довкілля та розвитку. URL: www.un.org/
6. 2016 Environmental Performance Index Launch Socialconnectedness.org - Overcoming Isolation and Deepening Social Connectedness – URL: <http://www.socialconnectedness.org/2016-environmental-performance-index-launch/>
7. Agenda 21. Report of the United Nations Conference on Environment and Development. Rio de Janeiro, 3-14 June 1992. A/CONF.151/26/REV.1 (VOL.I). New York, 1993. P. 9 - 480. URL: <http://www.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/836/55/PDF/N9283655.pdf?OpenElement>
8. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. The United Nations Conference on the Human Environment, having met at Stockholm from 5 to 16 June 1972. URL: <http://unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentid=97&articleid=1503>

*Ларіонов Є. О.,
здобувач факультету економіки і підприємництва
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна
Фротер О.С.,
к.е.н., доцент кафедри економіки
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

В умовах трансформаційних змін в економіці України розвиток сільських територій сьогодні є дуже важливим, адже сприяє покращенню якості функціонування сільських громад і запобігає депопуляції регіонів, постраждалих від сільського відтоку.

Актуальність проблематики розвитку сільських територій зумовлена, з одного боку, тенденцією до зубожіння сільського населення, зростанням рівня безробіття, зростаючою кризою сільського життя, неефективними державними заходами у вирішенні проблем села, а з іншого – зростанням попиту серед міських жителів на об'єктивні переваги життя у сільській місцевості. Тому, одним з найбільш пріоритетних загальнодержавних завдань є запровадження дієвої суспільної політики, спрямованої на вирішення проблем розвитку сільських територій [1, с. 6].

Основою формування організаційно-економічного механізму розвитку сільських територій є концепція сталого і збалансованого розвитку соціальної, економічної та екологічної компонент у поєднанні із ефективним державним управлінням [2].

Слід зазначити, що у 2022 році було реалізовано 52 програми державної регіональної підтримки розвитку територій, обсягом фінансування більше 150 млрд гривень. Кошти були спрямовані на різними напрямками, щоб створити умови для динамічного і збалансованого розвитку територій [3].

Проте, дієвість і результативність організаційно-економічного механізму визначається не лише державними заходами з його удосконалення, а й безпосередньою діяльністю органів місцевого самоврядування та управлінського персоналу об'єднаних територіальних громад у вирішенні проблем місцевого значення.

Аналізуючи основні проблеми розвитку сільських територій, вважаємо, що пріоритетними завданнями їх вирішення є [4, 5]:

- створення ефективної міжсекторної взаємодії влади, бізнесу та сільського населення;
- формування ефективної, економічно обгрунтованої стратегії розвитку громади із використанням дієвого механізму залучення інвестиційних ресурсів;
- диверсифікація підприємницької діяльності;

- забезпечення стабільної фінансової підтримки аграрного сектора й стимулювання ефективних сільських територіальних громад;
- забезпечення доступності фінансових, матеріально-технічних, інформаційних послуг для суб'єктів бізнесу, що функціонують у сільській місцевості;
- розвиток місцевого самоврядування та підвищення привабливості проживання у сільській місцевості;
- підвищення конкурентоспроможності сільських територій.

Воєнний стан та його наслідки зумовили ухвалення нових програм розвитку сільських територій та проведення притаманних цьому періоду видатків. Так, 2022 року відбулося значне зростання видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення (у 1,2 раза), а також видатків на громадський порядок (у 4,2 раза), оскільки відбулась зміна пріоритетності видатків місцевих бюджетів відповідно до викликів війни [3].

У зв'язку із обмеженістю фінансових ресурсів сільських бюджетів, в контексті забезпечення інтересів та потреб громад, доцільним є використання інноваційних інструментів у формі державно-приватного партнерства для вирішення першочергових потреб розвитку сільських територій.

Отже, основними напрямками удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку сільських територій є: нарощення фінансово-економічного потенціалу сільських територіальних громад, поліпшення державного регулювання їх розвитку, а також підвищення дієвості управління розвитком громад.

Ключовими детермінантами поліпшення фінансово-економічного потенціалу сільських територій є фінансове стимулювання сільських територіальних громад, реалізоване державою у вигляді дотацій, субсидіювання, пільгового кредитування, інвестування тощо.

У випадку, коли сільські територіальні громади демонструватимуть результативні показники економічного розвитку сільських територій, відбудеться активізація сільського населення та його мотивація до вирішення питань розвитку громади і відродження села.

Література:

1. Рябоконь В.П. Децентралізація – шлях розвитку сільських територій в Україні. Економіка АПК. 2020. № 1. С. 6-17.
2. Трусова Н.В., Колокольчикова І.В., Полегенька М.А. Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад: внутрішня інтеграція та фінансова спроможність. Ефективна економіка. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10021> (дата звернення: 20.10.2023).
3. Онищук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16105> (дата звернення: 20.10.2023).
4. Козак М.І. Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територій. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 5 Т. 2. С. 291-296.

5. Тітов Д.В. Реформа децентралізації в Україні: досягнення та проблеми подальшої реалізації. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2022. № 1 (57). С. 74-80.

Левіна-Костюк М.О.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Колєсник М. М.

*магістр кафедри менеджменту
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна*

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ РЕСУРСІВ

В сучасних реаліях ведення економічної діяльності в умовах воєнного стану існує високий ступінь невизначеності та обмеженості ресурсів. За таких обставин прийняття виважених та ефективних управлінських рішень набуває особливого значення. Використання та оновлення інструментів управління, швидкість реакції на зміни, вірні пріоритети та послідовність дій при прийнятті управлінських рішень надають можливість ефективно працювати аграрним підприємствам не зважаючи на надскладні умови. Основними засадами для забезпечення розвитку, при цьому слугує виробничий потенціал суб'єкту агробізнесу.

Наявні реалії функціонування аграрних підприємств свідчать про неспроможність традиційних методів забезпечувати повноцінне управління потенціалом аграрних підприємств, виникає необхідність розвитку нових, інноваційних підходів для прийняття стратегічних рішень в питаннях розвитку.

За таких обставин, механізм управління розвитком виробничого потенціалу аграрного підприємства представляє собою складну модель, що включає до себе функції, методи, форми, важелі та інструменти для прийняття управлінських рішень в сфері розвитку виробничого потенціалу та забезпечують ефективну діяльність підприємства за умов досягнення його тактичних та стратегічних цілей. На рисунку 1 представлено схему механізму управління розвитком виробничого потенціалу аграрного підприємства.

Отже, механізм управління розвитком виробничого потенціалу аграрного підприємства є складною системою, яка включає в собі комплекс складових. При цьому серед функцій управління виділено 5 функцій, що є базовими при формуванні представленого механізму. Серед методів управління нами виділено методи, що сприяють проведенню досліджень щодо удосконалення управлінських рішень, модернізації виробничих потужностей, оптимізації

внутрішніх резервів, підвищенню професійної кваліфікації та мотивації. Форми цього механізму виділено за видами ресурсів, якими управляє аграрне підприємство: трудові, виробничі та фінансові. Серед інструментів механізму виділено: створення запасів для безперервного виробництва, прогнозування та планування перспектив та стратегій, прийняття обґрунтованих управлінських рішень, моніторинг, проведення інновацій.

Рис. 1 Механізм управління розвитком виробничого потенціалу аграрного підприємства

Розроблено автором на основі джерел [1,2]

Механізм управління розвитком виробничого потенціалу аграрного підприємства для досягнення визначених цілей та завдань повинен поєднувати

класичні інструменти та методи управління з новітніми технологіями в управлінні. При цьому необхідно проведення безперервного процесу дослідження ресурсної складової аграрного підприємства, забезпечення здійснення практичного впровадження функцій та форм завдяки використанню новітніх методів, важелів та інструментів, що формують цей механізм, залучення найсучасніших управлінських технологій. Це сприятиме постійному удосконаленню механізму управління розвитком виробничого потенціалу в умовах обмеженості наявних ресурсів аграрного підприємства, забезпечить його ефективне функціонування та досягнення поставлених цілей та задач його діяльності.

Література

1. Іванов В. Б., Кохась О. М., Хмелевський С. М. Потенціал підприємства. К. : Кондор, 2009. – 300 с.
2. Федонін О. С., Рєпіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка. К. : КНЕУ, 2006. – 316 с.

Левіна-Костюк М.О.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Дериволков Р.М.,

*магістр кафедри менеджменту
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна*

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Інтеграція в європейське економічне середовище передбачає перебудову виробництва та менеджменту аграрних підприємств, пріоритетним напрямком в цьому процесі є перехід на екологічно безпечне, органічне виробництво. Це обумовлено екологічними проблемами, що мають загальносвітовий характер. Крім того цьому сприяє розвиток нових технологій, поява більш прогресивної техніки, що дозволяють отримувати високі врожаї при екологічному виробництві, збільшуючи комерційну привабливість для виробника, одночасно реалізуючи продукцію за доступною для широкого загалу ціною, що збільшує попит на цю продукцію на ринку.

Формування та діяльність ринку екологічно безпечних та органічних продуктів в Україні відбувається під дією зовнішніх та внутрішніх чинників.

Внутрішні чинники забезпечують зростання рівня свідомості населення, популярність здорового способу життя та як наслідок зростання попиту на високоякісні, безпечні та здорові продукти харчування.

Зовнішні чинники, в першу чергу, спричинені динамічним зростанням європейського та світового ринку органічної аграрної продукції та значного інтересу міжнародної спільноти в Україні як перспективному потужному виробникові такої продукції [1].

Стрімка еволюція світового ринку екологічно безпечної продукції має 4 етапи розвитку, які є основою для формування такого ринку в Україні.

Серед важливих подій в розвитку національного спрямування екологічно безпечного виробництва в Україні слід відзначити заходи на рівні держави, що сприяють розвитку органічного виробництва.

Таблиця 1

Етапи розвитку екологічно безпечного виробництва в Україні

Етап	Характеристика	Розвиток в Україні
1	2	3
Індивідуальний (вузький)	Організація силами виробників та зацікавлених споживачів окремих організацій для продажу та купівлі органічної продукції	1994 – Реєстрація Міжнародної організації «Інформаційний центр «Зелене досьє» 1996 – Реєстрація першого органічного аграрного підприємства – Приватне Підприємство “Агроекологія”
Галузевий	Зростання споживчого попиту на органічну продукцію і як результат збільшення виробників, формування професійних об’єднань та перших нормативно-правових документів деругування органічного виробництва, як окремої ланки сільського господарства	1997 Підписання міжнародного договору щодо співпраці на рівні уряду Швейцарії та України стосовно технічної та фінансової співпраці в контексті сприяння росту органічного сільського господарства 2003 За сприяння центру «Зелене досьє» вихід вперше українського документального фільму про органічне виробництво 2004 Початок роботи Асоціації учасників біовиробництва «БІОЛан Україна»
Ринковий	Широкий розвиток ринку органічної продукції та його інфраструктури, і передбачає виробництво, переробку та реалізацію цієї продукції в рамках дії визначеного закону.	2005 Початок роботи Федерації органічного руху України 2007 Поява “Органік стандарт” - українського органу сертифікації 2007 Поява в торговельних мережах органічної продукції вітчизняного виробництва 2013 Початок роботи Співки виробників сертифікованих органічних продуктів «Органічна Україна» 2014 Закон «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» 2014 Вперше в обласний бюджет закладено Державну підтримку органічного виробництва

1	2	3
Національний (Загальноєвропейський)	Пріоритетність органічного виробництва на державному рівні. Значна підтримка та стимулювання розвитку органічного виробництва державою як на рівні виробників так і сприяння формування в свідомості широкого загалу споживачів важливість використання екологічно чистої, безпечної продукції.	2015 Запуск органічного порталу OrganicInfo.ua 2015 Встановлення одним з пріоритетних напрямків розвитку АПК органічного виробництва 2019 Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» 2019 Вхід України до топ-5 постачальників органічної продукції до ЄС 2020 Створення Органічної Платформи Знань 2020 Законодавча підтримка органічних виробників 2021 Поява оорганічного виробництва в Національній економічній стратегії України 2022 -Запуск каталогу українських експортерів органічної продукції 2022 Старт Грантової програми «Підтримка органічного сектору в Україні» 2023 Початок роботи державного реєстру органів сертифікації в галузі виробництва органічних товарів та обігу цієї продукції України 2023 Початок цифровізації в сфері органічного виробництва

Побудовано авторами на основі джерел [1,2,3,4]

Зазначивши у 2020р. в змінах до Закону «Про державну підтримку сільського господарства України» [5] напрямів підтримки державою органічного аграрного виробництва були встановлені конкретні заходи:

1. встановлення рівня відшкодування витрат на проведення сертифікації – 30% від вартості
2. встановлення рівня відшкодування витрат на покупку насіння, садивного матеріалу відповідної якості, дозволених для використання засобів захисту рослин та добрив – 30% від вартості
3. виділення державних субсидій на обробіток земель та розвиток скотарства

Крім того, за виявлення зростання кількості підприємств органічного спрямування, в Постанові «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» [6] зазначено одним з пріоритетних завдань сільського господарства забезпечення не менше 3% сільськогосподарських угідь органічного спрямування до 2030р.

Отже, екологічно безпечне виробництво це крок у майбутнє, не забуваючи про минуле. Це поєднання традицій ведення господарювання з інноваціями та новітніми науковими доробкам, акцент яких не тільки забезпечити високу продуктивність, а й одночасно сприяння покращенню стану навколишнього

середовища і формування оптимальних взаємовідносин в сфері « виробництво – природа».

Література

1. Органічне виробництво і продовольча безпека. Житомир. «Полісся», 2013. С. 3-5.
2. Етапи розвитку органічного виробництва URL: <https://organicinfo.ua/stages/>
3. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
4. Левіна-Костюк М.О. Перспективи розвитку екологічно безпечного виробництва продукції агропродовольчої сфери. *Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції НПП та молодих науковців «Актуальні аспекти розвитку науки і освіти»*. OSAU. Odesa, 2021. С. 444-446.
5. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
6. Постанова КМУ «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>

Машталяр О. В.,

здобувач факультету управління та економіки

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

м. Хмельницький, Україна

Піхняк Т. А.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та

страхування

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

м. Хмельницький, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Актуальність цієї теми буде значною завжди. Будь-якій країні важливо, щоб економіка процвітала і мала стійкість. Сама економіка є системою, і для її функціоналу потрібно, щоб усі її елементи були гармонійно пов'язані між собою, не відставали від загального прогресу. Основою її є діяльність підприємств, на що впливають різні фактори: соціально-економічні, політичні, природні та ін. Тому необхідно знати, як забезпечити повноцінне та продуктивне функціонування підприємств і які методи для цього будуть ефективними.

Спершу варто розібратися у самому питанні сталого розвитку, зокрема його суть в економічному розумінні. Як відомо, під сталим розвитком в загальному розуміють концепцію взаємоузгоджених, збалансованих елементів

системи чи навіть кількох систем, що дає максимальний та ефективний результат їх роботи, що також дає людству стабільність, задоволення інтересів, а надалі — забезпечення цього й для наступних поколінь.

В економіці першочерговим питанням є раціональне використання ресурсів, особливо тих, що є практично невідновними; а разом з цим супроводжується проблема у задоволенні потреб суспільства. Тому з цього випливає, що сталий розвиток має на меті так організувати економічну структуру, щоб взаємозв'язок соціальних аспектів, виробництва, природних ресурсів давали ефективний результат при максимально малих затратах сировини, щоб знизити ризик повного вичерпання цих ресурсів.

Для дослідження методів удосконалення процесів національної економіки необхідно з'ясувати те, які чинники впливають найбільше та як саме. І на нашу думку, перш за все потрібно виділити саме людський фактор, адже праця суспільства — найнеобхідніший ресурс, до того ж самі люди є упорядниками й виконавцями економічної системи. Тут варто враховувати соціологію, психологію, правові відносини та ін., що дасть нам комплексний підхід до вирішення проблем, що пов'язані з діяльністю суспільства. Наприклад, для певного прогресу людям важливо розвивати економічну думку, що нині є навіть необхідністю, бо це перспективно, щоб кожен розумів на підсвідомому рівні значення економічної ефективності, правильного природокористування, що значною мірою впливає на благоустрій як окремої людини, так і всієї країни.

Також великий вплив на національну економіку мають такі фактори, як вибір напряму інтеграції, науково-технічний прогрес країни, структура виробництва та показники ефективності (економічні та соціальні), політика державної влади (зовнішня і внутрішня), що також включає систему соцзахисту населення, певні глобальні зміни та багато інших.

Якщо говорити конкретно за стан економіки в Україні, то ситуація, м'яко кажучи, складна. Ще з часів відновлення незалежності наша країна не має стабільності. Причинами є наявність корумпованості, бюрократії, високого рівня корупції. Також, починаючи з 2014 року, неабиякі негативні наслідки несе війна, що з лютого 2022 стала повномасштабною, що стало для всіх великим потрясінням; ще з 2019 року розпочалася пандемія, COVID-19, через яку було запроваджено масовий карантин. Все це погано впливає на діяльність будь-яких підприємств, цим спричиняються збитки, нерентабельність, а потім можливе взагалі припинення функціонування, і як результат — невтішні прогнози та статистика для економіки. Проте є компанії, які під час пандемії навпаки збільшили дохідність, а саме послуги доставки товару, але є й інша сторона — деякі з них дуже почали розширюватися, а коли ця ситуація трохи стабілізувалася, то практично все знову стало на свої місця, і такі компанії вже не були на піку затребуваності, тому їм довелося згортати свої масштаби, що спричинило збитковість.

Ще гірше — війна. На сьогодні є ріст інфляції, великі затрати на військові збори тощо. Також загибель людей, випалення землі, розбиття інфраструктури — це все втрата ресурсів. На рис. 1 представленні дані щодо індексів цін станом на 9.10.2023: «інфляція на споживчому ринку у вересні 2023р. порівняно із

серпнем 2023р. становила 0,5%, з початку року – 3,0%, а базова інфляція у вересні 2023р. порівняно із серпнем 2023р. становила 0,9%, з початку року – 4,2%».[1]

Забезпечення сталого розвитку економіки є дещо проблемним навіть і для розвинених країн, а для України — це ще в кілька разів більший виклик. І як зазначають дослідники Костьов'ят, Куриліна та Гавриленко у статті «Шляхи відновлення національної економіки в умовах воєнного стану», що для нас зараз ключовою є міжнародна підтримка, і велику частину допомоги держава має спрямовувати на підприємства, особливо промислові: агробізнес, легка промисловість, виробництво продуктів харчування тощо [2, с. 189-190].

Рис. 1. Індекс цін

Вагомим тут є розробка економічного механізму, який забезпечить фінансову стабільність та безпеку підприємств. Для цього потрібно розглянути ряд важливих завдань: «визначення ключових показників фінансової безпеки для підприємств; впровадження системи моніторингу та діагностики стану фінансової безпеки; створення сприятливих фінансових умов для забезпечення стабільного росту підприємства; здійснення контролю та оцінка результативності функціонування системи фінансової безпеки; створення передумов для оптимального обсягу та ефективності інвестицій; приведення діючого законодавства у відповідність до стандартів Європейського Союзу; активне використання підприємствами сучасних цифрових технологій для покращення ефективності операцій та зменшення впливу фінансових ризиків» [3, с. 5-6].

До організаційних складових ще відносять забезпечення налагодженої інформаційно-технологічної системи, впорядкування нормативно-правових актів, заходи регулювання та контролю діяльності підприємств тощо.[5, с. 10] До прикладу, під час війни певний час був накладений мораторій на податки: розмір деяких було зменшено, а також можна було певні податки взагалі не сплачувати, якщо нема можливості. Це було запроваджено для полегшення роботи підприємств, адже багато галузей зазнало значних втрат, тому сплачувати великі податки в таких умовах фізично неможливо. Щодо іншого, то підприємство повинно бути забезпечене розвиненими комунікаціями, логістикою, прозорою системою обліку (дуже добре, коли запроваджена карткова система) і т. п.

Якщо розглядати економічні засади, то сюди входять аналіз та стабілізації ефективності виробництва, соціально-економічні відносини, податкові і фінансово-кредитні системи та їх регулювання, стан ринку тощо.[5, с. 10] Ще раз наголосимо на тому, що, окрім нинішньої нелегкої ситуації, у нашій країні сильно вкорінилась корупція та є значна нерівність у доходах населення. Тому варто особливу увагу приділити цьому. Наприклад, щодо першого, то можна використати такий метод, як заохочення людей до викриття корупціонерів певними бонусами, а основними методами є ухвалення лаконічних законів, чіткий контроль різними спецслужбами, прозора звітність установ і, звичайно, саме виховання суспільства.[4] Також держава має забезпечувати соціальний захист, внормувати доходи та прожиткові мінімуми, адже багато хто просто виживає, а коли у людей не буде спроможності задовольнити свої потреби, то буде хиткість ринку, і самі підприємства втрачатимуть прибутки, бо існує тісний взаємозв'язок між попитом та пропозицією/ виробниками та споживачами.

Важливим елементом сталого розвитку є стан екології. Тому в організаційно-економічних відносинах чільне місце посідає вирішення проблеми природокористування. А це означає, що будь-яку підприємству потрібно враховувати те, як ефективно використовувати сировину та мінімізувати відходи, якщо говорити про промисловість, як проводити оптимізацію техніки, щоб менше використовувати енергоресурси тощо.

Отже, сталий розвиток економіки є важливим глобальним елементом, адже без цього говорити про розвиток практично неможливо. Тому для забезпечення його у національній економіці, діяльності підприємства зокрема, використовують організаційно-економічні механізми та їх принципи. Для підприємств України важливими такими аспектами є впорядкованість законів, запровадження новітніх технологій, правильне розпорядження бюджетом та контроль над видатками, убезпечення екологічної норми, підтримка держави у функціонуванні підприємств, особливо промислових галузей.

Література

1. Державна служба статистики України: URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
2. Наукові перспективи: журнал. 2022. № 4(22) 2022. С.394. м. Київ: Костьов'ят Г. І., Куриліна О. В., Гавриленко А. С.: стаття: *Шляхи відновлення національної економіки в умовах воєнного стану* URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/41024>
3. Ареф'єва, О., Титикало, В., & Коваленко, Н. (2023). Економічний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств при нестабільності зовнішнього середовища. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка, 16(32) URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-03)
4. Анастасія Гевчук: Наявні методи боротьби з корупцією. Національне агентство з питань запобігання корупції URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015034
5. Малик І.П., Каракаш Ю.А., 2017-07-12, м. Київ: стаття: Організаційно-економічні засади забезпечення сталого розвитку промислових підприємств в Україні URL: <http://spu.fmm.kpi.ua/article/view/106835>

Петренко О.П.,
*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Петренко К.О.,
*здобувачка факультету міжнародної економіки
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

Зюзіна А.Ю.,
*магістерка факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Сучасний стан розвитку більшості суб'єктів господарювання визначається як кризовий. Індикаторами кризових явищ, характерними для багатьох підприємств, є скорочення виробництва, цінова та структурна різниця, випуск неконкурентоспроможної продукції, зниження продуктивності праці, величезні збитки та низька рентабельність, незадовільна структура балансу, незбалансованість оборотних коштів, банкрутство та відтворювальні процеси. Ці фактори змушують керівництво підприємства постійно шукати антикризові заходи щодо своєчасного виявлення таких загроз, подолання кризи, відновлення ліквідності та платоспроможності, запобігання банкрутству та ліквідаційному управлінню.

Корнєєв М. В. відмічає, що «Для визначення стратегії управління сучасним фінансовим сектором та відповідними потоками у його межах, суб'єктам такого сектору треба правильно обрати напрямок, за яким пропонується здійснити оптимізацію цих потоків» [1, с.223]. Деякі автори зазначають, що «Високий рівень невизначеності формує неузгодженість рішень у керівників сільськогосподарських підприємств, що знижує рівень ефективності їх господарювання» [2, с.69]. Саме це актуалізувало мету дослідження. Об'єктом дослідження було обрано типове аграрне підприємство ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС».

Провівши економічну оцінку діяльності підприємства, було виділено основні фінансові показники, які характеризують фінансове управління підприємством (рис.1).

За аналізований період з 2020 по 2022 рік, спостерігається певна погіршення фінансового стану підприємства, що відображається у зменшенні величини власних оборотних коштів. Коефіцієнт покриття показує, наскільки підприємство здатне виконати свої зобов'язання в найближчому майбутньому. Попри зменшення цього показника в 2022 році, він залишається на прийнятному рівні, що свідчить про те, що підприємство може покрити свої

поточні зобов'язання. Спостерігаємо зниження коефіцієнту абсолютної ліквідності в 2022 році, на що слід звернути увагу керівництву підприємства.

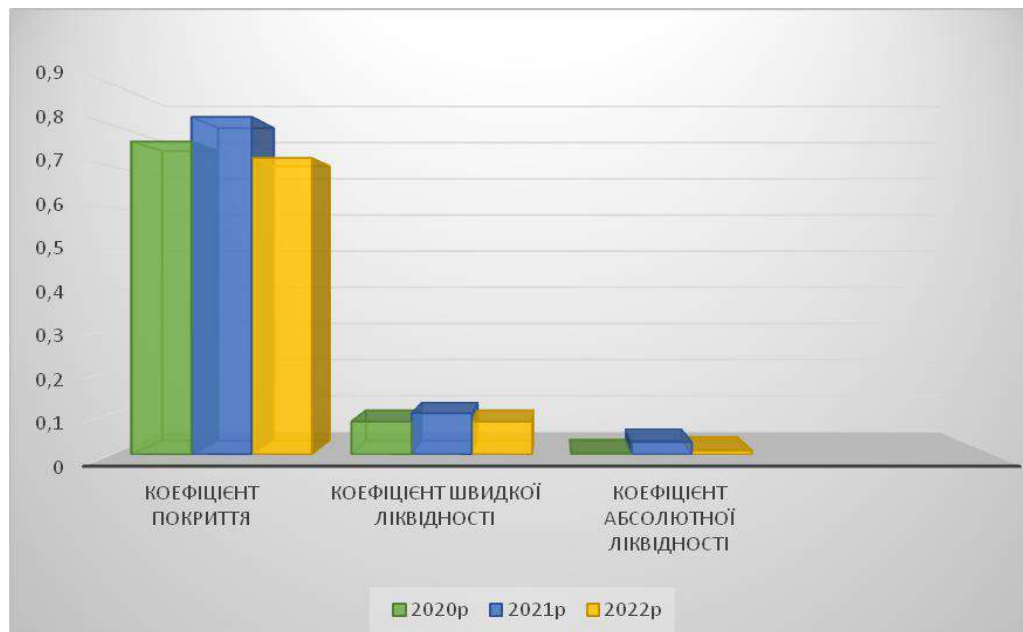

Рис. 1. Показники ліквідності та платоспроможності підприємства

Джерело: побудовано авторами

Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління його коштами і визначається його оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних і зовнішніх ресурсів, оптимальним співвідношенням активів і джерел фінансування. Показники фінансової стійкості підприємства наведені на рисунку 2.

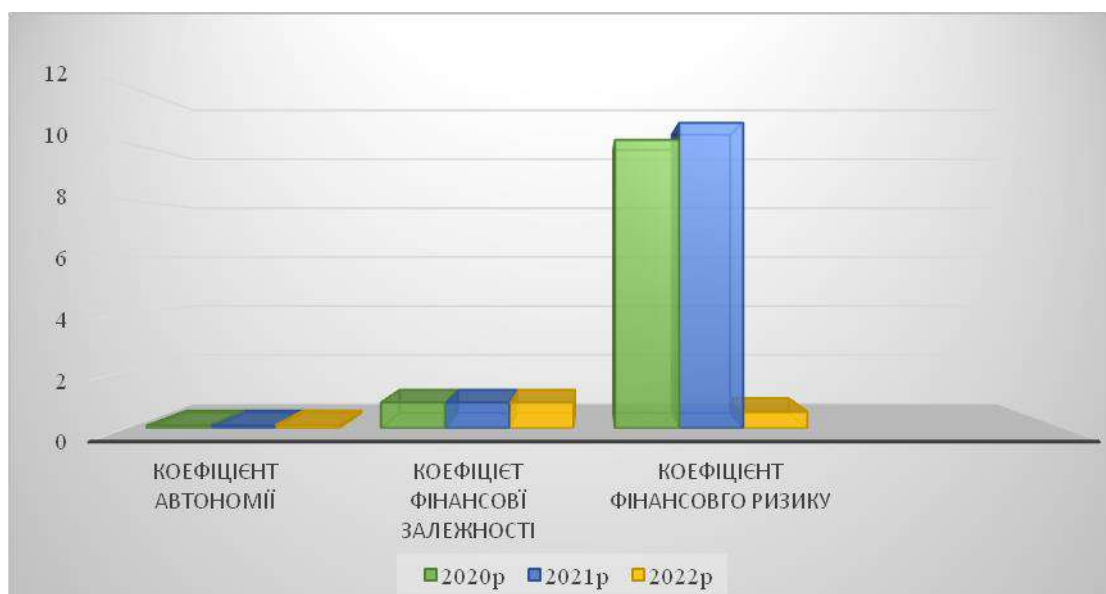

Рис. 2 Показники фінансової стійкості за 2020 - 2022рр.

Джерело: побудовано автором

З даних рисунку 2, слід виділити:

– значення коефіцієнта фінансової незалежності (автономії) за всі роки є досить низьким, що говорить про нестійкість підприємства на ринку та високий рівень ризику. Показник у 2022 році склав 0,1, а це означає, що підприємство залежить від позикових коштів і не здатне профінансувати за рахунок власних коштів активів;

– коефіцієнт фінансової залежності знаходиться в межах норми. У 2022 році на кожен гривню власних коштів припадає 0,9 грн. фінансових ресурсів;

– коефіцієнт фінансового ризику на кінець 2022р. знизився протягом періоду, але не відповідає нормативним значенням. На 1 гривню власного капіталу приходиться 6,8 грн. позикового капіталу.

Для досягнення стійкого фінансового успіху та покращення фінансово-економічного стану Державного підприємства «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС», критично важливим стає оптимізація фінансового управління. Оптимізація цього процесу дозволяє ефективно використовувати фінансові ресурси, знижувати ризики та забезпечувати стабільність фінансового стану підприємства.

На основі аналізу фінансового стану Державного підприємства «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» і з урахуванням впливу зовнішніх факторів, пропонуємо такі напрямки оптимізації фінансового управління:

1. *Аналіз та удосконалення бюджетування:* Ретельно проаналізувати процес бюджетування підприємства. Забезпечити точність та прозорість у встановленні фінансових цілей та пріоритетів. Врахувати поточні та потенційні ризики та можливості. Розробити бюджетну стратегію, яка дозволить підприємству ефективно реагувати на зміни у фінансовому середовищі.

2. *Управління обіговими коштами:* Зосередити увагу на оптимізації обігових коштів. Визначити детальний план для управління запасами, оптимізації процесів реалізації, оптимізації строків платежів та збалансованого підходу до обігових активів та зобов'язань. Уникати зайвих запасів та заборгованостей.

3. *Управління ризиками та керування фінансовою стійкістю:* Розробити стратегію керування ризиками, визначити ключові фінансові та економічні ризики, що впливають на підприємство, та розробити план дій для їх зменшення. Підтримувати необхідний рівень ліквідності та фінансової стійкості.

4. *Диверсифікація джерел фінансування:* Розглянути різні джерела фінансування, такі як інвестиції, кредити, гранти, виходи на ринок цінних паперів тощо. Диверсифікувати джерела фінансування для зниження залежності від конкретного джерела.

5. *Ефективний фінансовий аналіз та моніторинг:* Вдосконалювати систему фінансового аналізу та моніторингу. Враховувати не тільки історичні дані, але і результати різних моделей прогнозування банкрутства. Постійно оцінювати фінансовий стан, вчасно реагувати на виявлені відхилення та впроваджувати коригуючі заходи.

Система стратегічного управління повинна передбачати не тільки розробку стратегічних цілей, завдань, ключових показників ефективності (цілей,

фактичних цінностей), а й необхідні заходи щодо їх реалізації. Кожна дія повинна передбачати виділення людських, фінансових і технічних ресурсів і має бути спрямована на досягнення конкретного показника на цільовому рівні. Якщо показник не досягає цільового значення, це свідчить про наявність факторів, що перешкоджають досягненню стратегічних цілей. Цей факт представляє втрачені можливості для галузі та вимагає коригувальних дій.

Рекомендації спрямовані на створення фінансової стратегії, яка дозволить ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» оптимізувати використання ресурсів, зменшити фінансовий ризик та забезпечити стабільність та стійкість фінансового стану. Реалізація цих рекомендацій може сприяти подальшому розвитку та успішному функціонуванню підприємства.

Література:

1. Корнеєв М. В. Оптимізація динамічних фінансових потоків у контексті сучасного розвитку фінансового сектора. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2013. Випуск 24. С. 220-223
2. Шевченко А.А., Петренко О.П., Орлова В.О. Дослідження факторів впливу на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні. *Scientific horizons*. 2020, Vol. 23, No. 9. Р. 68-77 URL: <https://sciencehorizon.com.ua/ru/journals/tom-23-9-2020/doslidzhyennya-faktoriv-vplivu-na-yefektivnist-diyalnosti-silskogospodarskikh-pidpriyemstv-v-ukrayini> (дата звернення 12.10.2023р.)
3. Svyrydenko D., Panteleiev V., Kovtun O., Yesaian E., Petrenko O., Kyvliuk V. Global trends of economy transformation under the influence of information technologies. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2021. № 6(41) С.369-376 URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3617> (дата звернення 12.10.2023р.)

Подлесна В. Г.

*д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник
відділу економічної теорії*

*ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ, Україна*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЦИКЛИ: СУТНІСТЬ ТА МОЖЛИВІСТЬ СПІВІСНУВАННЯ

Концепція сталого розвитку, визначеного як розвиток, що забезпечує задоволення потреб нинішнього покоління і не підриває при цьому можливості задоволення потреб майбутніх поколінь стала керівним принципом для довгострокового глобального розвитку. Сталий розвиток передбачає досягнення трьох основних цілей: економічного і соціального прогресу та охорони навколишнього середовища [3].

Основну роль у зародженні концепції сталого розвитку відіграла доповідь Римського клубу (міжнародної неурядової організації, створеної в 1968 р.) «Межі зростання» (1972 р.) та модель «Людство на роздоріжжі». У 1972 р. у Стокгольмі відбулась перша присвячена питанням охорони навколишнього середовища конференція ООН, результатом якої стало прийняття «Декларації Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища» (Стокгольмська декларація) і «Плану дій у сфері навколишнього середовища». Одним із головних результатів Стокгольмської конференції стало створення Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) – органу Організації Об'єднаних Націй, якому доручено стежити за станом довкілля, інформувати політичні кола про перебіг наукових досліджень та активізувати міжнародну діяльність. У 1992 р. у Ріо-де-Жанейро відбулась Друга Конференція ООН з питань природного середовища та розвитку («Саміт Землі»), теоретико-ідеологічною платформою якої стала концепція збалансованого розвитку. Результатом конференції було прийняття п'яти підсумкових документів: «Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку», яка й понині є ключовим документом у галузі природоохоронної діяльності та впровадження збалансованого розвитку; «Порядок денний на ХХІ століття» («Agenda 21»), в якому кожній країні було рекомендовано розробити національну стратегію збалансованого розвитку з урахуванням необхідних природоохоронних заходів; «Рамкова конвенція ООН щодо змін клімату»; «Конвенція щодо збереження біологічного різноманіття»; «Декларація щодо напрямку розвитку, охорони та використання лісів». У 2002 році на Всесвітньому саміті з сталого розвитку в Йоганнесбурзі було представлено огляд десятирічного досвіду просування до збалансованого розвитку. За підсумками Йоганнесбурзького саміту прийнято два документи: Йоганнесбурзьку декларацію зі збалансованого розвитку та План виконання рішень Порядку денного на ХХІ ст. [1].

У 2012 році в Ріо-де-Жанейро відбулась Конференція Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку («Ріо+20»), на якій держави-члени прийняли рішення розпочати процес розробки комплексу Цілей сталого розвитку на основі Цілей розвитку тисячоліття та відповідно до порядку денного в галузі розвитку на період після 2015 року. Сьогодні офіційними цілями реалізації концепції сталого розвитку є 17 цілей (ліквідація злиднів, ліквідація голоду, хороше здоров'я та добробут, якісна освіта, гендерна рівність, чиста вода та санітарія, недорога та чиста енергія, гідна робота та економічне зростання, індустріалізація, інновації та інфраструктура, зменшення нерівності, стійкі міста та населені пункти, відповідальне споживання та виробництво, боротьба зі зміною клімату, збереження екосистем суші, мир, правосуддя та ефективні інститути, партнерство заради сталого розвитку) [5], прийняті всіма державами-членами ООН у 2015 році в рамках «Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року», в якому сформульовано 15-річний план щодо їх досягнення. За оцінками ООН, загалом дії щодо реалізації цих цілей поки що не набули необхідних темпів і масштабів,

а 2020 рік мав відкрити десятиліття рішучих дій щодо досягнення цілей сталого розвитку до 2030 року [2].

Досягнення вищезгаданих цілей сталого розвитку, по суті, означає вирішення глибоких міжкласових, міжкраїнових та міжцивілізаційних протиріч, періодичне загострення яких призводить до глибоких системних криз капіталістичної світ-системи, вихід з яких відбувається в процесі розгортання кризово-мілітаристичних фаз такої форми соціально-економічних циклів як воєнно-економічні цикли.

Соціально-економічні цикли – це форма саморозвитку суспільно-економічних систем, в процесі якого періодично породжуються, загострюються та вирішуються протиріччя відтворювальної динаміки, що виражаються у відмінностях темпів техніко-технологічних, інституційних і соціально-економічних змін. Для визнання процесу циклічним необхідною умовою є поновлення певних фаз саморозвитку системи, при цьому кількість фаз і форма їх розгортання для різних циклів може бути різною. Основні актуальні форми соціально-економічних циклів у капіталістичній світ-системі мають глобальний характер і скоординовані з кондратьєвськими циклами, насамперед це – довгі цикли світової політики, цикли гегемонії, в процесі розгортання яких відбувається конкурентна боротьба провідних акторів геополітики за статус світового лідера – гегемона, що здатний визначати орієнтири розвитку, в тому числі ціннісні, для решти світу. Сталий розвиток не виключає циклічності. Сталим може бути циклічний суспільний розвиток, при якому максимально згладжені циклічні коливання економіки, гострота циклічних криз та всі форми соціальної нерівності, а кризово-мілітаристичні фази розгортання воєнно-економічних циклів трансформовані в немілітаристичні фази вирішення геополітичних та геоekonomічних протиріч, що дозволить уникнути людських жертв, економічних та екологічних збитків, які спричиняються веденням бойових дій.

Згідно з прогнозом Дж. Модельскі, у розгортанні геополітичних процесів з 2300 р. розпочнеться фаза консолідації в еволюції глобальної політики [4], що створює умови для трансформації воєнно-економічних циклів у немілітаристичні форми циклічності геополітичних та геоekonomічних процесів.

У найближчі 30 років реалізації на практиці концепції сталого розвитку перешкоджатиме загальна дестабілізація капіталістичної світ-системи, обумовлена тим, що у 2020-2050-х рр. у її циклічному розвитку відбудеться різке збільшення амплітуди коливань. Саме у 2020-2050-х рр. відбуватиметься розгортання підвищувальної хвилі 6-го кондратьєвського циклу, матеріальної фази нового системного циклу накопичення капіталу, фази «макрорішення» сучасного довгого циклу світової політики, фази «тридцятирічна війна» циклу гегемонії, внаслідок чого в історичній ретроспективі відбувалися революційні перетворення капіталістичної світ-системи, що дозволили досягти того рівня соціально-економічного та інституційного розвитку, при якому стали можливими формування концепції сталого розвитку, а також початок її реалізації на практиці.

Найбільшою мірою відповідає концепції сталого розвитку побудова егалітарного суспільства, проте вона є найменш ймовірною. І. Валлерстайн вважав, що «капіталістична цивілізація прийде до свого кінця; її особлива (particular) історична система припинить своє існування». Ймовірними формами подальшого суспільного буття вчений вважав неофеодалізм, демократичний фашизм, децентралізований високоегалітарний всесвітній порядок. При цьому, виходячи з досягнутого рівня технічних знань та політичної досвідченості, децентралізований високоегалітарний всесвітній порядок досяжний, але зовсім не неминучий, він найбільш утопічний [6].

Найвірогіднішими сценаріями подальшого цивілізаційного розвитку після завершення кризово-мілітаристичних фаз найбільш актуальних форм сучасних глобальних воєнно-економічних циклів (довгі цикли світової політики, цикли гегемонії) є: 1) подолання кризи глобального капіталізму та подальший його розвиток у новій формі на основі четвертої промислової революції та мережевізації економіки; 2) перехід від капіталізму до глобального неофеодалізму; 3) формування гібридної форми глобального суспільства, яка складається з елементів капіталізму, тоталітаризму та феодалізму.

Стабільність може забезпечити жорстка ієрархічна структура неофеодального суспільства, але реалізація цілей сталого розвитку суперечить її суті; часткове досягнення цілей сталого розвитку можливе за умов трансформованого капіталізму; в умовах гібридного суспільства досягнення окремих цілей сталого розвитку можливе в локальних масштабах.

Література:

1. Лелеченко А. П. Засадничі основи регіональної політики збалансованого розвитку: історія виникнення та базові документи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 11. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/32.pdf
2. ООН. Порядок денний у сфері сталого розвитку. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/about/development-agenda/>
3. ООН. Сталий розвиток. URL: <https://www.un.org/ru/ga/president/65/issues/sustdev.shtml>
4. Modelski G. The Evolution of Global Politics. *Journal of World-Systems Research*. 1995. vol. 1. №7
5. United Nations. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. A/RES/70/1. 2015. URL: <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
6. Wallerstein I. Historical Capitalism With Capitalist Civilization. VERSO. London – New-York, 1995. 163 p. URL: <https://files.libcom.org/files/immanuel-wallerstein-historical-capitalism.pdf>

Салоїд С. В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту підприємств
Національний Технічний Університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна
Богданов А. Ю.,
здобувач кафедри менеджменту підприємств
Національний Технічний Університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

Сучасний стан підприємств змушує до пошуку широких шляхів виходу з критичної ситуації та забезпечення прийняттого рівня конкурентоспроможності. Воєнні дії в нашій країні вплинули на діяльність кожного підприємства, тому забезпечення конкурентоспроможності потребує інших якісних підходів, які дають також деякі стабілізаційні аспекти. Пандемія Covid-19 та повномасштабна війна в країні стали тими особливими умовами, при яких існування підприємств були перерозглянуті з різних позицій. Питання забезпечення конкурентоспроможності підприємств в особливих умовах все частіше привертає до себе увагу науковців та керівників підприємств, особливо це актуально у великих компаніях.

Сучасні умови вимагають необхідності поєднання класичних методів забезпечення конкурентоспроможності та нових інструментів управління підприємством. Дотримання цього принципу лежить в основі забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Поняття конкурентоспроможності підприємства містить у собі великий комплекс економічних характеристик, визначаючих положення фірми на галузевому ринку (національному або світовому) [1]. Цей комплекс може містити характеристики товару, які визначаються сферою виробництва, а також фактори, що формують у цілому економічні умови виробництва і збуту товарів фірми. Все це залежить від умов в яких підприємство здійснює господарську діяльність. Останнім часом умови існування вітчизняних підприємств правильно назвати особливими умовами.

Розглядаючи конкурентоспроможність підприємств в цих особливих умовах слід зазначити, що навіть поняття конкурентоспроможності різне, при цих умовах. Так, пандемія COVID-19 обмежила деяку діяльність підприємств і змінило трактування конкурентоспроможності підприємств з позицій таких аспектів як утримання позицій на споживчих ринках, збільшення ефективності діяльності, ступінь задоволення підприємства своєю продукцією суспільної потреби. Це було зумовлено обмеженістю проведення різних заходів, необхідність проведення додаткових заходів щодо уникнення поширення захворювань, перехід діяльності підприємства на дистанційну форму, або

частково дистанційну, та багато інших обмежень, які були зумовлені вимогою уникати особистих зустрічей і різноманітних контактів між людьми.

Особливі умови під час воєнного стану в країні є значно іншими, і їх вплив на формування нового бачення конкурентоспроможності підприємства є значними. Найбільш наближеними до цих умов є визначення таких науковців як Мазаракі А. А. та Азоева Г. Л., які брали за умову можливість підприємства ефективно розпоряджатись власними й залученими ресурсами [2], враховуючи оцінку конкурентних переваг щодо формування ресурсного потенціалу, якості задоволення споживчого попиту та досягнутої завдяки цьому ефективності функціонування господарської системи [3].

Формування стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємства потребує чіткої послідовності виконання дій, тим паче в умовах воєнного стану. Беручи до уваги роботу видатного науковця Лозовського Ю.А. варто виокремлює послідовність подану на рис. 1.

Рис. 1 Послідовність процесу забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Джерело: сформовано на основі [4, с. 87]

Основними принципами планування конкурентоспроможності підприємства можна виділити такі:

1. Принцип цілеспрямованості.
2. Принцип обґрунтованості.
3. Принцип об'єктивності.
4. Принцип системності.
5. Принцип оптимальності.
6. Принцип дієвості.
7. Принцип обґрунтованості забезпечення.
8. Принцип економічної ефективності [5; с. 151-158].

При плануванні забезпечення конкурентоспроможності підприємства важливою є його ієрархічність, яка враховує структуру управління організації, рівень централізації/децентралізації. Слід виокремити централізоване, децентралізоване та змішане планування конкурентоспроможності підприємства.

Централізоване планування передбачає розробку планів конкурентоспроможності представниками вищого рівня управління з врахуванням звітів існуючих підрозділів (планово-економічного, фінансово-економічного, стратегічного, інформаційно-аналітичного забезпечення), або у межах тимчасово- чи постійно-діючих комітетів з підвищення конкурентоспроможності підприємства. Завдяки цьому плануванню є можливість швидкого розроблення планів та передачу їх до виконання на нижчі рівні управління.

При децентралізованому плануванні навпаки передбачається планування «знизу - вгору», тобто надання розроблених планів покращання відповідних сфер, видів діяльності, ділянок роботи з конкретних підрозділів та центрів відповідальності за конкурентоспроможність до визначеного координаційного центру для консолідування. Однак, такий підхід має недолік того, що може не відповідати загальноорганізаційним цілям та потребам [6, с. 30].

Змішаний тип планування базується на централізовано розроблених програмах, планах забезпечення конкурентоспроможності, що передаються на нижчі рівні управління, корегуються, повертаються надалі у централізований координаційний центр і мають кругове узгодження планів.

Отже, в поняття конкурентоспроможності підприємств тепер вкладено такі аспекти, як формування ресурсного потенціалу, якості задоволення споживчого попиту, можливість підприємства ефективно розпоряджатись власними й залученими ресурсами за умов конкурентного ринку.

Література:

1. Економіка: теорія і практика. URL: <http://www.ekonomikam.com/ecfins-840-1.html> (дата звернення 04.05.2023).
2. Мазаракі А.А., Лігоненко Л.О., Ушакова Н.М. Економіка торговельного підприємства : підручник для вузів; під ред. проф. Н.М. Ушакової. К. : Хрещатик, 1999. 880 с.
3. Азоев Г. Л., Челенков А. П. Конкурентные преимущества фирмы: монографія. М. : ОАО «Типография «НОВОСТИ»», 2000. 256 с.

4. Лозовський Ю.А. Формування стратегії як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 3 (81). С. 84–88.

5. Воржакова Ю.П. Формування конкурентної політики поліграфічних підприємств : монографія. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2021. 252 с.

6. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Романко О. П. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: монографія. Івано-Франківськ 2011. 182 с.

Синельник О.А.

*здобувачка факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Петренко О.П.

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

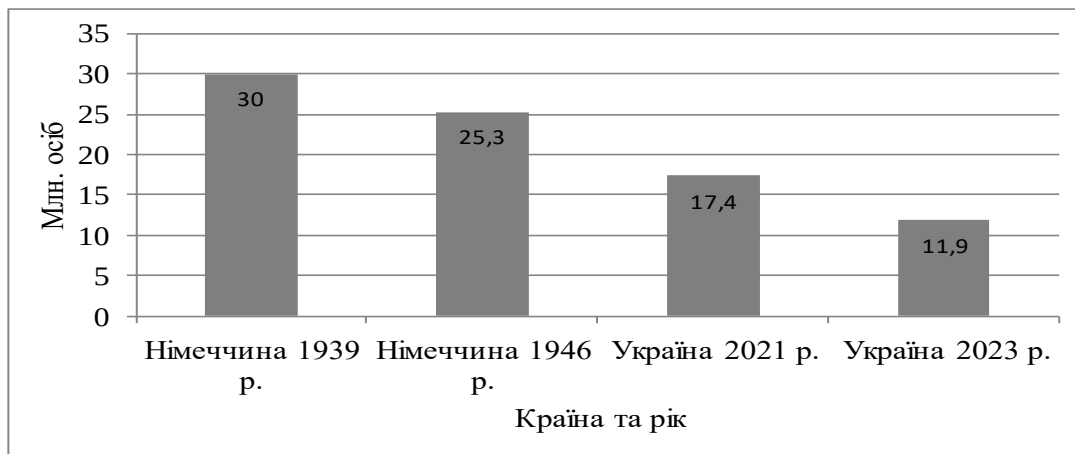
ТРУДОВІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну триває вже майже 2 роки. За цей час наша країна понесла значні втрати у всіх сферах. Одна з них – трудові ресурси: багато людей мігрує з України або втрачають працездатність. Актуальність обраного дослідження пояснюється можливістю оцінити дійсний стан проблеми, визначити вплив на економіку та знайти шляхи вирішення даної проблеми.

Варто зазначити, що демографічна ситуація в Україні завжди була складним питанням ще з часів відновлення незалежності в 1991 році [1]. Станом на 2021 рік робочої сили в Україні нараховували 17,4 млн. осіб, з них 8,3 млн. жінок та 9,1 млн. чоловіків працездатного віку. Після 24 лютого 2022 року ситуація кардинально змінилася. Близько мільйона українців було мобілізовано на війну. За статистичними даними, на початку 2023 року за кордоном перебувають 4,6 млн. осіб, з яких 3,2 млн. становлять жінки працездатного віку. На окупованих територіях з початку 2022 року перебувало 3 млн. осіб, з яких приблизно 1,3 млн. – працездатного віку. З цього можна зробити висновок, що Україна втратила 5,5 млн. осіб працездатного віку, що становить близько 30% робочої сили. Якщо порівняти зменшення трудового ресурсу в Україні в 2023 році та в Німеччині в 1946 році, то ми побачимо, що в нашій країні цей показник значно нижчий [2].

Також ця ситуація ускладнюється тим, що змінюється територіальне розміщення осіб. Мова йде про внутрішньо переміщених осіб. За останніми даними, кількість ВПО нараховує близько 7 млн. людей, з яких майже 4 млн. працездатного віку. На початок 2023 року, з 11,9 млн. осіб місце проживання не змінили близько 7,8-8,8 млн. осіб, це становить 45-50% від працездатного населення України в довоєнний час. Ці люди є значним ресурсом, адже

зможуть працювати над підвищенням ефективності підприємств на своїй території без затрат на створення умов проживання [2].

**Рис. 1 Трудові ресурси Німеччини та України
(працездатне населення)**

За даними досліджень, тільки кожен п'ятий українець, а це 22,7%, отримують достатню заробітну плату (а це в середньому 25000-52000 грн.). Трохи менше, 22,5% отримують невелику за розміром заробітну плату. При чому 52% усіх працюючих, активно шукають нову роботу, через низьку зарплатню. В той же час, 40% населення взагалі залишилися без роботи. За даними інфляційного звіту НБУ станом на липень 2022 року безробіття становить 35%. Це в чотири рази більше, ніж у 2021 році, в якому цей показник був 9,8%. В НБУ вважають, що у 2023 році показник безробіття має скласти 27% і лише в 2024 році – 18%. За оцінками незалежного HR - експерта Тетяни Пашкіної, кількість вакансій майже не змінилася після початку повномасштабної війни [3].

Також однією із гострих проблем скорочення трудового ресурсу є втрата працездатності через інвалідність. Адже, після початку воєнний дій людей з інвалідністю стає все більше. За даними Конфедерації роботодавців України, таких людей на початок 2023 року налічувалося 2,8 млн., з яких 76% - працездатного віку. На жаль, кількість людей з інвалідністю зростатиме. По-перше, війна ще не закінчилася. По-друге, навіть після її завершення залишиться великий ризик травмування через спрацювання боєприпасів, адже Україна наразі є самою замінованою країною в світі [2].

Також не варто забувати про тих, хто загинув від збройної агресії проти України. За даними ООН у березні місяці 2023 року ця цифра сягала 8173 цивільних. Серед них – 3,6 тисячі чоловіки та 2,1 жінки [7].

Через це вітчизняна економіка стикнулася з гострою проблемою нестачі працівників. За оцінками уряду, спад національної економіки склав приблизно третину, а у промисловості непоправні втрати перевищили вже 30%. Деякі сектори економіки зазнали ще більших втрат. Гірничо-металургійний комплекс втратив 70% виробництва та експорту, це сталося через знищення двох великих

металургійних комбінатів у Маріуполі та закриття портів. За підсумками 2022 року 109 великих та середніх підприємств зазнали великих збитків внаслідок вторгнення та обстрілів [4].

Сильних втрат зазнав і аграрний сектор. Адже відбуваються постійні обстріли, окупація територій, розгортання все нових воєнних дій, підлив Каховської ГЕС, мінування територій. Через це землі стають непридатними для використання або робота на них стає небезпечною для життя людей. За оцінками Мінагрополітики у 2022 році площа земель для посіву скоротилася на 3,5 млн. га. І це тільки в зоні активних бойових дій [5]. Станом на вересень 2022 року, прямі збитки сягали 6,6 млрд. доларів. За словами директора «Інституту аграрної економіки» Юрія Лупенка, загострюється також дефіцит кваліфікованих працівників в аграрній сфері. Адже багатьох призивають до лав Збройних Сил України. Незважаючи на це, аграрний сектор продовжує працювати та показує хороші результати. Україна проводить експортувати свою продукцію і забезпечує себе власним продовольством [6].

Загальна ситуація на ринку праці буде залежати в першу чергу від тривалості війни та повернення громадян в Україну. Вже в квітні 2022 року трудова активність поступово почала відновлюватися. Також кількість підприємств, які повідомляють про зниження виробництва скоротилася з 70,5% до 44,9%. Це гарний показник, але порівнюючи з довоєнним періодом, лише 12% підприємств працюють на повну силу [8, с. 7].

До одного з факторів вирішення питання нестачі трудового ресурсу відносять – активне прийняття на роботу осіб з інвалідністю. З 2,1 млн. осіб з інвалідністю працездатного віку, за різними даними працює 22-40%. Законодавство України розглядає таких людей, як тягар і тих, хто не здатен ефективно працювати. Але це не так. Адже наразі існує багато професій, де навіть люди без кінцівок можуть спокійно працювати і приносити користь економіці країни. Держава повинна переглянути питання працевлаштування осіб з інвалідністю тому, що це може посприяти відновленню трудового ресурсу, який продовжує нести втрати [2].

Хоча після повномасштабного вторгнення вітчизняна економіка показала високий рівень трансформації та адаптивності до нових умов незважаючи на чисельні втрати, їй все одно важко підтримувати високі показники ефективності [4]. В післявоєнній відбудові питання збільшення рівня зайнятості має стати одним із центральних. Адже велика втрата трудового ресурсу може сповільнювати відбудову та розвиток країни. Також має активно вирішуватися питання безробіття, шляхом створення нових робочих місць [8, с. 3]. Держава має стимулювати розвиток підприємств та залучення іноземного капіталу, робочої сили. Сприяти підвищенню мотивації в українців повертатися на рідну землю заради її процвітання. Невідомо як довго ще буде тривати війна Росії проти України, але ми маємо бути готовими до відновлення нашої держави та працювати заради її розвитку. Адже від цього залежить наше майбутнє.

Література:

1. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну – дослідження Громадянської мережі ОПОРА. *ОПОРА - Громадянська мережа - вибори в*

Україні - Election in Ukraine. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/kilkist-ukrayintsiv-ta-yikh-migratsiia-za-kordon-cherez-viinu-doslidzhennia-gromadianskoyi-merezhi-opora-24791> (дата звернення: 24.10.2023).

2. Як Україні компенсувати втрату 30% трудового потенціалу. *Економічна правда.* URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/10/699925/> (дата звернення: 20.10.2023).

3. «Нерайдушний» стан ринку праці та перспективи його відновлення після війни. *Укрінформ - актуальні новини України та світу.* URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3574736-nerajduzhnij-stan-rinku-praci-ta-perspektivi-jogo-vidnovlenna-pisla-vijni.html> (дата звернення: 24.10.2023).

4. Вирватись з мороку: як виживала та змінювалась економіка України за рік війни. *Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН.* URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/virvatis-z-moroku-yak-vizhivala-ta-zminyuvalas-ekonomika-ukrajini-za-rik-viyni-12157020.html> (дата звернення: 25.10.2023).

5. Яськив Б., Брянська М. Як працює аграрний бізнес в умовах війни. *Дзеркало тижня.* URL: <https://zn.ua/ukr/ariculture/jak-pratsjuje-aharnij-biznes-v-umovakh-vijni.html> (дата звернення: 25.10.2023).

6. Рік аграрної непереможності: як Україна попри війну годувала себе та світ. *Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН.* URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/rik-agrarnoji-neperemozhnosti-yak-ukrajina-popri-viynu-goduvala-sebe-ta-svit-12099183.html> (дата звернення: 25.10.2023).

7. Скільки цивільних українців загинуло за час повномасштабної війни. *Слово і Діло.* URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/09/infografika/suspilstvo/skilky-cyvilnyh-ukrayincziv-zahynulo-chas-povnomasshtabnoyi-vijny> (дата звернення: 25.10.2023).

8. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. Razumkov center. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf> (дата звернення: 25.10.2023).

*Сметанюк О. А.,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки,
Вінницький національний технічний університет
м. Вінниця, Україна*

*Цісар Д. О.,
аспірант кафедри менеджменту,
Вінницький національний технічний університет
м. Вінниця, Україна*

ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

В сучасному світі, де глобальні виклики, такі як зміна клімату, нерівність та екологічні проблеми, стають все більш актуальними, увага спрямовується на роль підприємств у досягненні сталого розвитку. Корпорації стають не лише економічними суб'єктами, а й важливими учасниками соціально-економічних систем, які можуть впливати на соціальну добробут та екологічний стан планети. В цьому контексті поняття корпоративної соціальної відповідальності (CSR) набуває все більшого значення. Корпоративна соціальна відповідальність не обмежується лише виробництвом товарів та послуг, що задовольняють потреби ринку. Вона визнає обов'язок підприємств відігравати активну роль у розв'язанні суспільних та екологічних проблем. CSR включає в себе прийняття етичних рішень, звернення уваги до питань стосовно прав людини, стану довкілля, соціальної справедливості та інших аспектів, що стосуються глобальної спільноти. Спільне прагнення підприємств до забезпечення сталого розвитку може суттєво вплинути на перетворення соціально-економічних систем.

Корпоративна соціальна відповідальність (CSR) є предметом активного дослідження та обговорення в науковому співтоваристві. Різні науковці пропонують різні визначення цього поняття, враховуючи свій підхід та особливості дослідження. Арчі Карролл і Крістин Шабан визначають CSR так [1, с. 22-23]: "Корпоративна соціальна відповідальність (CSR) визначається як обов'язок підприємства вдавати у внутрішній бізнес-процеси, стосовно впливу на суспільство та охорону навколишнього середовища, що виходить за межі звичайних правових обов'язків та вимагає, щоб підприємство діяло в інтересах суспільства в цілому." Філіп Котлер додає [2, с. 6-7]: "CSR - це процес, за яким компанія стежить за тим, щоб її діяльність була взаємовигідною для неї самої та суспільства. Це підходить до ведення бізнесу, в якому корпорація відповідає за вплив своєї діяльності на всіх сторін, від акціонерів до споживачів." Карролл Арчі та Крістофер Бучолц вказують [3, с. 58-59]: "Корпоративна соціальна відповідальність (CSR) - це відповідальність підприємства за вплив своєї діяльності на суспільство та довкілля, включаючи економічні, соціальні та екологічні аспекти." Девід Кріспінс та Майкл Вельтман доповнюють [4, с. 34-38]: "CSR визначається як обов'язок підприємства здійснювати діяльність в інтересах суспільства, що включає в себе захист довкілля та здійснення дій, спрямованих на соціальну відповідність." Ці різні визначення CSR

відображають складність цього поняття та його різнобічність, і вони надають основу для подальших досліджень цієї теми.

У сучасному світі корпорації відіграють ключову роль у формуванні та функціонуванні соціально-економічних систем. Їхній вплив на соціум та глобальну економіку надзвичайно значущий, і зосередження на ролі корпорацій у сучасних соціально-економічних системах стає надзвичайно актуальним. Ось деякі ключові аспекти цієї ролі:

Створення робочих місць та господарський розвиток: Корпорації забезпечують створення робочих місць, сприяють розвитку виробництва, інноваціям та економічному зростанню. Вони стимулюють конкуренцію на ринку і сприяють створенню економічної активності.

Інвестиції у дослідження та розвиток: Корпорації інвестують значні кошти в дослідження та розвиток, що сприяє науковому прогресу і технологічному зростанню. Це допомагає соціуму досягати нових досягнень та вирішувати глобальні проблеми.

Вплив на глобальний ринок: Корпорації стають впливовими учасниками на глобальному ринку. Вони здатні змінювати структуру та тенденції глобального економічного ландшафту, а також визначати, які товари і послуги будуть доступні споживачам.

Корпоративна соціальна відповідальність (CSR): Багато корпорацій приймають на себе відповідальність за соціальний та екологічний вплив своєї діяльності. Вони активно здійснюють заходи, спрямовані на поліпшення соціальних умов та зменшення негативного впливу на довкілля.

Глобальна геополітика та лобіювання: Корпорації мають вплив на глобальну геополітику та політичні рішення через лобіювання та фінансову підтримку. Вони можуть впливати на законодавчі зміни, податкову політику та інші аспекти громадської політики.

Відповідальність перед зацікавленими сторонами: Корпорації зобов'язані враховувати інтереси різних зацікавлених сторін, таких як акціонери, споживачі, працівники, партнери та суспільство в цілому. Їхні дії та рішення повинні враховувати потреби цих сторін.

Зосередження на ролі корпорацій у соціально-економічних системах сьогодення вказує на те, що їхні вибори та дії мають вагому суспільну та економічну відповідальність. Зрозуміння цієї ролі є важливим для формування сталого та справедливого суспільства.

Дослідження впливу корпоративної соціальної відповідальності (CSR) на сталий розвиток надає нам важливий інсайт у сучасну парадигму бізнесу та соціального розвитку. З плином часу, корпорації стають все більш усвідомленими важливості виконання своїх соціальних та екологічних обов'язків, виходячи за межі стандартних вимог законодавства. Це відкриває можливості для покращення взаємовідносин між бізнесом і суспільством. З одного боку, CSR може призвести до позитивних змін у суспільстві та навколишньому середовищі. Компанії, які активно впроваджують соціально-відповідальні практики, сприяють розвитку соціальних ініціатив, поліпшують стандарти життя спільнот, зменшують негативний вплив на довкілля та

сприяють сталому використанню природних ресурсів. З іншого боку, важливо розуміти, що CSR не завжди є срібною кулею для всіх проблем суспільства та довкілля.

Література:

1. Карролл, А., Шабан, К. The Business Case for Corporate Social Responsibility: A Review of Concepts, Research, and Practice. 2009. № 5(83). С. 22–23.
2. Котлер, Ф. Marketing 3.0: From Products to Customers to the Human Spirit. 2010. С. 6-7.
3. Карролл, А. The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. 1991. С. 58-59.
4. Кріспінс, Д., Вельтман, М. Corporate Social Responsibility: Doing the Most Good for Your Company and Your Cause. 2016. С.34-38.

Смушак М.В.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ, Україна

Тиждір Н.З.,

аспірант спеціальності 051 «Економіка»

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ, Україна

Дем'янів А.В.,

здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»

спеціальності «Облік і оподаткування»

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Аграрна сфера України є важливим аспектом розвитку ринкової економіки держави. Конкуренція на світових продовольчих ринках підштовхує до знаходження нових шляхів розвитку аграрної сфери для створення добірної продукції, за допомогою якої вони зможуть конкурувати. Теперішні глобалізаційні процеси в аграрній сфері потребують новіших підходів до організації виробництва. Також допомагають українським виробникам у розвитку сільськогосподарської продукції та у можливості вийти на ринки продовольства у світовому рівні.

Стратегічні цілі розвитку аграрної сфери можна розподілити на чотири групи: 1) розвиток ефективного сільськогосподарського виробництва; 2) розвиток соціальної сфери; 3) розвиток продовольчого ринку; 4) екологічний розвиток сільської місцевості [1, с. 13]. Покращити та підвищити виробництво може кожен підприємець. Проте країна повинна також брати у цьому участь.

Державі необхідно подбати про забезпечення гарантованого доходу сільським господарям, сприяти збуту сільської продукції, заздалегідь вирішувати питання цін на енергоносії, збільшити фінансування переобладнання підприємств новітніми технологіями тощо [2, с. 4].

Географічне розташування України є унікальним, оскільки вона розташована біля країн Європейського Союзу. Вона має розвиток у сфері експорту, а саме: агро та харчова продукція, мінеральні продукти. Лідерами експорту на даний момент являються зернові культури, соняшникова олія та чорні метали. В 2022 році 233 країни отримали експортні послуги та товари від України.

Україна має переваги у сільському господарстві, яке залишається затребуваним у багатьох країнах, оскільки населення зростає, а отже зростає і попит на продукцію. Для цього в Україні є хороші погодні умови, велика кількість чорнозему та людський ресурс, який забезпечує розвиток даної сфери [3, с. 75]. Забезпечення населення продовольством є першочерговим завданням внутрішньої політики країни. Саме від конкурентоспроможності аграрного сектора України залежить: збережемо ми самобутній внутрішній продовольчий ринок, чи залишимося державою-експортером сировини. Проте, є також мінуси, які ускладнюють розвиток. А саме відсутність технологій, капіталу, які могли б покращити виробництво. Також потрібно покращити та удосконалити методологічний інструментарій дослідження і розробки науково-практичних рекомендацій щодо формування та здійснення стратегії економічного розвитку аграрної сфери.

Важливе значення для підвищення ефективності праці є система преміювання робітників. Введення надбавок за професійну майстерність створює новий стимул для підвищення кваліфікації [4, с. 163].

У подальшому очікується, що привабливими для інвестування будуть не тільки прямі вкладення у виробництво продукції, а розвиток аграрної інфраструктури, розвиток логістики, систем зберігання врожаю та виробництво біопалива, оскільки аграрна інфраструктура на даний час є недостатньо розвиненою [5].

Можна визначити декілька напрямів, які можуть зацікавити як внутрішнього так і іноземного інвестора, а саме: виробництво продуктів харчування на експорт, розвиток інфраструктур для сільського господарства [6, с. 270], широке впровадження ІТ.

Отже, для того, щоб іноземний інвестор зацікавився Україною, необхідно створити такі умови, які будуть гарантувати підприємцям зрозумілі правила та цілі. Саме через це потрібно не тільки модифікувати законодавство, а й побороти корупцію та надати захист та гарантію цього захисту інвесторам, як внутрішнім, так і зовнішнім. Розвиток аграрної сфери економіки в Україні високо продуктивний, проте недосконалий. Україні потрібно в цьому напрямку розвиватися як внутрішньо так і зовнішньо.

Література:

1. Надвиничний С.А. Економічний розвиток аграрної сфери України. Автореферат дисертації. 2003. 45 с. URL:

https://www.mnau.edu.ua/files/spec_vchen_rad/d_38_806_01/ref_nadvynychnyj_1.pdf

2. Шпикуляк О.Г., Курило Л.І. Інтелектуальний та людський капітал як детермінанти інноваційного розвитку економіки: інституціональний аспект // *Інноваційна економіка*. 2011. № 3 [22]. С. 3-9.

3. Шпикуляк О.Г., Мазур Г.Ф. Інноваційна діяльність у механізмі стимулювання агропромислового. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*, №4 (28), 2014. С. 73-77.

4. Кулаєць Г. П., Казюка Н. П., Шеленко Д. І., Андрейчук Р. В. Трудові ресурси підприємств у структурі зайнятості. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. Вип. XIV. 2019. С. 161–166.

5. Степанова А. Топ-5 галузей економіки, які першими в Україні прийматимуть зарубіжних інвесторів 2015. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2015/12/9/570529/>

6. Шеленко Д.І. Деякі аспекти науково-методологічного забезпечення пореформеного розвитку сільського господарства. *Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць*. Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. Вип.197: У 5 т. Т.ІІ. С. 269–273.

Черневий Ю.І.,

*д.б.н., професор кафедри лісового і аграрного менеджменту
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Іваночко Б.Р.,

*аспірант спеціальності 051 «Економіка»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Македонська М.Т.,

*здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ТУРИЗМ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Туризм – це багатогранне явище, що поєднує економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти. Важливою сферою в національно-економічного розвитку економіки стало зростання в ролі туризму. Україна має значний потенціал для розвитку туризму, але існують деякі проблеми, які гальмують його розвиток. Основні проблеми розвитку туризму в Україні включають:

– недостатня інфраструктура: багато регіонів України, особливо в сільській місцевості, не мають достатньої інфраструктури для зручного перебування туристів. Відсутність готелів, ресторанів, доріг і транспортних засобів ускладнює подорожі та перебування туристів;

– низький рівень сервісу: багато туристичних об'єктів в Україні не відповідають міжнародним стандартам якості обслуговування. Велика кількість готелів, ресторанів і туристичних атракцій працюють на низькому рівні сервісу, що негативно впливає на задоволення туристів і їх бажання повернутися знову;

– відсутність маркетингу і реклами: Україна не має ефективної маркетингової стратегії для просування свого туристичного потенціалу на міжнародному ринку;

– політична нестабільність: політична війна в Україні, конфлікт на сході країни, впливає на безпеку туристів і відлякувати їх від відвідування країни. Також, негативне враження про Україну, створене засобами масової інформації, може впливати на рішення туристів відвіляку країну;

– відсутність розвиненої туристичної індустрії: Україна не має розвиненої туристичної індустрії, яка б забезпечувала якісне обслуговування туристів і стимулювала розвиток туризму;

– недостатня кількість професіоналів у галузі, низький рівень управління і відсутність інвестицій у туризм ускладнюють розвиток галузі;

Ці проблеми потребують уваги та розв'язання з боку уряду та інших зацікавлених сторін, щоб стимулювати розвиток туризму в Україні;

Для покращення розвитку туризму в Україні, необхідно позбутися та втілювати заходи.

1. *Інвестування у туристичну інфраструктур.* Уряд повинен сприяти інвестиціям у будівництво готелів, ресторанів, доріг та інших необхідних об'єктів для зручного перебування туристів. Також, важливо розвивати транспортну інфраструктуру, щоб забезпечити зручний доступ до туристичних об'єктів.

2. *Підвищення якості сервісу.* Необхідно вдосконалювати якість обслуговування в готелях, ресторанах і туристичних атракціях. Для цього можна проводити навчання та підвищувати кваліфікацію персоналу, а також стимулювати готелі та ресторани до покращення якості сервісу шляхом надання певних пільг чи сертифікації.

3. *Розробка ефективної маркетингової стратегії.* Туристичні організації повинні працювати над розробкою іміджу України як привабливого туристичного напрямку. Це можна зробити шляхом проведення масштабних рекламних кампаній, участі у міжнародних виставках та форумах, а також партнерства з іншими країнами для спільного просування туристичних маршрутів.

4. *Забезпечення безпеки туристів.* Уряд повинен забезпечити безпеку туристів, зокрема шляхом покращення правопорядку та контролю за безпекою на туристичних об'єктах. Також важливо активно працювати з засобами масової інформації для покращення іміджу країни і розповсюдження позитивної інформації про туристичні можливості України.

5. *Розвиток туристичної індустрії*. Необхідно створити сприятливі умови для розвитку туристичної індустрії, зокрема шляхом підтримки професійного навчання та підвищення кваліфікації працівників галузі. Також важливо привертати інвестиції в туризм, що сприятиме розвитку нових туристичних об'єктів та послуг.

Зазначені заходи допоможуть покращити розвиток туризму в Україні і зробити його більш привабливим для відвідувачів з усього світу. У розвитку туризму сприяє молодь.

Роль молоді в розвитку туризму в Україні є надзвичайно важливою. Молодь має великий потенціал у створенні та просуванні нових туристичних продуктів, а також впровадженні інноваційних технологій у галузі туризму.

Молодь може бути активними учасниками туристичного ринку, пропонуючи свої послуги, наприклад, як гідів, організаторів туристичних подій або розробників туристичних маршрутів. Вони також можуть брати участь у проектах з розвитку туризму, сприяючи покращенню інфраструктури та послуг для туристів.

Молодь має великий потенціал у просуванні туристичної інформації через соціальні мережі та інтернет-платформи. Вони можуть створювати цікавий та змістовний контент про туристичні об'єкти в Україні, привертаючи увагу як внутрішніх, так і зарубіжних туристів, однак, розвиток туризму в Україні також супроводжується певними помилками. Недостатня увага до екологічних аспектів туризму може призвести до негативного впливу на природу та культурну спадщину країни. Також, недостатня якість послуг та інфраструктури може вплинути на задоволення туристів і їх бажання повернутися знову.

Для уникнення цих помилок, важливо залучити молодь до процесу планування та розвитку туризму. Молодь має бути включена до діалогу з громадськістю, урядом та бізнес-сектором для забезпечення сталого розвитку туризму в Україні. Крім того, необхідно надавати молодим людям можливості отримати освіту та навички в галузі туризму, що допоможе підвищити якість послуг та розвивати нові туристичні продукти.

Узагалі, молодь має потенціал стати справжнім каталізатором розвитку туризму в Україні, привертаючи більше уваги до багатства та краси країни. Вони можуть стати амбасадорами українського туризму, просуваючи його як привабливий напрямок для подорожей, форми розвитку соціального підприємництва й реалізації соціального капіталу [1] механізм диверсифікації доходів сільськогосподарських підприємств [2, 3].

Молодь є основною цільовою аудиторією для туристичних послуг та має великий потенціал у впливі на розвиток галузі. Молодь активна, інноваційна та зацікавлена у нових дослідженнях, що дозволяє їй стати справжніми промоутерами туристичного потенціалу України.

Однією з перспектив розвитку туризму в Україні є популяризація внутрішнього туризму серед молоді. Україна має багатий культурний спадок, природні резервати, історичні пам'ятки та унікальні місця, які можуть зацікавити молодь. Привернення уваги молоді до своєї власної країни

сприятиме розвитку внутрішнього туризму та підвищенню популярності України серед іноземних туристів.

Отже, молодь має великий потенціал у розвитку туризму в Україні. Проте, для досягнення успіху необхідно вирішити проблеми з інфраструктурою, покращити маркетингову стратегію та звернути увагу на сталий розвиток галузі.

Література:

1. Шеленко Д.І., Баланюк І.Ф., Баланюк В.С. Соціальний капітал у розвитку соціального підприємництва. *Економіка АПК*. 2021. № 11. С. 44–53. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202111044>

2. Шпикуляк О.Г., Дюк А.А., Баланюк І.Ф. Управління організаційно-інституційним та ресурсним потенціалом соціальних підприємств у розвитку сільських територій: теоретичний концепт аналізу. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 7(07). С. 136-140. DOI:10.32782/dees.7-22 URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/210>

3. Стратегія розвитку підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення аграрної економіки України / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк та ін.]. Київ: ННЦ „ІАЕ”, 2022. 32 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/11dX076sNO8-KRo-7jquuqxFCX1QrN33f/view>

Шевченко А.А.,

к.е.н., доц. кафедри економічної теорії і

економіки підприємства

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Фірта Д.Р.

здобувач факультету економіки та управління

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АГРОІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Господарювання аграріїв в Україні на сучасному етапі в умовах війни стикається з великими викликами і труднощами через безпекові, економічні та соціальні обмеження. Війна в Україні спричинила серйозні зміни в сільському господарстві та вплинула на умови господарювання аграріїв: погіршення безпекової ситуації в деяких регіонах України; обмеження доступу аграріїв до їхніх сільськогосподарських земель; зменшення обсягів виробництва і зниження доходів аграріїв через псування урожаїв, зниження доступу до ринків та збільшення витрат на безпеку; проблеми із забезпеченням персоналом; зміни в попиті на продукцію.

На нашу думку спочатку необхідно сформулювати поняття «агроінноваційна діяльність», адже в результаті опрацьованих літературних

джерел нами було встановлено, що питання є досить дискусійним і потребує уточнення.

На думку Муляр О.Д.: «агроінновація – це розроблення новації у галузі сільського господарства (сортів рослин, порід тварин, засобів захисту рослин або тварин), упровадження нової техніки, технології вирощування та утримання тощо, що сприяє отриманню економічного, соціального, екологічного ефектів [1, с. 57]

Харченко Т.О. розглядає поняття «агроінновації» як інновації, впровадження якої зумовить створення нової якості (або вдосконалення наявної) за сутністю та характером застосування, котра забезпечить приріст результативності соціоекономічного розвитку аграрного сектору [2]

Заслуговує на увагу і трактування даного поняття авторами, які пов'язують його із сучасними передовими трансформаціями в аграрному виробництві, які здійснюються з метою отримання економічного ефекту на основі задоволення зростаючих потреб суспільства та забезпечення продовольчої безпеки країни [3].

Отже, агроінноваційна діяльність - це діяльність, пов'язана із процесами впровадження нових або покращених технологій, методів та підходів з метою підвищення продуктивності, стійкості та сталості аграрного виробництва, забезпечення продовольчої безпеки країни на конкретному етапі розвитку.

Суть агроінновацій полягає у застосуванні інновацій для розв'язання сучасних викликів, з якими стикається аграрний сектор, таких як збільшення виробництва продуктів харчування, підвищення якості продукції, збереження навколишнього середовища та ресурсів, а також зменшення негативного впливу сільського господарства на клімат та біорізноманіття.

На рисунку 1 відображено елементи агроінноваційної діяльності.

Рис. 1. Елементи агроінноваційної діяльності

Агроінновації відіграють важливу роль у розвитку сучасного сільського господарства, сприяючи підвищенню продуктивності, зменшенню втрат та створенню більш сталого та ефективного господарства (рис.1).

Агроінноваційна діяльність в умовах війни стикається з ускладненими викликами, але може відігравати важливу роль у підтримці сталості сільського господарства та забезпеченні продовольчої безпеки України та світу (рис.2).

Рис. 2 . Особливості агроінноваційної діяльності в умовах війни

Умови війни можуть створювати ризики для безпеки інновацій та інтелектуальної власності. Слід приділяти особливу увагу заходам із захисту даних та технологій. Коли ресурси обмежені, а доступ до ринків ускладнений, агроінновації можуть допомогти оптимізувати виробництво та ефективно використовувати ресурси.

Агроінновації повинні спрямовуватися на створення технологій і підходів, які допомагають аграріям адаптуватися до негативних впливів війни, таких як обмеження доступу до землі та ресурсів. З метою мінімізації витрат на господарську діяльність с.-г. підприємствам необхідно переходити на ресурсоощадні та енергоощадні технології виробництва с.-г. продукції. Вивільнені кошти можуть бути направлені на технологічні інновації в с.-г. Підприємствах [4].

Інновації, спрямовані на ефективне використання ресурсів, таких як вода, добрива та енергія, можуть бути особливо важливими в умовах війни, коли ресурси можуть бути обмеженими.

Використання цифрових технологій для моніторингу та контролю над виробництвом та областями, де ведеться господарювання, може допомогти відстежувати та реагувати на можливі загрози. Зокрема, використання сучасних технологій у сільському господарстві, таких як сільськогосподарські дрони для моніторингу полів та заборонишувачів для автоматизації робіт, дозволяє збільшити продуктивність та зменшити витрати на робочу силу.

Генетична інженерія може допомогти розробити стійкі культури та породи тварин, які краще витримують стресові умови, такі як відсутність доступу до

звичайних ресурсів або зміни в кліматі. Використання генетично модифікованих рослин може покращити врожайність та стійкість до шкідників, забезпечуючи більше продуктів харчування в умовах обмежених ресурсів.

Залучення гуманітарних організацій і міжнародних донорів для підтримки агроінноваційних проектів в умовах війни може забезпечити необхідні ресурси та фінансування.

Паралельно з цим, агроінновації сприяють створенню сталого агропродовольчого ланцюга, забезпечуючи доступ до продуктів харчування в умовах війни. Агроекологічні підходи та методи органічного землеробства можуть зберегти родючість ґрунтів і мінімізувати негативний вплив воєнних подій на довкілля та здоров'я людей

Об'єднання зусиль між аграріями, науковими установами, владою та іншими зацікавленими сторонами може підвищити ефективність агроінноваційних ініціатив.

Висновок. Важливо зауважити, що в умовах війни агроінновації можуть виявитися особливо важливими для забезпечення продовольчої безпеки та економічної сталості в країні. Гнучкість та здатність аграріїв і сільськогосподарської громади до впровадження новаторських рішень може бути вирішальною в умовах війни.

Література:

1. Муляр О.Д. Еволюція теорії інновацій та її розвиток в аграрній сфері виробництва. *Вісник ЖНАЕУ*. 2011. № 2, т. 2. С. 50-61.
2. Харченко Т.О. Формування дефініції поняття «агроінновація» у контексті соціоекономічного розвитку аграрного сектору. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 18. 2017. URL:<https://docplayer.net/147570040-Formuvannya-definiciyi-ponyattya-agroinnovaciya-u-konteksti-socioekonomichnogo-rozvitku-agrarnogo-sektoru.html>
3. Шевченко А.А., Згадова Н.С., Данкогло К.В. Агроінновація як перспектива до розвитку аграрних підприємств. Аграрний вісник Причорномор'я: Економічні науки. Одеса. 2020. № 96. 152-163 с. URL:<http://lib.osau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2707>
4. Шевченко А.А., Петренко О.П. Детермінанти економічного розвитку сільського господарства в Україні. *Modern Economics* № 38 (2023). С. 186-193 URL:<https://modecon.mnau.edu.ua/issue-38-2023/>

Шевченко В.С.

*к.е.н., доцент кафедри Менеджменту і публічного адміністрування
Харківський національний університет міського господарства
ім. О.М. Бекетова
м. Харків, Україна*

УПРАВЛІННЯ АДАПТАЦІЄЮ ПЕРСОНАЛУ ДО СТРАТЕГІЧНИХ ЗМІН НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Управління адаптацією персоналу до стратегічних змін на підприємствах будівельної галузі – процес, який формується під впливом багатьох компонентів.

Різні за видом та розміром підприємства мають відмінності в результатах економічної діяльності та швидкості втілення стратегічних змін. Сфера діяльності визначає ступінь активності підприємства у впровадженні змін. Наприклад, підприємства, що здійснюють діяльність у сфері архітектури та інжинірингу, технічних випробувань і досліджень мають більший рівень інноваційної діяльності, ніж підприємства, які виконують будівельно-монтажні роботи. Тож, можна припустити, що і процеси адаптації персоналу до змін у першому випадку будуть не такі складні, ніж у другому.

Розмір підприємства впливає на його мобільність і швидкість реагування на зміни у зовнішньому середовищі. Загальновідомо, що великі за кількістю персоналу підприємства більш інертні, ніж малі підприємства.

Організаційну культуру вважають найсильнішим мотиватором, регулятором і індикатором діяльності персоналу в організації. Організаційна культура – це ідеологія управління та організації соціально-економічної системи. Вона спрямована на підвищення трудового потенціалу системи і відтворює основні цінності організації. Вона, як передумова і стереотип, впливає на формування стратегії діяльності підприємства, прийняття рішень, розподіл влади та поведінку персоналу [1].

Здатність працівників пристосовуватися до стратегічних змін, які відбуваються у діяльності підприємства, формується під впливом багатьох факторів, виявлення і класифікація яких є предметом дослідження багатьох учених.

Фактори, які визначають формування організаційної культури (а значить і можуть «відповідати» за адаптацію працівників до змін та поділяються на первинні та вторинні. Перша група факторів охоплює особливості стилю, манери поведінки і ставлення до праці керівників, а також критеріальні бази відбору, призначення, просування й заохочення працівників. До групи вторинних факторів належать: структура організації, система передачі інформації, організаційні процедури, філософія поведінки та ін. [1, с. 28].

Відзначають різні соціальні явища, що виступають в якості факторів, які здійснюють стимулюючий або гальмівний вплив. Найважливішими серед цих факторів називаються:

- очікування керівників вищого рівня;

- кваліфікація працівників, які беруть участь у кожній стадії інноваційного процесу та їх ставлення до даного нововведення;
- згуртованість керівного ядра організації;
- спрямування на досягнення загальних цілей;
- характеристики особистості керівника організації (вік, стаж роботи в організації, рівень кваліфікації та загальної культури, авторитет у зовнішньому і внутрішньому середовищі);
- характер інноваційної ситуації та ін.

Класифікація факторів адаптації персоналу до стратегічних змін повинна відображати як особистісні (індивідуальні) характеристики робітника, так і вплив кадрового менеджменту на їх формування. Аргументами на користь цієї думки є наступні міркування. Готовність персоналу до змін залежить не тільки від особистісних якостей працівників, а й значною мірою від форм і методів роботи з персоналом. Діяльність менеджерів спрямована на створення найбільш сприятливих умов праці, які забезпечують ефективну роботу персоналу, сприяють розкриттю потенціалу людини та забезпечують синергетичний ефект колективної праці. Саме тому фактори, які впливають на процес, терміни і результат адаптації персоналу підприємств будівельної галузі до проведення стратегічних змін (або скорочено фактори АПСЗ) логічно згрупувати за ступенем впливу кадрового менеджменту (або тих керівників, які мають повноваження здійснювати вплив на працівників).

В рамках дослідження групи факторів АПСЗ, які не знаходяться у зоні впливу та відповідальності кадрового менеджменту (тобто, другий стовпчик табл. 1) розглядати не будемо, оскільки фактично кадровий менеджмент підприємства не має змоги суттєво впливати на ці фактори або контролювати їх. Натомість групи факторів, які повністю або частково залежать від кадрового менеджменту, розглянемо більш докладно.

Заслуговує на увагу питання, якою є «вага» і, відповідно, вплив кожного фактору на готовність працівника до змін, чи є значимі відмінності в цих «вагах» у різних категорій працівників; чи впливає корпоративна культура, розмір підприємства на їх склад. У першому розділі дипломної роботи йшлося про необхідність дослідження реакції працівників підприємства на проведення перетворень. Загально поширений метод такого дослідження – «аналіз поля сил», метою якого є розташування сил, які сприяють або протидіють змінам. Однак, до сьогоднішнього дня повною мірою не вирішена задача виявлення і вимірювання таких сил з боку персоналу підприємства.

Слід зробити припущення, що локалізація двох груп сил (або факторів, які формують ці сили) та їх величина може змінюватися як на різних ієрархічних рівнях самого підприємства (або у різних категоріях персоналу), так і мати розбіжності на підприємствах різного розміру (за кількістю працюючих людей) та із різним типом організаційної культури. Далі дослідимо, чи підтвердиться це припущення.

Спочатку слід виявити найбільш вагомі для різних категорій персоналу фактори, які впливають на процес адаптації персону до стратегічних змін в діяльності підприємства будівельної галузі. Для вирішення цього завдання

може бути застосований метод анкетування. До складу анкети входять питання за наступними напрямками дослідження:

- виявлення ставлення робітників до стратегічних змін (нововведень);
- визначення факторів, які активують участь робітників в організаційних перетвореннях;
- визначення причин негативного ставлення до змін;
- оцінювання рівня організації праці на підприємстві;
- виявлення ставлення до виконання завдань;
- визначення причин незадоволеності роботою на підприємстві;
- виявлення найвагоміших стимулів праці.

Література

1. Анін В. І. Оптимізація стратегій будівельної організації в ринкових умовах / В. І. Анін. - Київ : Ратибор, 2004. 242 с.
2. Білошкурська Н. В. Моделі адаптивної поведінки та їх роль у формуванні економічної безпеки підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 12. С. 101-104.

Lubenets Yu.,

*Student of the Faculty of Economics and Management
Odesa State Agrarian University
Odesa, Ukraine*

Maiev A.,

*PhD of Public Administration,
Senior Lecturer of the Department of Social and Humanitarian Sciences Odesa
State Agrarian University
Odesa, Ukraine*

PROBLEM OF UNEMPLOYMENT IN UKRAINE AND WAYS TO OVERCOME IT

The first and most important role of the economy is to ensure full employment and material well-being of the population. Today, unemployment is one of the most urgent problems in the country. Unemployment is a state when a person, capable and ready to work, does not have a job and is looking for it. It is an important indicator of economic and social stability in the country provoking a decline in living standards, social discontent and instability.

1) The growth of unemployment in Ukraine as a result of Russian aggression is a complex and important problem. Russian aggression, which began in 2014 with the illegal annexation of Crimea and the conflict in the East of Ukraine, significantly affected the country's economy and social sphere. Destruction of infrastructure facilities, investments decline, foreign debts of the country, reduction of production and workers, mobilization of able-bodied men, all these factors significantly contributed to the increase of unemployment level. As a result of the full-scale war, small and micro-businesses, which offer work to a large part of the population,

suffered great losses. As of the beginning of November 2022, 12.4% of small and 8% of micro-enterprises stopped working completely, 33.2% and 31.9% worked partially. Only about 40% of enterprises are operating at full capacity [3]. In order to stay on the labor market, companies have to cut wages, reduce staff and the number of working hours. According to official statistics, as of January 1, 2023, 186,500 people were unemployed, with 21,200 job vacancies. Accordingly, almost nine officially registered job seekers applied for one vacant position [3]. However, the Ukrainians working unofficially are not included in statistics, so it is impossible to fully assess the situation.

2) The displacement of people also has a significant impact on unemployment rates. Due to the sharp increase in internally displaced persons from the east to the central regions, there has been a change in occupations, creating additional pressure on the labor market. The internally displaced persons have to change their field of activity and adapt to the specifics of the labor market in each region. The departure of qualified specialists abroad leads to the loss of important intellectual and technical potential of the state. This problem becomes especially relevant when the departure of important specialists becomes massive and systematic. Deputy Minister of Economy of Ukraine Tetiana Berezhna: “At the Ministry of Economy, we come to the conclusion that there are now about 6.2 million people who have left Ukraine since the full-scale invasion” [2].

The imperfect education system in Ukraine is an acute problem today. Its imperfection begins with the corruption of educational institutions, where every person can receive a certificate of education without the appropriate knowledge. The reduction in funding of the state order also provides an opportunity to study for people with financial rather than intellectual resources. We believe that the education system in Ukraine is very outdated, based on old data and focusing on theoretical knowledge. Graduates do not have relevant skills, needed in today’s labor market. The insufficient amount of practice provokes a negative attitude of employers towards specialists without official work experience.

3) The third reason for the increase of unemployment level is the economic policy of the state, the instability and insufficient investment in entrepreneurship limiting the creation of new jobs. On the contrary, tax pressure is carried out on small and medium-sized businesses (providing jobs for the majority of the population). For this reason, many enterprises either evade tax dues by hiring workers informally or paying the minimum wages. According to the Ministry of Finance of Ukraine, the average salary level in neighboring European countries is much higher and more attractive for specialists than in Ukraine. Thus, the average salary in Poland is – 1601 euros, in Hungary – 1478 euros, in Slovakia – 1592 euros, while in Ukraine it is only – 377.5 euros [1]. A very large part of Ukrainian specialists emigrates to other countries in search of higher earnings and development. This phenomenon is called “brain drain”, when the country loses valuable personnel. State policy is not aimed at attracting and retaining gifted specialists, creating conditions for the development of national economy and innovations, as well as supporting Ukrainian citizens in their career and education.

4) The fourth reason is business monopolization. Large monopolies displace competitors, and dictate their own, not very favorable working conditions. Ukrainians are offered to work more than the standard working day for the minimum wage. This has a negative impact on income distribution and jobs.

5) Seasonal fluctuations in production also cause changes in the movement of labor. For example, in the summer season, the demand for labor in agriculture and tourism increases significantly. Since Ukraine is an agrarian country, at the end of the season the unemployment rate increases significantly for this reason.

There are many different reasons for the rise of unemployment rate, but these five are the main ones. However, the situation has improved over the past year. Due to the departure of women abroad, the mobilization of men of working age, the expansion of social support and gradual economic recovery, the unemployment rate has decreased significantly. According to the National Bank of Ukraine, the number of officially registered unemployed in Ukraine fell to a record low of 103,300 in September. Women are 74,600, and young people under the age of 35 are 23,100 of the total number of unemployed. Last September, 260.5 thousand unemployed people were registered in Ukraine. In this way their number fell by 2.5 times [4].

Reducing the level of unemployment is an important goal for the policy of social and economic development of the state. A set of measures and factors is needed to ensure employment of the population. We consider it necessary to modernize the legislation of Ukraine in order to be more focused on the growth of employment and its productivity. The policy should be aimed at the development of investment and the support of social protection of workers. The level of remuneration also needs to be reformed, in particular, in the context of elimination of discrimination regarding the establishment of official salaries for experienced staff.

A very important reason is the above-mentioned corruption of educational institutions in Ukraine, which must also be eliminated through careful control and inspections. It is necessary to implement the development of the acquisition of professional qualifications and their reliable confirmation. Therefore, Ukrainian diplomas will really be an indicator of experience and professionalism allowing to get a job without any obstacles. Also, a very large volume of work falls on the level of wages, because the main incentive for working people is earnings, which in Ukraine (as we can see from the average wages in Europe) is unfortunately insufficient for a comfortable life.

It is important to continue to take steps towards improving the labor market, reducing shadow employment and ensuring social support for those in need.

References:

1. Average salary in Europe. Minfin. URL: <http://surl.li/mncuf> (Access date: 25.10.2023).
2. Berezhna T. Ministry of Economy indicated the number of Ukrainians abroad. EconomistUA. URL: <http://surl.li/mncss> (Access date: 25.10.2023).
3. Unemployment in Ukraine during a full-scale war. National Institute for Strategic Studies. URL: <http://surl.li/gazjp> (Access date: 25.10.2023).

4. Zhyrii K. Official unemployment in Ukraine has fallen to a historic low: how many people are receiving support. UNIAN. URL: <http://surl.li/mncuq> (Access date: 25.10.2023).

Smelash N.

*Master's degree student ESI of Economics and Management
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
Kharkiv, Ukraine*

Kalashnikova Kh.

*PhD in Economics, Associate of the Department of Management
and Public Administration
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
Kharkiv, Ukraine*

FOREIGN EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION OF CONFLICTS OF INTEREST IN PUBLIC RELATIONS

The issue of conflicts of interest is an acute one not only in Ukraine but also in other countries. In some countries of the European Union, it became relevant much earlier than in Ukraine. The emergence of conflicts of interest in the civil service is a problem for all countries, regardless of their level of socio-economic development. That is why the competent authorities take measures to prevent conflicts of interest or the role of the conflict.

The main legal ways to resolve this are: the legislative framework; the system of competent authorities that take measures to prevent and resolve conflicts of interest; compliance with the ethical principles of a civil servant to prevent situations of conflict of interest; effective punitive sanctions; transparency of the statistical results of resolving conflicts of interest; the obligation of a civil servant and his/her family members to submit an income declaration and a report on the sources of funds or property exceeding etc.

Ukraine, as a member of the Convention, is taking steps to implement the basic principles of the fight against corruption in Ukraine: this includes the establishment of special controlling bodies and the adoption of relevant anti-corruption laws and regulations, etc. However, the level of corruption in Ukraine, unfortunately, remains high, which determines Ukraine's 117th place in international corruption of corruption.

The principle of exclusivity for top-level public authorities, including parliamentarians, is widely used in foreign countries, which provides for separate rules for these categories of positions. For example, in Portugal, such persons are prohibited from engaging in any other professional activity, even to engage in any other professional activity, even without remuneration, or to be a member of the governing structures of any commercial organizations. In Central and Eastern Europe, particularly in Poland, special attention is paid to conflicts of interest. In the context of a young parliamentary system and a lack of trust in the institutions of

representative democracy, it is especially important to take into account the reputation of the parliament and parliamentarians. The following tools may be interesting for Ukraine situations of conflict of interest used in the United States: transfer of monetary interests to blind trusts, increased transparency of decision-making, delegation of authority, resignation, limitation or relinquishment of personal interests, and refusal of gifts [1].

Notably, Ukraine does not have a single legal act on parliamentary ethics. The Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the Rules of Ethical Conduct of Civil Servants» of 11 February 2016, № 65 [2] and the Order of the State of Ukraine on Civil Service «On Approval and General Rules of Ethical Conduct of Civil Servants and Local Self-Government Officials» of 05 August 2016 № 158 stipulate that one of the principles of civil servant's activity is integrity, which implies prevention of conflict between public and personal interests [3].

In the United Kingdom, the rules for regulating conflicts of interest have hardly changed since 1890, when they were first established. Currently, the British anti-corruption strategy is implemented by peer-to-peer [4, p. 201].

In Germany, there is a principle of conflict of interest regulation in the civil service, based on the idea that any person performing public functions should inform about any personal programme to promote the principles of honesty and integrity in the civil service. In Britain, as in the United States, there is a Code of Ethics for Civil Servants, which provides for loyalty to the state, avoidance of conflicts between official duties and private interests, and refraining from engaging in activities that discrediting the civil service, honesty, impartiality, restraint in political issues and disputes, and the desire to reach a compromise.

The French approach to the settlement of conflicts of interest in the is characterized by the most stringent restrictions. The French criminal law contains a separate article for the crime of conflict of interest, which is «unlawful promotion of interests» [4, c. 202].

The fight on corruption in the Slovak Republic is carried out at the level of central government agencies and other institutions that consider the use of public resources to be the most risky area. This includes public procurement, budgeting and execution budgets, handling of state property, and inspections, disbursement of funds from the EU Structural Funds, as well as communication with the public relations, decision-making and personnel policy [5].

An effective means of preventing conflicts of interest in the European Union is the transparency of civil servants' activities, which is ensured through open access to the procedure for recruitment to the civil service; public control and obtaining the necessary information about the activities of civil servants and the grounds for their decisions, their property status and the property status of their close relatives.

References

1. Policy proposals on the conflict of interest of members of parliament of Ukraine. Agency for Legislative Initiatives. URL: https://parlament.org.ua/wpcontent/uploads/2017/09/Propozicii_Politiki_deklaruvannya_Konfliktu-1.pdf [In Ukrainian]
2. On approval of the Rules of Ethical Conduct of Civil officials: approved by

the Cabinet of Ministers of Ukraine. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 11 February 2016 p. № 65. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248839311> [In Ukrainian]

3. On Approval of the General Rules of Ethical Conduct for Civil Servants and Local Self-Government Officials: approved by the State Agency for Civil Service. By Order of the State Agency of Ukraine on Civil Service of 05 August 2016. № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text> [In Ukrainian]

4. Petrova S. G. Conflict of interests in public service: the experience of foreign countries. International scientific journal «Innovation Science». № 6/2015. PP. 201-203. [In Ukrainian]

5. Strategic plan of fighting corruption in the Slovak Republic. URL: https://www.vlada.gov.sk/data/files/2340_8518.pdf

Tanklevska N.S.

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Economics and Finance of Enterprise,
State University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine*

FINANCIAL SECURITY OF THE AGRICULTURAL SECTOR AS THE BASIS OF UKRAINE'S ECONOMIC DEVELOPMENT

In the context of a full-scale war, post-conflict consequences, devaluation of the national currency and other external factors have disrupted the effective functioning of Ukraine's economic system and deepened the economic crisis. Under these conditions, an important issue arises of strengthening the financial security of agriculture as a driver of the national economy. Financial security is ensured through the implementation of a balanced state financial policy in accordance with the doctrines, concepts, strategies and programmes in the political, economic, financial, social, information and other spheres adopted in accordance with the established procedure [1].

The main goal of financial security is to ensure the most efficient use of resources of agricultural entities to ensure stable functioning and dynamic development, and to prevent internal and external threats. The essence of financial security of agriculture is characterised by its main features. There are opinions that the signs of financial security should be reflected in the spectrum of characteristics of indicators of the financial condition of business entities, namely liquidity, solvency, independence, provision with own financial resources, quality of financial instruments, etc.

The basic characteristics of financial security are uniqueness (determined by the characteristics of each particular enterprise and depends on the size of the enterprise, its production, technical, financial, and organisational capabilities), separation (independence from other production units), complexity (ensuring the security of all its functional components), efficiency and dynamism (ensuring the ability to quickly

change the sequence of actions and strategy to ensure financial security when factors and conditions of the financial environment change) [2, 3]. Regarding the latter, it should be noted that we consider it appropriate to call this characteristic adaptability, as this way its content is more correctly revealed.

The financial security of agriculture should be considered as an open economic system, the basis of formation and functioning of which is based on such fundamental concepts as: the concept of sustainable development, the concept of value management, the concept of social responsibility of business, the concept of Kaizen, the concept of elimination of constraints, the concept of strategic management, the concept of SAST, the concept of knowledge management, the concept of competences and others, namely:

- concept of sustainable development of financial security of agriculture: sustainable development is studied as a certain process to be managed, based primarily on a systematic approach and modern information technologies that facilitate rapid modelling of various vectors of development of the industry, as well as provide for high accuracy of forecasting their results, the ability to choose the most rational option;

- value management concepts: serves as a basis for making strategic and operational management decisions on the creation of resource provision, quality management of the subjects of financial security of agriculture;

- SAST concept (Strategic assumption surfacing and testing): is the basis for managing the financial security of agriculture on the basis of "soft changes" and management focused on achieving the strategic goals of economic entities;

- the concept of eliminating constraints (the theory of constraints): can serve as a basis for correlating the goals of managing the subjects of agricultural financial security and achieving the best results with the available resources.

- Competence-based concept: can be used in the process of achieving harmonisation of the interests of agricultural enterprise stakeholders;

- The Kaizen Concept is based on the philosophy of continuous improvement and provides for the achievement of any goals of managing the financial security of agriculture on the basis of continuous improvement, which is the result of the formation of a special management culture;

- the concept of social responsibility business: is a certain basis for managing the financial security of an enterprise on the basis of social responsibility and a guideline focused on agricultural development;

- concepts of knowledge management (MBL, Learning Organisation, Knowledge Management, The Knowledge Society): can be used in the process of achieving the goal of countering threats and aligning interests in managing the financial security of an enterprise by using the philosophy of a learning organisation [2].

The financial security of agricultural development should be focused on creating a competitive national economy, the primary task of which is to ensure the country's food security. Therefore, the mechanism of ensuring financial security of agriculture should take into account the sources of financial resources and minimisation of financial risks. It is on them that the improvement of economic relations and the

sustainable development of the agricultural sector depend, which is achieved through financial instruments, levers and methods that, by influencing the financial security of the industry, form its level, which is based on financial self-sufficiency, reliability, independence, sustainability and stability [1,2,3]. In addition, the financial security of agriculture will be influenced by the adaptation of the financial, economic, psychological and behavioural components of the post-war "economic miracle" in foreign countries, in particular the leading experience of Israel, South Korea and Germany [4].

Thus, financial security plays an important role in ensuring the economic development of the country, as it is the basis for high competitiveness and food independence of the country. Ensuring the financial security of agriculture should be based on such fundamental concepts as the Kaizen concept, the concept of social responsibility of business, the concept of knowledge management, the concept of sustainable development, and others. Russia's military aggression has increased the number of threats to Ukraine's economy as a whole, and the agricultural sector.

References

1. Varnaliy Z. S. Finansova bezpeka ukrayiny v systemi staloho rozvytku ekonomiky v umovakh viyny. Finansovi instrumenty staloho rozvytku ekonomiky : materialy IV mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (12 travnya 2022 r.). Chernivtsi: Chernivets'kyi nats. un-t, 2022. S. 35-39.
2. Tanklevs'ka N.S., Prystems'kyi O.S. Rezervy posylennya finansovoyi bezpeky rozvytku sil's'koho hospodarstva. Biznes Inform. 2017. № 10. S. 274-280
3. Khymych I.H., Vynnyk T.M., Konstantyuk N.I., Tymoshyk N.S., Yuryk N.YE. Finansova bezpeka pidpryyemstva yak antykryzovyy metod upravlinnya. Modern Economics. 2021. № 25(2021). S. 153-159.
4. Khudoliy L.M., Tanklevs'ka N.S., Barabash L.V. Finansovo-ekonomichni ta psykholoho-povedinkovi aktsenty povoyennoho «ekonomichnoho dyva» u zarubizhnykh krayinakh. Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho NUS. 2022. Vyp. 100. Ch. 2. S. 329-339

СЕКЦІЯ 4. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК В ГЛОБАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Баланюк І.Ф.,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Циріль Т.В.,

*викладач-методист економічних дисциплін
Калуський політехнічний фаховий коледж,
м. Калуш, Україна*

Плішка С.В.,

*здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Автоматизація та робототехніка включають в себе різні технології і методики, що дозволяють замінити людську працю на автоматичні системи і роботів. Це може включати в себе використання програмного забезпечення, сенсорів, роботів та іншого обладнання, а також управління та контроль процесів з метою підвищення продуктивності, якості і безпеки роботи.

Автоматизація та робототехніка на сьогоднішній день є дуже актуальними технологічними напрямками. Існує кілька ключових причин, чому вони є настільки важливими.

1. *Підвищення продуктивності* - автоматизація та робототехніка дозволяють автоматизувати та автоматично виконувати рутинні та повторювані процеси, що знижує кількість людської праці та підвищує продуктивність. Роботи можуть виконувати завдання швидше, ефективніше та безвідмовно.

2. *Покращення якості та точності* - роботи та системи автоматизації можуть запрограмовано виконувати завдання з високою точністю та низьким рівнем помилок. Це особливо важливо у сферах, де важливо досягнути високої якості, таких як виробництво автомобілів чи медична діагностика.

3. *Штучний інтелект* - він включає в себе використання комп'ютерних систем для аналізу даних, прийняття рішень, навчання та розуміння людської мови. Штучний інтелект може бути використаний для автоматизації процесів і вдосконалення робототехніки.

4. *Інтернет речі* - це поняття описує мережу фізичних пристроїв (наприклад, датчики, роботи, виробничі устаткування), які з'єднані за

допомогою Інтернету. Це дає можливість збирати дані та керувати цими пристроями віддалено.

Хоча автоматизація наукових досліджень має багато переваг, вони також стикаються з деякими проблемами, які можуть обмежувати їх впровадження та використання. До таких проблем можна віднести.

1. *Високу вартість* - впровадження автоматизації та робототехніки часто пов'язане зі значними витратами. Вартість розробки та виготовлення роботів, придбання необхідного обладнання та програмного забезпечення, навчання персоналу – все це може вимагати значної фінансової витрати.

2. *Складність впровадження* - впровадження автоматизації та робототехніки може бути складним і заплутаним процесом. Це може включати розробку і налаштування програмного забезпечення, інтеграцію з існуючою інфраструктурою, навчання персоналу та вирішення ряду технічних проблем.

3. *Страх втрати робочих місць* - впровадження автоматизації та робототехніки може призвести до зниження кількості робочих місць для людей. Це може викликати соціальну напругу та впливати на економічну стабільність.

4. *Питання безпеки* - робототехніка може представляти певні ризики для безпеки [1; 2]. Наприклад, у разі помилкових дій робота або несправностей в обладнанні можуть виникнути небезпечні ситуації. Також виникають етичні питання стосовно використання роботів військових цілях або автоматизованих систем, які можуть порушувати приватність людей.

5. *Межі можливостей* - незважаючи на швидкий розвиток технологій, деякі завдання можуть залишатися надто складними для автоматизації чи роботизації. Деякі процеси можуть вимагати людського інтелекту, творчості або міжособистих навичок, які важко передати на роботів.

Ці проблеми необхідно враховувати при плануванні і впровадженні автоматизації та робототехніки. Вони можуть вимагати уваги і розробки додаткових стратегій для їх подолання та оптимізації. Стан розробки автоматизації та робототехніки можна охарактеризувати як динамічний та швидкозмінний. У науковій і практичній сфері постійно виникають нові технології, ідеї та дослідження, що сприяють поліпшенню цих областей, а саме для інноватизації виробничих систем [3; 4; 5].

У науці автоматизація та робототехніка постійно вивчаються та розробляються. Відбуваються значні прориви в таких областях, як штучний інтелект, машинне навчання, комп'ютерне зору, розпізнавання образів та планування руху роботів. Нові алгоритми та методики розробляються для розв'язання складних задач аналізу, прийняття рішень та керування роботами. Також виявляються нові матеріали та датчики, що забезпечують переваги у сенсорній зворотному зв'язку та здатності до сприйняття оточуючого середовища [6; 7; 8].

У практиці автоматизація та робототехніка широко використовуються в різних галузях. Наприклад, виробництво, логістика, медицина, сільське господарство, автопромисловість, транспорт тощо. Великі компанії вдосконалюють свої виробничі процеси за допомогою автоматизації та роботизації, що призводить до підвищення продуктивності та зниження витрат.

Також люди стають все більше залежними від роботів та автоматизованих систем у повсякденному житті.

Однак, можна сказати, що існує ще значний потенціал для подальшого розвитку автоматизації та робототехніки. Висуваються нові вимоги до автоматизації з урахуванням змінного оточуючого середовища та специфічних задач. Виходять на передній план такі теми, як соціальні роботи, співпраця між роботами та людьми, безпека роботів та етичні аспекти автоматизації.

Загалом, стан розробки автоматизації та робототехніки демонструє постійний прогрес та потенціал для майбутнього розвитку. Розуміння та вирішення проблем, що виникають у процесі автоматизації та роботизації, дозволяють досягти нових горизонтів у практичному використанні цих технологій.

Література:

1. Шпикуляк О.Г. Мотивація формування людського та соціального капіталу в аграрній сфері. *Економіка АПК*. 2006. № 10. С. 135–141.
2. Курило Л.І., Шпикуляк О.Г. Інституціоналізація інноваційної діяльності в аграрній сфері економіки. *Облік і фінанси АПК*. 2010. № 3. С. 114–117.
3. Шпикуляк О.Г., Курило Л.І., Удовиченко С.М. Інституційно-правове забезпечення інноваційної діяльності та формування інтелектуального капіталу в аграрній сфері. *Економіка АПК*. 2011. № 6. С. 104–111.
4. Шпикуляк О.Г. [та ін.] Бізнес-система управління інноваційними ресурсами в агропромисловому виробництві України. *Економіка АПК*. 2012. № 4. С. 123–127.
5. Шпикуляк О.Г. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності. *Економіка АПК*. 2011. № 12. С. 109–116.
6. Humeniuk M., Shelenko D., Kovalchuk N., Balaniuk I. Kozak-Balaniuk I. (2022). The impact of innovation on the structure of the assets of the enterprises. Вплив інновацій на структуру активів підприємства. *Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania)*, Vol. 31(4), p. 93–112.
7. Матковський П.Є., Сас Л.С., Шеленко Д.І. Розроблення інформаційної та обліково-аналітичної платформи для сільськогосподарських виробників і споживачів. *Інтелект XXI*. № 6, 2021. № 6. С. 51–54.
8. Matsola S., Shelenko D., Matsola M. The role of information support in the management of foreign economic activities of enterprises. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. Вип. 57, 2020. С. 72–75.

Дергалиук Б. В.,
д.е.н., професор, професор
*Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут ім. Ігоря Сікорського»*
м. Київ, Україна
Павленко А. В.
здобувач факультету менеджменту та маркетингу
*Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут ім. Ігоря Сікорського»*
м. Київ, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ДРАЙВЕР ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Однією з визначальних характеристик функціонування сучасних суспільно-економічних систем світового та національного рівня є домінування глобалізаційних тенденцій розвитку, які виявляють себе у поглибленні міждержавного співробітництва у сфері трансферу технологічних продуктів, освітніх послуг, руху робочої сили, інтенсифікацією економічної співпраці між великими підприємницькими утвореннями тощо.

Слід, зауважити, що провідна роль у практичній реалізації таких процесів належить інтелектуальному капіталу, який за своїм змістом найчастіше виступає предметом руху та обміну цінності у межах глобальних ланцюжків економічних взаємодій. Тісний зв'язок термінів глобалізації та інтелектуального капіталу обумовлений перш за все їх етіологічним підґрунтям, адже виникнення та прискорений розвиток цих явищ бере свій початок у парадигмальному переході, що призвів до трансформації індустріального устрою суспільно-економічних відносин до сучасної постіндустріальної формації. Суспільство постіндустріального типу характеризується превалюванням нематеріальних складових структури економічних систем, виступаючи первинним елементом досягнення ефективних показників функціонування та набуття перспективного потенціалу розвитку.

Тобто, на сьогоднішній день має місце якісний перехід, що характеризується відходом господарюючих суб'єктів від стратегічних положень так званого техноцентризму до антропоцентризму – гуманістично орієнтованого підходу, що базується на стимулюванні розвитку ініціативного та кваліфікованого кадрового ресурсу, комплексно інтегрованого у наявні виробничі системи, що позитивно впливає як на внутрішній, так і на глобальний конкурентний потенціал економіки [1, с. 48].

У даному контексті особливого значення набуває інтелектуальний капітал, який на відміну від традиційного розуміння поняття капіталу, включає у себе інтелектуальний компонент розвитку, втілений у ресурсних складових інноваційного типу, а саме людський ресурс (знаннєвий потенціал, високий рівень освіченості та кваліфікації кадрів), технологічний ресурс (система

управління бізнес-процесами; внутрішній інформаційний ресурс; нематеріальні активи та їх правове підкріплення – патенти, авторські права) та інтерфейсний ресурс (репутаційна складова функціонування бізнесу, клієнтська база, налагоджена система збуту, бізнес-зв'язки стратегічного рівня тощо).

Саме тому, виходячи з окреслених вище процесів, сьогодні, знаннявий та інтелектуальний ресурс перетворюється в окрему продуктивну силу, процес генерації, в ході фундаментальних та прикладних досліджень, знань набуває комерціалізації виступаючи першочерговим чинником інноваційного росту національних економік [2, с. 195].

Виходячи з цього, процеси формування та подальшого нарощення інтелектуального капіталу бізнес-сектору на пряму корелюють з потенціалом економічних систем до набуття ними ефективних інтеграційних властивостей та прискорення глобалізаційних процесів розвитку. Інтелектуальний капітал виступає у певній мірі глобальною конкурентною перевагою, яка окрім забезпечення внутрішньосистемної стійкості та безпеки виступає інноваційно-інвестиційним маркером надійності та привабливості господарської одиниці (або економіки в цілому) до глобальної співпраці.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження пропонуємо ідентифікувати ключові напрямки стимулювання процесів інтенсифікованого зростання інтелектуального капіталу в контексті залучення та використання активної глобалізації у якості передумови сталого зростання економічної системи:

- стимулювання розвитку техніко-технологічної бази вітчизняного підприємництва, формування профільних програм оновлення та якісної модернізації матеріальної бази на основі наукоємних інноваційно орієнтованих виробничих фондів;

- розбудова національного знаннєвого потенціалу, що втілюється у комплексному розвитку освітньої інфраструктури та створення організаційних механізмів співпраці вітчизняних та іноземних науково-освітніх закладів, забезпечення їх взаємозв'язку з бізнес-сектором з метою систематизації процесу створення та економічної дифузії знаннєвого продукту, перетворення його у товар;

- використання заохочувального інструментарію економічної політики спрямованого на посилення процесів діджиталізованого розвитку підприємницького та соціального сектору, скорочення цифрового розриву, забезпечення цифровізації адміністративного функціоналу держави;

- сприяння креативізації економічної системи шляхом формування стійкого середовища особистісного розвитку індивідів як сприятливого поля інтелектуальної творчості;

- забезпечення дотримання параметрів інклюзивності економічного середовища з метою досягнення повноти реалізації інтелектуального потенціалу людського ресурсу.

Підсумовуючи викладені вище особливості забезпечення розвитку інтелектуального капіталу як ключового рушія інтеграційних процесів

глобалізованого економічного простору можна стверджувати, що формування цілісної державної політики націленої на прискорений розвиток технологій, інтенсифікацію процесів генерування знань та їх подальшої комерціалізації, а також культивування сприятливого та доступного середовища інтелектуальної творчості є першочерговими чинниками досягнення стійких індикаторів росту інтелектуального капіталу економіки.

Література

1. Стащенко Ю. В., Гавриловський О. С. Формування інтелектуального капіталу та розвиток інтелектуальної міграції в умовах глобалізації. *East European Scientific Journal*. 2021. № 6 (70). С. 46-51.

2. Криховець-Хом'як Л. Я. Зростання ролі людського інтелекту в контексті транзитивності та глобалізації економіки України. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. № 2. С. 191-201.

Завадських Г.М.,

*к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна*

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Україна переживає глибоку соціально-економічну кризу, спровоковану російською агресією.

В першу чергу відбудови потребують заклади критичної інфраструктури, житло та транспортна мережа. Крім цього відновлення потребують промисловість, аграрний сектор, ІТ-сфера та в інші галузі.

Найбільше від наслідків військової агресії рфпостраждав металургійний комплекс нашої країни, який формував майже 1/10 ВВП України та більше 30% українського експорту [2]. На сході було зруйновано значну частину машинобудівельних підприємств-гігантів, зокрема, Азовський судноремонтний завод, зупинив роботу Новокраматорський машинобудівний завод. Ці підприємства в довоєнний час були флагманами машинобудування і забезпечували роботою декілька тисяч громадян. Не зважаючи на серйозні виклики і величезні проблеми, завдяки мобілізації і єдності суспільства, а також безпрецедентній підтримці міжнародної спільноти Україна втрималась, зберегла макроекономічну стабільність і продовжує надавати ключові соціальні послуги громадянам.

Існує велика кількість досліджень і публікацій стосовно існуючих підходів і моделей до поствоєнного економічного відновлення постраждалих країн. Зважаючи на унікальні обставини і особливості кожний досвід відновлення є унікальним. Не можна просто шаблонно перенести досвід повоєнного відновлення інших країн і застосувати в Україні. Історії всіх війн різні за

багатьма аспектами: причинами початку воєнної агресії, термінами тривалості і інтенсивністю бойових дій на всій території країни або окремих ділянках, стану економіки країни та її місця в системі глобальної логістики і торгівельного балансу, ступеню міжнародної політичної підтримки врегулювання і зацікавленості міжнародної спільноти в завершенні війни, масштабами руйнувань і кількістю загиблих громадян.

Різні території і регіони зазнали різного масштабу руйнувань тому цілком логічним є те, що і підходи до відновлення програми повоєнної розбудови регіонів мають бути різними і корелюватися з масштабами руйнувань і пошкоджень. Для прикладу, до повномасштабної війни з російською федерацією Запорізька область була економічно розвиненим експортно-орієнтованим індустриально-аграрним регіоном, що мав розвинутий сектор високотехнологічної промисловості (металургійні, машинобудівні та енергогенеруючі підприємства) [4]. Потужними промисловими вузлами були Запорізький, Бердянський, Мелітопольський, Енергодарсько-Дніпрорудненський промислові вузли. І хоча Запорізька область не належала до групи-лідерів за активністю інноваційної діяльності, разом з тим, мала значний інноваційний потенціал, оскільки економіка регіону базувалась на діяльності промислових підприємств [3]. Після деокупації області постане необхідність відновити промисловий потенціал цих південних територій. Можливим, звичайно, це стане за умови повернення мешканців в міста і села.

Цілком очевидним є той факт, що для відновлення і успішного економічного розвитку регіонів потрібні нові підходи і механізми щодо реалізації державної регіональної політики. Фахівці і парламентарі вже розпочали обговорення питання удосконалення законодавства України в сфері державної регіональної політики. Зокрема, є пропозиція переглянути класифікаційний поділ територій за функціональним призначенням і запровадити наступну типологію регіонів: території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами для розвитку, території сталого розвитку. Також дискутується інша модель поділу країни на 3 макро-регіони: опорні регіони (центральна частина), тилові регіони (західні області), прифронтові території (східна частина країни, прикордонні з РФ області). Опорні регіони є відносно безпечними для підприємницької діяльності і вкрай важливі для забезпечення логістики підчас війни (перевезення гуманітарних вантажів та продукції військового призначення). Тилові регіони є безпечним бізнес-середовищем і комфортними для проживання з точки зору мінімальної загрози вторгнення внаслідок віддаленого розташування від кордонів. Прифронтові регіони є найбільш небезпечними оскільки межують з країною-агресором. Господарська і підприємницька діяльність на таких територіях практично неможлива.

В таких умовах впровадження інноваційних механізмів, зокрема, принципів Smart-спеціалізації є вкрай актуальним завданням, оскільки саме на її засадах можливо розблокувати регіональний потенціал для структурних і технологічних змін, а також промислової модернізації на інноваційних засадах.

Література:

1. Ареш'єва О.В. Аналіз наслідків війни для економіки України. Інфраструктура ринку. 2023. Випуск 71. С. 98-102.
2. Баранова В.Г. Напрямки відновлення економіки регіонів: точки зростання. Збірник наукових праць Одеського національного економічного університету. 2022. № 7 (296). С. 12-16.
3. Завадських Г.М., Тебенко В.М. Перспективи інноваційного розвитку Запорізької області. Регіональна економіка та управління, 2021. № 4 (34). С. 33-39.
4. Покровська Н.М. Концептуальні засади післявоєнного відновлення України, економічні аспекти. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2022. № 4 (274). С. 41-47.

Нестор О.Ю.,

*науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики,
Державна установа «Інститут регіональних досліджень
ім. М. І. Долішнього НАН України»,
м. Львів, Україна*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ РЕКОМЕНДАЦІЇ ОЕСР ЩОДО ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО ІНВЕСТИВАННЯ НА ВСІХ РІВНЯХ ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Співпраця між Україною та ОЕСР започатковано у 1997 році шляхом підписання Кабінетом Міністрів України та ОЕСР Угоди щодо привілеїв, імунітетів та пільг, які надаються ОЕСР на території України. Угоду було ратифіковано Верховною Радою України у липні 1999 року (Закон України від 07.07.99 № 850-XIV) [1].

Важливим механізмом координації співробітництва з ОЕСР з 2003 року є Координаційна рада у зв'язках з ОЕСР, спільні засідання якої проводяться на регулярній основі для обговорення актуальних питань двосторонньої співпраці. Координаційна Рада є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України. Головою Координаційної Ради є перший віце-прем'єр-міністр України - Міністр економічного розвитку і торгівлі України [2]. Варто також зважати на те, що зазначена в нормативному акті афіліація голови Координаційної Ради ще не приведена у відповідність до актуальної назви, затвердженої у травні 2021 р. Постановою Кабінету Міністрів України - Міністерство економіки України.

12 березня 2014 року Рада ОЕСР прийняла рішення щодо поглиблення співпраці з Україною шляхом надання досвіду Організації для вирішення існуючих питань у сфері державного управління нашої держави та проведення необхідних реформ, а також щодо призупинення процесу приєднання РФ до Організації.

7 жовтня 2014 року у штаб-квартирі ОЕСР в Парижі підписано Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та ОЕСР щодо поглиблення співробітництва (далі - Меморандум), що визначав пріоритетні сфери та форми співробітництва з ОЕСР на дворічний термін. Координатором роботи з виконання Меморандуму з боку Уряду України було тодішнє Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Дію Меморандуму з ОЕСР було продовжено в жовтні 2016 р. та червні 2018 р., а 7 жовтня 2020 року термін його дії закінчився. Тому було підписано Угоду між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку про відновлення дії Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо поглиблення співробітництва, яка набула чинності 12 лютого 2021 року. Цією Угодою оновлено текст Меморандуму з ОЕСР, щоб він відповідав сучасним пріоритетам діяльності Уряду, краще відображав розширення співпраці між сторонами, а також збільшення зацікавленості української сторони до нових можливостей поглибленої співпраці з ОЕСР, зростання амбіцій з обох сторін. Термін дії Меморандуму було продовжено до 7 жовтня 2025 року [3].

Україна посилювала співпрацю з ОЕСР, а одним із пріоритетів розширеного партнерства стали інвестиції. Говорячи про імплементацію Рекомендації Організації економічного співробітництва та розвитку щодо ефективного публічного інвестування на всіх рівнях врядування, варто зазначити, що у середині 2018 року Україна заявила про готовність приєднатися до неї для проведення реформ державних інвестицій.

У звіті про роботу семінару «Підтримка децентралізації в Україні: Імплементація посібника з ефективного державного інвестування ОЕСР» [4], проведеного 14 червня 2018 року у Києві, зазначено, що частка інвестицій на субнаціональному рівні в Україні складає 67%, а у країнах ОЕСР — майже 60%. Питома вага інвестицій на субнаціональному рівні складає 1,1% ВВП в Україні та 1,5% у країнах ОЕСР. Підкреслено також, що стабільний багаторічний бюджет дозволить органам влади здійснювати багаторічне планування та розробляти довгострокові плани інвестування. Взаємозв'язок Державної стратегії регіонального розвитку з інвестиційними стратегіями обласного рівня, вдосконалена координація між міністерствами та департаментами, підтримка інвестицій у «тверду» і «м'яку» інфраструктуру сприятимуть застосуванню в Україні стратегічного підходу до субнаціональних інвестицій. Необхідно також налагодити діалог між рівнями влади для спільного визначення та погодження пріоритетів інвестування, розробки домовленостей і контрактів, роз'яснення обов'язків та фінансових положень у розрізі інвестування. Уряду доцільно продовжувати підтримку міжмуніципальної співпраці та угод між міськими органами влади і стимулювати співпрацю між юрисдикціями вищого рівня (наприклад, на рівні районів) [4].

Зазначений семінар дозволив детальніше ознайомитися із принципами Рекомендації щодо ефективного державного інвестування на всіх рівнях врядування, розглянути основні переваги від її впровадження, проаналізувати

іноземну практику державного інвестування (як узагальнено у країнах-членах ОЕСР, так і окремих країн). Крім того, було проаналізовано та обговорено впровадження Рекомендації в Україні, а також проблеми, які існують у вітчизняній практиці державного інвестування; розроблено ряд рекомендацій щодо підвищення ефективності державного інвестування з урахуванням українського контексту.

19 листопада 2018 року представники Міністерства економічного розвитку і торгівлі вручили лист від уряду України до Організації економічного співробітництва та розвитку стосовно приєднання до Рекомендації щодо ефективного державного інвестування на всіх рівнях врядування під час зустрічі делегації Міністерства економічного розвитку і торгівлі України з керівником департаменту з питань країн Євразії ОЕСР Томпсоном В. у Парижі. Очікуваним результатом приєднання до Рекомендації було сприяння розширенню заходів з реформування системи управління публічними інвестиціями; забезпеченню її стабільності, прозорості, ефективності, зменшенню корупційного впливу на процес відбору, забезпеченню оцінки стану підготовки та реалізації інвестиційних проектів за бюджетні кошти (державних та місцевих бюджетів) або кредити під державні/муніципальні гарантії, уможливлення реагування на виклики з реалізації проектів, та впливу на їх ефективність на різних рівнях державного управління [5].

У квітні 2019 р. Кабінет міністрів України ухвалив План дій щодо поглиблення співробітництва між Урядом України та Організацією економічного співробітництва та розвитку на 2019-2020 рр. Документ передбачав детальний план співпраці між Україною та ОЕСР за трьома основними напрямками: боротьба з корупцією, державне управління та врядування, економічна політика. Завдання підтримки інвестицій та конкурентоспроможності увійшло в напрямок економічної політики у цьому Плані дій.

Рекомендація ОЕСР щодо ефективного державного інвестування на всіх рівнях врядування була також врахована під час підготовки проекту Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр.

З початком війни Україна суттєво активізувала кроки щодо інтеграції до провідних міжнародних структур. У заяві Генерального секретаря ОЕСР Кормана М. щодо України від 24.02.2023, приуроченій до першої річниці російсько-української війни зазначено, що у 2022 році, за кілька годин після вторгнення Рада ОЕСР рішуче засудила широкомасштабну агресію Росії проти України як явне порушення міжнародного права та серйозну загрозу заснованому на правилах міжнародному порядку, висловивши свою солідарність з українським народом. Відтоді, спираючись на спільну роботу протягом кількох десятиліть, ОЕСР продовжувала подальше розширення, поглиблення та зміцнення нашої взаємодії та співпраці з Україною. ОЕСР тісно співпрацює з урядом України в підтримці програми відновлення, реконструкції та реформ. Генеральний секретар ОЕСР 24.02.2023 р. оголосив про офіційне відкриття Представництва ОЕСР-Україна в Києві. З 1 березня 2023 року офіс розпочне роботу у приміщенні Посольства Словацької Республіки в Україні в

Києві. На повну потужність команда з чотирьох офіційних осіб ОЕСР координуватиме впровадження нової Програми ОЕСР-Україна на місці з Києва. Також у заяві Кормана М. стверджено, що ОЕСР продовжить підтримувати рішучі зусилля України щодо планування та підготовки до реконструкції та відновлення для сприяння, щоб це відновлення допомогти зробити краще, сильніше та відповідно до цінностей вільної, відкритої, ринкової демократії та очікуваних високих стандартів потенційного члена ОЕСР [6].

Література:

1. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо привілеїв, імунітетів та пільг, наданих Організації: Закон України від 07 липня 1999 № 850-XIV. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-14#Text>
2. Про утворення Координаційної ради у зв'язках з Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР): Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 № 122. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-2015-%D0%BF#Text>
3. Організація економічного співробітництва та розвитку. Багатостороннє співробітництво. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ta-rozvitku>
4. Звіт про роботу семінару «Підтримка децентралізації в Україні: Імплементація посібника з ефективного державного інвестування ОЕСР» 14 червня 2018 року. URL: https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Eurasia_Proceedings_Ukraine_Seminar_UKR.pdf
5. Представники Мінекономрозвитку зустрілися з керівником департаменту з питань країн Євразії ОЕСР Вільямом Томпсоном. Новини. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?id=fd23a25-43f9-4e05-b63a-451075d32dbf&lang=uk-UA&title=PredstavnikyMinekonomrozvitkuZustrilisiaZKerivnikomDepartamentuZPitanKrainvraziiOesrViliamomTompsonom&showMenuTree=true>
6. Statement by the OECD Secretary-General on Ukraine Organisation for Economic Co-operation and Development. URL: <https://www.oecd.org/newsroom/statement-by-the-oecd-secretary-general-on-ukraine-24-02-2023.htm>

Собчишин В. М.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна

Хрипко А.А.,
здобувач навчально-наукового інституту економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна

Кочерга А.Ю.,
здобувач навчально-наукового інституту економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна

УПРАВЛІННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Трансформації зовнішнього середовища, що відбуваються, актуалізують проблему переосмислення забезпечення реалізації стратегії технологічного менеджменту підприємств агропродовольчої сфери. За умов постійного зростання негативного впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, актуальними є проблеми, пов'язані із розвитком підприємств агропродовольчої сфери.

Погоджуємося із думкою Л. Лігоненко [2] про те, що технологічний менеджмент – це система принципів та методів прийняття та реалізації комплексу управлінських рішень, спрямованих на ефективне використання наявних технологічних ресурсів та забезпечення технологічного розвитку підприємства.

Очевидно, що технологічний менеджмент є одним з функціональних видів менеджменту, який змістовно взаємопов'язаний з багатьма його іншими видами, перш за все, стратегічним менеджментом, економічним управлінням, інноваційним менеджментом, менеджментом конкурентоспроможності, управлінням змінами, управлінням знаннями, управлінням інтелектуальною власністю тощо. Саме тому існує потреба в аналізі специфіки забезпечення його результативності, гарантування безпеки реалізації стратегії, нівелюванні можливих зовнішніх та внутрішніх загроз тощо.

Технологічний менеджмент включає активну розробку, створення, впровадження інновацій, формування нових технологій і вдосконалення існуючих, а також прийняття рішення про відмову від старих технологій, забезпечуючи тим самим технологічне оновлення агровиробництва. Відповідно, це забезпечить високу конкурентоспроможність, ефективну реалізацію та прибутковість аграрної продукції та забезпечить динамічний технологічний та економічний розвиток суб'єкта господарювання агропродовольчої сфери в майбутньому.

Зрозуміло, що для вирішення цілей і завдань технологічного менеджменту підприємства агропродовольчої сфери необхідно створити певне зовнішнє середовище шляхом державної підтримки, розвитку технологічних інновацій, реалізації відповідної інноваційної, інвестиційної та технологічної політики, умови би яких формували сприятливе наукове та інвестиційне середовище.

Технологічний менеджмент на рівні кожного окремого підприємства агропродовольчої сфери вимагає формулювання, прийняття та поетапної реалізації стратегії технологічного розвитку підприємства, а також розробки відповідної системи управління для досягнення всіх поставлених цілей і завдань, розвиток навичок на стратегічному, тактичному та операційному рівнях агроформування. Тому на підприємствах виділяють три основні рівні технологічного менеджменту: стратегічний, тактичний та оперативний [3]. Всі ці рівні об'єднані в єдину систему технологічного менеджменту.

Дослідники підкреслюють [1; 4], що за сучасних умов господарювання підприємств агропродовольчої сфери однією із поширених тенденцій у забезпеченні їх розвитку є впровадження технологічного менеджменту як інструменту, орієнтованого на використання технологічних інновацій з метою удосконалення результативності функціонування та забезпечення розвитку у довгостроковій перспективі. Саме тому обґрунтування концептуальних засад технологічного менеджменту, його застосування в управлінні підприємствами агропродовольчої сфери, забезпечення надійності та безпечності застосування має на сьогодні пріоритетне значення.

Отож, відзначимо, що здатність до формування та реалізації результативної стратегії технологічного менеджменту для підприємств агропродовольчої сфери є пріоритетною конкурентною перевагою.

Література:

1. Воронько-Невіднича Т.В., Гаращенко В.О., Титаренко К.О. Особливості управління результативністю підприємства за сучасних умов. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 3 (26). С. 116–122. URL : <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/vipusk-26-2020>.
2. Лігоненко Л.О. Технологічний розвиток підприємства як об'єкт управління. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2016. № 3. С. 63-69. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2016_31%281%29__9.
3. Рудь Н., Гордійчук А. Економіка та організація інноваційної діяльності: підручник; 2-е вид., перероб. і доп. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. 446 с.
4. Voronko-Nevidnycha T.V., Stovba V.O., Shevchenko T.V., Shelemba V.I. Technology management strategies of agricultural enterprises: security aspect. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2022. Volume 7. № 4, pp. 245 – 249. URL: <http://ujae.org.ua/strategiyi-tehnologichnogo-menedzhmentu-pidpryyemstv-agroprodovolchoyi-sfery-bezpekovyj-aspekt/>

Стовба В. О.,
здобувач навчально-наукового інституту економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна
Стеценко А. О.,
здобувач навчально-наукового інституту економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна
Воронько-Невіднича Т. В.,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Концепція сталого розвитку вважається однією з найважливіших сучасних концепцій. Звичайно, зараз Україна перебуває у складній ситуації як щодо масштабування прогресу імплементації щодо всіх трьох складових сталого розвитку.

Як справедливо зауважує Н. Калашник [1]: «Наслідки війни в Україні виходять далеко за межі Східної Європи та торкаються всіх аспектів сталого розвитку. Під загрозою виявилися глобальна продовольча безпека; світова енергетична система, насамперед – прогрес у поступовому переході на чисту енергію; глобальна екосистема, що стосується збереження водних ресурсів, земельних ресурсів; стан багатосторонності міжнародних відносин та співробітництва у досягнення Цілей сталого розвитку, який відчуває дедалі більшу напругу тощо».

Управління сталим розвитком безпосередньо пов'язане із факторами зовнішнього середовища та соціальною спрямованістю вітчизняного бізнесу. Це тому, що виробництво аграрної продукції має бути екологічно безпечним і водночас забезпечувати економічну ефективність господарювання. З моменту прийняття концепції сталого розвитку неодноразово визначалися перспективні напрями стратегічного розвитку. Управління сталим розвитком набуло нових рис, пов'язаних в основному з впливом глобалізації на діяльність підприємств агропродовольчої сфери та повномасштабного вторгнення в Україну.

Зростання населення та попит на продукти харчування впливають на системи управління агропродовольчої сфери. Виробники шукають резерви збільшення виробництва аграрної продукції, в основному за рахунок підвищення продуктивності на основі інтенсивних технологій (максимальне внесення мінеральних добрив, застосування гербіцидів і пестицидів). Разом з

тим, такий підхід до управління порушує принципи сталого розвитку, оскільки створює дисбаланс екологічних, економічних та соціальних факторів.

Зрозуміло, що формулювання та впровадження парадигми сталого розвитку агропродовольчої сфери допомагає нівелювати екологічну кризу, зменшити антропогенний вплив на навколишнє середовище, створити умови для соціального та економічного добробуту населення, забезпечити економічний розвиток та конкурентоспроможність аграрних товаровиробників тощо. Особливого значення набуває напрями гармонізації елементів сталого розвитку агропродовольчої сфери національної економіки [2].

Отож, в умовах посилення впливу глобального середовища на діяльність підприємств агропродовольчої сфери необхідно шукати нові шляхи управління сталим розвитком, що зумовлює актуальність проведення досліджень у цьому напрямі.

Суть концепції сталого розвитку узагальнюється як забезпечення балансу між екологічним та економічним середовищем для задоволення потреб суспільства як у короткостроковому, так і в довгостроковому (стратегічному) періодах. Проте внаслідок глобалізації виникла нова парадигма щодо визначення сутності цього поняття та його основних правил.

Варто зазначити, що загальноприйнятий підхід до тлумачення сутності категорії «сталий розвиток» передбачає виділення трьох напрямків компромісу. Сталий розвиток є компромісом між інтересами суспільства та захистом навколишнього середовища. Сталий розвиток – досягнення консенсусу між соціальною та економічною підсистемами, тобто забезпечення здатності всіх людей задовольняти основні потреби; сталий розвиток – досягнення узгодженості між екологічною, соціальною та економічною підсистемами.

Це означає забезпечення раціонального природокористування та збалансування економічних потреб з екологічним потенціалом. Ці компромісні зони складають основу сталого розвитку, оскільки забезпечують досягнення збалансованих цілей соціально-економічного та екологічного розвитку, включаючи екологічну безпеку, соціальну справедливість, соціальний прогрес та економічність

Основне застосування концепції сталого розвитку сучасними організаціями і різними країнами пояснюється тим, що світове співтовариство зрозуміло необхідність забезпечення узгодження поточних і майбутніх інтересів через переорієнтацію економічного зростання. Розумно, враховуючи обмеженість природних ресурсів і необхідність встановлення гармонії між різними системами суспільства, включаючи економіку, суспільство, навколишнє середовище.

Відповідно до концепції сталого розвитку, для сталого розвитку людства на планеті з обмеженими ресурсами важливо не виснажувати ці ресурси та не перевищувати природну здатність до самовідновлення. Тому лідери повинні приділяти увагу не лише економічному зростанню, а й захисту та збереженню природного середовища та подоланню різних соціальних проблем, таких як голод, хвороби, нерівність та дискримінація. Деякі дослідники вказують, що в

цій концепції варто виділяти й розвивати інші компоненти (управління суспільством, культура, освіта тощо).

Проте, можна стверджувати, що кожен компонент є складною системою, що динамічно розвивається, тому їх використання потребує системного підходу та координації, особливо, за сучасних умов в Україні. Тому системний підхід і системний аналіз стають методологічною основою сталого розвитку.

Саме тому, ми погоджуємося із думкою фахівців щодо позитивної практики визначення національних уповноважених з питань Цілей сталого розвитку, налагодження статистичних спостережень у цій сфері, запровадження дієвої системи моніторингу та контролю, включаючи парламентський контроль за діяльністю урядів щодо досягнення Цілей сталого розвитку, залучення до цього процесу всіх верств суспільства [3].

Фахівці акцентують увагу на потребі переосмислення глобальних цілей сталого розвитку, зміну орієнтирів: упродовж останніх десятиліть розвинені країни найбільше уваги приділяли проблемам екології, але сьогодні довели, що головним пріоритетом має бути «мир». Забезпечення миру – першочерговий виклик для нашої країни [4, с. 511].

Можемо стверджувати, що повномасштабне вторгнення в Україну для усього світу стало своєрідною «точкою відліку» для переосмислення концептуального базису для ідеї сталого розвитку безпосередньо.

Література:

1. Калашник Н. С. Забезпечення цілей сталого розвитку в Україні: концептуальні перетворення сприйняття в умовах воєнного стану. *Ефективність державного управління*. 2023. № 4 (73). С. 11–16. <https://doi.org/10.36930/507301>.

2. Воронько-Невіднича Т. В., Загребельна І. Л., Дубовик А. М., Киричок А. Ю. (2021). Управління агропромисловою сферою за умов сталого розвитку: соціальний аспект. *Modern Economics*. 2021. № 29 (2021). С. 63-68. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-10](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-10).

3. Воронько-Невіднича Т. В., Коваль О. О., Колода О. Ф. Управління розвитком підприємства як необхідна умова досягнення Цілей сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. *Економіка та суспільство*, (25). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-80>.

4. Дідківська О. Г., Горемикіна Ю. В. Цілі сталого розвитку для України крізь призму війни. The 8 th International scientific and practical conference «Scientific research in the modern world». (June 1-3, 2023) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2023. 639 p. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/06/SCIENTIFIC-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-1-3.06.23.pdf#page=510>.

Филь С.М.,
здобувач навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна
Петренко А. В.,
здобувач навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна
Коваленко М. В.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

Враховуючи складність і цілеспрямованість діяльності суб'єктів господарювання в сучасних умовах невизначеності, динамізму та непередбачуваності, необхідно систематично відстежувати внутрішні та зовнішні умови середовища та своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються.

Для будь-якого підприємства головним завданням є забезпечення результативності діяльності підприємства, яку можливо досягнути за допомогою ефективних управлінських рішень, а також за допомогою створення дієвої системи управління [3].

Дослідники [1] акцентують увагу на намаганні досягнути перш за все фінансового успіху в короткостроковому періоді, недостатній гнучкості управління, а саме відсутність або несвоєчасність його адаптації до дій певних чинників, повній відсутності або низькому рівні зв'язку між стратегією та оперативним управлінням господарюючого суб'єкта сьогодні є характерними проблемами підприємств, у тому числі і для суб'єктів агропродовольчої сфери.

Зрозуміло, що аналіз та оцінювання результативності є одними з найважливіших елементів у системі управління результативністю, що дає змогу виявити слабкі місця у діяльності підприємства та визначити потенційні шляхи їх оптимізації.

Аналіз результативності сприяє виявленню можливостей і перспектив розвитку підприємства надає інформацію щодо необхідності створення нових видів продукції, диверсифікації проблем взаємодії учасників внутрішнього та зовнішнього середовищ. Разом з тим, О. Трут [4] зазначає, що управління результативністю – це процес планування, організування, мотивування й контролювання результатів функціонування та розвитку організації.

Одночасно, ефективність є однією з головних характеристик результативності управління діяльністю підприємства.

Актуальною є думка Д. Крисанова і Л. Стешенко [2, с. 22] про те, що спектр результативності повною мірою залежить від філософії існування підприємства та місії діяльності, тобто її довгострокової спрямованості та орієнтації на конкретний тип діяльності.

Механізм оцінки діяльності підприємства агропродовольчої сфери необхідно розробляти з урахуванням критеріїв і факторів, а оскільки підприємства працюють у постійно мінливому ринковому середовищі та умовах невизначеності, скласти уніфікований перелік досить складно. Саме тому, прийняття управлінських рішень потребує вибору альтернатив із безлічі варіантів досягнення поставлених цілей на основі результатів аналізу, прогнозування, оптимізації, економічного обґрунтування та вибору альтернативи з безлічі варіантів досягнень поставленої мети.

З точки зору практики управління найбільші суперечності в управлінні результативністю пов'язані з кількісною оцінкою чинників і показників, що впливають на неї. Зокрема, стан чинників зовнішнього середовища може мати тільки досить умовну оцінку, тоді як результати діяльності суб'єкта господарювання, на основі яких оцінюється досягнута результативність, мають кількісне вираження.

Очевидно, що поняття результативності та ефективності є взаємозалежними, оскільки рівень реалізації цілей господарюючого суб'єкта перебуває в одній площині з ефективністю його управління. Однозначно головною метою менеджменту є забезпечення стійкого розвитку підприємства агропродовольчої сфери у довгостроковій перспективі. Саме тому система менеджменту повинна реалізовуватися ефективно, забезпечувати реалізацію цілей підприємства, бути результативною, високоякісною тощо.

Література:

1. Воронько-Невіднича Т.В., Гаращенко В.О., Титаренко К.О. Особливості управління результативністю підприємства за сучасних умов. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 3 (26). С. 116–122. URL : <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/vipusk-26-2020>.
2. Крисанов Д., Стешенко Л. Результативність й ефективність діяльності підприємств: оцінювання та максимізація. *Економіст*. 2012. № 7. С. 21–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2012_7_6.
3. Складанівська О. Управління результативністю діяльності підприємства. *Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (27 жовт. 2020 р.)* / відп. ред. О. М. Полінкевич, Л. В. Шостак. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки. 2020. 754 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19257/1/186-187.pdf>.
4. Трут О. Теоретико-методологічні засади управління результативністю організації : монографія. Львів : ЛТЕУ, 2018. 420 с.

Царук І.В.,
*здобувач факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна*

Іжєвський П.Г.,
*д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту, економіки, статистики та
цифрових технологій,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна*

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

На тлі глобального розвитку міжнародних економічних відносин відбувається процес правової уніфікації відповідно до мінливих пріоритетів у міжнародній економічній взаємодії. Цей процес дає змогу забезпечити вільне переміщення товарів, послуг і факторів виробництва між різними державами. Одним з основних факторів виробництва є праця, чисельність і якість якої визначають ступінь соціально-економічного розвитку країни. Характерною рисою світового економічного розвитку, як історично, так і на сучасному етапі, є переміщення робочої сили між країнами.

Міжнародна трудова міграція - це процес, під час якого люди переміщуються з місця свого постійного проживання до країн, де вони не мають громадянства, з метою пошуку подальшої роботи [1].

Міграція з метою працевлаштування є важливою глобальною проблемою, з якою нині стикається більшість країн. На сьогодні основними чинниками, які призводять до збільшення міграції з метою працевлаштування, є: демографічні зміни, соціально-економічні та політичні кризи, збільшення розриву в оплаті праці всередині розвинених країн і країн, що розвиваються, та між ними.

На відміну від Європи, де проживає або працює п'ята частина мігрантів світу і де давно склалися тісні відносини з міжнародною міграцією, для України цей процес є новим. Проте українці вже активно залучені до світового міграційного процесу.

Основними причинами виїзду українців за кордон є: високий рівень безробіття і незатребуваність професій на батьківщині; низькі зарплати в престижних професіях (ІТ, медицина, інженерія тощо); скорочення або відсутність деяких виробництв; нерозвиненість економіки в деяких регіонах; низька середня заробітна плата (як і раніше, одна з найнижчих у Європі): Німеччина: 2,7 тис. євро, Франція: 2 580 євро, Італія: 1 780 євро, Україна: 362 євро) [2; 3].

Кількість мігрантів до початку повномасштабної війни становила 1,2 мільйона осіб. Країнами які користувались популярністю були росія, Італія, Чехія та пізніше Польща. За даними ДПСУ з 24 лютого 2022 до 3 червня 2022 з України виїхало до інших країн понад 5,2 млн осіб з них 4,9 млн осіб покинули

країну через війну[4]. Також змінились і країни до яких прямують заробітчани: Польща, Румунія, Угорщина, Словаччина, Німеччина, Чехія, Болгарія, Італія, Туреччина, Франція, Іспанія. Найбільше людей зараз прямують до Польщі (близько 1,5 млн)[5]. До основних причинами трудової міграції додалися ще відчуття безпеки, бажання забезпечити сім'ю кращими умовами життя та війна. Через напади на їхні домівки люди втікають за кордон або в інші області, щоб бути в безпеці.

Приїжджаючи в країни Євросоюзу біженці можуть розраховувати на гуманітарну допомогу, але від початку війни її розміри почали скорочуватись. Тому люди, прагнучи мати власні кошти, влаштовуються на роботу, а у свою чергу держави почали спрощувати умови працевлаштування переселенців.

Трудова міграція має безпосередній вплив на економіку країни та її окремих регіонів. Вона стимулює надходження іноземної валюти в країну, що підтримує стабільний курс національної валюти та стає основою фінансів домогосподарств. Трудова міграція має також негативні наслідки: відтік робочої сили, дисбаланс на ринку праці, неефективне використання коштів державою, збільшення інфляції. Тому такий вид міграції потребує чіткого регулювання. Отримавши статус кандидата в члени ЄС українська влада почала впроваджувати закони для полегшення в'їзду в країну іноземних мігрантів, але ніяк не стимулює повернення українських заробітчан. Вони повертаючись із за кордону з новими знаннями та досвідом можуть вкласти великий внесок в розвиток української економіки та інших сфер. Україні потрібно розробити ефективну та чітку міграційну політику для контролю міграційних процесів.

Міжнародна трудова міграція набуває дедалі більшого значення в сучасних умовах і є важливою складовою економічного розвитку України. Невміння враховувати та впливати на міграційні процеси може мати серйозні наслідки для економіки України. Важливо, щоб держави не ігнорували та приділяли належну увагу питанням зайнятості. Насамперед, вони повинні підвищувати заробітну плату своїм громадянам відповідно до кваліфікації працівників і виробляти спеціальну систему фільтрації для емігрантів в Україну. Економічна стабільність безпосередньо залежить від держави і в тому числі від регулювання трудової міграції.

Література:

1. Бестужева С. В. Міжнародна економічна діяльність України : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ, 2010 Кузьмін О.С. Основи менеджменту : підручник / О.Є. Кузьм і н. О.Г. Мельник. - 2-е вид., випр., допов. - К.: Академвидав, 2007. - 464 с.
2. Пояснення статистики Євростату. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Wages_and_labour_costs
3. Нікітіна А. В., Цховребова Є. Н. Work migration of the labour force: problems and ways of solving emigration in Ukraine. Інфраструктура ринку. 2020. № 43. С. 72–77. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/23499/1/Никитина_Цховребова.pdf

4. Філіпчук Л., Сирбу О. Вимушена міграція і війна в Україні (24 березня — 10 червня 2022) URL:<https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-vukrayini-24-bereznaya-10-cherwnya-2022/>

5. Трудова міграція: чи побільшає українських заробітчан у 2022 році URL: <https://eba.com.ua/trudova-migratsiya-chypobilshaye-ukrayinskyh-zarobitchan-u-2022-rotsi/>

Шпак К. О.,

здобувач факультету управління

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

Олексієнко Р. Ю.,

к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту

зовнішньоекономічної діяльності

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

ОКРЕМІ ВАРІАНТИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЩОДО ВИХОДУ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК

У сучасних умовах тенденції до глобалізації підприємств, бажання розширення і перенесення бізнес-активності на зарубіжні ринки є дуже активними та насиченими. Зовнішньоекономічна діяльність стала невід'ємною складовою економічних зусиль підприємств, фірм та інших учасників ринкових відносин. Відповідно, дослідження, розвиток й удосконалення цієї сфери є важливим завданням для підприємців багатьох країн світу.

Важливо, що сучасна економіка більшості держав стала достатньо відкритою, а міжнародні економічні зв'язки закріпили за собою необхідність бути одним з напрямів, які динамічно розвиваються. Зараз для багатьох підприємств, філій та компаній різних форм власності виникає проблема насиченості та конкуренції на внутрішньому ринку. Тому питання вибору пріоритетних та ефективних напрямів завоювання світових ринків є надзвичайно актуальним.

Беручи до уваги сучасну ситуацію, дослідження критеріїв, методів та стратегій виходу на міжнародний ринок є надзвичайно важливим для будь-якого вітчизняного підприємства. Це дозволяє краще відповідати потребам свого розвитку, здійснювати ефективну координацію діяльності у вибраному напрямку, підвищує конкурентоспроможність і забезпечує захист власних інтересів на домашньому та міжнародному ринках. Однак рівень ризику на закордонному ринку набагато вище, ніж на внутрішньому.

Вибір форми для входу на зовнішні ринки залежить від цілей підприємства, розмірів його діяльності, характеру продукції та бажання контролювати продажі. До того ж враховуються потенційний обсяг продажів,

витрати та інвестиції, необхідні для організації товароруху, наявність кваліфікованого персоналу (продавців) та інші фактори.

Слід постійно пам'ятати, що ефективна діяльність на конкурентному закордонному ринку вимагає докладного аналізу переваг і недоліків, можливостей та загроз, лише після чого приймається рішення щодо доцільності виходу на той чи інший ринок.

Після аргументованого закріплення бажання взяти участь у збуті продукції у конкретній обраній країні, підприємство повинне вибрати відповідну стратегію входу на запланований ринок та хоча б приблизно передбачити стратегії діяльності на ньому на початковому етапі.

При цьому, як буде розібрано далі, основними способами виходу на зовнішні ринки, відповідно, можуть бути: експорт, спільна підприємницька діяльність та пряме інвестування.

Експорт уже давно заслужено вважається найбільш розповсюдженим методом проникнення на зовнішні ринки [1, С. 170]. Ця бізнес-діяльність передбачає виробництво товарів у власній країні та їх подальший продаж за кордон, як у вигляді оригінальних, так і з певними модифікаціями, які може диктувати відповідний ринок.

Експорт поділяється на два види: непрямий, коли підприємство користується послугами посередників, і прямий, коли експортні операції ведуться самостійно. Нові компанії, що тільки розпочинають здійснювати експортну діяльність, частіше використовують непрямий спосіб. Його переваги включають мінімальні зміни у продуктовому асортименті та структурі підприємства, низькі інвестиційні витрати і грошові зобов'язання, а також зменшення ризику при вході на ринок та легкість виходу з нього.

Спільна підприємницька діяльність є тим видом стратегії виходу підприємства на міжнародний ринок, яка базується на співпраці з комерційними фірмами країни-партнера з метою створення спільних виробничих та маркетингових можливостей [2, С. 267].

Існують чотири види такої співпраці: ліцензування, виробництво за контрактом, управління за контрактом і підприємства спільного володіння [1, С. 172-173]. Причому, ліцензування вважається одним з найпростіших способів входу на міжнародний ринок. Економічна ефективність цієї стратегії полягає в можливості зниження ризиків, пов'язаних з організацією виробництва через малу кількість продажів, небезпеку удосконалення товару конкурентом та обмеженість ресурсів. Головний недолік цього підходу полягає в тому, що великі підприємства стають своїми конкурентами.

Ще одним типом спільної підприємницької діяльності є виробництво за контрактом, коли укладається угода з місцевими виробниками для виробництва товарів [1, С. 172]. Причини для використання цього методу включають в себе обмеженість власних можливостей, перешкоди щодо експорту в конкретну країну, великі витрати на транспорт і можливість зекономити на виробничих ресурсах. Проте, цей спосіб виходу на зовнішній ринок має свої недоліки, передусім, пов'язані з тим, що підприємство втрачає частину контролю над

процесом виробництва, що може призвести до втрати частини потенційних прибутків.

Управління за контрактом як спосіб розширення підприємства передбачає передачу закордонному партнерові оригінальних знань і навичок у сфері управління, а той забезпечує необхідний капітал [1, С. 173]. Іншими словами, підприємство експортує не товари, а управлінські послуги, часто у формі консультацій для закордонних компаній. Цей метод виходу на зовнішній ринок характеризується мінімальним ризиком і можливістю отримання прибутку відразу після початку діяльності.

Інший спосіб виходу на міжнародний ринок – це створення спільного підприємства, що є результатом об'єднання закордонних та місцевих інвесторів з метою створення місцевого комерційного підприємства, яким вони спільно володіють і керують [2, С. 268]. Цей метод, звичайно, також має свої недоліки. Партнери з різних країн можуть не погоджуватись з питань, пов'язаних з інвестиціями, маркетингом і іншими аспектами діяльності.

Нарешті, застосування прямих інвестицій як варіант активності на зовнішньому ринку, як правило, передбачає вкладення капіталу у створення власних підрозділів чи виробничих одиниць за кордоном, забезпечуючи повну інтеграцію підприємства у міжнародну економічну діяльність [3]. Однак основна характерна особливість такої альтернативи полягає в тому, що підприємство зберігає повний контроль над здійсненими інвестиціями. Окремо варто відзначити, що цей спосіб є достатньо ризикованим, оскільки усі можливі проблеми та ризики інвестування покладаються саме на підприємство-інвестора.

Таким чином, можна підбити підсумок, що існує чимало можливостей для організації щодо виведення своєї бізнес-активності за межі вітчизняного ринкового простору. Проте, не слід забувати, що кожна окрема альтернатива діяльності на закордонних ринках має як свої плюси, так і мінуси. При цьому найбільш доступним варіантом можна вважати розвиток експортних зусиль, а найбільш складним і ризикованим, хоча й прибутковим способом – прямі інвестиції.

У цілому можна констатувати, що після виходу на зовнішні ринки організація може суттєво підвищити та підтримувати рівень своєї ефективності у внутрішньому та зовнішньому економічному просторі, лише обравши той метод, який повністю відповідає цілям організації. Й необхідно зважувати, що кожна компанія має свої унікальні причини для виходу на зовнішні ринки.

Відповідно, процес адаптації може бути повільним та вимагати значних зусиль і ресурсів, а також створювати певні ризики, як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Але так чи інакше, при роботі на міжнародних ринках слід зважати, що значна кількість процесів там може бути влаштована не так, як у домашньому діловому середовищі, включаючи особливості підприємницької діяльності, вподобання місцевої цільової аудиторії, унікальні бізнес-звичаї та правила гри, відповідно до яких організаціям варто бути готовими заздалегідь, підлаштовуючись до реальних ринкових умов.

Література:

1. Дідківський М. У. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посібник. К. : Знання, 2006. 463 с.
2. Циганкова Т. М. Міжнародний маркетинг: [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц]. К. : КНЕУ, 2005. 300 с.
3. Тюха І. В. Стан та перспективи розширення закордонних ринків збуту вітчизняних підприємств. *Ефективна економіка*. № 9, 2012. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/>

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН.

Антонюк М. В.

*здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Яковенко А.О.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

КУПІВЕЛЬНА СПРОМОЖНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Важливою запорукою економіко-соціального зростання держави, є зростання купівельної спроможності кожного її мешканця, що є ключовим показником для багатьох економічних розрахунків, наукових досліджень, рейтингів та оцінок життя населення. Також рівень купівельної спроможності визначає розмір споживчого ринку, як правило, в Україні він є нестабільним, підвладний інфляційним процесам та порушенням рівноваги.

Провівши ряд досліджень за період незалежності України, можна виокремити наступні тенденції купівельної спроможності українців, а саме:

1) знецінення державної валюти, що прямо впливає на спадання купівельної спроможності;

2) нерівномірність купівельної спроможності між різними в верствами населення та соціальними групами.

Недієвість економічних реформ, корупційна складова державних процесів, недосконала судова система, зовнішні та внутрішні кризи, епідемія та військовий стан в сукупності призвели до гальмування та зниження купівельної спроможності населення. За період з 2000 по 2023 років мінімальна заробітна плата в Україні зросла зі 118 грн. до 6700 грн., а це більше в 57 разів. Проте купівельна спроможність значно знизилася.

Рис. 1 відображає тенденцію у зміні розміру мінімальної заробітної плати за період 2000-2023 рр.

В 2000 році курс гривні до долара США був на позначці близько 5 гривень за один доллар. Це означало, що українці мали можливість придбати за свої гроші значно більше товарів і послуг, ніж сьогодні. Проте, після 2008 року гривня почала різко знецінюватися, і її курс до долара США зріс в середньому до позначки 37 гривень за доллар у 2023 році. Це може вказувати на зниження купівельної спроможності українців за останні 20 років.

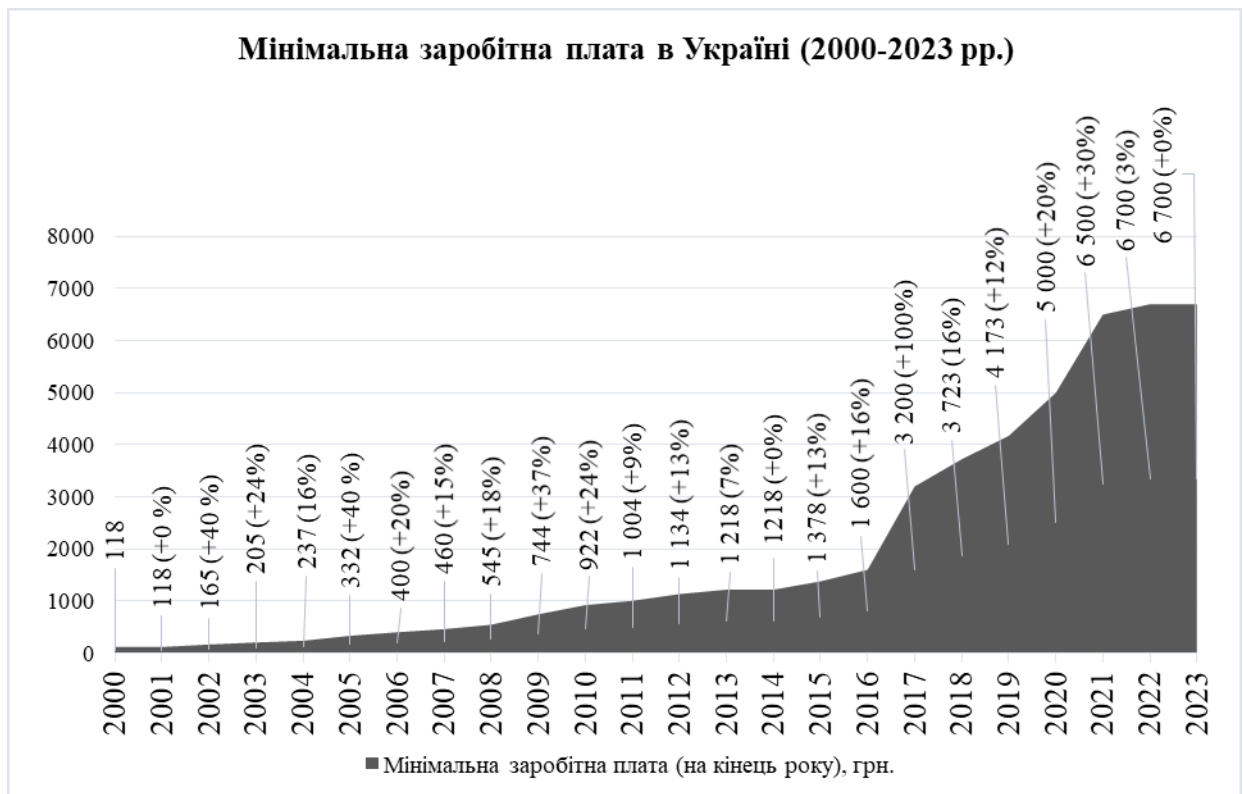

Рис. 1 Мінімальна заробітна плата в Україні (2000-2023 рр.) [4].

Тобто, дослідивши показники співвідношення мінімальної заробітної плати в Україні до середнього курсу долара США за рік, визначили, що при мінімальній заробітній платі в 2000 р. 118 грн., в доларах США ця цифра складала близько 22 дол. США [1]. В 2023 році цей показник становить близько 179 дол. США, що у вісім разів більше порівнюючи дані періоди.

Отже, в гривневому еквіваленті мінімальна заробітна плата українців станом на 2023 р. за 20 років зросла в 57 разів, а в доларовому – лише в 8 разів. Така різниця в темпах зростання - є негативним наслідком для рівня життя та купівельної спроможності українців.

Крім того, не менш загрозливим впливом для падіння купівельної спроможності населення України є її нерівномірний розподіл. Тобто певні верстви населення мають більш високу купівельну спроможність, ніж інші, що пов'язано з різними факторами, такими як рівень доходів, освіта, місце проживання, доступ до соціальних послуг та ін.

У 2023 році середня зарплата в Україні становить близько 17 тисяч гривень на місяць. Однак, за оцінками Міжнародної організації праці, рівень бідності в Україні в 2023 році перевищив 24%, і до кінця року, враховуючи тривалість впливу негативних наслідків на якість життя в країні, може зрости до 55%. Це означає, що близько половини українців живуть на доходи нижче прожиткового мінімуму, який у 2023 році становить близько 2,5 тисяч гривень на місяць [2].

Внаслідок знецінення гривні та нерівномірного розподілу купівельної спроможності, українці стали менш здатними купувати товари і послуги, які необхідні для задоволення своїх основних потреб. Це негативно впливає на рівень життя населення і є одним з основних проблем української економіки.

Основні фактори, які призвели до падіння купівельної спроможності українців визначені на рис. 2.

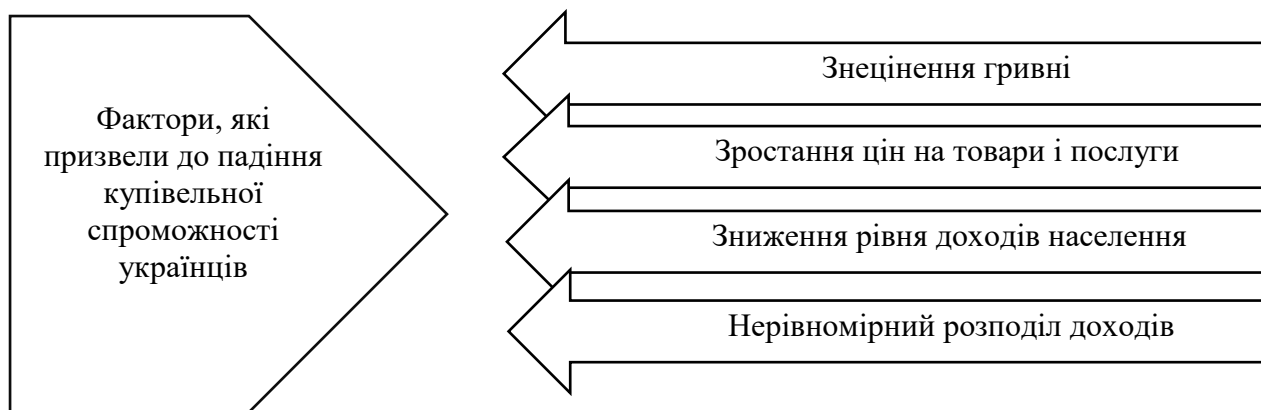

Рис. 2 Фактори, які призвели до падіння купівельної спроможності українців [3].

В загальному розумінні, для підвищення купівельної спроможності українців, окрім, врівноваження та усунення негативних наслідків глобальних викликів для нашої держави, необхідно вжити заходів щодо стабілізації гривні, зниження цін на товари і послуги, підвищення рівня доходів населення та зменшення нерівномірності розподілу доходів.

Пандемія COVID-19 негативно вплинула на купівельну спроможність українців. Згідно з даними Державної служби статистики України, в 2020 році реальний дохід населення України скоротився на 5,5%. Це призвело до зниження попиту на товари та послуги, що негативно позначилося на економічному зростанні країни. Основними факторами, які призвели до зниження купівельної спроможності українців під час COVID-19, були: зростання безробіття, зниження реальних зарплат та доходів, зростання інфляції.

В 2021 році купівельна спроможність українців певним чином покращилася. За даними Державної служби статистики України, в 2021 році реальний дохід населення України зріс на 6,2%. Це було обумовлено зростанням економіки країни в цілому та відновленням зайнятості населення.

Проте, війна в Україні значно прискорила зниження купівельної спроможності українців. Відповідно до даних Державної служби статистики України, в 2022 році реальний дохід населення України скоротився на 25%. Зменшені надходження в соціальні фонди, заморожені соціальні стандарти, втрати робочих місць, інфляційні процеси, покинуті місця постійного проживання, постійні загрози для життя людей – все це зумовлює ще більші падіння купівельної спроможності населення України в сьогоденні.

Купівельна спроможність українців залишається низькою навіть після закінчення активних бойових дій. За даними НБУ, в 2023 році реальний дохід населення України залишиться на рівні 2022 року. Це означає, що українці продовжуватимуть відчувати труднощі з купівлею товарів та послуг.

Наведемо деякі з можливих заходів, які можуть бути вжиті для підвищення купівельної спроможності українців:

- 1) реформи, спрямовані на стабілізацію гривні, такі як:
 - девальвація гривні для стимулювання експорту та зменшення імпорту;
 - підвищення облікової ставки НБУ для зменшення інфляції;
 - обмеження зовнішньої торгівлі для зменшення імпорту;
- 2) реформи, спрямовані на зниження цін на товари і послуги, такі як:
 - дерегуляція економіки для зменшення витрат виробництва;
 - підвищення конкуренції для зменшення монополізації ринку;
 - зниження податків для зменшення вартості виробництва;
- 3) реформи, спрямовані на підвищення рівня доходів населення, такі як:
 - підвищення мінімальної заробітної плати для стимулювання економіки;
 - створення нових робочих місць для зменшення безробіття;
 - розвиток малого бізнесу для створення нових робочих місць;
- 4) реформи, спрямовані на зменшення нерівномірності розподілу доходів, такі як:
 - підвищення податків на високі доходи для зменшення розшарування суспільства;
 - розвиток соціального захисту для підтримки малозабезпечених верств населення;
 - створення нових можливостей для працевлаштування для зменшення безробіття.

Заходи, спрямовані на підвищення купівельної спроможності українців, є важливим завданням для української влади. Їх реалізація дозволить покращити рівень життя населення та сприятиме економічному зростанню України.

Загалом, купівельна спроможність українців змінювалася відповідно до економічних та політичних подій. Вона була на найвищому рівні в деякі періоди стабільної економічної зростаючої ділянки і знижувалася під час кризових періодів.

Для відновлення купівельної спроможності українців потрібні час і зусилля. Уряд України та міжнародні організації вживають заходів для підтримки економіки країни та підвищення доходів населення. Однак, для того, щоб повернути купівельну спроможність українців до довоєнного рівня, потрібно буде багато часу і зусиль.

Реалізація можуть допомогти підвищити купувальну спроможність українців допоможе підвищити рівень життя українців та забезпечити їхню економічну стабільність.

Література:

1. Архів валютних курсів. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/archive/>. (Дата звертання 29.10.2023).
2. Бюджет 2023 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582. (Дата звертання 29.10.2023).
3. Купівельна спроможність українців впала на 30% веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/kupivelnna-spromozhnist-ukrajinciv-vpala-na-30-novini-ukrajina-11517229.html> (Дата звертання 29.10.2023) .
4. Мінімальна зарплата в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>. (Дата звертання 29.10.2023).

Василинич Т.О.

*здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна*

Найда А.В.

*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна*

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Спрощена система оподаткування малого підприємництва є однією з ключових складових податкової політики в Україні, оскільки вона відіграє важливу роль у розвитку національної економіки.

Засновниками системи спрощеного оподаткування в Україні є саме суб'єкти малого підприємництва, які володіють підприємствами з обмеженою кількістю співробітників та оборотом. Для цих підприємців спрощена система оподаткування стала чудовим інструментом, який спрощує процедури податкового обліку та зменшує податкове навантаження, що дозволяє їм фокусуватися на розвитку свого бізнесу.

Однак на разі актуальним є пошук напрямків удосконалення вітчизняної спрощеної системи оподаткування. Цю тему досліджували багато українських вчених та науковців. Так, наприклад, кандидат економічних наук Тучак Т.В. в своїй роботі «Напрями реформування спрощеної системи оподаткування в Україні» розглядала специфіку й особливості застосування спрощеної системи оподаткування в Україні та напрями її реформування відповідно до сучасних умов розвитку малого підприємництва. В своїй роботі вона дійшла до висновку, що стимулювання розвитку підприємницької діяльності шляхом створення сприятливих умов оподаткування залишається одним із основних завдань уряду. За умов цілісної підтримки з боку держави розвитку підприємництва не лише збільшаться обсяги надходжень до місцевих бюджетів, а й пришвидшиться розвиток економіки нашої держави в цілому. Проте аналіз

спрощеної системи оподаткування на етапі економічної нестабільності потребує подальших досліджень.

На сьогоднішній день деякі політики та представники Мінфіну стверджують що ця система не досконала та має багато способів ухилення від сплати, якими користуються власники бізнесу, а це в свою чергу створює умови для появи тіньової економіки. Найближчим і найімовірнішим варіантом є польська система оподаткування як приклад для впровадження в Україні.

Через недосконалу українську спрощену систему оподаткування є такі можливі варіанти лазівок:

- Використання фізичних осіб для виведення прибутку компанії під виглядом витрат. У такий спосіб підприємство замість 18% податку на прибуток платить 5% податку з обороту;

- Дроблення великого бізнесу на кулька невеликих юридичних осіб, які можуть законно працювати на спрощеній системі та відповідно менше сплачувати податків до держбюджету;

- Оформлення відносин із найманими співробітниками як із ФОП. Тобто замість трудового договору роботодавець укладає із співробітником договір підряду. Згідно з цим договором, підприємець надає юридичній особі послуги за винагороду, яку такий «псевдоробітник» отримує замість зарплати.

Одним з найголовніших пунктів перегляду спрощеної системи є те щоб прибрати махінації які пов'язані із податками які утримуються із заробітної плати за участю фізичних осіб. Цей перегляд має на меті ліквідацію великих схем, які спрямовані на ухилення від оподаткування з використанням єдиного податку.

Ця схема наразі має популярність, так як дозволяє знизити податкове навантаження на фонд оплати праці в декілька разів. За замовчуванням відрахування із зарплати перевищують 40%. Це всі види податків які стягують із заробітної плати: ПДФО – 18%, 22% ЄСВ та 1,5% військового збору[1]. Використання фізичної особи замість найнятого працівника коштує компанії-роботодавцю значно дешевше, оскільки потрібно заплатити тільки 5% плюс ЄСВ у розмірі 22% від мінімальної зарплати (трохи більше 1400 грн.).

З часу запровадження самої спрощеної системи оподаткування (1999 рік.), ця система зазнала багато змін. На даний момент система представляє собою чотири групи єдиного податку. Перша та друга групи призначені для тільки для фізичних осіб підприємців (це переважно продаж товарів населенню, надання побутових послуг, виробництво продукції), третя група – для фізичних та юридичних осіб (усі дозволені види діяльності), на четвертій групі може працювати виключно бізнес що займається сільським господарством (індивідуальні виробники, фермерські господарства).

Максимальний річний оборот прив'язаний до мінімальної заробітної плати. У 2023 році для платників 1 групи ліміт виручки становить 1,85 млн грн, для платників 2 групи – 5,9 млн грн, для платників 3 групи – 8,28 млн грн.[2].

Підприємці 1 та 2 груп платять ЄП незалежно від виручки, ставки становлять 10% прожиткового мінімуму та 20% мінімальної зарплати відповідно. Підприємці 3 групи платять 3% обороту (платники ПДВ) або 5%

обороту (неплатники ПДВ). У 4 групи розмір податку залежить від площі земель, на яких ведеться діяльність, і від нормативної грошової оцінки землі[2].

Крім єдиного податку, всі підприємці сплачують єдиний соціальний внесок (ЕСВ) за ставкою 22%. Платити треба хоча б 22% від мінімальної зарплати (1474 грн на місяць)[2].

Звітність для підприємців є максимально спрощеною. Вони подають декларацію один раз на квартал або щорічно – залежно від обраної групи. Звіт по ЄСВ подається щорічно.

Є види діяльності, які не дають права користуватися єдиним податком. Зокрема, це операції з обміну валют, організація та проведення азартних ігор, виробництво та реалізація підакцизних товарів, видобуток і продаж дорогоцінних металів/каменів, фінансове посередництво (крім страхових агентів), поштові послуги (список не вичерпний).

Бізнес на спрощеній системі має використовувати РРО (касові апарати). Виняток є для підприємців, які продають продукцію власного виробництва, торгують на ринках або надають побутові послуги, а також для підприємців, які приймають плату за товари/послуги безпосередньо на банківський рахунок у безготівковій формі.

Насамперед в Польщі існують такі варіанти оподаткування серед яких підприємці можуть обирати на свій розсуд:

1. Ogólne zasady – загальна система оподаткування з прогресивною ставкою.

2. Podatek liniowy – лінійна система з «плоскою» ставкою.

3. Ryczałt – спрощена система оподаткування.

На польській загальній системі оподаткування податкове навантаження на підприємця на пряму залежить від його доходу. Якщо річний виторг становить до 120000 злотих (1015200 грн.), він оподатковується за ставкою 12%. Сума перевищення за ставкою – 32%. Тобто якщо підприємець отримав 200000 злотих доходу, він сплатить податок за ставкою 12% зі 120000 злотих і за ставкою 32% з 80000 злотих[3].

Лінійна система оподаткування передбачає, що незалежно від обсягу доходу підприємця, він заплатить 19% податку. По суті це аналог загальної системи оподаткування в Україні, коли працює фіксована ставка ПДФО – 18%[3].

Спрощена система оподаткування в Польщі має цілу шкалу ставок від 2% до 20%, яка залежить від виду діяльності підприємства.

Підприємці, які продають товари тваринного та рослинного походження, сировина для яких вирощена ними самими (по суті, йдеться про фермерів), сплачують 2% податку.

Підприємці, які володіють точками комунального харчування, а також торгують продуктами харчування, сплачують 3% податку.

Дохід від діяльності зі здачі майна в оренду оподатковується за ставкою 8,5–12,5%, залежно від виручки, яку отримує підприємець.

Для бізнесу, пов'язаного з оптовою торгівлею, туризмом, продажем автомобілів, мотоциклів і запчастин до них, ставка сягає 17%, а для приватної медицини та для репетиторів – 20%[4].

Враховавши польський досвід можна припустити можливі зміни в нашій системі оподаткування:

- Більш розширена шкала ставок. Враховуючи не тільки великі підприємства а й мікропідприємства. Тобто мікробізнес буде платити пару відсотків з обороту, а підприємці, в яких набагато більший дохід – за ставкою, яка більш вища за нинішні 5% (максимум для третьої групи єдиного податку).
- Юридичні особи втратять можливість використовувати спрощену систему. Це стосується ситуації з зарплатними підприємцями що оформлюють відносини із найманими співробітниками як із ФОП.
- Можливе скорочення переліку діяльностей, доступних для платників єдиного податку.
- Паралельно буде посилено контроль за компаніями, які активно вдаються до послуг фізичних осіб підприємців, щоб замаскувати трудові відносини. Збільшиться кількість перевірок і тих компаній, що намагаються «дробити» свій бізнес за допомогою ФОП.

В нашій країна назріли передумови для реформи спрощеної системи оподаткування і польський варіант є не плохим варіантом для запровадження в Україні, але звісно з врахування специфіки економічних процесів та доходності бізнесу. Також реформа спрощеної системи оподаткування відбуватиметься разом із посиленням відповідальності. Тому бізнесу потрібно готуватися до збільшення податкового тиску. При посиленні податкової шкали фіскальний вантаж суттєво зросте. На мою думку реформу спрощеної системи хоч і слід здійснювати в бік збільшенні фіскального навантаження але робити це потрібно поступово, щоб не викликати різких невдоволень бізнесу та спроб піти в тінь. Тим паче в умовах війни велика частина малого бізнесу зазнала значних збитків та витрат пов'язаних з релокацією.

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Єдиний податок 2023: умови перебування. Головбух: веб сайт. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7803-diniy-podatok-2020>
3. Система оподаткування для ФОП у Польщі. Moja firma: веб сайт. URL: <https://mojafirma.org/uk/sistemi-opodatkuвання-dlja-fop-u-polshhi/>
4. Польська модель оподаткування для українських ФОПів. Finance.ua: веб сайт. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/polska-model-opodatkuвання>

Гура Ю.А.
здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Замлинський В.А.,
д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Сучасний світ вимагає ефективного управління ресурсами та фінансами як на рівні окремих підприємств, так і на рівні глобальної економіки. Облік, аудит та оподаткування впливають на фінансову стійкість підприємств, сприяють збільшенню довіри інвесторів та споживачів, а також мають значний вплив на фінансові ресурси держави. Розуміння цих процесів допомагає покращити управління фінансами підприємств та сприяє сталому економічному розвитку.

Облік є ключовим фактором розвитку економіки, оскільки він допомагає систематично фіксувати та аналізувати фінансову інформацію підприємства.

Облік – це процес фіксації, класифікації, акумуляції, аналізу та інтерпретації фінансової інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Роль:

1. Збирання та систематизація даних: облік допомагає збирати та систематизувати інформацію про всі фінансові операції підприємства, формуючи доходи і витрати, активи та зобов'язання.

2. Планування: облік надає необхідну інформацію для розробки бюджетів та фінансових планів. Це допомагає управлінцям спланувати дії та ресурси для досягнення стратегічних цілей.

3. Контроль: облік дозволяє відстежувати бізнес процеси, формувати фінансові результати та порівнювати їх із запланованими показниками. Це сприяє вчасному виявленню аномалій та корекції дій для досягнення кращих результатів.

4. Прийняття рішень: облік забезпечує економічний підрозділ інформацією, на основі аналізу якої управлінці можуть приймати рішення. Правильна фінансова інформація допомагає обирати оптимальні стратегії та тактики для розвитку підприємства.

Таким чином, облік є необхідним інструментом для підтримки управління підприємством, а його правильне використання сприяє покращенню фінансової стійкості та розвитку економіки в цілому [1].

Аудит є важливим фактором розвитку економіки, оскільки він сприяє забезпеченню достовірності фінансової інформації та збільшує довіру інвесторів та кредиторів до підприємств.

Визначення аудиту: Аудит – це незалежна оцінка фінансової звітності підприємства з метою визначення її достовірності та відповідності вимогам стандартів.

Роль аудиту у забезпеченні достовірності фінансової звітності:

- Підтвердження достовірності: аудитори перевіряють, чи відображена фінансова інформація в облікових записах і звітності вірно та достовірно. Це допомагає підтвердити точність фінансових даних.
- Виявлення помилок та шахрайства: аудитори виявляють помилки, недоліки та можливі випадки шахрайства в фінансовій звітності, що підвищує її надійність.
- Дотримання стандартів: аудитори перевіряють, чи відповідає фінансова звітність прийнятим стандартам і правилам.
- Значення аудиту для інвесторів та кредиторів.
- Аудит допомагає інвесторам та кредиторам довіряти фінансовій інформації, яку надають підприємства. Це важливо для прийняття рішень щодо інвестицій та надання кредитів.
- Зменшення ризиків: Аудит допомагає виявляти ризики та потенційні проблеми в діяльності підприємства, що дозволяє інвесторам та кредиторам уникати фінансових втрат.
- Покращення ринкової конкурентоспроможності: Підприємства, які проводять аудит та публікують позитивні результати, можуть мати перевагу на ринку та привертати більше інвесторів і кредиторів.

Таблиця 1

Порівняння обліку та аудиту

Параметр	Облік	Аудит
Основна мета	Фіксація даних	Перевірка даних
Частота	Постійний процес	Періодичний процес
Зовнішнє спостереження	Не обов'язковий	Обов'язковий

Отже, аудит грає важливу роль у забезпеченні якості фінансової інформації та підвищенні довіри стосовно підприємств, що сприяє розвитку економіки через покращення доступу до фінансових ресурсів та створення стабільного інвестиційного середовища.

Оподаткування відіграє важливу роль у економічному розвитку, і його визначення та функції можуть наступними. Оподаткування – це процес збору податків (грошових внесків) з громадян, підприємств і інших суб'єктів економіки державою для фінансування своєї діяльності та задоволення громадських потреб.

Функції оподаткування:

- Фінансування бюджету: основною функцією оподаткування є збір грошових коштів для покриття витрат держави на соціальні програми, інфраструктуру, оборону, освіту та інші сфери.

- Регулююча функція: податки можуть використовуватися для регулювання економіки. Наприклад, зниження податків на підприємства може стимулювати інвестиції та економічне зростання.

- Розподільча функція: оподаткування допомагає здійснювати перерозподіл доходів від багатих до бідних через систему прогресивних податків або соціальні виплати.

Таблиця 2

Вплив оподаткування на розвиток економіки

Вид оподаткування	Вплив на економіку
Податок на прибуток	Впливає на здатність компаній інвестувати та заробляти
Податок на додану вартість	Може впливати на споживчу активність та виробництво
Податок на нерухомість	Впливає на ринок нерухомості та будівництво
Податок на зайнятість	Впливає на зайнятість населення та фірми

Вплив оподаткування на бюджет держави та стимулювання економічного зростання:

- Податки є головним джерелом доходів держави, і вони необхідні для фінансування соціальних та інших програм. Правильно спроектована система оподаткування може забезпечити стабільність бюджету.

- Зменшення податкового навантаження на підприємства та громадян може стимулювати економічне зростання, сприяти підприємницькій активності та інвестиціям.

- Впровадження податкових пільг та стимулів може сприяти розвитку конкретних галузей економіки та прискорити інновації.

Отже, оподаткування впливає на бюджет держави і може бути потужним інструментом для стимулювання або регулювання економічного зростання, в залежності від його конкретної конфігурації та застосування.

Стійкий взаємозв'язок між обліком, аудитом та оподаткуванням є надзвичайно важливим для підприємств і ефективного фінансового управління. Ось як облік та аудит впливають на підготовку податкової звітності і чому співпраця між цими відділами є ключовою:

1. Роль обліку та аудиту в підготовці податкової звітності:

- облік забезпечує систематичну фіксацію фінансової інформації, включаючи дані про доходи, витрати, активи та зобов'язання, які потрібні для розрахунку податків.

- аудиторі перевіряють точність та достовірність облікових даних та фінансової звітності, що включається до податкової звітності.

2. Важливість співпраці між відділами обліку, аудиту та податкового планування:

- співпраця між цими відділами допомагає забезпечити відповідність податкових зобов'язань законодавству, адже облік та аудит допомагають ідентифікувати та враховувати всі фінансові транзакції.

- взаємодія між відділами також сприяє оптимізації податкового планування, дозволяючи виявити можливості для мінімізації податкових ризиків та оптимізації податкових обов'язків.

Цей спільний підхід до фінансового управління допомагає підприємствам забезпечити точність та відповідність їхньої податкової звітності, а також ефективно керувати податковими аспектами своєї діяльності. Це дуже важливо для відповідності податковому законодавству та оптимізації податкового навантаження підприємства.

Висновки. Облік надає інформацію для прийняття рішень, аудит виконує контрольну функцію, підвищує довіру до фінансової інформації, а оподаткування фінансує державні програми та стимулює економічне зростання.

Спільна робота між відділами обліку, аудиту та податкового планування є необхідною для ефективного фінансового управління. Вона допомагає досягти точності, надійності та відповідності податковій звітності, а також оптимізувати податкові зобов'язання і розподіл прибутку. Підприємства та державні органи повинні активно працювати над покращенням систем обліку, аудиту та оподаткування, а також сприяти розвитку кадрового потенціалу.

Загальний висновок полягає в тому, що облік, аудит та оподаткування є безумовними складовими сучасної економіки, а їх правильна організація та взаємодія є ключовими у створенні сприятливого середовища для розвитку бізнесу та економіки загалом.

Література:

1. Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання. <http://global-national.in.ua>

2. Жук В. М., Замлинський В. А., Найда А. В. Облік та звітність в інформаційному забезпеченні аграрної політики: шанси від громадянського суспільства. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 2. С. 52 – 58.

Єфременко А.Г.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування
Придніпровський інститут
ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»
м. Кременчук, Україна
Малащенко Ю.А.,
к.е.н., доцент кафедри управління та адміністрування
Придніпровський інститут
ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»
м. Кременчук, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА МОЖЛИВІ ЗМІНИ У ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА

Розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифровізації пов'язаний з постійним ускладненням теорії та практики обліку, формування показників внутрішньої та зовнішньої фінансової звітності. Пандемія, відновлення бізнесу після двох років періодичних обмежень, цілком реальна перспектива банкрутства, зростання цін на енергоносії, підвищення податків, життя з Covid, криза вартості життя та війна в Україні з наступними наслідками для економік усіх країн – все це призвело до необхідності оптимізації та вдосконалення багатьох управлінських процесів, у тому числі бухгалтерського обліку.

Серед основних тенденцій зміни бухгалтерського обліку слід розглянути наступні.

1. Віддалена робота. Дедалі більше бухгалтерів працюють віддалено через війну та впровадження хмарного програмного забезпечення, що дозволяє співробітникам виконувати поставлені завдання. Віддалена робота має багато переваг, у тому числі зручність для працівника та зниження накладних витрат.

Наявність правильних технологічних рішень, такі як інструменти віртуального спілкування, хмарне програмне забезпечення для бухгалтерського обліку, а також безпечне онлайн-сховище даних та обмін ними робить віддалену роботу успішною.

2. Безпека даних. У міру того, як все більше даних передається в електронному вигляді між аутсорсинговими бухгалтерськими фірмами та їх клієнтами, а також між бухгалтерськими службами компаній та їх контрагентами, хакери також активізують свої атаки. Бухгалтерські фірми та служби повинні захищати себе від кіберзагроз та інших проблем з безпекою даних, у тому числі пропонувати своїм співробітникам адекватне навчання кібербезпеки.

Хмарне програмне забезпечення є економічним, комплексним рішенням для безпечного онлайн-сховища даних. На сучасному етапі розвитку відслідковується тренд до розширення ринку онлайн-бухгалтерії на основі хмарних технологій – FreshBooks, Xero, Myob, Liquid, QuickBooks online тощо. Також простежується зростання пропозиції програм бухгалтерського обліку на

віртуальних сервісах – Tach.ua; «1С:Зарплата і управління персоналом» [1,с.152].

Бухгалтерські фірми та служби також повинні впроваджувати системи з вимогами двофакторної автентифікації, щоб лише авторизовані користувачі могли отримати доступ до конфіденційних даних. За такого рівня конфіденційності фінансових даних, якими обмінюються бухгалтери та клієнти, навіть незначне порушення безпеки може призвести до крадіжки особистих даних. Зосередження уваги на безпеці даних допоможе знизити схильність до ризику за рахунок захисту найбільш цінних активів організацій – фінансової інформації їхніх клієнтів.

3. Консультаційні бухгалтерські послуги. Бухгалтерські фірми та служби, які хочуть залишатися конкурентоспроможними, повинні будуть вийти за рамки традиційних бухгалтерських та податкових послуг, пропонуючи та розширюючи консультаційні послуги, включаючи надання рекомендацій щодо використання нових технологій для підвищення ефективності або вирішення проблем в бізнесі, таких як управління операційним програмним забезпеченням або людські ресурси.

4. Автоматизовані процеси та штучний інтелект. Бухгалтерські фірми та служби, які хочуть залишатися конкурентоспроможними, мають максимально автоматизувати свої процеси, щоб заощадити час та гроші. Автоматизація бухгалтерського обліку, безумовно, є необхідністю підприємств, незалежно від масштабів своєї діяльності.

Штучний інтелект (ШІ) – це одна з ключових областей автоматизації, покликана змінити характер бухгалтерських операцій, підвищити ефективність, скоротити кількість помилок та оптимізувати робочі процеси, а також допомогти професіоналам приймати бізнес-рішення в режимі реального часу на основі інформації, що базується на даних бухгалтерського обліку. Попит на бухгалтерське програмне забезпечення на основі ШІ виріс завдяки різкому зростанню цифрових платежів.

5. Ціноутворення з урахуванням базової ставки. Ця тенденція більшою мірою відноситься до аутсорсингу. Бухгалтерські фірми повинні усвідомлювати вплив ціноутворення, що базується на базовій вартості, на їхньому бізнесі, оскільки вони дивляться в майбутнє. Ціноутворення, засноване на базовій ставці, забезпечує як власникам бізнесу, так і клієнтам впевненість у цінах та запобігає несподіванкам. Крім того, це змушує бухгалтерів бути ефективними у своїй роботі, щоб отримувати більше прибутків. Технології та автоматизація дозволяють підвищити ефективність бухгалтерської роботи.

6. Технологія blockchain. Blockchain – це технологія розподіленого реєстру, яка забезпечує безпечні, прозорі та захищені від несанкціонованого доступу транзакції. Блокчейн враховує та зберігає активи, зобов'язання, транзакції та надає методи запису грошових потоків та звірки рахунків. До того ж облікова інформація з різних блоків є тісно пов'язаною, кожен блок містить інформацію з іншого блоку, отже, будь-які зміни в інформації з одного блоку призводять до виникнення змін в іншому [2, с.77].

Застосування blockchain-технології в бухгалтерському обліку має низку переваг: можливість постійного відстеження всіх фінансових операцій; відкритість доступу до інформації; формування високого рівня довіри між стейкхолдерами; наявність можливості здійснення громадського контролю за змінами в системі; забезпечення захисту й надійного збереження даних; транспарентність усіх операцій, змін облікової інформації; економія часу та ресурсів; високий рівень захищеності системи від збоїв, хакерських атак і зламів; конфіденційність інформації про учасників; легітимність забезпечується підтвердженням інформації в блоках електронними підписами; можливість участі великої кількості суб'єктів, які мають право на запис транзакцій у базу тощо [3, с.270].

7. Big data – це термін, який використовується для опису великого обсягу даних, які організації збирають із різних джерел. Бухгалтерські фірми та служби, які можуть використовувати можливості великих даних, нададуть своїм клієнтам більш цінну інформацію та рекомендації. Аналізуючи масивні набори даних, бухгалтери можуть аналізувати рівні ризику, щоб прогнозувати майбутні наслідки для фінансів організації та миттєво складати плани.

8. Аналіз даних та прогнозування. Крім big data бухгалтерам також необхідно використовувати передові методи аналітики та прогнозування. Попит на фахівців з аналізу даних у бухгалтерській галузі незабаром різко зросте. Бухгалтерські фірми можуть аналізувати статистичні дані щодо ефективності своїх клієнтів, щоб створювати прогнози на майбутнє. Прогнози дозволяють компаніям планувати та приймати більш обґрунтовані рішення.

Бухгалтерським фірмам слід серйозно подумати про інвестування в програми навчання про дані, які надають знання про ефективні стратегії, що використовуються лідерами галузі, та практичний досвід роботи з різними інструментами, які зазвичай використовуються в бухгалтерських фірмах, включаючи SQL, Excel і Python. Бухгалтери тепер виграють від наявності унікальних навичок аналізу даних чи досвіду роботи в галузі науки про дані.

10. Хмарне бухгалтерське програмне забезпечення. Все більше підприємств переходять у хмару, і бухгалтерські фірми та служби наслідують їх приклад, щоб задовольнити їхні потреби. Хмарні системи обліку дозволяють отримувати доступ до даних із будь-якого пристрою з підключенням до Інтернету. Хмарні рішення також спрощують обмін файлами та спільну роботу з іншими контрагентами. Це дозволяє всім бухгалтерам у команді мати миттєвий доступ до своїх бухгалтерських даних, заощаджуючи дорогоцінний час.

Зараз як ніколи важливо, щоб фінансові служби позиціонували себе як генератори прибутку. Вимоги сучасного ділового клімату змушують компанії робити більше із меншими витратами. Автоматизація трудомістких ручних завдань означає вивільнення співробітників бухгалтерії для їх зосередження на важливішій стратегічній роботі. Для досягнення успіху бухгалтери повинні використовувати технології, розуміти аналітику даних та ефективно спілкуватися з клієнтами, добре розумітися на бізнес-концепціях, щоб надавати цінну інформацію своїм клієнтам.

Література:

1. Пілевич Д. Трансформація системи бухгалтерського обліку в умовах розвитку цифрових технологій. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. № 3 (23). URL: <http://ppeu.stu. cn.ua/article/view/224553/224782> (дата звернення: 15.10.2023). С. 152.
2. Дубініна М. В., Сирцева С. В., Буганов О. В., Тусова Н. О. Blockchain-технологія як засіб трансформації бухгалтерського обліку. Modern economics. 2018. № 12. С. 75–80. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V1\(2018\)-11](https://doi.org/10.31521/modecon.V1(2018)-11) с. 77.
3. Пілевич Д. С. Теоретико-прикладні засади використання blockchain-технології в бухгалтерському обліку. Проблеми економіки. 2020. № 1 (43). С. 267–274. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-267-274>, с. 270.

Котлярова Я.С.,

здобувачка факультету економіки і менеджменту

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

Назаренко О.В.,

д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування,

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СЕРЕДОВИЩА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ НЕФІНАНСОВИХ АКТИВІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Беззаперечним є факт, що в сучасній інноваційній економіці окреслення контурів стратегій розвитку підприємства установи, органу місцевого самоврядування, окремих галузей повинно базуватися на достовірному інформаційному забезпеченні, конструкція якого передбачає узгодженість результатів діагностики потенційних небезпек і виявленні потенційних можливостей з урахуванням мінливості бізнес середовища. Означувана проблематика актуалізує необхідність пошуку та імплементації нових інструментів та методів управління, використання яких в практичному аспекті дозволить оптимізувати структуру ресурсного потенціалу, вдосконалити організаційно-виробничі процеси, окреслити напрями підвищення інвестиційної привабливості, ідентифікувати стратегічні орієнтири, з врахуванням перманентних змін зовнішнього середовища та латентних ризиків [1].

Дослідженням питань організації облікового відображення та внутрішнього контролю нефінансових активів та джерел їх формування в бюджетних установах займалась значна кількість вітчизняних науковців, а саме: К.В. Безверхий, Д.О. Грицишен, Р.Т. Джого, С.М. Кафка, В.П. Пантелєєв, С.В. Свірко, Н.І. Сушко та інші. Окремо слід зазначити, що дослідження особливостей організаційно-функціонального механізму внутрішнього

контролю в сучасних бюджетних установах вирізняється безперечною актуальністю.

Організація контролю за збереженням та раціональним використанням нефінансових активів з боку керівного складу бюджетної установи уможлиблюється завдяки якісній організації бухгалтерського обліку відповідної ділянки [2].

Внутрішнє середовище контролю представляє собою основу для всіх інших компонент внутрішнього контролю та містить окремі аспекти, які відображено на рисунку 1.

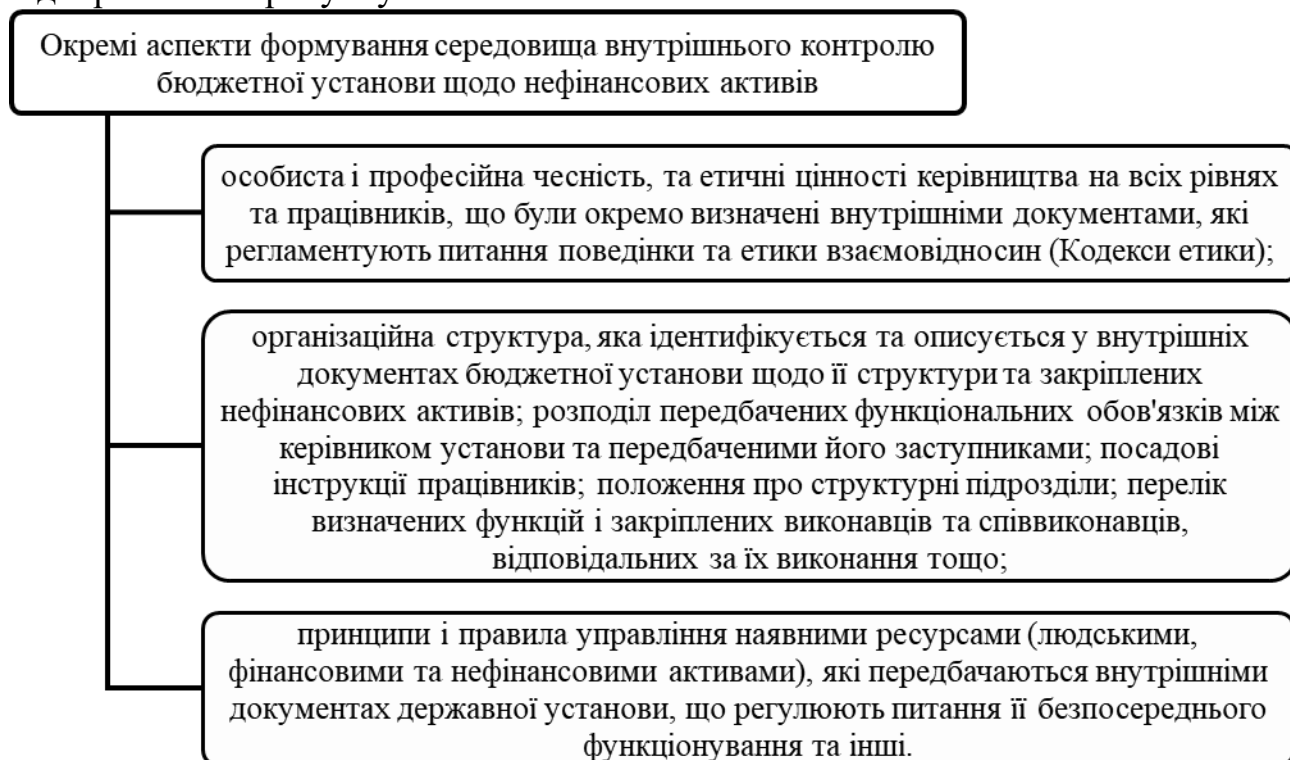

Рис. 1. Окремі аспекти формування середовища внутрішнього контролю бюджетної установи щодо нефінансових активів

Джерело: узагальнено автором на підставі [3]

Внутрішнє середовище контролю нефінансових активів в бюджетних установах представляє собою наявні в установі процеси, регламенти, операції, структури та розподіл повноважень щодо їх виконання, принципи та правила управління наявними людськими ресурсами тощо, які спрямовані на сприяння забезпеченню дотримання законодавчо закріплених за державною установою завдань та функцій з метою досягнення ідентифікованих мети та цілей [3].

Внутрішнє середовище контролю спрямоване на сприяння забезпеченню реалізації окремою бюджетною установою передбачених законодавчими актами завдань і функцій та досягнення встановлених мети та стратегічних цілей щодо наявних нефінансових активів.

Здійснюючи узагальнення, можемо констатувати, що при побудові системи внутрішнього контролю наявності та руху нефінансових активів та її безпосередньому функціонуванні, потрібно врахувати той факт, що отримані

результати за підсумками проведення внутрішнього контролю, виступають вагомим критерієм оцінки діяльності окремої бюджетної установи.

Література:

1. Plaksiienko V., Nazarenko I., Nazarenko O., Sokolenko L. Strategic scenario planning of the agrarian sector development. International Multidisciplinary Scientific Geo Conference Surveying Geology and Mining Ecology Management, SGEM, 2020 August (5.2), pp. 489-496.

2. Назаренко О.В. Контрольно-облікове супроводження оренди необоротних нефінансових активів органів місцевого самоврядування. Moderní aspekty vědy: XX. Díl mezinárodní kolektivní monografie /Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. str. 434-444

3. Про затвердження Методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах: Наказ Міністерства фінансів України від 14.09.2012 р. № 995 (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0995201-12#Text> (дата звернення: 27.10.2023)

Красноноженко В.О.,

*здобувач обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Боднар О.А.,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

ФОРМУВАННЯ НАДХОДЖЕНЬ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

Спеціальний фонд є особливою фінансовою категорією та завжди привертав велику увагу через свою особливість і важливість. Більше того, його роль сьогодні безсумнівно зростає, коли тривалість і глибина соціально-економічної кризи в Україні потребують подолання бюджетного дефіциту.

Доходи спеціального фонду — це власні надходження бюджетної установи, які доповнюють бюджетні асигнування та забезпечують виконання окремих основних завдань бюджетної установи, не забезпечених доходами загального фонду [1, с. 229]. Тому, на відміну від загальних фондів, спеціальні фонди бюджету мають формуватися з чітко визначених доходних джерел і використовуватися для фінансування чітко визначених завдань. Перерахування коштів між загальним і спеціальним фондами допускається лише в межах бюджетних асигнувань із змінами, внесеними Законом про Державний бюджет

України. Кошти цільового призначення визначаються як одна зі складових бюджету.

Спеціальні фонди включають [2]:

- цільові доходи бюджету, в тому числі власні доходи бюджетної установи;
- видатки бюджету за рахунок доходів, чітко визначених спеціальними фондами бюджету (включаючи власні надходження бюджетної установи);
- бюджетні позики (позики повертаються до бюджету після визначення цільового спрямування та надання з бюджету позик, за рахунок індивідуально визначених надходжень спеціального фонду бюджетів);
- фінансування за рахунок спеціальних коштів державного бюджету.

Розглянемо основні показники, які характеризують формування доходів спеціального фонду державного бюджету України (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги надходжень спеціального фонду державного бюджету України за 2020-2022 роки

Статті доходів спеціального фонду	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022/2020 млн.грн
	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	
Доходи, усього	1076017	100,00	1296853	100,00	1787396	100,00	0
у т.ч.							
Податкові надходження	851115,6	79,10	1107091	85,37	949764,4	53,14	98648,8
Неподаткові надходження	212946,9	19,79	175358	13,52	346327,7	19,38	133380,8
Доходи від власності та підприємницької діяльності	119155,9	11,07	56021,9	4,32	87172,4	4,88	-31983,5
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	9772	0,91	12975,5	1,00	8166,1	0,46	-1605,9
Інші неподаткові надходження	15038,2	1,40	17994,9	1,39	16147	0,90	1108,8
Власні надходження бюджетних установ	68980,8	6,41	88365,7	6,81	234842,3	13,14	165861,5
Доходи від операцій з капіталом	79,4	0,01	328,7	0,03	611	0,03	531,6
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1029,7	0,10	1289,9	0,10	481090,7	26,92	480061
Цільові фонди	187,1	0,02	209,4	0,02	136,2	0,01	-50,9
Офіційні трансферти	10658	0,99	12576,1	0,97	9465,6	0,53	-1192,4

Джерело: побудовано авторами за даними [3]

Відповідно до результатів таблиці, необхідно зазначити, що найбільшого значення суми доходів спеціального фонду державного бюджету набувають у 2022 році та складають 1 787 396 млн. грн. Станом на 31.12.2022 р. податкові

надходження є основною складовою надходжень до спеціального фонду та дорівнюють 53,14% з усього доходу. Порівняно із 2020 роком, податкові надходження у 2022 році збільшились на 98648,8 млн. грн., а неподаткові - на 133380,8 млн. грн.

Загалом, помітна позитивна тенденція зростання надходжень до спеціального фонду державного бюджету. Складовою неподаткових надходжень є власні надходження бюджетних установ, які складають 13,4 % спеціального фонду державного бюджету у 2022 році та набувають найбільшого значення у 2020-2022 рр.

Кошти, які отримані до спеціального фонду державного бюджету України, спрямовують на реалізацію програм та заходів, що визначені Бюджетним кодексом [2]. Розглянемо дані, які характеризують показники спеціального фонду отримувачів бюджетних коштів загальнодержавного значення (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяги видатків спеціального фонду державного бюджету України за 2020-2022 роки

Статті видатків спеціального фонду	2020 р.		2021р.		2022 р.		Відхилення 2022/2020
	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	
Видатки, усього	1288016,7	100.00	1490259	100.00	2705423	100,00	0
у т.ч. Загальнодержавні функції	163849,4	12,72	206643,1	13,87	201999,1	7,47	38149,7
Оборона	120374,1	9,35	127527,3	8,56	1142872	42,24	1022498
Громадський порядок, безпека, судова влада	157672,5	12,24	174409,6	11,70	443323,2	16,39	285650,7
Економічна діяльність	15038,2	1,17	180989,9	12,14	95368,4	3,53	80330,2
Охорона навколишнього середовища	68980,8	5,36	8200,2	0,55	4714,1	0,17	64266,7
Житлово-комунальне господарство	79,4	0,01	164,1	0,01	528,6	0,02	449,2
Охорона здоров'я	1029,7	0,08	170505,2	11,44	184267,8	6,81	183238,1
Духовний та фізичний розвиток	187,1	0,01	15970,3	1,07	11051,3	0,41	10864,2
Освіта	10658,0	0,83	63837,1	4,28	58508,1	2,16	47850,1
Соціальний захист та соціальне забезпечення	322720,3	25,06	339278,9	22,77	425987	15,75	103266,7
Міжбюджетні трансфери	160177,1	12,44	202733,3	13,60	136803,3	5,06	-23373,8

Джерело: побудовано авторами за даними [4]

Проаналізувавши таблицю 2, потрібно зазначити, що у 2022 році найбільшою складовою видатків є оборона, яка складає 42,24% з усіх видатків спеціального фонду державного бюджету, що спричинено початком повномасштабної війни на території України. Значний обсяг видатків спеціального фонду також спостерігається протягом трьох років у статті соціального захисту та соціального забезпечення, найбільшого значення набуває у 2022 році та дорівнює 425 987 млн. грн.

Отже, спеціальний фонд є додатковим джерелом для покриття наявного дефіциту коштів у загальному фонді державного бюджету, оскільки під час кризових явищ держава потребує значний обсяг фінансування, при цьому необхідно здійснювати заплановані видатки поточної діяльності, а також розвитку органів державного управління. Загалом, надходження до спеціального фонду державного бюджету мають позитивну динаміку. Однією із більш важливих складових є податкові надходження та власні надходження бюджетних установ, які утримуються за рахунок бюджету держави.

Література:

1. Свірко С. В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: методологія та організація. К. : КНЕУ, 2006. 243 с.
2. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 28.10.2023).
3. Доходи держбюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2020/> (дата звернення: 28.10.2023).
4. Видатки держбюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2022/> (дата звернення: 28.10.2023).

Лещук Г.В.

д.е.н., професор, професорка кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

Козак О.В.

здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

Смеричанська К.О.

здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ

В Україні, у зв'язку з економічними реформами та переходом до ринкових відносин, спостерігається послаблення практично всіх форм державного контролю, включаючи державний фінансовий контроль. Зниження ролі державного управління та дезорганізація виконання ключових функцій центральних органів виконавчої влади призвели до спотворення уявлення про необмежені можливості саморегулювання ринку та необхідність обмеження впливу держави на економічну та інші сфери життєдіяльності країни, а також недоцільність науково-технічної та інноваційної політики. Це призвело втрати можливостей, негативно позначаючись на організації та принципах функціонування виконавчої влади [1, с. 151].

Важливим аспектом є не тільки виявлення неефективності витрат та зловживань з майном, але й адаптація контролю до змін у господарських та економічних зв'язках, що стали більш складними у зв'язку з трансформацією економічних відносин. Використання застарілих форм фінансового контролю обмежує можливості держави впливати оперативнo й ефективно на економічні процеси [2].

На сьогодні існує невідкладна необхідність удосконалення організації державного фінансового контролю з огляду на об'єктивну потребу побудови стійкої противаги існуючим загрозам у фінансовій системі, що в свою чергу має створити ряд передумов до зменшення кількості й обсягів та бюджетно-фінансових зловживань; покращення рівня фінансової дисципліни та зменшення нецільових витрат; забезпечення вчасного і повного надходження до бюджету податків, зборів та обов'язкових платежів; удосконалення законодавчих норм та посилення відповідальності учасників бюджетного процесу [3, с. 45].

Складні економічні процеси, які відбуваються у багатьох країнах світу, суттєво утруднюють розвиток важливого компонента державного управління – фінансового контролю. Фінансовий контроль є невід'ємною частиною управління економічними об'єктами та процесами держави. Його суть полягає у спостереженні за об'єктом з метою перевірки відповідності бажаному та необхідному стану, визначеному законами, положеннями, інструкціями та іншими нормативними актами. Органи, що здійснюють державний фінансовий контроль, включають Верховну Раду, Кабінет Міністрів, Національний банк, Міністерство фінансів, Фонд державного майна, Рахункову палату, Державну податкову службу та інші державні органи відповідно до законодавства України [1, с. 156].

Незважаючи на те, що в Україні було прийнято ряд нормативно-правових документів, які регулюють порядок здійснення фінансового контролю (Бюджетний кодекс, Господарський кодекс, постанови Кабінету Міністрів України, стандарти державного фінансового контролю, різноманітні Закони та інші нормативно-правові акти), проте вони не привели до значного покращення фінансової дисципліни у використанні бюджетних коштів.

Це вказує на незадовільну динаміку у зростанні порушень фінансових норм та економічних злочинів [4, с. 85]. Останніми роками в Україні спостерігається тенденція зниження загальної кількості перевірених установ і організацій Державною контрольно-ревізійною службою.

Отже, в сучасних умовах ефективний державний фінансовий контроль - це найвагоміша умова функціонування економічно розвинутої держави та ключовий фактор її розвитку.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку економіки, ефективний фінансовий контроль щодо повноти формування та своєчасності надходження державних доходів, а також щодо законності та результативності використання бюджетних коштів та управління державною власністю, є ключовим аспектом сучасної економічної політики.

Література:

1. Футоранська Ю. Передумови та шляхи реформування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні. Фінанси України. 2007. №9. 195с.
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування систем державного фінансового контролю <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/310-2018-%D1%80#n10>
3. Погріщук Г.Б., Головай Н.М. Стан та перспективи розвитку фінансового контролю в Україні. Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці. Дніпро, 2023, С. 45-47.
4. Плєскач В. Фінансовий контроль у контексті трансформаційних процесів економіки. Фінанси України. 2010. № 6. С. 85-92.

Лобода Н.О.,
к.е.н, доцент кафедри обліку, аналізу і контролю
Львівський національний університет ім. Івана Франка
м. Львів, Україна

Чабанюк О.М.,
к.е.н, доцент кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування
Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів, Україна

Білецький В.А.,
здобувач вищої ОС «бакалавр»
Львівський національний університет ім. Івана Франка
м. Львів, Україна

BIG DATA TA BUSINESS INTELLIGENCE: ЕЛЕМЕНТИ ІДЕНТИЧНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ (МІКРОРІВЕНЬ)

Однією з головних проблем у розвитку аналізу корпоративної фінансової діяльності є збільшення кількості та різноманітності фінансової інформації, яка використовується для прийняття рішень. Інші проблеми з організацією та аналізом фінансової діяльності фірми можуть включати складність управління фінансовими ресурсами, відсутність підзвітності та неузгодженість між фінансовою стратегією та стратегією розвитку фірми. Для вирішення цих проблем необхідно налагодити систему комунікації між аналітиками та керівництвом, а також виробити рекомендації щодо використання результатів аналізу для оптимізації управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Застосування штучного інтелекту та машинного навчання може значно спростити процес аналізу та надати точніші прогнози та рекомендації для управління фінансами [1]. В даному контексті стає важливим розвиток аналітики "Big Data", яка дозволяє аналізувати велику кількість інформації та виділяти значущі зв'язки для прийняття стратегічних рішень [2, 3].

Основним перешкоджанням для успішного використання технологій Big Data та Business Intelligence в малому та середньому бізнесі є недостатнє розуміння сутності цих концепцій та можливостей, які вони пропонують для оптимізації бізнес-процесів та бізнес-моделей у підприємстві.

Використання великих даних може надати значну конкурентну перевагу. Для досягнення цієї переваги необхідно впроваджувати відповідну стратегію та бути готовими до змін. Зараз великі дані стають доступними не лише для великих компаній з великими бюджетами, але також для представників середнього та малого бізнесу. Завдяки онлайновим та "хмарним" платформам, таким як Google Analytics і Tableau, малий та середній бізнес може отримувати інформацію з "великих даних" без значних фінансових витрат. Такі компанії не обмежені великими застарілими системами, і вони можуть розпочати трансформацію свого бізнесу безпосередньо через використання "великих даних". Потенціал для розвитку бізнесу за допомогою цих технологій для малих

та середніх підприємств надзвичайно великий, включаючи збільшення прибутку, розширення клієнтської бази та підвищення ефективності операцій.

Глибше розуміння технологій Big Data, включаючи збір, обробку та аналітику, вимагає використання технологій бізнес-аналітики, відомих як "Business Intelligence". Серед найбільш ефективних інструментів Business Intelligence можна виділити такі як Data Mining, OLAP, Dashboard, Visual Mining, Video Mining, Web Mining, а також компоненти Text Mining, Opinion Mining та Sentiment Analysis.

Метою використання технологій "Business Intelligence" є інтерпретація великих обсягів даних з акцентом на ключових факторах ефективності. "Business Intelligence" допомагає моделювати результати різних варіантів дій і відстежувати результати процесу прийняття рішень.

Аналітика великих даних (Big Data Analytics, BDA) зараз стала однією з найбільш актуальних завдань для сучасних компаній. За оцінками Frost & Sullivan у 2021 році загальний обсяг світового ринку аналітики великих даних збільшився більш ніж в 2,5 рази порівняно з 2016 роком і склав \$ 67,2 млрд. Щорічні темпи зростання (CAGR) становили 35,9%. Основними сегментами ринку стали виробничий сектор, фінанси, охорона здоров'я, охорона навколишнього середовища та роздрібна торгівля, згідно з даними TAdviser (звіт Frost & Sullivan від 28 січня 2019 року) [4].

Тенденції розвитку ринку аналітики великих даних сильно залежатимуть від розвитку "Індустрії 4.0" [5] та інтеграції бізнесу у відповідні процеси. Виникає пов'язаний із цим виклик для підприємств: необхідність мати кваліфікований персонал і керівництво з цифровою грамотністю. Очевидно, що для успішної роботи з великою аналітикою працівники повинні мати інтегровані знання в галузі інформаційних технологій та конкретного бізнесу. Тому Gartner рекомендує [6] тренувати фахівців з аналітики даних всередині самої організації, оскільки використовувати великі дані без глибокого розуміння конкретного бізнесу та особливостей певної компанії є практично неможливим.

Що стосується статистики використання ERP-систем, то основна частина використовується великими компаніями (80%), оскільки оригінальні ERP-системи були спрямовані на цей сектор бізнесу. Однак на сьогодні існують ERP-системи, які можуть бути впроваджені в малому та середньому бізнесі.

Зазвичай, малий та середній бізнес самостійно адаптують наявні ERP-системи під свої потреби, використовуючи окремі модулі і системи. Наприклад:

1. Системи управління фінансами і стратегічного управління, такі як бюджетування і планування, консолідація, рентабельність і крос-функціональна GRC, що підходять для малого та середнього бізнесу, такі як "Медок".

2. CRM-системи (Customer Relationship Management), які використовуються для керування взаємовідносинами з клієнтами.

3. Аналіз маркетингових показників, включаючи цифровий маркетинг.

4. BPM-системи (Business Process Management), що визнають бізнес-процеси як основний ресурс організації та допомагають їм адаптуватися до постійних змін.

Ці бізнес-аналітичні інструменти надають можливість компаніям збирати, обробляти і аналізувати великі обсяги даних, які раніше не використовувалися, і, відповідно, підвищувати потенціал свого бізнесу.

З іншого боку, для ефективного використання великої аналітики спершу потрібно мати знання про інструменти бізнес-аналітики та вміти працювати з ними, а також розуміти можливості та переваги різних інструментів для керування різними бізнес-процесами.

Технології трансформують бізнес, зокрема і ведення бухгалтерського обліку. Бухгалтерські технології завжди відігравали важливу роль у спрощенні роботи бухгалтера. По мірі того, як наші знання про технології зросли, зростала і здатність бухгалтера аналізувати статистичні значення. Покращення технологій підвищило здатність бухгалтера ефективно інтерпретувати дані, затрачаючи менше часу на рутинну роботу з документами та зменшуючи кількість помилок [7].

Отже, сучасний бізнес стикається з необхідністю аналізу великих обсягів даних, які можуть допомогти приймати стратегічні рішення та оптимізувати бізнес-процеси. Використання технологій Big Data та Business Intelligence стає все доступнішим для малого та середнього бізнесу в Україні, відкриваючи нові можливості для підвищення ефективності операцій і розвитку бізнесу.

Але успішне впровадження цих технологій вимагає глибокого розуміння конкретного бізнесу, а також знання інструментів аналізу даних. Важливо пам'ятати, що аналітика великих даних вимагає інтегрованих знань з обох сфер - інформаційних технологій і предметної галузі бізнесу. Такий підхід дозволить досягти успіху в аналізі великих даних та використанні їх для прийняття стратегічних рішень.

Література:

1. Лобода Н.О., Чабанюк О.М. "BIG DATA" як контур обліково-аналітичної структури підприємства: інноваційні перспективи. *Облік і оподаткування: контрольно-аналітичний аспект: IV всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція* (м. Ірпінь, 18 травня 2023 р.). - Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. С. 235-237.

2. Hahanov V., Litvinova E., Wajeb Gharibi, Chumachenko S. Big Data Driven Cyber Analytic System. 2015 IEEE International Congress on Big Data, New York, USA. New York, 2015. P. 615–622.

3. Великі дані (анг. Big Data). Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D1%96_%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%96

4. Аналітика великих даних (Big Data Analytics, BDA) стає одним із найбільш затребуваних завдань у сучасному бізнесі за оцінкою Frost & Sullivan. URL: https://itpro.ua/post/analitika_bolshikh_dannykh_big_data_analytics_bda_stano_vitsya_odnoi_iz_samykh_vostrebovannykh_zadach_v_sovremennom_biznese_po_ot_senke_frost_sullivan

5. Industry 4.0 URL: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/industry-4>

6. Gartner: What is Data and Analytics? URL: <https://www.gartner.com/en/topics/data-and-analytics>

7. Лобода Н.О., Чабанюк О.М., Шевчук Ю.І. ІТ-процесінг у національній обліковій практиці. *Науково-практичний журнал "Економічні студії"*. 2019. Вип. 4 (26). С. 97-100.

Макаренко О.М.

*здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна*

Найда А.В.

*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна*

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Управління фінансами в бюджетних установах в Україні, зокрема облік заробітної плати, залишається актуальною та нагальною проблемою. Неспроможність ефективно вирішити цю проблему може призвести до серйозних наслідків, таких як фінансові труднощі, недовіра працівників, а також може вплинути на якість надання публічних послуг.

Проблематика заробітної плати в Україні як у теоретичному, так і практичному аспектах є надзвичайно актуальною. Ці проблеми досліджували і досліджують такі українські вчені, як Ф.Ф. Бутинець, С.В. Васильчак, С.В. Голов, А.М. Колот, С.О.Клименко, Л.В. Мікрюкова, Д.О. Онищенко, В.С. Толубяк, В.В. Чеканова та інші. Серед зарубіжних авторів питання сутності оплати праці та структури фонду оплати праці приділяли увагу такі зарубіжні науковці, як С.Л. Брю, К.Р. Макконел, Д. Рікардо, А. Сміт, Ж.Б. Сей, Дж. Кейнс та ін.

Вцілому можна виділити ряд наступних проблем:

1. Недостатня автоматизація процесів обліку. Однією з основних проблем є недостатня автоматизація процесів обліку заробітної плати в бюджетних установах. Багато з них все ще використовують застарілі системи обліку, які не забезпечують ефективного моніторингу та контролю. Це може призвести до помилок, недорозумінь і навіть можливості для корупції.

2. Розбіжності в заробітних стандартах. Існують розбіжності в заробітних стандартах між різними бюджетними установами. Відсутність єдиного стандарту може призводити до невизначеності та труднощів у порівнянні заробітних витрат різних установ. Вирішення цієї проблеми вимагає встановлення стандартів та їхнього строгого дотримання.

3. Недостатній контроль за витратами. Брак ефективного контролю за витратами може призвести до зловживань та необґрунтованих витрат.

Необхідно впроваджувати механізми контролю, які забезпечать транспарентність та відкритість у витратах бюджетних установ.

4. Затримки в виплаті заробітної плати. Затримки у виплаті заробітної плати є серйозною проблемою, яка може виникнути через різноманітні причини, такі як бюрократичні перешкоди, фінансові труднощі чи недостатність коштів у бюджеті. Це може призвести до невдоволеності працівників і погіршити їхню продуктивність.

5. Низька фінансова прозорість. Брак прозорості у фінансових операціях може ускладнити відслідковування та перевірку витрат. Недостатній доступ до інформації може викликати недовіру як серед працівників, так і серед громадськості. Необхідно вдосконалити систему звітності та забезпечити відкритий доступ до інформації про витрати.

Вирішення даних проблем потребує наступних кроків :

1. Автоматизація інформаційних систем: Впровадження сучасних інформаційних систем для обліку заробітної плати, які забезпечать ефективний контроль і моніторинг.

2. Стандартизація процесів: Встановлення єдиних заробітних стандартів для усіх бюджетних установ з метою усунення розбіжностей та спрощення порівнянь.

3. Запровадження механізмів контролю: Розробка та впровадження ефективних систем контролю за витратами для уникнення зловживань та необґрунтованих витрат.

4. Забезпечення своєчасної виплати: Прийняття заходів для уникнення затримок у виплаті заробітної плати, таких як оптимізація бюрократичних процесів та ефективне фінансове планування.

Література:

1. Клименко С.О., Мікрюкова Л.В. Організація обліку та аудиту розрахунків з оплати праці в бюджетних установах. Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського. 2014. №5.2 (101).С. 37 - 40.

2. Чеканова В.В. Організація обліку розрахунків з оплати праці в бюджетних установах України. Управління розвитком. 2014. №9 (172). С. 161 – 163.

АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Капітальні інвестиції відіграють провідну роль в економічному прогресі підприємства і країни загалом. У наслідок інвестування коштів в економіку зростають обсяги виробництва, розвиваються і рухаються вперед в результаті економічної конкуренції галузі та підприємства. На жаль, стан інвестиційної діяльності в Україні, враховуючи сучасні виклики зумовлені воєнним станом, не відповідає потребам економіки. Адже протягом років незалежності в нашій державі практично не зверталась увага на оновлення виробничих потужностей, тому велика частка промислових підприємств перебуває у досить складному становищі. Враховуючи сучасний, загалом незадовільний стан інвестиційного забезпечення енергетичної галузі, доцільною є також реалізація комплексу заходів, спрямованих на створення передумов для вирішення проблеми дефіциту фінансових ресурсів та виведення підприємств загальнодержавного значення із збиткового стану, до складу яких належить система внутрішньогосподарського контролю (ВГК).

У зв'язку з тим, що теорія і організація системи ВГК в частині вивчення достовірності операцій з капітальними інвестиціями є недостатньо дослідженою та обґрунтованою, варто розглянути методику, складовими частинами якої є:

- об'єкти ВГК;
- джерела дослідження інформації;
- методичні прийоми та реалізація результатів здійсненого ВГК операцій з капітальними інвестиціями.

Загальну схему методики проведення ВГК та її основних складових представлено на рис. 1.

Загалом методичні підходи до проведення контролю капітальних інвестицій забезпечуватимуть правдиве відображення в системі бухгалтерського обліку витрат на капітальні вкладення, а також сприятимуть раціональному використанню ресурсів підприємства.

В останні роки найменше значення показника питомої ваги щодо загального обсягу здійснених інвестицій, було пов'язане з реконструкцією та технічним переозброєнням значної кількості підприємств, що дає підстави стверджувати про негативні тенденції, адже висока ступень зносу вагової кількості основних засобів є проблемою динамічного розвитку суб'єктів господарювання.

Разом з цим, варто відмітити як позитивні тенденції економічного розвитку, зростання питомої ваги здійснених інвестицій в розбудову нових

підприємств, а також розширення господарської діяльності окремих активно діючих підприємств.

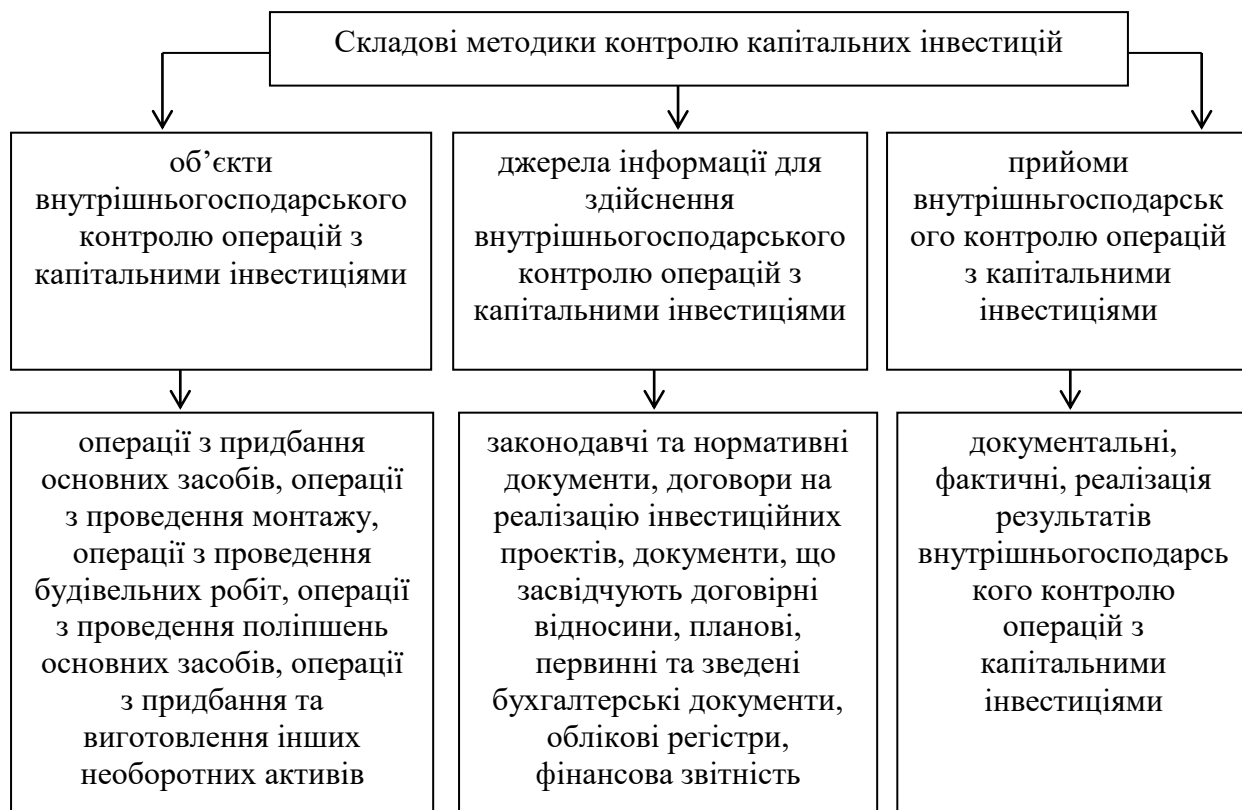

Рис. 1. Характеристика складових методики ВГК капітальних інвестицій
Джерело: Систематизовано автором на основі [1].

В даний період має місце регулярна нестача фінансових ресурсів, які повинні бути спрямовані на реалізацію капітальних інвестицій. Такі обставини виникли внаслідок складної економічної ситуації, відсутності джерел фінансування, які мають бути спрямовані на відновлення основних засобів, шляхом створення відповідних фондів. Проте, сучасне законодавство не враховує вказані господарські потреби, тому на рівні суб'єкта господарювання доцільно забезпечити та контролювати формування фонду, спрямованого на відновлення необоротних активів. Підприємству потрібно зазначити джерела формування та напрямки використання цього фонду в наказі про облікову політику, а робочий план рахунків доповнити аналітичними рахунками, на яких буде фіксуватися інформація щодо здійснення відрахувань на капітальні інвестиції, формування фонду на їх запровадження та використання фінансових ресурсів на відтворення та реконструкцію основних засобів.

Відрахування на інвестиційну програму доречно здійснювати на спеціально відкритий для цих цілей поточний рахунок, відсотки відрахувань затверджуються наказом по підприємству і відраховуються щоденно з суми надходження виручки за основним видом діяльності. ВГК щодо формування та практичне застосування фонду на відновлення та реконструкцію необоротних активів як важливого джерела їх фінансового забезпечення, дозволяє досягнути по-перше, контролю відшкодування з одержаної від реалізації виручки, що

використана на придбання основних засобів, а по-друге, інспектувати формування фонду на реконструкцію та оновлення необоротних активів.

З ціллю контролю за здійсненням та провадженням фінансово-господарської діяльності на підприємстві варто створити відділ ВГК, до обов'язків якого буде входити своєчасне виявлення недоліків і помилок в господарюванні та усунення причин їх виникнення тощо.

Після здійснення робіт, пов'язаних з модернізацією, реконструкцією та капітальним ремонтом основних засобів з'являються різноманітні товарно-матеріальні цінності (запасні частини, виробничі матеріали), які замінюються на нові, але в обліку підприємства не відображаються. За збереження вказаних цінностей (виробничих запасів) матеріальна відповідальність повинна покладатися на відповідних працівників, які за наказом керівника є матеріально-відповідальними особами [2].

Суб'єктами господарювання з певною періодичністю, окрім щорічної інвентаризації, повинні проводитися ще й позапланові інвентаризації з ціллю чіткого контролю та перевірки наявності усіх фінансових та матеріальних ресурсів.

В бухгалтерському обліку факти фінансово-господарської діяльності відображаються у первинних документах, які слугують юридичним доказом їх реалізації. Отже, дослідження об'єктів ВГК операцій, пов'язаних з капітальними інвестиціями, важливо здійснювати під час перевірки певних документів, які створюються під час реалізації господарських операцій зумовлених здійсненням капітальних інвестицій (первинні документи та облікові реєстри, господарські договори) тощо.

Література:

1. Мних Є.В., Бардаш С.В., Шевчук О.А. Контроль у системі інноваційного менеджменту підприємства : монографія / за ред. Є.В. Мниха. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 452 с.
2. Нестеренко І. В. Актуальні проблеми обліку та контролю інвестиційної діяльності підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2013. Вип. 2. С. 61 - 68.

Остапенко Ю.О.

*здобувач факультету економіки і менеджменту
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Назаренко О.В.

*д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА З ПОКУПЦЯМИ

Організація обліку розрахунків з покупцями є важливим аспектом фінансового управління. Цей процес дозволяє вести систематичний облік операцій з покупцями, таких як продажі товарів або послуг, отримання платежів і контроль за заборгованістю покупців.

Об'єктом дослідження є організації обліку розрахунків з покупцями є процес забезпечення організації обліку розрахунків з покупцями.

Предмет дослідження: сукупність теоретичних, методичних аспектів забезпечення обліку розрахунків з покупцями.

Мета дослідження: дослідити організацію обліку і оподаткування розрахунків з покупцями.

Можна навести кілька ключових аспектів, які слід враховувати при організації обліку розрахунків з покупцями:

1. Виставлення рахунків. Важливо мати систему, яка дозволяє своєчасно та точно виставляти рахунки покупцям. Це забезпечує визначення заборгованості та створює підґрунтя для подальшого контролю оплат.

2. Контроль оплат: Потрібно мати механізми для систематичного контролю оплат від покупців. Це можна зробити шляхом ведення журналу отриманих платежів, використання електронних платіжних систем або автоматизованих програм обліку.

3. Реконсиліація платежів. Це процес порівняння отриманих платежів з виставленими рахунками. Реконсиліація дозволяє виявити й виправити помилки, забезпечити точність фінансової звітності та уникнути можливих спорів з покупцями.

4. Взаємодія з покупцями: Ефективна комунікація з покупцями є важливою для вирішення будь-яких питань, пов'язаних з розрахунками. Вона може включати нагадування про заборгованість, узгодження планів оплат та вирішення можливих суперечок.

5. Аналіз та звітність: Важливо мати систему аналізу розрахунків з покупцями, що дозволяє виявити тренди, проблемні зони та можливості для оптимізації. Регулярна звітність про стан розрахунків з покупцями допомагає вирішувати фінансові питання та приймати обґрунтовані рішення.

У сучасному економічному просторі будь-яка бізнес-структура при веденні фінансово-господарської діяльності велику увагу приділяє відносинам зі своїми партнерами і контрагентами. В результаті таких відносин часто виникають ситуації, коли одна сторона стає боржником іншої, тобто виникає заборгованість. Формування підходів щодо обліку дебіторської заборгованості та відображення її у фінансовій звітності виступає важливим елементом облікової політики, що досить суттєво впливає на величину показників фінансового стану та результати діяльності підприємства [1].

Документування обліку розрахунків з покупцями є важливою складовою процесу оперативного та якісного управління підприємством. Якщо на підприємстві не налагоджено документообіг розрахунків з постачальниками, тоді управління взагалі неефективне, оскільки зростає ймовірність штрафних санкцій через несвоєчасність сплати постачальникам або оприбуткування матеріалів, не контролюються дії матеріально відповідальних осіб, що загрожує

інформаційній безпеці та знижує прибуток підприємства. Завданням організації документації цих операцій є складання графіка документів із зазначенням конкретних підрядників, дат вилучення та подання документів в архів.

Відповідальність за своєчасну та якісну підготовку документів, своєчасне подання їх для відображення в бухгалтерському обліку, за достовірність даних, для яких були створені документи, несуть особи, які підготували та підписали ці документи. Співробітники компанії повинні створювати та подавати основні документи, що стосуються сфери їх діяльності, згідно з графіком документообігу. [2]

Основні принципи організації обліку розрахунків з покупцями включають:

1. Ведення окремого рахунку для кожного покупця.
2. Виписка рахунків-фактур.
3. Контроль заборгованості.
4. Реєстрація платежів.
5. Аналіз та звітність.

Мета організації обліку розрахунків з покупцями:

- забезпечення точності та достовірності інформації;
- оптимізація кредитних взаємин;
- покращення взаємин з покупцями;
- забезпечення фінансової стійкості;
- підготовка фінансової звітності;

Отже, мета організації обліку розрахунків з покупцями полягає в забезпеченні ефективного контролю над фінансовими взаєминами з покупцями.

Проблеми обліку розрахунків з покупцями:

1. Помилки у веденні обліку. Це можуть бути помилки при внесенні розрахунків в систему, неправильному визначенні суми платежу, неправильному відображенні дати платежу тощо. Помилки в обліку можуть призвести до неправильного розрахунку боргу або заборгованості з боку покупців.

2. Відсутність системи автоматизованого обліку. Якщо у вашій компанії відсутня ефективна система обліку розрахунків з покупцями, це може викликати проблеми. Вручну вести облік платежів може бути часомістким і призводити до помилок.

3. Проблеми з взаєморозрахунками. Якщо ваша компанія має багато клієнтів і постачальників, можуть виникати проблеми з взаєморозрахунками. Наприклад, покупці можуть бути заборговані вашій компанії, але в той же час ваша компанія може бути заборгована своїм постачальникам. В такому випадку може бути важко з'ясувати реальну суму заборгованості і відслідковувати взаємні платежі.

4. Погана комунікація з покупцями. Якщо немає чіткої комунікації з покупцями стосовно їхніх розрахунків, це може створити проблеми в обліку. Наприклад, покупці можуть неправильно розуміти умови оплати або забувати про свої заборгованості, що впливає на точність обліку розрахунків.

Підбиваючи підсумки можна сказати, що організація обліку і оподаткування розрахунків з покупцями є ключовим фактором для фінансової

стійкості бізнесу. Правильна організація цих процесів дозволяє забезпечити точний фінансовий облік, відстеження заборгованості та дотримання податкових вимог. Це сприяє уникненню податкових проблем і забезпечує відповідальність законодавству. Організація обліку і оподаткування розрахунків з покупцями є важливим кроком у забезпеченні успішного фінансового управління для підприємства.

Література:

1. Назаренко О. В., Лукаш Т. В. Формування окремих компонент облікової політики підприємства щодо дебіторської заборгованості. Агросвіт. 2021. № 12. С. 15–21.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 20.10.2023).

Праведна А.Г.

*здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Замлинський В.А.,

*д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ЦИФРОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ – ІНОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО

Цифровізація є однією з найбільш динамічних тенденцій в сучасному світі, яка значно змінює економічну, соціальну та політичну реальність. Одним з ключових аспектів втручання цифрової економіки є оподаткування, яке стає все складнішим та потребує нових підходів та регулювання. Наразі на практиці активно застосовуються різноманітні цифрові технології, що дозволяють оптимізувати ведення обліку та покращити рівень захисту даних. В Україні процес диджиталізації ще перебуває на етапі розвитку, хоча впровадження цифрових технологій в економічну сферу затверджене нормативно-правовими документами[3].

Світові тенденції, такі як цифрова трансформація, штучний інтелект, використання роботів та крипто валюти, зумовлюють зміни в економіці у цілому та сфері оподаткування зокрема. Характер цифрової економіки дає змогу глобальним компаніям отримувати прибутки в країні без фізичної присутності там, перенести прибуток у юрисдикції з низьким рівнем оподаткування, використовувати нематеріальні активи, які важко оцінити, а також знижувати податкове навантаження, використовуючи дочірні компанії.

Цифровізація економіки в Україні почалася декілька років тому, коли з'явилися перші електронні платформи та сервіси. Наразі українські компанії

активно використовують цифрові технології для проведення бізнесу, а громадяни здійснюють покупки та переказують гроші в онлайн-режимі.

Основна проблема полягає в тому, що багато операцій не оподатковуються належним чином і цифровий «слід» транзакцій знаходиться поза межами повноважень податкової інспекції. Основні причини цього явища можна знайти в «недосконалому» законодавстві та неефективному контролі з боку податкових органів.

Для розв'язання цього питання в Україні було прийнято законодавчі зміни, зокрема було запроваджено податок на додану вартість (ПДВ) для цифрових послуг, що надаються іноземними компаніями. Це дозволить збільшити доходи державного бюджету та зменшити втрати від уникнення сплати податків.

Однак, на думку експертів, ці заходи є недостатніми та потребують подальшого вдосконалення. Наприклад, потрібно розглянути можливість введення податку на прибуток іноземних компаній, які отримують дохід від продажу цифрових товарів та послуг в Україні. Також потрібно розглянути питання створення спеціальних зон оподаткування для цифрових компаній, які мають фізичну присутність в Україні, що сприятиме розвитку цифрової економіки та приверненню інвестицій

Досліджуючи проблеми цифровізації та оподаткування, поряд зі збільшенням обсягів операцій із реалізації товарів чи надання послуг через мережу Інтернет, прозорістю та вільним доступом до транзакцій залишаються відкритими питання складності податкового адміністрування, розмивання податкової бази з податку на прибуток та, відповідно, зменшення податкових надходжень. При цьому можливими шляхами вирішення зазначених проблем цифровізації можуть стати уніфікація національного та міжнародного законодавства, поява нових об'єктів оподаткування, розроблення ефективних інструментів для автоматизованого збору податків, перегляд існуючих моделей трансфертного ціноутворення з урахуванням товарів і послуг цифрової економіки [3].

В Україні варто звернути увагу на недосконалість відповідної цифрової інфраструктури для систем бухгалтерського обліку, недостатній рівень інвестицій, низький рівень кваліфікації спеціалістів, невідповідність законодавчих постанов світовим тенденціям щодо диджиталізації бухгалтерського обліку. Вирішення перерахованих проблем дозволить значно покращити функціонування бухгалтерської системи та збільшити загальну ефективність управління підприємством. Цифровізація та оподаткування в Україні – це актуальна проблема, яка потребує своєчасного вирішення. Законодавчі зміни та посилення контролю є ключовими шляхами розв'язання цієї проблеми. Цифрова трансформація є однією з основних тенденцій розвитку бізнесу і показником стратегічної спрямованості та зрілості у сучасній економіці. Безсистемне проникнення цифрових технологій у всі сфери соціально-економічних систем висвітлює прогалини діагностики як оцінки параметрів сучасного стану, що є суттєвим для подальшого проектування, контролю та ефективності цифрових інструментів у бізнес-адмініструванні. Розвиток цифрової екосистеми та цифрової економіки є пріоритетом ЄС [4].

Необхідно створити умови для справедливого і прозорого оподаткування в цифровій економіці, щоб забезпечити стабільний розвиток держави і збільшення доходів бюджету.

Література:

1. Ernst & Young Global Limited. URL: https://www.ey.com/uk_ua/tax/digital
2. Бурашнікова, Олена. Міжнародний досвід цифровізації в податковій сфері. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house "Helvetica", 2023. 14 (91). P. 148–157. <https://doi.org/10.32782/hst-2023-14-91-17>
3. Кувалдіна О. О. Проблеми оподаткування податком на прибуток в умовах цифрової економіки та BEPS. Науковий вісник Ужгородського національного університету Випуск 34. 2020. С. 128-132. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-34-21> URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/34_2020ua/23.pdf
4. Замлинський В. А., Жук Н. Л., Осик С. В., Мартіянова М. П. Сучасна бізнес-діагностика: цифрова зрілість та відновлення екосистем. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 3. С. 18 – 25. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-3-2>.

Прутіян Т.Ю.

*здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Крюкова І.О.,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ПОДАТОК З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТРЕНДИ СПРАВЛЯННЯ

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – один з найстаріших та найбільш розповсюджених у світі видів податків та обов’язкових платежів. Відіграючи винятково важливу роль у формуванні надходжень до централізованих фондів грошових ресурсів, ПДФО є важливою складовою фінансових систем національних економік, інструментом регулювання соціально-економічних відносин та забезпечення стабільності у суспільстві.

ПДФО має вагоме значення для формування податкових потоків держави та наповнення цільових фондів грошових ресурсів країни. Важливість та значення ПДФО для національної економіки та економіки регіонів визначається його ключовими характеристиками (рис. 1).

Реалізація функцій податку безпосередньо зв'язана з тими принципами, що у ньому закладені і реалізуються в конкретному виді податку. Принципи

податку реалізуються через конкретні прояви, що характеризують особливості цього специфічного механізму: однократність, універсальність, обов'язковість, індивідуальна безпека, безповоротний характер.

Податок з доходів фізичних осіб також займає вагоме місце у структурі вхідних податкових потоків держави як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. Незважаючи на той факт, що за діючою класифікацією податків та обов'язкових Податковим кодексом України платежів ПДФО відноситься до складу загальнодержавних податків, він відіграє провідну роль й у формуванні бюджетів місцевих рівнів управління. У 2022р. питома вага ПДФО у структурі податкових надходжень до Державного бюджету становила понад 17,9%, у структурі доходів місцевих бюджетів близько 63% [4].

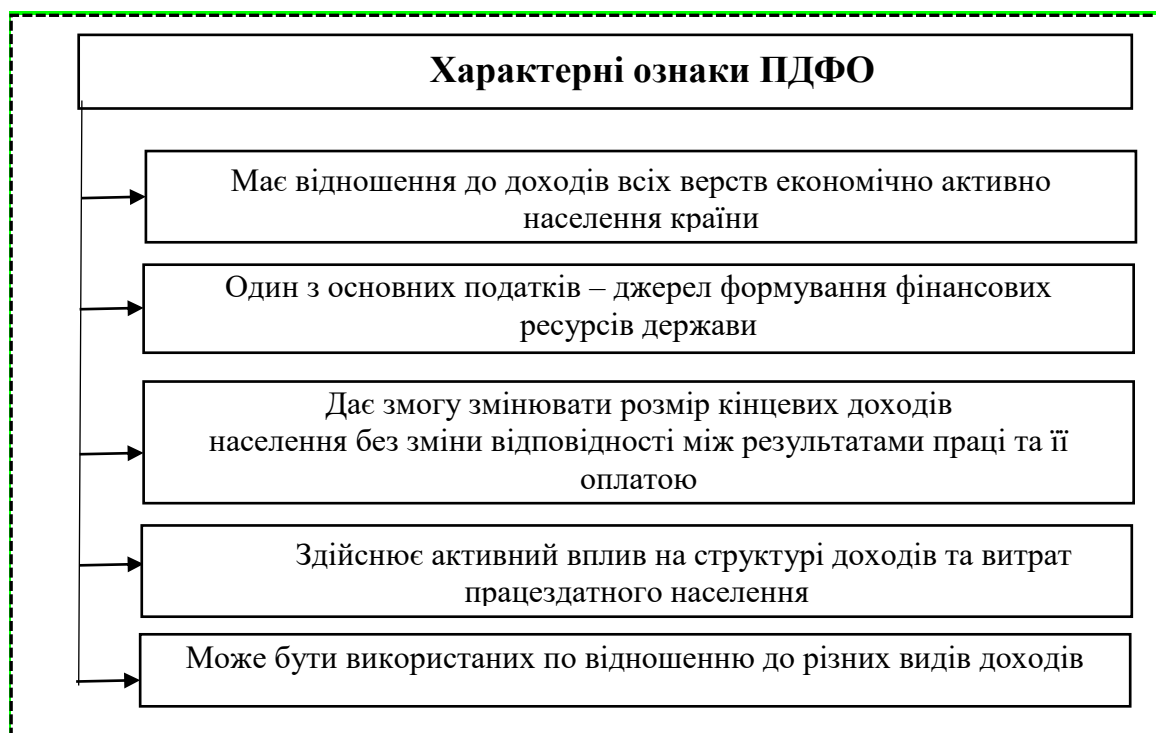

Рис. 1. Характерні ознаки ПДФО

Джерело: складено автором за даними [1,2,3]

Одеська область є найбільшою адміністративно-територіальною одиницею країни та має виключне історичне та соціально-економічне значення для країни. Частка області у створенні національного продукту складає близько 5%. Область формує виключні для національної економіки торговельно-економічні можливості та пріоритети. Вигідне економічне розташування Одеської області та структура регіональної економіки здійснюють значний вплив на формування податкового потенціалу області. У 2022р. обсяг податкових потоків, що були спрямовані з Одеської області до Державного бюджету, становив 13,8 млрд грн., у бюджетах місцевих рівнів було акумульовано близько 23,0 млрд грн. [4,5]

У 2022 році на обліку у Головному управлінні ДПС в Одеській області знаходилось понад 100,0 тисяч юридичних осіб та 135,5 тисяч фізичних осіб, які представляють сфери промисловості: переробну, з виробництва харчових

продуктів і напоїв, хімічну і нафтохімічну промисловість, легку промисловість та інші сфери.

У 2022 року на стан податкових надходжень вплинуло введення воєнного стану на всій території України, блокування портів Одеського регіону, порушення логістичних зв'язків, відсутність імпортованих комплектуючих та відтік робочої сили, призупинена діяльність підприємств галузей економіки «транспорт, складське господарство», «промисловість», «будівництво», «громадське харчування» та «туристична галузь».

За 2022 рік обсяг надходжень до зведеного бюджету по платежах, що контролюються Головним управлінням ДПС в Одеській області, становив 36 857,9 млн грн. Це на 6 305,8 млн грн. (на 20,6%) більше ніж у 2021 році. До державного бюджету надійшло 13 820,8 млн грн, що на 1 991,9 млн грн (16,8%) перевищує відповідний показник 2021 року. До місцевих бюджетів – 23 037,2 млн грн, що на 4 313,9 млн грн, або на 23,0% більше ніж у 2021 році.

Податок з доходів фізичних осіб займає важливе місце у структурі податкових зборів Одеської області та м. Одеса. За 2022р. областю було акумульовано та переведено до Державного бюджету країни 4302,5 млн грн ПДФО (табл. 1).

Таблиця 1

Роль Одеської області у справлянні ПДФО, млн. грн.

Обсяги податків та обов'язкових платежів, млн. грн.	Україна (станом на 01.01.2023р)	Одеська область		Частка області у формуванні податкових потоків держави, %
		2021р.	2022р.	
ПДФО (державний бюджет)	148427,3	4437,4	4302,5	2,9
ПДФО (місцеві бюджети)	272245,3	19790,9	15837,4	5,8
Всього надходжень до місцевих бюджетів	392698,2	18780,7	23037,2	5,9
Всього надходжень до Державного бюджету	698719,5	12890,0	13820,8	1,9
Всього надходжень до Зведеного бюджету	1091417,7	31670,7	36857,9	3,4

Джерело: розраховано автором за [4,5]

Крім того, до Державного бюджету України від області надійшло 1 624,1 млн грн військового збору, темп росту в порівнянні з відповідним періодом 2021 року склав 143,1% (додатково мобілізовано 488,8 млн грн.) Виконання показника доходів до місцевого бюджету по єдиному податку з фізичних осіб забезпечено на рівні 103,3 %, так при плані 1 707,4 млн грн, надійшло 1 764,1 млн грн, додатково до бюджету мобілізовано 56,7 млн грн.

З метою забезпечення сталих надходжень податкових потоків за часів нестабільного зовнішньоекономічного середовища та внутрішньополітичної кризи в країні Головним управлінням ДПС в Одеській області проводиться активна робота із погашенням платниками податкового боргу, зміцнення

податкової дисципліни та усунення податкових правопорушень. Так, протягом 2022 року внаслідок дії військового конфлікту, загальна сума податкового боргу платників Одеської області до зведеного бюджету України за 2022 рік зросла на 471,3 млн грн (або на 10,7 відс.) та станом на 01.01.2023 становила – 4 860,9 млн грн, при цьому, сума новостворених боргів, які виникли під час дії воєнного стану, становили 1 068,4 млн гривень.

Протягом звітного періоду (2022р.) року Головним управлінням ДПС в Одеській області було завершено 2374 перевірки: 56 планових документальних перевірок згідно плану-графіку, донараховано 17,1 млн грн; 2318 позапланових документальних перевірок, за результатами яких донараховано 156,8 млн гривень. Надходження до державного бюджету за 2022 рік, за результатами контрольно-перевірочної роботи – 63,0 млн грн, у т. ч.: податок на прибуток – 17,0 млн грн; податок на додану вартість – 27,2 млн грн; касова дисципліна 6,2 млн. грн., ПДФО – 106,7 тис грн.

Література:

1. Концева В.В., Антоненко Н.В., Карлова І.О. Обліково-аналітичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 29. С. 53-58.
2. Мармуль Л.О., Новак Н.П., Халілов Е.Д. Роль адміністрування податку на доходи фізичних осіб в управлінні конкурентоспроможністю аграрних підприємств. *Економічний вісник університету*. 2021. Вип. 51. С. 25-31.
3. Гнидюк І.В., Уманець Л.В., Гончаренко Т.В. Оцінка податку на доходи фізичних осіб як фіскального показника. *Бізнес-інформ*. 2021. № 2. С. 279–285.
4. Звіт про виконання Плану діяльності Державної податкової служби України за 2022 рік. URL: <https://tax.gov.ua>.
5. Звіт про виконання Плану роботи Головного управління ДПС в Одеській області за 2022 рік. URL: <https://od.tax.gov.ua>.

Щербаков А. В.,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

Сакун А.Ж.,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

ДОСВІД ПОЛЬСЬКОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Питання формування державної політики сталого розвитку та фінансового забезпечення суб'єктів галузей національної економіки є досить актуальним особливо в контексті повномасштабних військових дій на території України, що розпочалися з лютого 2022 року. Фізична особа підприємець (ФОП), є однією з

основних форм підприємницької діяльності в багатьох країнах світу, включаючи Україну. Існуючи на межі між індивідуальною та корпоративною сферою, ФОП володіє своєрідним статусом у суспільстві та юридичних колах. Ця форма підприємництва стала важливою складовою економіки та підприємницького середовища [1].

У наш час ФОПи грають суттєву роль у створенні нових робочих місць, наданні різноманітних товарів і послуг, а також у формуванні фінансової бази для багатьох господарських операцій. Однак ця форма підприємництва також стикається з різними викликами та проблемами, такими як оподаткування, бюрократія та регулювання, тому існує тенденція створення фіктивних ФОПів для зменшення податкового навантаження. Це може включати роздрібнення бізнесу та коригування виплати зарплат. Проте, важливо зазначити, що Податковий кодекс України має конкретні норми, які регулюють ці питання [2].

Тому, актуально розглянути концепцію оподаткування Міністерством фінансів України спільно з Міжнародним валютним фондом, яка була б прозорою, легкою для розуміння і підтримувала б малий бізнес, не ставлячи його у невідгідне положення порівняно з великими компаніями.

Україна вивчає досвід Польщі та можливість впровадження аналогічної системи оподаткування для малих підприємств та фізичних осіб-підприємців, відзначає Гетманцев Д., як важливу їх роль у сучасному бізнесі і внесок у господарський ландшафт України [3], що потребує досконального аналізу.

Аналіз податкових ставок свідчить про те, що вартість багатьох популярних послуг в Україні може зрости на 10-12%, що безпосередньо вплине на споживачів. Однак для підприємців, насамперед тих, хто займається вільними професіями, важливо проаналізувати запропоновану систему з погляду її ефективності та справедливості системи, що сприятиме веденню бізнесу.

Щодо ефективності, слід зазначити, що доходи підприємців зменшаться не лише через зростання податку, але й через зменшення доступності їхніх послуг для частини споживачів. З точки зору справедливості, наразі малоімовірно, що підприємці можуть очікувати раптового скорочення рівня корупції в державних органах чи вдосконалення судової системи, що сприятиме покращенню умов для бізнесу.

Проте, найважливіше полягає в тому, що разом із збільшенням податкового навантаження на малий бізнес не вирішуються справжні глобальні питання, які дійсно могли б значно поповнити державний бюджет, а саме: проблеми корупції на митниці, виведення прибутку великими корпораціями в офшори, низькі платежі за видобуток корисних копалин і загальнонизькі ставки оподаткування капіталу. Важко говорити про "ефект Робін Гуда" у цьому контексті.

Звернемо увагу, станом на 1 червня 2023 року кількість фізичних осіб - підприємців, які використовували спрощену систему оподаткування, складала 1,517 мільйона осіб. З них обрали наступні категорії [8]:

- першу групу — 204,4 тис. осіб (або 13,5%);
- другу групу — 564,1 тис. осіб (або 37,2%);

• третю групу — 748,1 тис. осіб (або 49,3%). На той момент кількість платників третьої групи з особливим режимом оподаткування за ставкою 2% становила 287,7 тис. осіб.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз польської та української системи оподаткування

<i>Система оподаткування</i>	<i>Україна</i>	<i>Польща</i>
Загальна система/ Загальні засади	Дохід -Видатки= Прибуток ПДФО -18%; Військовий збір – 1,5%	Дохід -Видатки= Прибуток Має кучу пільг для зменшення доходу >30000 злотих в місяць –не оподатковується; >120000 злотих – 12% (приблизно 1023816грн); <120000 злотих – 32%;
Лінійний податок	Відсутній	19%, не існує порогової суми доходу
Єдиний податок/Спрощена система	1-ша група – 10% від ПМПО, межа доходу 165 мінімальних заробітних плат (268,40 грн на місяць/1118900,00грн) 2-га група – 20% від МЗП, межа доходу 834 мінімальних заробітних плат (1340,00 грн на місяць/5587800,00грн) 3-тя група – 5% або 3%+ПДВ від доходу, межа доходу 1167 мінімальних заробітних плат (7818900,00грн)	Від 2 до 17%, залежить від напрямку діяльності: 2% – непромислова переробка і продаж продукції власного виробництва; 3% – роздрібна торгівля, гостропослуги, продаж своїх основних засобів; 5,5% – виробнича і будівельна діяльність, ремонтні роботи, перевезення вантажів більше 2 тон; 8,5% – послуги, що прямо не визначені в інших групах ставок єдиного податку; 10% – торгівля нерухомістю; 12% – діяльність, пов'язана з програмуванням; 14% – медичні послуги, діяльність архітекторів та інженерів будівництва; 15% – маркетингові послуги, фотографування; 17% – юридичні та бухгалтерські послуги, діяльність агенції праці.*
* - особа, яка сплачує податок, займається діяльністю, прибуток з якої обкладається податком за різними ставками, то оподаткування прибутку визначається на основі ставки, що застосовується до кожного виду такої діяльності окремо.		

Підприємцями, які сплачують єдиний податок, було зібрано загалом 15,2 мільярда гривень в Україні за перші п'ять місяців 2023 року. З них платники 1 та 2 груп внесли 2,3 мільярда гривень. Отже, щомісячно ФОПи, які застосовують спрощену систему оподаткування, сплачували приблизно 3 мільярда гривень. Протягом цього самого періоду з січня по червень 2023 року до зведеного бюджету надійшло 479,7 мільярда гривень за платежами, які

контролюються ДПС. Отже, єдиний податок від підприємців на спрощеній системі становив 3,2% від загальної суми платежів. Після повернення до ставки 5% для всіх платників податків третьої групи можна очікувати, що платежі від ФОПів на спрощеній системі складатимуть близько 4% від усіх платежів [9].

Зі збільшенням податкових ставок для багатьох фізичних осіб - підприємців до рівнів 8,5%, 12%, 15% або 17%, в ідеальних умовах можна очікувати подвоєння або навіть збільшення платежів на 2-2,5 рази. Це може бути логічним фіскальним підходом, але потрібно розглянути практичний вплив цих рішень.

У зв'язку з продовженням російської агресії, підвищення податкового навантаження може призвести до серйозних економічних та соціальних наслідків. Уряд розуміє цей ризик, і в проєкті державного бюджету на 2024 рік не передбачено жодних податкових змін для збільшення доходів. Проте, з часом буде необхідно знайти додаткові джерела доходів для бюджету. Це може призвести до перегляду ставок податків, а саме спрощеної системи оподаткування.

Нашим головним завданням є не просто викликати стурбованість або надавати податкові стимули для утримання бізнесу в Україні. Наша мета - створити такі умови, які б зробили Україну привабливою для іноземних та внутрішніх інвесторів. Іноземні інвестиції є важливим економічним ресурсом для багатьох країн, у тому числі для України[10]. Це означає поліпшення бізнес-середовища, зменшення корупції, забезпечення прозорості та правової стабільності. Ми також повинні розглядати можливості залучення українських фахівців та бізнесменів до спільної реабілітації України після війни. Важливо зрозуміти, що багато людей, які залишили країну під час конфлікту, зацікавлені в тому, щоб повернутися та допомогти відновити економіку та суспільство.

Таким чином, наше завдання - створити такі умови та інфраструктуру, які б підтримували бізнес та вільних професіоналів, а також забезпечували залучення іноземних та внутрішніх інвестицій в Україну.

Література:

1. Пристемський О., Сакун А. Державна підтримка сталого розвитку підприємництва сільських територій. Сталый розвиток економіки, суспільства та підприємництва: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 27-28 квітня 2023 р./ За ред. І. Перевозової. – Львів: Видавець Кошовий Б.-П.О., 2023. С. 690-693. URL: https://nung.edu.ua/sites/default/files/2023-05/збірник_тез.pdf

2. Податки по-польськи для наших ФОП: чому просто скопіювати їх не вдасться. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/10/06/113795287> (дата звернення: 08.10.2023)

3. Новини Live. Що точно не варто робити під час війни — так це бути і красивим, і розумним. Інтерв'ю з Гетманцевим. URL: <https://novyny.live/eksklyuziv/shcho-tochno-ne-varto-robiti-pid-chas-viini-tak-tse-buti-i-krasivim-i-rozumnim-interviu-z-getmantsevym-118320.html>

4. Dz.U. z 2023 r. poz. 641. URL: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/2022/2647> (дата звернення: 08.10.2023)

5. Система оподаткування для ФОП у Польщі. URL: <https://mojafirma.org/uk/sistemi-opodatkuwannja-dlja-fop-u-polshhi/> (дата звернення: 09.10.2023)
6. Державна податкова служба України. З початку 2023 року підприємці сплатили до бюджету 15,2 млрд грн єдиного податку. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/685975.html> (дата звернення: 09.10.2023)
7. INFOR. Płaca minimalna. Jak wzrastała w 2023 r. URL: <https://kadry.infor.pl/kadry/wynagrodzenia/wynagrodzenie-minimalne/6285182,placa-minimalna-jak-wzrastalo-w-2023-r.html> (дата звернення: 10.10.2023)
8. Державна податкова служба України. З початку 2023 року підприємці сплатили до бюджету 15,2 млрд грн єдиного податку. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/685975.html> (дата звернення: 10.10.2023)
9. Мінфін. Українські ФОПи на польській моделі податків: вартість послуг зросте на 10-12%. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/10/03/113593717/> (дата звернення: 11.10.2023)
10. Trusova, N., Kotvytska, N., Pikhniak, T., Pavlova, M., Plotnichenko, S. & Sakun, A. (2022). Attracting foreign investment in cyclic imbalances of the economy. *Scientific Horizons*, 25(5), 101-116.
URL: <https://sciencehorizon.com.ua/en/journals/tom-25-5-2022/zaluchennya-inozemnikh-investitsiy-v-umovakh-tsiklichnoyi-nezbalansovanosti-ekonomiki>

Шеленко Д.І.,
*д.е.н., професор, професорка кафедри підприємництва, торгівлі та
прикладної економіки,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Мельник С.С.,
*здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Андрусак Т.В.,
*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ЕЛЕКТРОННА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У сучасному світі, де технології стрімко розвиваються, електронна фінансова звітність стає ключовим елементом в системі господарювання. Її впровадження визначає новий етап розвитку фінансових технологій, що визначається ефективністю та швидкістю обробки інформації. Етапи впровадження електронної фінансової звітності включають в себе період від

початкових експериментів до повноцінного функціонування систем. Такий розвиток подій впливає на ефективність і прозорість господарської діяльності.

Фінансова звітність та консолідована фінансова звітність складаються за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності або національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі відповідно до законодавства [1].

Завдяки електронній звітності компанії можуть значно підвищити ефективність ведення документації та знизити ризик помилок. Швидка доступність інформації дозволяє зробити більш обґрунтовані фінансові рішення.

Незважаючи на беззаперечні переваги, електронна фінансова звітність не позбавлена викликів. Питання безпеки електронних даних і необхідність навчання персоналу використанню нових технологій стають критичними аспектами впровадження системи.

Електронна фінансова звітність активно використовується в галузі оподаткування, що сприяє зменшенню бюрократії та підвищенню точності облікових даних. Крім того, вона стає важливим інструментом для фінансового аналізу та стратегічного планування, зокрема щодо оптимізації витрат [2], розвитку малого підприємництва [3].

Порівняльний аналіз вартості інфраструктури та якості інформації в електронній та традиційній фінансовій звітності виявляє переваги нової системи. Важливо враховувати не лише ефективність, але й фінансову доступність для різних підприємств. Прогнозуючи майбутнє, слід звертати увагу на технологічні тенденції. Розвиток штучного інтелекту, блокчейн-технологій та інших інновацій може значно змінити підхід до ведення фінансової звітності.

Доведено, що складання звітності на основі МСФЗ є своєрідною ознакою її якості та підтвердженням достовірності, що сприяти якісним змінам у підвищенні надійності та достовірності вітчизняної системи бухгалтерського обліку та порівнянності облікових даних. А тому подальша гармонізація національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними, та застосування МСФЗ все більшою кількістю вітчизняних суб'єктів господарювання є важливим і актуальним завданням [4, с. 87].

Доцільним буде також вирішення окреслених проблемних питань щодо застосування МСФЗ в Україні за допомогою: проведення навчальних заходів, з підвищення кваліфікації бухгалтерів; усунення існуючих колізій у законодавстві щодо порядку подання фінансової звітності відповідно з МСФЗ відповідно до міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку [4, с. 86]; моніторинг кількості суб'єктів господарювання, які подають фінансову звітність за міжнародними стандартами Державною службою статистики України [5, с. 182].

Узагальнення різних аспектів електронної фінансової звітності показує, що це не лише технологічний прогрес, але й стратегічна необхідність для бізнесу.

Правильно впроваджена система може вирішити багато проблем і покращити фінансове управління в компанії.

Література:

1. Державна податкова служба України. Офіційний портал. URL: <https://zp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-666733.html>
2. Шпикуляк О.Г. Інститут витрат в економічній теорії і практиці господарювання. *Збір. наук. праць. Економічні науки. Серія економічна теорія та економічна історія*. Вип. 5(19), Ч. 2. Луцьк. 2008. С. 323-329.
3. Гуменюк М.М., Неміш Д.В., Баланюк І.Ф., Шеленко Д.І. Основні чинники ефективного функціонування малого аграрного підприємництва. *Вісник аграрної науки*. 2021, № 9 (822). С. 80-88.
4. Сас, Л., Баланюк, І., Шеленко, Д., Василюк, М., Матковський, П., & Гнатишин, Л. (2023). Міжнародні стандарти фінансової звітності в обліковій системі України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(48), 78–90. URL: <https://doi.org/10.55643/fcapter.1.48.2023.3952>
5. Баланюк І.Ф., Шеленко Д.І., Іванюк Т.Л., Жовнір І.В., Банашкевич Т.П. Формування обліку фінансових результатів у підприємствах. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. Вип. XIV. 2019. С. 179–186.

Шепель І.В.

*к.е.н, доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів
Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ, ВИГОДИ ВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЄСТРАТОРІВ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ДОТРИМАННЯ ПЛАТІЖНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Суб'єкти господарювання, які здійснюють розрахункові операції в готівковій та/або в безготівковій формі (із застосуванням електронних платіжних засобів, платіжних чеків, жетонів тощо) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, а також операції з приймання готівки для виконання платіжної операції, зобов'язані застосовувати РРО, що включені до Державного реєстру РРО, та/або програмні РРО з додержанням встановленого порядку їх застосування. Це передбачено п. 3 ст. 3 Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06.07.1995 р. № 265/95-ВР [1].

У зв'язку зі внесенням змін до Закону України [1] щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі та послуг» ринок потребував нових ІТ-розробок з автоматизації розрахунково-касових операцій щодо їх автоматичної реєстрації на сервері Державної податкової служби України. Легальний бізнес не тільки допомагає забезпечити довіру споживачів і стабільність суспільства, але також робить фінансовий внесок у державний бюджет, сприяючи соціальному та економічному розвитку України.

Cashalot - програмний реєстратор розрахунково-касових операцій, що підходить для будь-якого бізнесу: роздрібна торгівля, HoReCa, інтернет-магазини, сфера послуг, медична сфера, виробництво. Функціонал ПРРО Cashalot найбільш розповсюджений в Україні серед ФОП, його люблять за зручність, простоту та надійність роботи з розрахунковими операціями (рис.1.) [2]. Понад 650 представництв по всій території України.

Рис.1. Функціональні можливості ПРРО Cashalot

Джерело: Складено на підставі [3].

Легальний бізнес означає дотримання податкового законодавства та захист прав користувачів і клієнтів:

1. Сплата податків - бізнес має виконувати всі податкові обов'язки,

включно зі сплатою податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Це включає в себе регулярну подачу податкової звітності, відрахування податків з доходів працівників та сплату податків на прибуток і додану вартість. Сплата податків є важливою складовою фінансової відповідальності для бізнесу і сприяє фінансуванню різних державних програм та послуг.

2. Захист користувачів - бізнес повинен дотримуватися законодавства, яке регулює відносини з клієнтами та споживачами. Це включає в себе дотримання прав споживачів, надання точної та правдивої інформації про продукти та послуги, гарантування якості товарів та послуг і забезпечення доступу до механізмів повернення коштів та вирішення суперечок.

3. Легальність діяльності - бізнес повинен відповідати всім вимогам і правилам, що встановлені законодавством, яке регулює конкретний вид діяльності. Це може включати в себе отримання необхідних ліцензій та дозволів і дотримання норм здоров'я та безпеки, які стосуються даного бізнесу.

4. Повага до етики - бізнес також повинен дотримуватися етичних принципів і стандартів, які сприяють підтримці довіри користувачів і покупців.

Програмний реєстратор розрахункових операцій (ПРРО/ РРО) підприємець обирає самостійно, це простий функціональний пристрій з касовою програмою, для роздрібного бізнесу в сфері торгівлі та послуг, громадського харчування, медичних закладів. Видача чеків за допомогою ПРРО гарантує, що товари та послуги, які користувачі купують або використовують, відповідають вимогам якості та безпеки. Реєстрація розрахунків вкрай важлива для країни з різних причин:

1. Власники ПРРО сплачують податки відповідно до законодавчих вимог країни. Ці податки служать джерелом фінансування для урядових програм та інфраструктури, таким чином, сприяючи економічному розвитку і зміцненню країни в цілому. Податки також є джерелом фінансування різних громадських послуг та інфраструктурних проектів.

2. Поліпшення фінансової прозорості - реєстрація чеків допомагає зменшити сіру економіку, де операції можуть бути неофіційними та незареєстрованими. Це сприяє поліпшенню фінансової прозорості та допомагає державі краще розуміти реальний стан економіки.

3. Стимулювання розвитку бізнесу - робота з ПРРО може стимулювати розвиток офіційної економіки та бізнес-середовища, оскільки вона створює стабільну та прозору платіжну систему, яка сприяє інвестиціям та підтримує підприємництво.

Усе це свідчить про важливість реєстрації розрахунків для країни як інструменту для забезпечення стабільності та розвитку економіки, контролю за оподаткуванням та покращенням життя громадян. Як бачимо, встановлені ПРРО є важливим компонентом сучасної економіки, який сприяє захисту прав користувачів та сплаті податків. Вони створюють можливості для підприємців розвивати свій бізнес і заохочують інновації, що в результаті сприяє зміцненню країни. У цьому контексті, встановлений ПРРО не лише виводить ваш бізнес з сірої зони, але й є фундаментальним чинником для стабільного і стійкого розвитку суспільства. Контроль за додержанням суб'єктами господарювання

порядку проведення розрахунків за товари (послуги), операцій з видачі готівкових коштів держателям електронних платіжних засобів, інших емітованих платіжних інструментів здійснюють контролюючі органи шляхом проведення фактичних та документальних перевірок відповідно до ПКУ.

Література:

1. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 06.07.1995 р. № 265/95-ВР. Верховна Рада України. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text) (дата звернення: 17.10.2023).

2. Кожен виданий чек – допомога країні. <https://cashalot.ua/blog/1697092926-kozen-vidanii-cek-dopomoga-krayini> (дата звернення: 17.10.2023).

3. Програмний PPO кашалот. URL: https://cashalot.ua/?gclid=Cj0KCQjwsp6pBhCfARIsAD3GZubAOSNYBDba8OtQEHp6i8K5vwkLVFhvpQuZTaxKbR5X4rmu4VYe8MYaAqjTEALw_w (дата звернення 14.10.2023)

**Zlatova M.,
Student of the Faculty of Economics and Management,
Odesa State Agricultural University,
Odesa, Ukraine**

THE ROLE OF ACCOUNTING IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

Accounting is necessary for the enterprise to function and exist in the country's economic market. Accounting is one of the main factors of enterprise management. It broadly and accurately reflects all processes taking place at the enterprise. Due to its reporting, it's possible to reflect the financial situation related to production, consumption, and distribution at the enterprise to further develop its activities. The information we receive through accounting allows us to create a strategy for the further functioning of the enterprise. Accounting is the main part of the market environment because thanks to it companies are equipped with a system of financial and economic activity. Taking into consideration the current state of the economy of our country, the above topic is very relevant nowadays.

Management at the enterprise involves concerted actions among employees that lead to the achievement of a common goal or the fulfillment of the tasks facing the enterprise. For all tasks and goals to be fulfilled on time, the enterprise must have a special body that will monitor and coordinate actions in the enterprise management system. Based on this, we understand that in any enterprise there is a subject and an object of management [1].

Each of them has its task and purpose, but in management, thanks to the interrelationship, they unite into a single whole. The object of management is the system, which performs the main role in the production and functioning of the

organization [2]. The entity of management, in turn, ensures the output of management systems to a high level in management to achieve their goals and improve results in the enterprise's economic activity.

The entity of management is most often the directorate of the enterprise, which ensures the work of the administrative and management apparatus.

The key point on which the efficiency of work depends on the economic condition of the enterprise is the correct adoption of a managerial decision [4]. But to make the right decision and draw the right conclusion, you need to focus on something. In this, financial reporting, which is compiled thanks to accounting, plays a decisive role.

Without a clear and reliable organized accounting system, which provides information about the past, present, and future state of the enterprise's economic activity, it is impossible to make correct management decisions [3].

We believe that the accounting system at the enterprise is primarily designed for useful purposes, which are reflected in future expenses or income related to the economic activity of the enterprise. Based on accounting reports and information, the heads and managers of the enterprise can control the current activity, rationally and efficiently use production resources, evaluate the results of activity, and plan the further strategic plan of the enterprise's development.

The information on income received by the management of the enterprise is also important for the state because it is used to pay taxes that fill the State Budget of Ukraine and thus contribute to the improvement of the economic situation in the state [1]. The main principles of accounting and financial reporting in Ukraine are prudence, consistency, continuity, and autonomy [3]. All this is important information for conservation control and efficient use of resources. We believe that the main principles of accounting at the enterprise are to provide information about the financial condition and production activities for the needs of internal and external users.

Taking an important role in the enterprise, accounting performs informational and control functions. They contribute to the implementation of planned tasks and compliance with current legislation. The efficiency of enterprise management depends on each of them.

From the material mentioned above, the purpose of management is to increase the efficiency of economic processes and the economic situation. Accounting is the main feature of identifying a management problem. Thanks to it, you can clearly understand the situation at the company, analyze past years, and build a strategy for future income. Accounting is a specific management function that plays the most important role in the information and economic activity of production.

All the above arguments related to accounting are interrelated. The accounting principles followed in the formation of data partially ensure the fulfillment of the requirements related to accounting information. As a result, accounting achieves the performance of the functions defined for it. Accordingly, accounting in the management system contributes to solving the main tasks of the business entity.

Therefore, the accounting system plays an important role in the functioning of the enterprise and its production, as it provides complete, reliable, and accurate

information for making balanced management decisions by both internal and external users, and also with the help of the use of accounting data, the goals of sustainable development are achieved.

References:

1. Volska V.V. Accounting as a component of the enterprise management system. 2012. No. 8. P.48-52
2. Artyukh I. S. Improvement of the information function of accounting. Development management. 2013. No. 15. P. 135-137. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/>
3. Accounting in the enterprise management information system. URL:http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_17/1/40.pdf
4. The importance of accounting and its role in the business environment, URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/133-1.pdf>

ЗМІСТ

Пам'ятна записка	4
СЕКЦІЯ 1. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ	5
Банашкевич Т.П., Рудяк Х.І., Штімляр М.Н. ЗАСТОСУВАННЯ ДРОНІВ ТА СУПУТНИКІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ПОСІВІВ ТА ЗБОРУ ДАНИХ	5
Крюкова І.О. ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ДЛЯ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	7
Русин Р.С., Голубчак О.М., Тотосько Ю.А. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГЕТИКИ	11
Степаненко Л.М., Лисьонкова Н.М. ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ	13
Торган Р.І., Лютий Я.В., Прокопів М.І. ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОТЕХНОЛОГІЙ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ	16
Школьний О.О. ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ АГРОБІЗНЕСУ	18
Шуляк Р.В., Єрмоленко О.А. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	20
Davydova O., Revutska A. LEGAL PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY AND ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE	23
СЕКЦІЯ 2. МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	26
Боев В.В., Довган В.О., Дідур Г.І. УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ	26

Вікторів І.В., Ковальова В.І. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИДІВ СТРАТЕГІЙ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	28
Вороніна В.Л., Захарова Л.В., Вельбой К.А. ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ КОМАНДОЮ: СТРАТЕГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ УСПІХУ	30
Грекова Т.М., Бородай І.В. ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ	33
Гуторова О.О., Немикіна К.В. СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ	36
Добрянська Н.А., Саленко Л.Р., Осадчук З.С. СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАНЬ ТИЖНЕВИХ ТУРІВ ОДЕЩИНОЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	40
Домаскіна О.О., Мельничук О.І. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	43
Запша Г.М., Сахацький М.М., Мартинюк Ю.В. УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО СТАНУ	44
Крамарчук М.В., Павлюк С.І. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	48
Круть Д.О., Новікова М.М. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНИМИ ПРОЄКТАМИ НА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КОМПАНІЙ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ	50
Куредя Н.М. ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ЛІКУВАЛЬНО- ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ТА У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	52

Кучмійова Т.С., Григор'єв Д.В. СТАРТАПОВИЙ МАРКЕТИНГ: КЛЮЧ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	54
Ларін О.М., Шевченко В.С. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ПРОСУВАННЯ СПІВРОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	57
Мартус Н.Д., Мацієвич Т.О. АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	60
Мохненко А.С., Антонов Р.А., Чмут О.О. МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	64
Новицька А.Є., Васечко Л.І. РОЛЬ МАРКЕТИНГУ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	66
Павлій О.В. ВПЛИВ ОПОРУ ЗМІНАМ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ	68
Проценко Д.Є., Олексієнко Р.Ю. ЩОДО ВАЖЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ	71
Рибалко-Рак Л.А., Морозов М.В., Гордівський М.В. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВНУТРІШНІХ АУДИТОРІВ ДЛЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	74
Рудов І.І., Дзеверіна К.С. ЕТИЧНЕ ІНВЕСТИВАННЯ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	76
Сахацький М.П., Чернов М.Г., Старчиков А.С. РОЗВИТОК РИНКУ ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	78
Семенюк А.В., Забунов Ю.П., Запша Г.М. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	81

Скобла Т.С., Рак І.С., Телічко Н.А. ІННОВАЦІЙНІ УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРОЕКТНИЙ ПІДХІД В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	84
Слободянюк Н.О. ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ	86
Смоленніков Д.О., Нєшева А.Д. СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ СТАЛОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ МІСТА	90
Смотров Д.В., Гриневич Л.В. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ В УПРАВЛІННІ РОЗДРІБНОЮ ТОРГІВЛЕЮ В УКРАЇНІ	92
Сторожук Д.І., Андрейченко А.В. ОСОБЛИВОСТІ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ МІНЛИВОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	95
Таркіли Р.І., Панасенко Н.Л. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ ВЗАЄМОДІЇ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ	98
Шевченко В.С., Васильєв А.В. РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ПОКРАЩЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ НА БУДІВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	99
Цибульська Н.А., Андрейченко А.В. СТРАТЕГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	102
Чернявська І.М., Голишева Ю.Р. АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ	106
Шквиря Н.О. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ	108

Wang Yongqiang RESEARCH ON THE PROBLEMS AND COUNTERMEASURES OF PERFORMANCE APPRAISAL OF ADMINISTRATIVE PERSONNEL IN PRIVATE UNDERGRADUATE UNIVERSITIES	111
Xu Jing RESEARCH ON INNOVATION OF ENTERPRISE HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN THE DIGITAL ECONOMY ERA	114
СЕКЦІЯ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	116
Абгаш Т.І., Замлинська О.В. КОНЦЕПЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СОЦІАЛЬНО ТА ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	116
Беженар М.І., Омелько М.А. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ, ЇХ ПОЗИЦІЇ У РЕГУЛЮВАННІ ЕКОНОМІКИ	119
Беспятюк М.В., Піхняк Т.А. ВИРОБНИЦТВО, ЙОГО СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА	121
Бобир І.М., Буряк А.В. РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	124
Бурлай Т.В. ІНФОРМАЦІЙНО-МОНІТОРИНГОВІ ПАНЕЛІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ЄС І ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ	126
Головко А., Ревуцька А.О. ФОРМУВАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ	130
Гольцова І. Б., Воржакова Ю. П. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	133

Гринькевич П.П., Ілїняк І.І., Іванова М.С. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	136
Домаскіна О. О., Чеботар Н.О., Галицький О. М. ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ПЛАНУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	139
Домаскіна О.О., Замлинська О.В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АПК	141
Іванюк Н.С., Шевченко А.А. ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	142
Коломієць Є.С., Дідур Г.І. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	146
Костюк Б.А., Вихованець В.Я., Музика Л.А. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ТА САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	150
Красіловська Л.О., Гутарева Ю.В. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ	152
Кубіна А.П., Бригінець О.О. ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ	154
Кусков М.А., Кускова С.В. ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК	156
Ларіонов Є. О., Фротер О.С. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	160
Левіна-Костюк М.О., Колєсник М.М. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ РЕСУРСІВ	162
Левіна-Костюк М.О., Дериволков Р.М. ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ	164

Машталяр О.В., Піхняк Т.А. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	167
Петренко О.П., Петренко К.О., Зюзіна А.Ю. ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СПІ-НЦНС»	171
Подлесна В.Г. СТАЛІЙ РОЗВИТОК ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЦИКЛИ: СУТНІСТЬ ТА МОЖЛИВІСТЬ СПІВІСНУВАННЯ	174
Салоїд С.В., Богданов А.Ю. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ	178
Синельник О.А., Петренко О.П. ТРУДОВІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	181
Сметанюк О.А., Цісар Д.О. ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК	185
Смушак М.В., Тижбір Н.З., Дем'янів А.В. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ	187
Черневий Ю.І., Іваночко Б.Р., Македонська М.Т. ТУРИЗМ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	189
Шевченко А.А., Фірса Д.Р. ОСОБЛИВОСТІ АГРОІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	192
Шевченко В.С. УПРАВЛІННЯ АДАПТАЦІЄЮ ПЕРСОНАЛУ ДО СТРАТЕГІЧНИХ ЗМІН НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ	196
Lubenets Yu., Maiev A. PROBLEM OF UNEMPLOYMENT IN UKRAINE AND WAYS TO OVERCOME IT	198

Smelash N., Kalashnikova Kh. FOREIGN EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION OF CONFLICTS OF INTEREST IN PUBLIC RELATIONS	201
Tanklevska N.S. FINANCIAL SECURITY OF THE AGRICULTURAL SECTOR AS THE BASIS OF UKRAINE'S ECONOMIC DEVELOPMENT	203
СЕКЦІЯ 4. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК В ГЛОБАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР	206
Баланюк І.Ф., Циріль Т.В., Плішка С.В. ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	206
Дергалюк Б.В., Павленко А.В. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ДРАЙВЕР ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	209
Завадських Г.М. ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК	211
Нестор Ю.О. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ РЕКОМЕНДАЦІЇ ОЕСР ЩОДО ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО ІНВЕСТИВАННЯ НА ВСІХ РІВНЯХ ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	213
Собчишин В.М., Хрипко А.А., Кочерга А.Ю. УПРАВЛІННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	217
Стовба В.О., Стеценко А.О., Воронько-Невіднича Т.В. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	219
Филь С.М., Петренко А.В., Коваленко М.В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ	222

Царук І.В., Іжевський П.Г. МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	224
Шпак К.О., Олексієнко Р.Ю. ОКРЕМІ ВАРІАНТИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЩОДО ВИХОДУ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК	226
СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН	230
Антонюк М.В., Яковенко А.О. КУПІВЕЛЬНА СПРОМОЖНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	230
Василинич Т.О., Найда А.В. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	234
Гура Ю.А., Замлинський В.А. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	238
Єфременко А.Г., Малашенко Ю.А. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА МОЖЛИВІ ЗМІНИ У ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА	242
Котлярова Я.С., Назаренко О.В. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СЕРЕДОВИЩА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ НЕФІНАНСОВИХ АКТИВІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	245
Красноноженко В.О., Боднар О.А. ФОРМУВАННЯ НАДХОДЖЕНЬ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН	247
Лещук Г.В., Козак О.В., Смеричанська К.О. ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ	251
Лобода Н.О., Чабанюк О.М., Білецький В.А. BIG DATA ТА BUSINESS INTELLIGENCE: ЕЛЕМЕНТИ ІДЕНТИЧНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ (МІКРОРІВЕНЬ)	253

Макаренко О.М., Найда А.В. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	256
Овсюк Н.В. АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	258
Остапенко Ю.О., Назаренко О.В. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА З ПОКУПЦЯМИ	260
Праведна А.Г., Замлинський В.А. ЦИФРОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ – ІНОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО	263
Пругіян Т.Ю., Крюкова І.О. ПОДАТОК З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТРЕНДИ СПРАВЛЯННЯ	265
Щербаков А.В., Сакун А.Ж. ДОСВІД ПОЛЬСЬКОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ УКРАЇНИ	268
Шеленко Д.І., Мельник С.С., Андрусак Т.В. ЕЛЕКТРОННА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ	272
Шепель І.В. ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ, ВИГОДИ ВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЄСТРАТОРІВ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ДОТРИМАННЯ ПЛАТІЖНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	274
Zlatova M. THE ROLE OF ACCOUNTING IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM	277